

189-3  
L 205

R. Ulmanis

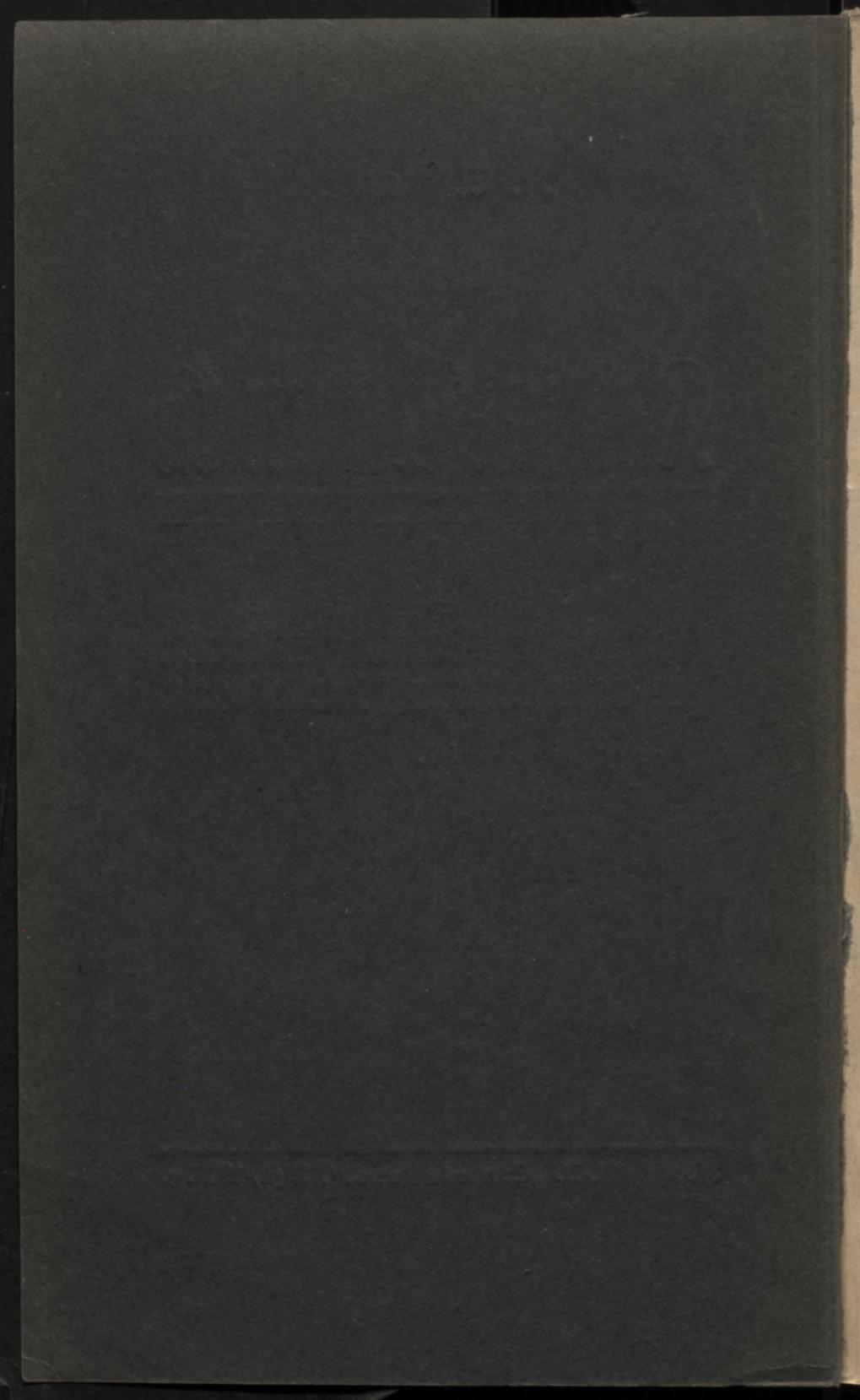
# Ras jadara un tā

Saimneezīstās rošbos atdīshwinaschonai  
un valsts budžeta labalansefchanai

III.

---

Isbelveja P.-S. „Semneekla Domaš”, Rīga, 1932. g.



L 89-3  
205

Spetsiaalne fond

33  
33

K. Ulmanis

# Ras jadara un fà

Saimeeziskas rofibas  
atdījhwināšchanai  
un  
walsts budscheta  
fabalanžeschchanai

III.

ENSV  
Riiklik Avalik  
Raamatukogu

Rigâ, 1933. g.

Izdevēja P./S. „Semneeka Domas“

~~SPĒKĀS~~ ✓

V. Lāča Latv. PSR  
VALSTS BIBLIOTEKA  
~~82-~~ 12.085

0309065673

---

Grāmatspiestuves Akc./Sab. „R O T A“, Rīgā,  
Elizabetes ielā Nr. 14-a.

## Kā tikt pee ūabalanseta budžeta?

Ja īsejot no šķī apzerejuma pirmajā un otrā  
daļā<sup>1)</sup> teiktā, mehs wehlamees ūastahdit realu  
un weseligu budžetu, to ūabalansējot, tad  
mums jawadas no ūchahdeem atsinumeem.

Pirmais — tekošā 1933./34. budžeta ga-  
dā, pastahwot tagadejām nodoklu normam un  
tagadejam ūaimnezzīfķas rošības pagurumam,  
ir paredzets eenemt apmehram 112—115 miljo-  
nu latu. Lai gan janvarā uūstahditais budže-  
ta projekts nosleħdsās ar 125 miljoneem eeneh-  
mimos un išdewumos.

Otrais — no eepreekšējā un agrafeem ga-  
deem valikuši pahri nenofahrtoti maldibas  
maķķajumi wairak miljonu apmehrā, kas bu-  
džetā projekta nav eenemti.

Trešais — tapat budžeta projekta nav uū-  
nemti droschi paredzami, ar liķumeem brūnoti  
išdewumi wairak miljonu apmehrā.

Četrtais — budžeta projekta wisstiprak ūa-  
mažinati, pahrafahpjot peelaišhamo robesħu, iš-  
dewumi raschigeem mehrkeem.

Piektais — budžeta realai ūabalansēchanai  
ištruhkfst 10—20 miljonu latu.

To finot, nonahkam pee wezās atsinas, ko  
mums atleel waj nu

ſaſħaurinat iſdewumus waj paželt  
eeneħnumus.

Tomehr ne weens, ne otrs no ūcheem zekeem  
weens pats muhs pee miehrka newareš west, fa-  
peħz buhs jaet pa abeem<sup>2)</sup>.

1) K. Illmanis: „Kas jadara un fà?”. Pirmā da-  
la iſnahusi 1932. g. junijā un otrā daļa 1933. g.  
aprili. Turpmāk atjaugotees uū ūcheem išdewumeem.  
tifs leetots ūaiħsinats arħimnejm — „K. u. K.”

2) „K. u. K.” 2., 364 lp.

Bet waj patreiſejoſ apſtafklos war liſt leelaſ zeribaſ uſ eekehmuſu redjamu paſvairoſchanoſ? Azimredjot ne, kā to norahda ari A. Zeichnerſ (S. Šinkas 6. 4. 33.), iſrehkinadams, kā tagad friſes laikā muhſu walſts un paſchwaldibu no-dokti paņem 18 proz. no tautaſ eenahfuma, fa-mehr pirms friſes tee pañehma 15 proz., tā tad maſak.

Zapehž wišpirms inumis buhs janoskaidro, kā mehs waretu ūameegt ejot wehl taħlač pa ifde-wumu ūaſhaurinaſhanas zelu un tad pehž tam peegreeſteeſ eekehmuſu paželſchanas jautaju-mam. Lai tad beidjot abus resultatus apſwe-rot, mehs tiſtu pee ūabalanječa budſcheta.

Par paſchu taupibu runajot, japeeslihmē, tā taupibu war ari paſhrprast un taupiba war nemit ari nepareiſu mirseenu. Tā tas ſinamā mehrā ir notizees ar muhſu budſcheta ūabalanjeſchanu, fur mehs eſam loti plaqbi rihkojuſchees taisni tahdā ſinā, kā eſam wišpirms un wišvai-rak iſmetuſchi no budſcheta lihdjeſkuſ, kuru uſ-dewumis ir weizinat ūaimmeeziſko dſiħwi raſcho-ſchanas datā,

### nodroſchinot darba un algas iſredjeſ

Loti daudjeem. Tas ſihmejaſ uſ ahrkahrtigo ſtipro lihdjeſku ūaſhaurinaſchanu, zeleem, buhw-neezibai, melioraziſai<sup>1)</sup>). Tapat nepareiſa ir tahdā taupiba, kā gan praſa lihdjeſkuſ beſdar-neeku pabalſteem, bet iſnihzina kahrtigas no-darboſchanas eepehjas, atraujot ſchinī pahereas laikā nepeezeſhamos raſchoſchanas atbalſtuſ laukhaimneeziſibā un ruhpneezibā, kuru uſdewumis nodroſchinat raſchojumeem tahdas zenaſ, kā ra-ſchoſhana un darbs kaut ziſ peemeħroti atmak-ħatos. Ja ſhi nodroſchinajuma naw, tad ra-ſchoſhana ūah ūaſhaurinatees un war pat ap-ſtahtees. Peemehrs ſhe ir nepeeeteleſħas ra-ſchoſchanas atbalſtiſchanas peenſaimmeezibai Žgaunijā, fur hweesta raſchoſhana un eksports

1) „M. u. M.“ 2. Ip., 306 utp.

žchopawaſar jau ſamafinajees par weenu zeturtdaku.

Tapehz mums tomehr atkal

japeeegreeſhas pahrejo iſdewumu rewide-  
ſchanai,

un tāhdā zelā mehs nonahfam pee teefhajeem administrācijas iſdewumeem. Un ſhe mehs atrodam trihs galwenos eedalijumus, kas atfahrtotas wijsas iſdewumu budſhetu daļas: atalgojumi (algas, wirsdarbi, brihwa lihguma pagaidu darbineeki, ūhīdu naudas), pahrwaldes iſdewumi un ūaimneeziņas iſdewumi.

Wiszaur atalgojumi praša ūamehrā leelakās jumas. Tapeeſihmē, ka pahrwaldes iſdewumi, kas, wiſpahr nemot, nepraša daudz, ir ūoti daſhadi. Peemehram — komandejumi un zela iſdewumi, ūanzelejas iſdewumi, paſta, telegraſa, telefona apmaſkas, ūudinajumi, laikraſtu aboneiſhana u. t. t. ūaimneeziņas iſdewumi: telpu apkurinaſhana, apgaiſmoiſhana, aptihriſhana, uhdens peegahdaſhana, tahlak — ūatikmes lihdseklu uſtureiſhana — ehku un inventara tekoſhi remonti, nodokli, apdroiſhinaſhana u. t. t.

Wiſi ūhee iſdewumi atkarajas no waldbas eeſtahīdu ūlaita, wiwu plaſchibas un tad — wiſwairak no wiwu darbineeku ūlaita un wiwu algu augſtuma.

Ūſnaent zauri wiſu budſhetu un ūatrā atſe- wiſchķā gadijumā iſrehkinat, ko un ūik waretu eetaupit, naw ſhe iſdarams. Tas now ari ūhi apzerejuma uſdewums. Ar peemehreem ari buhtu maſ paſalpots. Es waru dot tikai norahdijumus un eeroſinajumus.

Bet lai laſitaji paſchi waretu

apſinigi lihdji ſpreiſt

un lai turpmakos eeteikumos wiſeem nebuhtu ūelti preekiſhā tikai apgalwojumi, tad wiſpirms ir nepeegeeſhams attehlot un apgaiſmot apſtahķus muhīu walſti un ari paſchwaldibās, ūihmejotees uſ darba eefahrtu un iſweiſhanu, ka ari

darbineeku ūstahwu un to pahrmaiņam pēhdejā laikā.

Par šo jautajumu raksta J. Valtais, Valsts statistiskās pahrvaldes darba statistiskās nodalas vadītājs, 1933. gada „Ekonomiķa” 4. numurā:

Pēc Valsts statistiskās pahrvaldes īstapotām finanšu darbineeku skaita no 1932. gada 15. aprīlī bija:

#### **Valsts deeneštā:**

Ziwilreforos . . . . .	41.670
Autonomos iņšehnumos . . . . .	3.244 44.914

#### **Pašķvaldību deeneštā:**

Rigas pilēhtā . . . . .	7.881
Brownes pilēhtās . . . . .	3.985
Apriņķu waldēs . . . . .	4.462
Pagastos . . . . .	5.762 22.090
Kopā . . . . .	67.004

Skaits 67.004 personās neetilpst pašķvaldību darbineeki bez atalgojuma, waj ar atalgojumu par sehdem, kā arī ūkojošķās algotas darbineeku kategorijas:

#### **A. No valsts lihdsekleem:**

- 1) Valsts darbineeku achrstneezibas nodalas un lauku eedfihwotaju achrstesēnas nodalas mediziniķais personals 1.087
- 2) Nodarbinātie inteligeente bezdarbneeki:
  - a) reforos . . . . . 832
  - b) apriņķu un pagastu waldēs . . . . . 158 990
- 3) Sabeedriško darbu strahdneeki . . . . . 6.681

#### **B. No pašķvaldību lihdsekleem:**

- 4) Riga pilēhtas deenas strahdneeki . . . . . 497  
Kopā . . . . . 9.249

#### **Ziwilreforos**

un autonomos iņšehnumos 1932. gada 15. aprīlī, kā redzējam, strahdaja 44.914 personas, bet 1931. gada 15. aprīlī — 49.516. Valsts darbineeku skaita gada laikā tā tad ūmasinājēs par 4602 jeb 9,3 proz.

Wienā otrā gadījumā atlaistee šķtata un pāgaidu darbineeku aīsveetoti ar inteligenteem bēsdarbneefiem no tautas labklahjibas ministrijas krediteem, iagahdajot tāhdā fahrtā valstij neleelu eetaupijumu (diferenze starp itlaisto darbineeku algu un intesigento bēsdarbneeku atalgojumu).

Pāhrīkatus par darbineeku ūkaita pāhrmainan, atšewišķos zīmīlresoros pēhdejā gadā dod ūkōjošhā tabula:

Darbineeku ūkaitis  
1931. g. 1932. g.

1. Valsts prezidenta ģe-			
fretariats . . . . .	17	18	
2. Saeimas kanzeleja . .	51	51	
3. Valsts kanzeleja . .	106	100	
4. Valsts statist. pārīw.	218	124	
5. Valsts kontrole . .	224	222	
6. Uchrīetu ministrija . .	435 <sup>1)</sup>	428 <sup>1)</sup> <sup>3)</sup>	
7. Ģeīshleetu . . . . .	4.671	4.496	
8. Zīsglihtibas . . . . .	3.268	3.258	
9. Finansu . . . . .	3.848	3.490	
10. Satiksmes . . . . .	23.867	19.563	
11. Teešleetu . . . . .	2.233	2.381	
12. Tautas labfl. min. . .	1.257	1.269	
13. Semkopibas min. . .	6.433 <sup>2)</sup>	6.270 <sup>2)</sup>	
	kopā	46.628	41.670

Darbineeku ūkaitis pāhrīkata gadā pēcāudfis Valsts prezidenta ģefretariatā par 1, Teešleetu ministrijā par 148 (zeetumi) un Tautas labklahjibas ministrijā par 12. Darbineeku ūkaitis pālizis bēsdarbneinam Saeimas kanzelejā, bet ūmasinajees Valsts kanzelejā par 6, Valsts statistikas pārīwalde par 94 (trešās tautas ūkaitišķanas materialu ūkopošhana nobeigta), Valsts kontrolē par 2, Uchrīetu ministrijā par

<sup>1)</sup> Ģeīkaitot goda tonīlus bēsdarbojuma.

<sup>2)</sup> Ģeīkaitot Zentralo īemes eerīhības komiteju.

<sup>3)</sup> Algotu ūkaitis: Rīgā 59 eeredni, 20 falpotaji, ahrīsemēs 99 eeredni, 45 falpotaji, kopā 158 eeredni, 65 falpotaji, pārrejee bēsdarbojuma (1. 1. 33.) II.

<sup>4)</sup> Pāhrejot uš algoteem zivīlsargeem. II.

7. Eeklīleetu ministrijā par 175 (refora pagai-  
du darbineku atveetoschana ar LRM<sup>1</sup>) inteli-  
genteem beidarbneefeeem), Ūsglihtibas ministrijā  
par 10, Finansu ministrijā par 358 (personalā  
jomasinajschana muitas eestahdēs), Satiksmes  
ministrijā par 4304 (paīta-telegrafa departa-  
menta galwenās darbnizas pahrwehrjtas par  
autonomu uñehmumu, daļa darbineku aīswee-  
toti ar LRM beidarbneefeeem) un semkopibas mi-  
nistrijā par 163 (ta pati aīsweetoschana).

Seeweēshu — walsts darbineetishu 1932. ga-  
dā bija 7556 (gadu eepreefē 8327) jeb 18,1%  
no ziwilrejoros nodarbinato personu kopīkaita<sup>2</sup>).  
Pirmo weetu īeeweēshu darba roku īsleetojschana  
eenem Satiksmes ministrija, kurā strahdā 3119  
jeb 41,3% no walsts darbineetishu kopīkaita  
7556. Tai īeko ūsglihtibas ministrija (992 jeb  
13,1%) un Finansu ministrija (910 jeb  
12,0%). Relatiivu wišwairak nodarbina īeeweē-  
tes Tautas labklahjibas ministrija (739 jeb  
58,2% no darbineku kopīkaita reiōrā 1269),  
kurai šchai sīnā īeko Walsts statistikas pahrwalde  
(67 jeb 54,0%). Wišmajak darbineetishu Eeklī-  
leetu ministrijā 321 jeb 7,1% no darbineku  
kopīkaita reiōrā.

**Atšewišķos walsts  
autonomos uñehmumos  
abos pehdejos gados strahdaja:**

	Darbineku ūkaitis 1931. g. 1932. g.
1. Latvijas bankā . . . .	830 869
2. Walsts īemes bankā . . . .	441 392
3. Latvijas hipotečku bankā . . . .	65 68
4. Latvijas nazion. teatrī . . . .	132 103

<sup>1)</sup> Tautas labklahjibas ministrija.

<sup>2)</sup> No šīti darbineetishu ūkaita augstakajās 10 fat-  
tegorijās ir 92, pahrejas īaem algu 10 ūmatkajās fa-  
tegorijās. Wišwairak darbineetishu ir 15. fattegorija  
— 1599. Bet pirmajās 4 fattegorijās reiveenās. 5.  
fattegorija — 1, 6. fat. — 2, 7. fat. — 10, 8. fat.  
— 12, 9. fat. 32 un 10. fat. — 35.

Darbineeku īkaitis  
1931. g. 1932. g.

5. Latvijas telegr. agenturā . . . . .	96	105
6. Valsts īugu pārvaldē . . . . .	141	115
7. Žuglas elekt. uņehm. pārhw. . . . .	57	61
8. Valsts elektrotehn. fabrikā . . . . .	—	638
9. Vēpajaš īķara ostaš darbn. . . . .	1.126	893
	Kopā	2.888 3.244
Tai īkaitā īeeveetes . . . . .	457	569
Pebz eejtahdes waj uņehmuma atraīchanaš weetām zīwilrejoru un autonomo uņehmumu darbineeki pārskata gadā īadalijās īchahdi:		
	Nodarbinati	
Rīgā . . . . .	17.826( 40%)	
Zītās pilšēhtās . . . . .	14.798( 33%)	
Uz Iaukeem . . . . .	11.944( 26%)	
Uhrsemēs . . . . .	346( 1%)	
	Kopā	44.914(100%)

Tagad par

paīchwaldibū

darbineekeem. Rīgas pilšēhtas paīchwaldibā dar-  
bineeku īopīkaitis 1932. gada 15. aprīlī bija  
7881:

1. Pilšēhtas valdē un tās īanzelejā . . . . .	23	
2. Revīzijas komisijā . . . . .	9	
3. Vešelības nodaļā . . . . .	1.703	
4. Nekustamu ihpānīmu nodaļā . . . . .	350	
5. Buīhwaldē . . . . .	316	
6. Ugundžēhjeju nošarē . . . . .	155	
7. Tirdznezzības nodaļā . . . . .	135	
8. Lopkautuvē . . . . .	101	
9. Māksas nošerē . . . . .	10	
10. Zīgliktības nodaļā . . . . .	2.145	
11. Darba nodaļā . . . . .	52	
12. Bahriku teejā . . . . .	13	
13. Dzīmtharafītu nodaļā . . . . .	21	
14. Statistikas birojā . . . . .	8	
15. Uņehmumu valdē . . . . .	602	
16. Īwaikoriu īatīķīnes pārvaldē . . . . .	118	
17. Gelu dzeljszēku pārvaldē . . . . .	1.287	
18. Finanšu nodaļā . . . . .	22	

19. Nodoklu nodalā	50
20. Sozialās apgāhdajhanas nodalā	672
21. Piliehtas lombardā	89
22. Piliehtas frahjkaſē	

Kopā 7.881

Visleelakā piliehtas eeftahde — ieglihtibas nodala, kas eefkaitot 1772 školotajus un 288 školu apkalpotajus, nodarbinā 2145 personas jeb 27,2% no galwas piliehtas darbineeku kopīkaita. Tai ūko wezelibas nodala (slimnījas, apteekas u. t. t.), ar 1703 jeb 21,6% darbineeku, eelu dzelsszelu pahrwalde, ar 1287 jeb 16,3% darbineeku, sozialās apgāhdibas nodala (patverīmes), ar 672 jeb 8,5% darbineeku un ušnēhmumu walde, ar 602 jeb 7,7% darbineeku.

1932. gadā Rīgā ūkaitijās 380 tuhktosīhi eedsihwotaju. Uj ūkatreem 1000 eedsihwotajiem zaurmehrā bij 21 piliehtas darbineeks.

No darbineeku kopīkaita 7881 wehletu darbineeku bij 28; pahrejee 7853 ūkrahdaja uj lihguma pamata.

### Prowinzes piliehtu

paichwaldibās darbineeku kopīkaitis 1932. gada 15. aprīlī bij 3985. Pehz piliehtu ūkelauma, resp. pehz to eedsihwotaju ūkaita, tas ūdalijās īchā:

Piliehtas ar eedsihwotaju ūkaitu lihdi 2 tuhkt.	Piliehtu ūkaitis	Darbineeku ūkaitis
Piliehtas ar 2—5 tuhkt. eedsihwotaju	18	656
Piliehtas ar 5—15 tuhkt. eedsihwotaju	10	924
Piliehtas ar 15—60 tuhkt. eedsihwotaju	4	1.985
Kopā	57	3.985

Atšewijskās leelakās provinzes pilſehtās darbineeku ūkaitēs bij: Leepajā — 915, Dau-gavpilī — 626, Ģelgawā — 311, Wentspilī — 133, Rejefnē — 156, Walmeerā — 164, Rīgas juhrmalā — 112 un Zehīts — 115.

Augstak minetee 3985 paſchvaldibū darbinee-ſi eenehma 4090 amatus, kās pehz eestahdem ūadalijās ūkā:

**A. Wehletee amati (algoti):**

1) Waldēs	163
2) Revīſijas komisijās	17
3) Bahriau teejās	25
4) Žitost wehletoſ organos	12 217

**B. Amati uſ lihguma pamata:**

1) Zentralajās eeſtahdēs	594 (15,3%)
2) Školās	1.725 (44,6%)
3) Šlimnižās	388 (10,0%)
4) Patverīmēs	208 ( 5,4%)
5) Žitās eeſtahdēs un uſnēhmumos	958 (24,7%) 3.873 (100%)
	Ākopā 4.090

Wišwairak amatu provinzes pilſehtu paſchvaldibās uſrahda ūkolas (1725 amati jeb 44,6% no amatu ūkopsisita, kurus eeneam darbineeki uſ lihguma pamata). Tām ūkā daſħadee pilſehtu uſnēhmumi — elektrofā zentrale, uhdens wadi, tramvajs, lopkautuves, pirtis u. t. t. (958 jeb 24,7), zentralās eeſtahdēs — walschu un nodaļu fanzlejas (594 jeb 15,3%), ūlimnižas (388 jeb 10,0%) un patverīmēs (208 jeb 5,4%).

**Aprīku waldēs**

Unneeffaitot walschu lozeffus beſ atalgojuma

waj ar atalgojumu tikai par īehdem, kā arī 158  
inteligentoš besdarbneefus no L. L. M. kredi-  
teem, bet eesfaitot laiku pamatfōlu školota-  
jus) 1932. gada 15. aprīlī strahdaja 4462 dar-  
bineeki, ceneindami 4469 amatus:

	Darbinieku stātis	Umatu stātis
Widzemē . . . .	1.181	1.182
Kurzemē . . . .	623	625
Semgalē . . . .	806	809
Latgalē . . . .	1.852	1.853
Kopā . . . .	4.462	4.469

4469 amati aprīku waldēs pehž eestahdēm  
un ušachmumeem īadalas īchā:

A. Wehletee amati (algoti) 41

B. Amati uš lihguma pamata:

- 1) Zentralās  
eeštahdēs 282 ( 6,4%)
- 2) Školās 3.794 (85,7%)
- 3) Slimnizās 276 ( 6,2%)
- 4) Patveri-  
mēs 50 ( 1,1%)

- 5) Zitās  
eeštahdēs  
un uškeh-  
mumos 26 ( 0,6%) 4.428 (100%)  
Kopā . 4.469

No amatu kopšaita 4428, kurus aprīku  
waldēs eeneim darbineeki uš lihguma pamata,  
3794 jeb 85,7% īriht uš školam<sup>1)</sup>. Otrā wee-

<sup>1)</sup> Pehž labas teesjas tautškolotaju, kas strahdā pa-  
gastos, tagad nevajadsetu vārīs pēeskaitit aprīku  
waldēhu darbineekeem, jo tagad algi jaū īsmakā wal-  
diba teeschi, tas ir, īglīstības ministrija. Ja jau pa-  
gasta školotajus agraf, tapehž fa algas wieneem mak-  
ja ja aprīku waldes, šaitija aprīku waldēhu darbi-  
neefos, nevis pagasta, kur atradās wienu darba weetas,  
tad tagad pagasta školotaji buhtu jaceeskaita walsts ee-  
rednos. Tiftahl jau nu mehs buhtu. II.

tā ūtahv zentralas eestahdes (282 jeb 6,4%), trejhā ūlimnizas (276 jeb 6,2%), zeturtā — patverjmes (50 jeb 1,1%) un pehdejā — dašhadas zitas eestahdes un uſnehmumi (26 jeb 0,6%).

Pagaſtu waldēs (neeffaitot wehletoſ darbi- neekus uſ atalgojuma, waj ar atalgojumu ti- fai par ſehdem) 1932. gada 15. aprīlī nodarbi- naja 5762 darbineekus, kas eenehma 6096 amatuſ:

	Darbineekuſ ſtaits	Amatuſ ſtaits
Widžemē . . . .	2.327	2.467
Nuržemē . . . .	971	1.031
Semgalē . . . .	1.290	1.370
Latgalē . . . .	1.174	1.228
Āopā . . . .	5.762	6.096

6096 amatu ūdalishanoſ pagaſtu waldēs rahda ſekojojchā tābele:

A. Wehletoſ amati 2.323

B. Amati uſ lihguma pamata:

- 1) Waldēs  
fanzlejās 2.232 (59,2%)
- 2) Školās  
(školu  
ahrsti, ap-  
falpo-  
taji) 1.105 (29,3%)
- 3) Patverj-  
mēs 270 (7,1%)
- 4) Zitās  
eestahdes  
un uſneh-  
mumos 166 (4,4%) 3.773 (100%)  
Āopā 6.096

No amatu ūpřfaita 3773, kuruſ pagaſtu waldēs eeņem darbineeki uſ lihguma pamata, 2232 jeb 59,2% ūtihā ū fanzlejām. Otrā wee-

tā ūtahv školas (1105 jeb 29,3%), treščā — patverīmes (270 jeb 7,1%), ceturtā — pahrejās eestahdēs un užņehmumi (166 jeb 4,4%).

### Seeweeſchū

pāſchwaldibū deeneštā relatiwi ir daudz wairak, kā walsts deeneštā:

	Darbineeku ſtaſtītās	Lai ūtaitā ſcenetēs	% no ſtaſtītā
Rigas pilſchtā . . .	7.881	—	— <sup>1)</sup>
Brownzes pilſchtās . .	3.985	1.865	46,8
Aprīļku waldēs . . .	4.462	2.572	57,6
Pagastu waldēs . . .	5.762	1.350	23,4

Pee ūcheem ūtaitleem par walsts un pāſchwaldibū darbineekeem naw wajadīgi wehl ūhakai paſkaidrojumi. Vina ir pilniga — un newar teikt, ka nebuhtu pamata teem, kas ūka, ka muhju walsts eestahdēs un pāſchwaldibās ir

### pahraf leels ūtait darbineeku.

Protams, tāpat ir taišniba teem, kas ūka, ka ūchintis ūtaitlos ir weena daļa (kahdi 4—5000) darbineeku, kas nam eeredai ūhi mahrda teeſčā ūchaurakā nosihmē, ka ūchin ūtaitā ir eekščā meſchšargi, ūkurs ūnaf pee eeredneem nepeeūtija, ka ūchin ūtaitā ir leels dseliſzkelneeku ūtait, ūkuru darbs tatjchu neefot walsts pahraldes darbs u. t. t.

Tomehr ūnamā mehrā paleef ūpehčā apgalwojums, ka muhju walsts un pāſchwaldibū eestahšču waj aparata (ja tā atlauts teikt) apkalpoišchanai muhju deenās teef algots daudz leelaſ ūtait personu, kā agrakos laikos. Teeſči ūalihdſinat tagadejo walsts eestahšču darbineeku ūtaitu ar darbineeku ūtaitu agrakos laikos, mums nam eeſpehjams, jo truhfſt teeſčas ūlihdſinajšanas eeſpehjas.

<sup>1)</sup> Rigas pāſchwaldibās deeneštā atrodas ari ūcenetēs, tūkai winu ūtaitis naw ūche atševišķi aprehītās.

Bet ūnamu, ja arī nepilnigu, tomēr peetei-  
koīchū atbildi īchim jautajumam mehs dabujam,  
ja īalihdsinam darbineeku ūkaitu Rīgas paīch-  
waldiā tagad un agrāk, īalihdsinašchanai ne-  
mot ūkaitus par 1914. gadu:

**Rīgas darbineeku ūkaitis 1914. un wehlakos  
gados.**

	1932.	1931.	1924.	1914.
P. walde un fanzleja	23	19	18	14
Revisijas komisija	9	8	4	—
Wejelības nodaļa	1073	1668	972	859
Nekuītamo ihpāīch. nod.	350	355	—	—
Gruntsgabalu nod.	—	—	31	—
Wedeju noīare	—	—	118	—
Dahrju nodaļa	—	—	38	28
Dījhwołku nodaļa	—	—	7	15
Muižhu un mežhu nod.	—	—	98	105
Buhnowalde	316	266	105	115
Ugunsdīeħieju nosare	155	154	131	135
Tirdīneezibas nosare	135	114	67	54
Lopkautuwe	101	104	86	79
Malkas nosare	10	8	12	—
Īsglihtibas nodaļa	2145	2221	1545	545
Darba nodaļa	52	34	10	12
Bahriku teeža	13	10	7	12
Dīmītarafītu nodaļa	21	18	17	—
Statiitīksis bīrojs	8	6	6	16
Ujnehmumu walde	602	580	453	362
Twaikoni īatlikmes pahrwalde	118	140	93	118
Gelu dīelsz. pahrwalde	1287	—	—	—
Finanš. nodaļa	22	22	23	41
Nodoklu nodaļa	50	48	63	36
Sozialās apgaħdaīch. nodaļa	672	542	401	259
Pils. lombards un trahjkaše	89	87	—	—
Kopā	7881	6404	4305	2805
Gedījh. ūkaitis (1000)	380	380	337	520
Zif darbin. uj 1000 eedījhwołajeem	20,7	16,8	12,9	5,4

Tā kā 1932. gadā veenahkuši skaitē eelu dzelzceļu pāhrwalde ar 1287 darbineekiem, un tas ir usnēhmums, no kura sagaida, ka tas ne-ween ūwi usturēs, bet dos arī pelau pilēhtai, tad tā iestātētā eespehju ūlīhdīnat arī šķī ga- da darbinieki skaitu ar eepreešķejo gadu skai-tu, tad varam novilkst eelu dzelzceļu darbineekus no ūpīskaita. Tad dabujam 6594. Žejetot no šķī skaitla, tālak redīsam, ka uš 1000 ee-dīhwotajeem 1932. gadā ir bijis 17,3 pāvrejo darbineeku.

Ākahdā qaitā darbineeku skaitēs ir audīs, to rahda ūchāda tābele (skat. Walīts stat. gada gada grahīnātu):

**Rigā eedīhwotajū skaitēs uš 1 pašchwaldības darbineeku.**

1914. gadā . . .	185
1921. gadā . . .	55
1922. gadā . . .	71
1923. gadā . . .	75
1924. gadā . . .	75
1925. gadā . . .	65
1926. gadā . . .	62
1928. gadā . . .	64
1931. gadā . . .	60
1932. gadā . . .	58

Schee skaitli par Rigas pašchwaldības darbi-neeku skaitu atflahj mums ūwā ūinā pāhrstei-dīoschū ainu. Vispirms

**darbineeku skaitēs**

ir pastahwigi, gadu pehz gada audīs. Otrkārt, pamīšam pāhrsteidīoschū išnahķumu dod 1914. gada skaitlu ūlīhdīnajums ar 1931. waj 1932. gada skaitleem. Toreis, 1914. gadā, Rigas pilēhtai ar 520.000 eedīhwotajeem bij pamīšam 2805 pašchwaldības darbineeku un uš latra

1000 eedſihwotaju jaalgo 5—6 eerednu (5,4),  
waj ziteem wahrdeem runajot, uſ ſatreem

### 185 eedſihwotajeem

nahk weens algots paſchwaldibu darbīneeks. Bet  
1932. gadā wiſpahrejo darbīneku ſlaitis ir  
6594 waj uſ ſatreem 1000 eedſihwotajeem jau  
17—18 (17,3) algotu darbīneku. Waj ziteem  
wahrdeem ſakot, jau uſ ſatreem 58 zilwekeem  
nahk weens algots paſchwaldibu darbīneeks.

Scho ſlaitku ſalihdsinashana rahda, ka tagad  
Rigā, ſamehrā ar eedſihwotaju ſlaitu, ir 3—4  
wairak darbīneku, kā 1914. gadā. Schee  
ſlaitki runā peeteekoſchi ſkaidru walodu, lai pa-  
teiktu, ka Rigā tagad eerednu ſlaitis ir par lee-  
lu. Ja redi ſhos ſlaitlus, tad pateefchām wairs  
naw ko brihnitees par

### Rigas Icelo budſhetu,

Ieelajeem nodokleem, dahrgo elektību, dahrgo  
uhdeni, u. t. t. Agraf 185 zilweiči neša ſawas  
nodewas uſ viļehtas waldes kaſi, lai atalgotu  
1 darbīneku, bet tagad tas pats japadara tikai  
58 zilwekeem. Protams, ka uſ ſatru makšataju  
tad iſnahk dauds wairak.

Kā jau es teizu, no Rigas paſchwaldibas dar-  
bīneku ſlaita pēeaugſhanas newar taifit teefchus  
ſlehdseenus uſ to, waj walſts darbīneku ſlaitis pēe-  
mums ir wajadſigi augsts. Bet tomehr jaſaka,  
ka tilahl Rigas peemehrs ir peeteekoſchs, lai  
wiſpahrigi pateiktu, ka ari

### walſts eerednu ſlaitis ir par leelu.

To paſchu war teift par lauku un pahrejam  
viļehtu paſchwaldibam. Waj, ja to tā negribetu  
iſteift, norahdot, ka ir peenahžis ſlaht tik dauds  
jaunu darbu un uſdewumu, ka darbīneku ſlaitis  
ari ſhim darbam ir taiſni peemehrots, tad ja-  
ſaka, ka eestahſchu, darbu, uſdewumu, ir ſoradees  
tik dauds, ka ažimredſot toſ newar wairs apma-  
ſat.

V. Lāča Latv. PSR  
VALSTS BIBLIOTEKA 17

Ja Rigā 1914. gadā 185 eedsīhwotaji bij atbildigi par weena darbineekā atalgojumu, un ja īchi atbildiba tagad janes 58 eedsīhwotajeem, un īcho 58 eedsīhwotaju eenahkumi nawa trihs waj tīhetrafahrtojušhees — kas tatsħu nawa notizis — tad jašaka, ka īchi našta ir par leelu. Eedsīhwotajeem un nodoklu makšatajeem pee tam ir weenalga, waj ūmasina eestahšhu waj darbineeku ūkaitu, waj ari atalgojuma leelumu.

Ir pateesība, ka radušhees daudz jaunu iſdewumu, kas azimredzot prasa daudz leelaku ūkaitu darba darītāju.

Augstak eeweetotā tabelē rahda, zīš strauji un kahdos leeliskos apmehros ir pēeaudzis darbineeku ūkaitis Rigā. Nemšim pēmehram darbineeku ūkaitu ūchahdās eestahdēs:

	1914. g.	1932. g.
weselibas nodalā . . .	859	1703
tirdsneezibas nošarē . . .	54	135
īsglihtibas nodalā . . .	545	2145
Īsglihtibas nodalā 1931. gadā . . .	darbineeku ūkaitis bijis pat 2231.	

Plaščak apšķata īčis „pāhrgrosibas Rigas pašchvaldibā, J. Ašars „Latvī“ (4. 3. 1933). uſſwehrdams

**darbineeku ūkaitu un iſdewumu pēeangļšanu,**  
rakstā: Kapehz newar ūbalanšet Rigas pilſehtas budžetu". Tur starp zītu lašam:

Ītweenas eestahdes darbineeku ūkaitam jaboht ūmehrā ar winas weizamo darbu daudzumu, resp. ar winas iſdewumu budžetu. Bet ko rahda, pēem., pil. waldes buhwnodalaš ūmeezibā? (Visti dati nemti no pilſehtas statistiskām gada grahmatam). Pehdejos preešķīfara gados, 1911.—13., buhwnodalaš weikuši darbus, (eelas, kanalisazijs, tilti, buhwes u. t. t.) par Ls 2917311 zaurmehrā ar 115 darbineekiem (1914. g. 1. janvara ūkaitis). 1925. gadā weikti darbi tikai par Ls 1185377, bet darbineeki biju-

īchi 143. 1926. gadā darbi veitti par Ls 2202144 un darbineeku ūkaitis wehl pēcaudsis lihds 169. Wehlaķos gados darbi ir atkal ja-masinajušķeess, turpretim darbineeku ūkaitis iš gadus audsis un 1930. gadā, kad darbi veitti ti-kai par Ls 1944908, darbineeku ūkaitis jašne-  
dsis jau 248! Salihdsinot ar preeksīķara lai-  
feem, buhwnodakai wajadseja ištift 1930. g. ar  
fahdeem 90 darbineekeem un apm. 150 darbi-  
neeki bija leeki. Tā kā Rīgas pilsehtas darbinee-  
ku zaurmehra alga kopā ar gimenēs peemakam  
ir Ls 250' mehnēsi, tad gadā šo leeko 150 dar-  
bineeku algoschana Rīgas nodoklu maksatajeein  
īsmakha Ls  $250 \times 12 \times 150 = 450.000$ , t. i. gan-  
drihs vāsmiljoni latu. Tāk daudz war eetaupit  
weenā pilsehtas waldes nodakā ween!

Tās pašas „gada grahmatas“ 91.—93.  
lapb. Iašamas īchādas rindinas, kas ļevišķi  
īpilgti raksturo nodoklu maksataju naudas  
īchķeeščamu: „Mašchinu nosare. Pirmos pēhžkarā  
gados no 1918.—1923. g. mašchinu nosares  
pahrsinā atrādās galwendām fahrtam apkurina-  
čanas un wehdināčanas eetaišchu tekočhais  
remonts pilsehtas ehkās, sistematiskās kanalisa-  
zijas īuhķa ītažijas eksploaatazija, īlīnnizu, pat-  
verķiju un zītu pilsehtas eestaišchu virtuuvju  
un wekas mašgatawju un zītu mašchinu pahrrau-  
dība un remonts, kā ari šchoſeju weltau uſture-  
čana.

Schos uſdewumus weiza 1 mašchininīcheneers  
un 1 techniķis ar daſcheem amatnečeem un  
mašchinisteem. Sākot ar 1923. g. mašchinu no-  
sares darbiba strauji pēauguſi, ļevišķi pēhde-  
jos gados... Tā 1931. g. 1. janvarī nosares  
rihzibā ūkaitijās 1 wezaſais inscheneers — no-  
sares vadītājs, 3 inscheneeri, 6 wezafee techniķi,  
5 ūhmetaji un viroja darbineeki, 6 meistari un  
129 zīti darbineeki. Kā te atkal waretu eetaupit  
simteem tuhķstofshuz latus, ir ūkaidrs!

Skolas gados ejojho behrnu registrācijai 1920. g. išdoti Ls 846, 1927. g. jau Ls 3.360, 1929. g. — Ls 4.048, bet 1931. g. budžetā uņemti Ls 11.313 un 1932. g. — Ls 13.490. Kā tādos pat apmehrog newareja pēc augt pats registrācijas darbs, ari ir šķaidrs.

Sāmatnes un aroda peemehrotības institūtu nodibināja 1926. g. ar Ls 16.449 leelu budžetu un 6 darbineekiem. 1927. g. institūta budžets jau bija Ls 30.236, 1928. g. — Ls 38.336 + 19.886 (papildu budžetā), 1931. g. — Ls 64.264, 1932. g. — Ls 93.836! Bet pilšētās školu pārējau un školotāju leelākā daļa atrod, ka īdīs institūts ir pilnigi leeks un nodibināts tikai ūkojot īarīanās Wines paraugam. Ari tramvajneeki kategoriski atteizās līftees iepētit ūhai „mehrkaķu buhdā”.

Pabalstos „īsglihtības eestahdem, tautas labklahības un kulturas veizinašanas heedribam” pilšēhta 1927. g. išneedja Ls 122.000, 1928. g. Ls 143.140, 1929. g. — Ls 380.340, 1931. g. — Ls 468.140. Tagadejā pilš. walde pabalsta kopsumu 1932. g. īamasināja līdz Ls 455.490, bet šķaidrs, ka to war īamasinat wehl wairak.” Tiktahl J. Nārs.

Kās ūche un augstāk teikts par Rīgas pilšētas eestahīdu plāšību un darbineeku ūkaitu, war tikt ateezinats ari uſ

#### walsts eestahdem un walsts darbineekem.

Protams, ar finameem eerobejšojumeem peemehroteem nogludinajumeem. Bet tā kā, kā jau tikt, teisības īalihdsināšanas eeipēhjas par walsts eestahdem naw, tad ūhai punktā jaapee-tek ar Rīgas peemehru.

Runajot par darbineeku ūkaita pāhrgrosiba un walsttu mehrogā, es waru pažneegt ūkaitus par Īzhekošlowaķiju, īalihdsinot tos ar agrāko, ieelo, Austrrijas īeisarwalsti. Ņkaitki ir ūhahdi:

Bezajā Austrijā Īscheņšlovačijā  
1914. g. tagad

ministrijas	10	16
direktori	51	89
wizaredirektori	116	318
nodaļu preefīcīneefi	112	424
darbīneefi ahrl. min.	440	1,198
generāli	120	111
eedsīhwotaji	54 miljoni	14 milj.

Ja ari īche nawa īneegtas finas par darbīneefu kopīkaitu (iņšemot ahrleetu ministriju) abās valstis, tad to mehr jau īhee īkaitli, kas rāžda, zif wareni pēcaudīsīs augstačo eerednū ītaits, ir jau tīk sīhīmīgi, ka var eedomatees, tā ari darbīneefu kopīkaitam vajadīs buht ītipri pēcauquīcham. Mehs tatsīhu redījam, ka vee 14 milj. eedsīhwotaju višu kategoriju augstačo

**eeredan ir dāndī wairak,**

ka agrak bijis vee 54 milj. eedsīhwotaju.

Tahda pat eerednū ītaita un lihds ar to valsts pahrwaldīshanas išdewumu pēcaugīshana nowehrota ari zītās, pat wezajās valstis. Ar ko tas išskaidrojams? — Pilnigi išsmelēšķu un apmeerinošķu atbildi īshim jautajumam dot nawa weegli; jaapmeerīnas ar dāscheem aizrahdiju-meem. Wakareiropas jemēs valstis un pašīvaldībi: darbīneefu ītaita jo īeviēķi stiprs pēcaugums bija nowehrojams višur tur, kur bija mai-nījušees valsts eefahrta. Peemehram, Wahzījā, ari augstač minetajā Īscheņšlovačijā. Tas išskaidrojams tahdejadi, ka eefahrtas pahrmainas atneša īem lihds

**dāndī jaunu išdewumnu,**

jaunas eestahdes, un tas vijs pīsīja ari wairak darbīneefu. Bet blakus tam bija nowehrojami ari leelaki pēprasījumi pehz weetam valstis eestahdes — gan atšauzotees uj nopolneem rewo-luzījas zīhnās, gan pēprasītot īchīs weetas no po-

litškām partijam par padarito darbu waj meen-fahrſchi uſrahdot beedru ſarti.

### Wairojotees eestahdem,

bija pawairojees ari weetu dalitaju ſkaitis un ſho preeſchneeku paſihſtamo ſkaitis. Ari peekluhſcha-na pee jaunajeem waldibaſ wiſhrem bij atveeg-lota. Nereti notikās tā, ka newis darbam meleja un atrada daritaju, bet gluſchi otradi — weetas peepraſitajar: mekleja un, ja wajadſeja, radija weetu waj pat weſelu eestahdi. Un tā tah-ļak.

Dafša no nupat aprakſtitām parahdibam bija nowehrojama ari pee mums, Beſ tam pee mums peenahža wehl ſlaht taſ, ka praſija pehz nowec-toſhanas un to ari dabuja daudſee

### tuhkſtuſhi pahrnahzeju no Kreewijas.

Wineem bija peedſihwojumi, ſinaſhanas un darba prakſe. Winkus ari labprahrt zentās noweetot. Daudji no wineem wehlaſ atkal noweeto-ja ſawuſ agrakos darba beedrus, pat ſveſchneekus un zittanteefchus. Beeſchi gan, juhtot, ka wehlaſ weetās eelikto darbineeku ſkaitis war iſrahditees par daudji leels, weetu deweſji departamentu un nodaku waditaji meerinaja ſewi ar to, ka drihi

### uſlaboſees ſtahwoſlis priwaſhaimneezibā.

kaſ tad ſtipri iſretinaschot waldibaſ darbineeku rindas. Bet nekaſ tamlihdsigs nenotika, kā to mums peerahda vižu laiku lihdi pat 1930. ga-dam peeaugoiſhais walſts darbineeku ſkaitis.

Turpreti mehs peedſihwojām gan to, ka no leelās Kreewijas pahrnahkuſhee eeredai neware-ja peerast pee iſhauruma Latvijā un ſahka ri-hfotees pehz wezā peerastā plaſhuma. Taſ weens iſſkaidrojums leelajam eestahſchu ſkaitam, kā ari daſham labam par daudji plaſhnam planam. Weh-iaſ, kād pahrnahzeju pahrweetoſhanas no walſts deeneiſta uſ priwatuſkehmumeem nenotika, mums nahežas peedſihwot, ka Latvijas republikā iſau-

guīdājeem jaunakajeem kandidateem, kas bija jau īaīnēgi; chi pilngadibu un gatawibū,

**weetu wairs nebija,**

jo wiħas jau bija aiskemtas. Protams, negribu teikt, ka ar īsheem nedaudseem ajsrahdi-junneem jau wiħas leetas buhtu peeteekoħi; ijskaidrotas, bet wiħu to meħs saħkam jo īmagi ijsju. Kad saħka īamajinates walsts eeħdmu: "ui apsjekk f' speeda waldbu īaċċaurinates un ari teuħi.

Un tomehr weħl arween wiśma jaq taupiba ir-paħħidju: ħes taisni pahrwaldisħanas, administratijas iż-żidwumos. Par to weegli pahrleezinates, ja eeskateemees „Paxkaidrojumos pee 1933./34. g. budżetia projekta.“ Tur atrodam apreħx-inus, kas rahda, ka wiħumā administratijas iż-żidewumi (cigas, pahrwaldes, īaimnezzibas iż-żidewumi u. t. t.), salihdinot ar 1930./31. gadu (pirmo, tikko juhtamis budżeta kriess gadu) nodomats ġamafinat par 15%. Schee iż-żidewumi jau gadu eepreeksjali bijsxhi ġamafinati par 13%. Bet tur-preħi.

iż-żidewumi ehku jaunbuhwem nofritu xhi 90%, pabalsti (skolam, organisażijam) 30%, ajs-żidewumi paċċhwaldibam un zitadi — 84%, walsts kapitalu eeguldijumi — 42% (wixi jau 1930./31. gadā biji stiġri nofritu xhi, salihdinot ar dasheem eepreeksjħejjem gadeem), iż-żidewumi meliorazijni — 62%, kara ministrija s-żidewumi — 28% u. t. t.

Weħl oħra parahdiba ir-fihmiga, proti, zivilreferu (walsts eestahdes, atskaitot kara ministriju) kategorijas eeskaitito darbineeku flaita gaufa īamajinashanäs waj pat augħċħana gandrihs l-ihdi wijsjaunkaeem laifeem.

Schee jaapeemetina, ka jaħkumā atsiħmetee flaiti par walsts darbineeku flaitu eetwer ari taħdus darbineekus, kas nawa eeskaititi algu kategorijas (autonomu u x-xehmu darbineeku u. t. t.), fà tas tur ari bija norahdits. Kà sinams, algu fin-niwalsts darbineeki eerindoti 20 kategorijas,

kurās pavisam ūkaitijās (otrā un trešā aīlē  
valsts algoto darbineeku ūkaitis)

Gads	Kategorijas	Skopā režoros	Skopā režoros un autonom. iņšķēmumos
1927.	g.	25,794	40,778
1928.	g.	28,334	40,695
1929.	g.	28,842	42,348
1930.	g.	30,315	46,080
1931.	g.	31,360	46,628
1932.	g.	30,208	41,670
			44,914

Āk redjams, wehl 1930. gads ir dewis ūkīru  
peeaugumu kategoriju darbineeku ūkaitā,  
un tikai 1932. gada pavaļarī vien ūkaitis uſrahē  
atpakaļeſhanu, bet dauds masaku, kā kategorijās  
neerēhēnato (brihwā lihguma vaj papil-  
du darbineeki, amatneeki) ūkaitis. Otra un tre-  
šā aīlē es peeweenoju, lai buhtu redjams, kā ka-  
tegoriju ūkaita peeaugēhana nepamatojas tikai uſ  
pahrkaitiſhanu kategorijās.

Lihdās darbineeku ūkaitam ir audzis ari dar-  
bineeku gimenes lozeļku ūkaitis, kāz ūkem gime-  
nes peemakjās. 1927. gadā ūkāhdās gimenes lo-  
zeļku darbineeku bijis 33,379, bet 1931. gadā  
43,825. Nahkoſhajā, 1932. gadā redjam ūkā  
ūkaita nokrīšanos uſ 39,636.

Tagad, no ūkaidrojuſhi darbineeku ūkaita jau-  
tajumu, pahreeſim pēc atalgojumeem.

## 2. Valsts darbineeku atalgojumi.

Sakopota un piſnigu ūkaitu materiala par  
valsts darbineeku algu ūmu mums par 1932.  
gadu wehl nawa. Žr tikai daſči aptuveni ap-  
rehēni, kurus ari iſleetoſim. Bet papreeči  
wehl nemſim 1930./31. gada ūkaitus, kāz parah-  
da

### darbineeku atalgojumu ūmas

pehz vien ūkaita un kategorijam. Ūkaitus ir  
aprehēnajuſhi tautas labklahjibas ministrija. Ta-  
bele ir ari daſčas tahdas ūkas, uſ kurām wehlak  
nahkſees atſauktees.

**Ģivitresoru kategoriju darbīneši 1931. g. 15. aprīlī**  
 (algas nešķēršanai).

Kategorijas Nr.	Darbinieku šāvis	Algus kopību mā gada	Uzņēmīgās algas % no kopjumās.	% % finansoj no augstās.
1.	21	206,904	0,39	0,39
2.	2	18,384	0,03	0,42
3.	44	328,801	0,60	1,02
4.	31	213,384	0,40	1,42
5.	50	313,776	0,62	2,04
6.	147	786,115	1,45	3,49
7.	690	2.847,804	5,33	18,82
8.	551	2.132,424	3,99	12,81
9.	718	2.303,232	4,31	17,12
10.	858	2.296,428	4,30	21,42
11.	1.801	4.236,144	7,92	29,34
12.	2.245	4.737,492	8,86	38,20
13.	2.598	4.746,660	8,90	47,10
14.	1.583	2.611,236	4,90	52,00
15.	3.801	5.878,020	11,00	63,00
16.	3.547	5.059,008	9,50	72,50
17.	3.550	4.619,568	8,70	81,20
18.	1.927	2.306,808	4,30	85,50
19.	2.799	3.148,104	5,90	91,40
20.	4.397	4.574,364	8,60	100,00

Āpspā 31.360 53.364.656 100%

Kilmigas jnas var atalgojumu juman īneidj iekārta tābele (ari L. L. M. Račiti).

Dati uš 1931. gada 15.aprīlī.

	Gantognats		
	%		
Dati n° 1931.			
8. 15. aprili			
28			
Atalgoj.			
Darbin.			
Darbits			
Slop&			
21			
41.900.000			
11			
10			
3.400.000			
21			
17			
1.700.000			
15			
5			
20			
3.400.000			
5			
10			
15			
7.000.000			
2			
20			
22			
5.300.000			
12			
—			
63.300.000			
79.000.000			
9			
3			
12			
8.800.000			
—			
33			
4.700.000			
76.800.000			
4.002 brihva lihg. darbin. un taspat.			
9.247 jrahneeti . . . . .			
2.888 autonomo ujaehm. darbineetti .			
49.506 darbineetem un jrahhn. aptn.			
Rara reforâ . . . . .			
Gimenes peemafias . . . . .			
10.000.000			
7.000.000			
96.000.000			

Naio eerehkinati obligatorisko školu školotaji,  
kuru atalgojumam walsts isdewa

1931. g. ap Ls . 8.500.000,—

tagad ap Ls . 9.500.000,—

Ja augšķeja tabelē pēc teem 96 miljoneiem  
peerehkinatu školotaju algu peemakšas, tad da-  
butu

**kopīsumā ap 105 miljoni latu,**

kas arī ir faktiskā summa, ko dažkadas walsts ee-  
stahdes zaur walsts budžetu vaj arī ahrpus tā  
(eestahdes netto budžeteem) išmaksā darbinee-  
feem, kuri šķaitas walsts eestahšču un ušnehmumu-  
mu ūrakstos.

Atkal zitā ūkopojušā, bet arī pahrēdsami at-  
algojumu sumas rāhda ūchāda tabele. Ūti  
gan trūkst isdewumu algam kara ministrijā un  
daži ziti makajumi, tādejēj kopīsuma išnahk ma-  
rkā kā eepreeķiķeja tabelē. Vēl tam ūchi tabe-  
le rāhda arī algu sumu pastahwigo ūhpšchanu.

**Žiivilrejoru faktiskā isdewumi walsts darbineeku  
atalgojumeem 1927./28.—1930/31. budžeta  
gados (latos).**

**A. Brutto budžeti:**

a) fahrtejee isdewumi.

	1930./31. g.	1927./28. g.
Walsts presidents un viņa ſekretariats . . .	73,317	68,734
Saeima un viņas kanzleja . . .	1,166,019	838,296
Ministri, kas un viņa walsts kanzleja . .	190,626	156,203
Walsts kontrole . .	1,099,973	930,792
Ahrleetu ministrija .	1,263,453	1,121,712
Teešleetu ministriju .	5,334,064	4,230,063
Eekšleetu ministrija .	8,266,926	€,554,367
Vsglihtibas ministrija .	16,009,681	13,024,324

**Lai ūmā:**

**Peemakšas obligatorisko**

**školu školotajeem . 7,553,870      6,024,791**

	1930./31. g.	1927./28. g.
Finanšu ministrija . . . .	5,287,504	4,249,042
Semkopibas ministru . . . .	3,855,396	2,990,976
Satiksmes ministrija . . . .	791,588	441,678
Tautas labkl. min. . . .	2,018,559	1,404,402
Walīts ūtatišķība pāhr malde . . . .	228,995	174,143
<b>Σopā . . . .</b>	<b>45,586,101</b>	<b>36,184,732</b>

b) ahrfahrtejee ijdew.:

Ahrleetu ministrija . . . .	—	—
Teeſleetu ministrija . . . .	—	—
Eekshl. ministrija . . . .	—	—
Finanšu ministrija . . . .	7,281	—
Semkopibas min. . . .	—	—
<b>Σopā . . . .</b>	<b>7,281</b>	<b>—</b>

B. Netto budžēti:

Walīts kanzleja . . . .	194,482	23,462
Finanšu ministrija . . . .	1,327,833	275,646

Taī sumā:

Spirta un linu mon. . . .	824,379	162,181
Pahrejās eestahdes . . . .	503,454	113,465
Teeſleetu ministrija . . . .	—	—
Eekshleetu ministrija . . . .	—	22,863
Īsglihtibas ministrija . . . .	936,738	752,456
Semkopibas min. . . .	5,759,170	4,435,694

Taī sumā:

Walīts mežhi . . . .	5,521,027	4,342,509
Pahrejās eeſtaħdes . . . .	238,143	93,185
Satiksmes ministrija . . . .	26,829,954	20,541,492

Taī sumā:

Walīts dzejiszeļi . . . .	18,079,869	15,278,274
Pasta tegr. u. telef. . . .	8,750,085	5,263,218
Tautas labkl. min. . . .	231,393	171,113

<b>Σopā . . . .</b>	<b>35,346,307</b>	<b>26,256,558</b>
---------------------	-------------------	-------------------

**P a w i ſ a r.: . . . .** 80,939,689      62,441,290

Atalgojumu sumas (teejhi un neteejhi) no walīts ūtēs, kā redzejām, pāstahwigi aug. Tas iſſkaidrojams ar darbineku ūtāta pēeaugšhanu.

atalgojumu pākahpenīķeem paaugstinājumeem ar išdeenas gadeem. Agraf ik pēhž 3 gadeem nahja jauna algas pākahpe, tagad pēhž 4 un 5 gadeem. Cānd. oec. J. Wolmars 1931. gada „Ekonomista” 12./13. numurā ratītidams par valsts budžetū, kādā weetā ūka: „Kā weens no teem pošteneem, kas

**nsrahda tendenzi paeaugt,**

ir valsts darbīneku algu poštenis”. Tānī pārhā rāfītā eeweetota ari tablele, kurā parahditi atalgojumu sumu paeaugumi. Dažus no scheem ūraitkeem es še pañeedsu.

Valsts darbīneku atalgojumi eeskaitot karavīhrū, ūkolotajū un tehnisku atalgojumus, angustīhi ūkī: (miljonos latn).

Gādi	Zivīlrejoros un tara rejorā	Walsts uñach- mumos un pā- sahumos	Reopā
------	--------------------------------	------------------------------------------	-------

**Taftīši:**

1925./26. g.	47,3	24,0	71,3
1926./27. g.	48,1	27,1	75,2
1927./28. g.	48,0	26,3	74,3
1928./29. g.	52,0	29,1	81,1
1929./30. g.	56,5	32,2	88,7

**Budžeta plāns:**

1930./31. g.	63,0	36,3	99,3
1931./32. g.	63,3	39,8	103,1

Paeaugums ir nepahrtraukts ari rejoru atalgojumu sumās, uñ ūmūs jagreešā leelačā wehriba. Semīšķi leels ir lehzeens starp 1928./29. un 1930./31. budžetū gadu, tas ir, teem gadeem, kuru starpā notika

**pēhdejā algu paaugstinašana.**

Minetā rāfītā ir išrehķinats, ka ministrijās atalgojumi ūho 7 gadu laikā paeaugūšķi par 34 proz.

1929. gada līkuma frājhumiā atrodām wairakus līkumus par atalgojumu grosijumeem. Wīnu starpā ir ari plāšķaks algu paaugstinašanas līms.

Algu paaugstinaščana galvenā fahrtā faiſti-  
jās ar lihds tam laikam pastahwoſcho 15 pro-  
dſihwoſku naudas un 13. mehneſcha atalgojuma  
peeweenosčhanu pamatalgam, padarot ſhos pe-  
likumus par neapſtrihdameem. Neatkarigi no ta-  
daſčhās kategorijās algaſ tikuſčas ari maſleet  
paſelitas. Cepreekſchejee leelakee algu groſſiumi  
un kategoriju eedalijumi bij iſwesti 1925. gada,  
kad tika

### īſdoti 15 likumi par atalgojumeem.

Peeaugumu no 1925. gada algu likuma uj  
1929. gada likumu rahda, peemehram, ſekosčhee  
deeneſta 1. paſahpes atalgojumi daſčhās katego-  
rijās (latos):

	1. fateg.	10. fateg.	20. fateg.
1925. g. . .	600	150	60
1929. g. . .	740	190	80

Pehz 1929. gada atalgojumi wiſpahrigi na-  
wa wairs paaugstinati, bet ſahkot ar 1931. ga-  
du, tee ir tikuſchi ſamafinati. Par to daſčhus  
wahrdus maſleet wehlaſ.

Tagad es gribu teikt nedaudjuſ wahrdus jau-  
tajumā, kas deesgan beechi tiziſ zilats, ſewiſčki  
pirms daſcheem gadeem. Tas ir jautajums par  
to, waj tagadejās walſiſ (ari paſchwaldibu)

**darbineeku algaſ ir angſtakas waj ſemakas  
ka agrakos laikos, teikſim, pirms 1913./14.  
gada?**

Leeſchi atbildet uj ſho jautajumu par walſiſ  
darbineekeem naw eeſpehjams, jo truhſt pec-  
mehrotas ſalihdsinaſčhanas eeſpehjas. Schē-  
mums attal janem valihgā Rigaſ paſchwaldibas  
atalgojumu ſtaifki, no kureem war taisit ſinamuſ  
ſlehdſeenuſ ari par walſiſ darbineeku algam.

Atalgojumu augſtumu Rigaſ paſchwaldibā  
1914. gadā un wehlaſkos gados rahda ſchahda  
tabele (algaſ latos):

Kategorija.	1914. g.	1932. g.
1-b	888	464
1-a	800	401
1.	666	348
2.	533	306
3.	444	262
4.	400	232
5.	333	204
6.	266	181
7-a	222	167
7.	200	155
8-a	173	147
8.	160	142
9.	133	133
10-a	120	128
10.	106	124
11.	93	117
12.	88	110
13.	80	104
14.	64	99
15.	48	92

Walīts īstatisfikās gada grahmatā (1931. g.), no kureenes nemti šehee ūkaiti, ir aizrahdis, ta wiši darbineeki ar atalgojumu vēžz fahrtejām algu kategorijam ūanem bej tam: a) gimenes peemakšas 20 ls par katru gimenes lozekli un b) išdeenas peemakšas — 10 proz. no pamatalgas vēžz 5 nokalpoteem gadeem.

Šeo diwu gadu algu ūarafsti ūalihdjinajumā rāhda, ta

### augštaķam kategorijam tagad algas ir semakas

ta agrāk, bet ūemaķam kategorijam algas ir attakl augštaķas, kahdas tās bijušas ūenak, wehl Kree-wijas laikos. Ta ūho ūkaitku ūamehrus ar wišu ušmanibū pahrnestu uš walīts darbineeku algam agrāk un tagad, tad ari apštāprinatos tas pats, fas jau beejchi agrāk ir tizis iſteikt. Protī — augštaķo eeredķu algas muhšu deenās nēšaħneedī dāudi maš atteezigās algas wezoz laikos, bet ū.

mako kategoriju algu ūanchmejeem tās ir aug. ītakas fā ūenač, Kreevijas laikos.

Lihds ūhimt par atalgojumeem teikto es grību papildinat ar daščām ūnam, ko ūneidsis Ž. Valtais jau eepreekshejā nodačā atšūmetā rāftā par walsts un paščvaldību darbineekeem, tas atrodams „Ekonomišta” 1933. g. 4. numurā. Tur ūājam:

Ari walsts darbineekeem ūaimneezišķā kriše ūaw gahjuši ūezen. Nepeezeesčamiba pēčšanot išdewumus uſ ūeju ūlikdošcheem eenahķumeem ūpeeduši likumdeweju ūāchaurinat ari tos išdewumus, kas ūāisti ar walsts aparata ūsture-ūchanu.

Schi išdewumu ūāchaurinačhana atteezībā uſ walsts darbineekeem realiseta wairakos wirsee-nos, proti:

1) Križes atwilku m. s. 81. p. kahrītā 1931. g. 31. dezembrī išdotee Noteikumi par križes laika atwilkumeem no walsts darbineeku un strahdneeku atalgojuma un no walsts išmač-ūajamām pensijam (1. p.) paredi, ka no algam, kas ūeenahķas no walsts (ari walsts autonomo uſnēhmumu) ūihdsekleem algojameem darbinee-keem un strahdneekem, jaeetur ūevisčķes križes laika atwilkums, atkarībā no algas ūeluma, 3—20 proz. apmēhrā.

Ja darbineekam waj strahdneekam ūaw ap-ugahdajamu ūimenes ūozeklu (Noteikumu 2. p.), tad no wina algas, ja ta pahrīneids 100 ls mehnēši, papildus jaatwēl 4 proz. wairak, nefā 1. vanta paredssets, bet ja alga pahrīneids 80 ls un nevahrineids 100 ls mehnēši, tad — 2 proz. Par apgahdajameem ūimenes ūozekleem ūisskata ūewu, ja wina neenem atalgotu ūeetu walsts (ari walsts autonomā uſnēhmumā) waj pašč-valdības deenastā un nešanem pensiju no walsts waj paščvaldības, un behrni lihds ūilneem 16 gadeem, bet ja tee apmeklē Latvijā ūilnteešigu ūkolu — lihds 18 gadeem.

Atteezibā uſ ſimenes peemakſam Noteikuini par kriſes laika atwilkuimeem (2. un 8. p.) noſa-ka, ka ſhis peemakſas nešanem ſeewas: 1) ja tās eeneim atalgojumu weetu walſts (ari walſts autonoma uſaehmumā) waj paſchwaldibas deenēſtō, waj ari ſanem no walſts waj paſchwaldibas pensiju, 2) ja ſimene naw behrna, par kuru makſatu ſimenes peemakſu. Sakarā ar Noteikuini 2. un 8. pantu, ar 1932. gada 1. janvāri ſahkot, par ſeewam ſauđejuschi peemakſu 6948 walſts darbineeki.

2) Ž ſd e enās perioda pagarinā-  
īgānā. Ar 81. p. kahrtibā 1932. gada 31. mārtā iſdoteem Pahrgroſijumeem noteikumos par walſts darbineeku atalgojumu iſdeenaſ pe-  
riods pahreechhanai augstačā algas pakahpē pa-  
garinats n 64 uſ 5 gadeem. Darbineeku ar at-  
algojumi pehz w i ſ p a h r i g ā m algu katego-  
rijam, kas uſ ſho Pahrgroſijumu pamata  
1932./33. būdscheta gada naw eeffaitiki algas  
pakahpē, kahda teem peenahktos pehz agrafeem  
Noteikuimeem (3 gadu iſdeena), ir 14.198 jeb  
47 proz. no darbineeku kopſaita wiſpahrigas  
algu kategorijās.

3) Atwilkumi penſiju fondam. Šaſkanā ar 1931. g. 17. julija pensiju likuma 1. daļas 3. nodakas 35. pantu, ar min. gada 1. septembri no walſts darbineeku algam, papildu darbineekus (ari nodarbinatos inteligenčos be-  
darbineekus) neiſſlehdjot, teek atwilki 2 vrož.  
pensiju fondam par labu. Lihds jaundā pensiju  
likuma iſnahkſchanai pensijam wajadſigos lih-  
djeekus iſ gadus paredzejā kahrtejā walſts bu-  
dscheta.

4) Nōma ſia beſdarba fondam.  
1931. gada 30. dezenbra likums noſaka, ka  
wiſi algotee darbineeki — ſlimo kaſu dalibneeki  
un wišu darba deweji, iſņemot lauku paſchwal-  
dibas, ka ari wiſi algotee darbineeki, kas ſauđeim  
atalgojumu no walſts waj paſchwaldibas, neat-  
karigi no tam, waj wiši ir waj naw ſlimo kaſu

dalibneeki, apleekami ar nomakham besdarba ap-farojschanai 1 proz. apmehrâ no algas.

5) P e e m a f s a s a h r ī t e ſ ī h a n a i . Ar 1931. gôda 12. noembra Noteikumeeim par walsts darbineeku ahrstejschanas peemakham peh-dejam nojsziti ūkojojschi apmehri; a) par wifitem pee ahrsta 0,50 ls; b) par ahrsta apmekleju-mu pee ūlimneeka 1 ls, bet par ūpezialeem mediziniſſeem darbeem, operazijam un pahrſeejscha-nam — 25 proz.; c) pee ahrsteem — ūpeziali-ſteem un konſultanteem par ambulatoriſku wiſti 1 ls, bet par ūlimneeka apmeklejschanu mahjâs — 2 ls; d) par ūſiſki - terapeutiſko ahrstejschanu — 50 proz. no taſkes, pehž kuras LVM ūaiſti-juſees ar privatam personam waj eestahdem; e) par mediziniſſko iſmeklejschanu — 50 proz.; f) par ſobu ahrstejschanu — darbineekeem par ſatru plombi un rauſchanu — 0,50 ls, bet ūime-nes lozekeem — 1 ls; g) par ahrstejschanu walsts, paſchwaldibu waj Latvijas Šarkana Ārū-ja ūlimnizâs: darbineekeem no 1. lihds 4. kateg. — 50 proz., darbineekeem no 5. lihds 9. kateg. — 35 proz. un darbineekeem no 10. lihds 20. kateg. — 25 proz.; h) par ahrstejschanu walsts, paſchwaldibu waj Latvijas Šarkana Ārūsta u. z. ūabedriſku organiſaz. ūanatorijâs un behrnu ūo-lonijâs — 25 proz.; i) par balneologisku ahrstejschanu, kâ par ahrstejschanu ūlimnizâs, un j) par wiſada weida mediziniſſkâs palihdsibas ūneeg-ſchanu walsts darbineeku zentralajâ ambulanžâ — 25 proz.

Walsts statistikas pahriwalde mehginajuſi no-ſtaidrot, kahdas ūumas dod daſchadee, 1932. ga-dâ walsts darbineekeem ewestee atwilfumi un atalgojuma ūamasinajumi. Aplehſtas uſ ūau-pamata, kahdas ewahktas no reforeem un auto-nomeem uſnehmumeem, ūchis ūumas aptuweni-iſteižâs 1932/33. ūaimneezibas gadam ūkojo-ſhos ūaitlos:

1. Ārīes laika atwilfumi, eefkai-tot 2—4 % papildu atwilfu-

mus darbineekeem, kām nav apgahdajamu gimenes lozeķu,	
kā ari par besbehru ūewam eeturetās gimenes peemakšas	9.031.516,68
2. Getaupijums pagarinot išdeenas peemakšu . . . . .	1.403.904,—
3. Atwilkiņi pensiju fondam . . . . .	1.476.648,72
4. Nomakšas besdarba fondam . . . . .	726.049,32
5. Peemakšas par ahrstes ķhanu . . . . .	430.000,—

Kopā . 13.068.118,72

1932. g. aprīlī valsts darbineekeem išmaķstās algaš ūstahdija 5.846.128,57 ls (reforos 5.384.262,99 ls, autonomos užņehumos 461.865,58 ls). No išķas sumas išejot, 1932./33. īaimneegības gadā išmaķajamo, reš., reduzeto algu kopjuma buhtu 70.153.542,84 ls, bet pilno jeb nereduzejoto algu kopjuma (70.153.542,84 + 13.068.118,72) — 83.221.661,56 ls. Atwilkiņi un atalgojuma teesēhee un neteesēhee īamašinajumi 1932. gadā pēc išķa aplieķjuma ūstahda 15,7 proz. no pilnas algaš.

1933. gadā valsts darbineeku algu īamašināšana, zīk waram īpreejt, turpina se es. Žau waram atšķimet, kā išdeenas peemakšas atfāl atlītas, par 1 proz. paaugstinati atwilkiņi pensiju fondam, tāpat par 1 proz. paaugstinatas īemakšas besdarba fondam teem valsts darbineekeem, kas pelnā wairak kā 200 ls mehnēj, īamašinatas komandeju mu naudas u. t. t.

Rīgas pašchvaldibā 1822 darbineeki strahda ja us brihwa līhguma, bet 6035 bija ezsaititi ištatos. Pehdejee ūadaliti 15 algu fatorijās, no kurām augstakās fatorijas atalgojums (1. B. fat., 464 ls mehn.) ateezas vret īemakšas fatorijas atalgojumu (15. fat., 92 ls) kā 5:1.

Sakahrtojot fatoriju algu likmei noteiktoš intervalos un ūsumejot fatram intervalam at-

bilstošo kategoriju darbineekus, dabujam šahdu cīnu:

Algās Ls	Darbin. ūkaitis	%
Lihvi 100 . .	297	4,9
101—150 . .	3.354	55,6
151—200 . .	841	13,9
201—250 . .	788	13,0
251—300 . .	294	4,9
301—350 . .	294	4,9
351 un vairak	167	2,8
<hr/>		
Nopā .	6.035	100,0

Vairak kā pusei Rīgas pilsētas pašvaldības ūkaitu darbineiku, mehneiķa alga tā tad īvairākstās starp 101 Ls — 150 Ls.

Ālgū normas aprīķu valšu darbineekiem, kā arī pagāstu valšu darbīves īheeem un to palihgeem, noteiktas pehz valsts darbineiku vispārīgām algu kategorijam, ešķaitot išdeenu un gimenēs peemakšas. Tā, aprīķa preeksītēs detaļjs īņem algu pehz 7. kategorijas, iekrētars un grahmatwediš — pehz 9.—11. fat., darbīshi — pehz 11.—13. fat., īanzlejaš eerednī — pehz 15.—17. fat. u. t. t., pagāsta darbwediš — pehz 11. fat., bet viss palihgi — ne īemē kā pehz 16. fat.

1932. gada aprīlī vijas pilnētu un sautupākām valdiņas īsmatīja īameem darbīneefem

alga 2.713.826,44 Ls:

	Algas pilnētais priekštečs Ls	Algas priekštečs priekštečs Ls	Algas priekštečs valdes Ls	Algas priekštečs valdes Ls	Algas priekštečs valdes Ls
Pilna alga . . . . .	1.660.564,40	508.765,—	661.496,48	267.614,58	3.098.440,46
Uzturumi (lopā) . . . . .	215.817,60	42.084,17	104.518,34	22.193,91	384.641,02
Īstai pārātā:					
Ģelmo īstai . . . . .	30.482,03	9.819,65	14.640,65	4.780,56	59.722,89
Ķenīju fondu . . . . .	23.957,48	10.845,83	14.276,97	3.970,93	53.051,21
Ģeļdarba fondu . . . . .	15.322,17	5.054,09	7.488,79	2.549,55	30.414,60
Ārties nodrošinājums . . . . .	146.055,92	16.364,60	68.111,93	10.892,87	241.425,32
Īsmatījums . . . . .	1.444.746,80	466.680,83	556.978,14	245.420,67	2.713.826,44

— Daſchadi atwilku mi no paſchwaldibas darbi-  
neku algam 1932. gadā galwas pilſehtā ſastah-  
da 13 proz., bet pahrejās pilſehtās un pagastos  
— zaurmehrā 8,3 proz. no pilnas algas. Pro-  
winzes pilſehtās un pagastos atalgojuma cerobe-  
iſchojumi faktiſki ir leelaki. Daſka paſchwaldibu  
algu redukſiju realiſejuſčas newis ar kriſes lai-  
ka atwilku meem, bet gan noteizot jaunas, ſema-  
kas algu ſikmes. Schais gadijumos agrakās  
algu ſikmes algu ſarakſtos neteef uſrahditas (fā  
to dara, fād algu redukſijai piedots kriſes atwil-  
ku maids), kadehž ari ſtarpiiba ſarp algu kop-  
jumu pehz agrakām un jaunajām ſikmem naiv  
redſama.

Aprīnku walſhu darbīnekeem wiſi atwilku-  
mi ſastahda 15,8 proz. no pilnu algu kopjumas,  
t. i. tīpat daudi, fā walſts darbīnekeem.

Ari par paſchwaldibu darbīnekeem waram  
teikt to paſchu, ko par walſts darbīnekeem: Žoti  
eeſpehjams, fā 1933. gadā teem buhs jaapeedſih-  
wo jauna algu ſamasinaſčana. Wiſmas leela-  
kās paſchwaldibas — Rīgas pilſehtas — walde  
mūpat nosuhtijusi budſhetu komiſijai ſauv pro-  
jeftu, kas uſ darbīneku algam doſhot pilſehtai  
2.017.416 lš leelu eeſaupijumu.

Schee norahdijumi „Ekonomiſtā“ ja papildi-  
na ar ūkoſcho. Ža aprīnka im pagātu paſchwaldibas  
darbīneku algas, fā redſejām, ir pe-  
ſkanotas walſts darbīneku algu kategorijam,  
tad pilſehtu paſchwaldibas darbīneki algu ſinā  
nawa ſpeeti rehkinatess ar walſts darbīneku  
algu normam. Tapehz waram nowehrot, fā  
daſchās pilſehtas mafša leelakās algas fā walſts.  
Tā tas ir

### Rīgas paſchwaldibā,

kas tai ſagahdā leelas gruhtibas budſheta ſa-  
balanſeſčanā. Žoti wehlams buhtu ari pil-  
ſehtu paſchwaldibas algu peelihdſināſčana walſts  
darbīneku algu kategorijam.

Sakarā ar walsts darbineeku atalgojumi jautajumu wehl jaaisrahda, kā kategoriju darbineeki, ari školotaji, bauda labumus tai ūnā, kā pehz tik un tik nokalpoteem gadeem nahk algu vaaugstinajumi, isdeenas peemakšas. Agarak ik pehz 3 gadeem, tagad pehz 4 un 5 gadeem. Tad, eeredai ahrpus algas, ūnem.

### gimenes peemakšas.

Bei tam wehl eevehrojanus atveeglojuniūs ahrsteschānās isdewumos. Behdejos gados gan tiflab gimeku peemakšas, kā ari ahrsteschānās atveeglojumi ir ūnā.

Tad nūms atleekas noſſaidrot wehl weenu apštahfli, waj parahdibu. Runa ir par ieſo-īcho.

Kad apſkatijām darbineeku ūkaitu paſchwaldi-bās, mehs tur atduhramees u iehahdeem norahdijumeem: „augštaf minetee 3985 paſchwaldi-bu darbineeki (provinzes vilichtās) eenehma 4090 amatus“ un atkal: „pagastu waldēs nodarinaja 5762 darbineekus, kas eenehma 6096 amatus.“ Žapeeſihmē, kā ūhe nawa runa par atalgoteem blaķus amateem, ko paſchwaldi-bu darbineeki eenem daſchadās weetejās organiza-zijs (kooperativos, kaiēs u. t. t.), bet par amateem paſchās paſchwaldibās. Un tas pats ir jaſaka par walsts eestahšchu darbineekeem. Ari ūhe ir gadijumi, tad weena persona iſpilda darbus wairakšas weetās un ūnem par to atſe-wiſčku atalgojumu. Tee ir tā ūauktee

### dubultamatu

gadijumi.

Bei tam jaatsihmē wehl tas, kā reisem daschi darbineeki par ūawa amata iſpildiſchanu ūnem peemakšas ahrpus algas waj ari ūnem papil-du atlihdsibu par darbu un pakalpojumeem, kurus iſpilda turpat ūawa amata weetā. At-

lihdsiba, kā par to ijsmafšā, pa daļai, bet ne wi-  
jur, ir jau eesfātitā augstāk minētā alalgojumu  
jumā. Žo, tād eesfātamees valsts budžetā  
teikta, tād pēc algu sumā atrodam šahdu  
eedalijumu: 1. Atalgojumi: 1) algas un pē-  
maksas; 2) viršdarbi, brihwa lihguma pagaidu  
darbineefi.

Scho dubultamatū un papildu atlīhdsibas  
jautajumu ir mehgināts nošķaidrot, un par to  
waretu pateikt ūkosccho:

Apmehrām pirms gada valsts kontrole ūno-  
ja, ka pēc viņiem 44.914 valsts darbineekem  
(kas ūhni ūkaitl ir eekshā bej „eeredneem“, tas  
ir jau nošķaidrots augstāk) ūkaititi

### 611 darbineeki

ar diweem waj wairak amateem. Par ūchein  
dubultamateem nu ir runats un rākstits īoti  
daudi; ir ari isteikti visvīšadi pamatoti un  
nepamatoti apgalwojumi un atfahrtoti prāfis  
isbeigt ūhahdu dubultamatū ūtāhwofli.

Es zentīchos ari ūho jautajumu pilnigaki  
nošķaidrot, jo tikai ūkaidriņa war mums ūautko  
labu dot. Vispirms, tā tā es ešmu Saeimas  
lozēkļis, tād jašaka, ka ir tahdi gadījumi, tād  
Saeimas lozēkļi ūanem blakus algai Saeimā  
wehl atlīhdsibū par darbu valsts eestahdēs, au-  
tonomos uſnehmumos, valsts un paſchwaldibū  
ſkolās, tā gri valsts pāhalstītās eeſthdēs. Ūſ-  
nehmums ir tād, ka, ja Saeimas lozēkļis teik  
par ministri, tād wiņš ūanem tikai ministra  
algu. Bet Saeimas lozēkļi nav eeredni un  
daudi eemeļlu deht wiņi nebūtu par tahdeem  
ari pataisami, jo atrāšanās Saeimā gan ne-  
buhtu ūpataisja par amatu waj, tā ūkāki ūa-  
fa, par profesiju. Ģeešhana Saeimā tatāhu  
ir mehletāju uſtīzības iſrahdiſħana un ari tikai  
iū 3 gadeem.

No mineteem 611 dubultamatneefeeem atrodam:

	darbineefu kop. ffaitis 1932. g.	15. aprili.	darbineefi ar dineem noj mai, tafeem amateem.	ffaitis %
Walsts presidenta īfre- tariatā . . . .	18	—	—	
Saeimas kanzlejā . . . .	51	—	—	
Walsts kanzlejā (ar tele- grafa agent. u. t. t.)	100	2	2	
Walsts statistiskā pahr- walde . . . .	124	1	0,8	
Walsts kontrole . . . .	222	12	5,4	
Ahrleetu ministrija . . . .	428	1	0,2	
Eekshleetu ministrija . . . .	4,496	12	0,3	
Isglihtibas ministrija . . . .	3.258	153	4,7	
Hinanju ministrija ar autonomeem uſnēhmu- meem . . . .	6.734	89	1,3	
Satiksmes ministrija . . . .	19.563	100	0,5	
Teeſleetu ministrija . . . .	2.381	28	1,2	
Lautas labfl. ministr. . . .	1.269	50	3,9	
Semkopibas ministrija . . . .	6.270	95	1,5	
Kopā un zaurmehrā . . . .	44.914	543	1,2%	
Kara ministrija . . . .	—	68	—	
<b>Pavīšam</b>		<b>611</b>		

Ākā redsam, ūkaitā wišwairak blakus āmatū ir iſglihtibas ministrijas darbineekeem, bet prozentuali wišwairak walsts kontrole.

Tā ari walsts kontroles ūnojumā tahlat lajam:

„Leclaks ūkaitis walsts  
darbineeku ar dubulteeem amateem  
— 272 jeb 44,5% no to ūkaita — otrā āma-  
tā strahdā kā pedagogi. Žeem īeko ahrsti (132

jeb 21,6%) un obligatoriiski, uj likuma pamata īaveenoti amati (75 jeb 12,3%). Šajās trijās amatu kategorijās ween nodarbinati 479 dubultamatneeki, jeb 78,4% no visu kopšķaita. Pašhwaldibū deeneštā jaſtahv 53 valsts darbineeki (8,7%), bet valsts eestahdēs otro amatu eenem tikai 19 (3,1%)."

Par eeredneem jaſaka, ka tee 543 valsts zi-wildeenešta dubultamatneeki no 44,914 viš-pirms, ir īamehrā daudz maiakš ūkaitis ka pašhwaldibās. Prozentos tas iſtaiza 1,2. Turpēti provinzes pilšehu pašhwaldibās dubultamatneku ir 2,5% un pagātu waldēs 5,3%. Protams, ari man ir finams, ka abos pēhdejos gadījumos lihdsiba maiaka ka pirmajā, bet pa-gaidām runa ir par prinzipu pašchui.

Kad nu paluhkojas uj to, tāhdi ir tee otri un trešhee amati, kurus eenem (par atlīhdsibū) valsts darbineeki, tad jaſaka, ka leelumleelais wairums šo amatu ir tāhdi, par kureem

#### atlīhdsiba ir īamehrā ūoti māsa

un nawa tāhda, kas waretu nodrošinat iſtik-īchanai peeteekoſhu algu atšewižčam darbi-neekam.

Nemšim, veemehram, eekšħleetu un iſgħihtibas ministriju. Pirmajā tee 12 „dubultamatneeki“ ūanem par blakus amateem mehneſi Ls 24,0 lihds Ls 56,69. Bet tam darbineekam, kas ūanem tos Ls 56,69, kopalga ir Ls 167,69 mehneſi.

Iſgħihtibas ministrija atfal ir rakkuriga da-ſħâ zitadā ūna. Še ir weena dala „dubultamatneeki“, kas kopā ar papildatlihdsibū (par daſħdmu stundam ū. t. t.) kopā ūanem maiak par 200 lateem mehneſi. Bet no otras puſes taifni ſhe ir finams ūkaitis darbineeki, kuru

#### blakus amati wineem eenes tikpat

waj pat wairak ka pamata darbs, un algu kop-jumā ir (1932. gadā wehl bes waj ar maseem

atvilkumeem) ap 1000 ls mehneši un wairak, weenā gadijumiā pat lihdī 2300 mehneši, kās ari ir wišaugstakais atalgojums wišā ūchinī ūrafstā. Lai gan ir wehl dažhi kopjumā ar 2000 lateem, tāpat ar 1000—1500 un ap 1000 lateem.

Schis pats gadijums ar teem līdz 2300 ir se-wiščki raksturigs, ja šo sumu išleekam wišas datās. Pamatalgā ir pirmā dala, tad naht atlihdsiba par darbu otrā išglīhtibas eestahdē, tad kļaut naht wehl atlihdsiba par wirsstundam, apmehram puše no pamatalgas, tad wehl par administratiwu peenahkumu išpildīšanu pama-tā nodarbošchanās weetā. — Schahdu gadiju-mu išglīhtibas ministrija ir wairak, tiklab Rīgā, kā ari zitās weetās.

Tahak tad mums ir leelaks ūkaitis valsts darbineeku, kuru pamata nodarbošchanās ir weena waj otra ministrija, bet blakus tam wiši par pilnu waj ūmasinatu atlihdsibu strahdā mahzibas eestahdēs, waj kahdā zitā waldibas eestahdē. Schi darbineeku kategorija tad ir at-rodama pee teem, kuru algas ištaisā 1000—1500 latu mehneši. Bet, kā jau teikts, no teem 543 darbineekeem leelais wairums ūkem daudzi mašak tiklab blakus, kā ari pamata atlihdsibu. Ja šo 543 darbineeku widū ūkaita tos, kuru

### blakus atlihdsiba buhtu peeteekošča,

patstahwigu darbineeku ištikšanai, tad tahdu gadijumu išnahk ap 80—90, ne wairak. Man ūche japašaka, ka kahdā ūrunā man ūchi jauta-juma labs ūsinejs aizrahdijs, ka wiši ūkai-tijs ūtai 50 gadijumus, kur blakus atlihdsiba ūteiktū otra zilweka atalgojchanai waj kur ūtahwošhee diwi amati buhtu atdalami weens no otrs. Tahdi neatdalishanas gadijumi, pee-mehram, ir profesora un rektora ūenahkumu išpildīšana. Žir ari wehl ūtiti tamlihdsigi ga-dijumi. Jau minetā valsts kontroles ūkajums par to lašām: „Weena dala amatu ūweenotī

leetderibas labā jau ar likumu (tā īauzamee obligatoriīķee amatu īauveenojumi: 18 — finanšu ministrijā, 17 — īatikimes ministrijā, 11 — valsts kontrole, 9 — ķemkopibas ministrijā, 7 — teesēetu ministrijā u. t. t.)"

Tad, par naudas sumam, ar turām aigo dubultamatneekus, īkaitlus īreodī tas pats īnojums. Tur atrodam (īkaitki vilnos latos):

	Latīniskā Atalgojuma lopē- jā summa eeredneem ar dubulsteem amateem	Latīniskā algā matematī- ka matematī- ka	Latīniskā par blakus matematī- ka
Valsts kanzleja	469	429	40
Valsts īstatiņšķā			
pahrwalde	251	129	122
Ahrleetu ministrija	1.600	962	638
Valsts kontrole	7.223	5.112	2.111
Eksīchleetu ministrija	3.093	2.627	466
Īglīht. ministrija	96.608	55.308	41.300
Finanšu m.-ja	50.545	33.483	17.062
Īsatikimes m.-ja	47.739	36.368	11.371
Teesēetu m.-ja	21.700	14.166	7.533
Ītautas labī.			
ministrija	27.015	19.007	8.008
Ķemkopibas m.-ja	38.666	29.793	8.873
Kara ministrija	28.246	19.783	8.462
Kopā un zāurm.	323.159	217.169	105.990
	100%	67.2%	32.8%
	100	48,9	

Pee īchīm leetam mehs wehl atgreesīšimees.

Kā jau teikts, bez tā īaukteem „dubultamatneekiem“ ir wehl weena parahdiba

valsts darbineeku algū īsrehķinašhanā,  
proti — tee gadījumi, kad eeredni par darbeem,  
kas leelakā waj mājakā mehrā uisskatami par  
blakus darbeem, turpat deeneīta weetā.  
daīshreib gan ahrpus deeneīta ītūndam,

waj ari ahrpus deenesta weetas, ūanem noteiktais peemakšas. Šīs tomehr nāva ne išdeenaš pakahpju peemakšas, ne ari gimenēs peemakšas.

### Schahdu

#### peemakšu ūanehmeju ūkaitis

ir dauds leelaks, kā tā ūauktu dubultamatneku ūkaitis. Pilnigi pareizi ūho ūkaitu noteikt pēhž pēeetamām ūnam, nāv eespehjams, bet wehro-jot daschi ministriju uſdotoš ūkaitus, jaſāka, tā ūchahdu peemakšu ūanehmeju waretu buht ap 10—20 proz. waj pat wairak no wiſeem eered-neem, eeskaitot mahžibū ūpehkus iſglikhtibas ee-ſtahdēs. Ari ūumas ūhe ir leelaks kā atlihdsi-ba par blaķus amatu iſpildiſhanu, bet tās jau iſrehkinatas kopīgi ar algu ūumam.

Ūho peemakšu buhtibū un apmehrus apgaiz-mojim dascheem peemehreem.

Walsts kontrole no 222 darbineekeem ūpildu atalgojumu ūanem 180 darbineeki, no teem 157 ūanem walsts kontroles eerednu ūewiſchko peemakšu, proti, 12,5 proz. no algas. Tad wehl daschi ūanem atlihdsibū par blaķus ūeenahku-meem 4—29 proz. no algas.

Ūeesleetu ministrijā no 2381 darbineekeem ūpildu atalgojumu ūanem 619, no ūureem 532 ir zeetuma departamenta darbineeki.

Semkopibas ministrijā no 6270 darbinee-keem ūpildu atalgojumu ūanem 2627. Ūhe ee-ūkaititi apmehram 2000 meschu departamenta darbineeki, ari mesħargi, ūureem ūefiha u ūewiſchlam ūemakšam par uſraudsibū pee ūaineezijskā ūahrtā iſwedameem meschu ūirħanás darbeem, bet tikai tad, ja ir ūkaides atliķums, kas pēhdejos gādos ir iſgaifis.

Ūekħleetu ministrijas paſinojumā ir uſſkaiti-ti 17 dasħadee ūemakšu weidi.

Iſglikhtibas ministrijā ūemakšu sistema ir loti plaxxa, un no tās eeguhxt labumu leelaks ūkaitis darbineku, ja pēeskaita ūkolotajus, profesorus

u. t. t. Še ūlikums paredī, ka algu īanem par noteiktu māhzības stundu skaitu nedelā, ūhīkot ar 6 stundam nedelā profesoreem un beidzot ar 24 stundam gimnāzijās un 30 stundam pamatskolas. Ža kahds darbineeks dabujis waj wi-nam ušlīkās wairak stundu nedelā, tad par to matīša atsevišķi. Tad, widussskolās skolotaji īanem atsevišķu atlīhdsibū ari par burnītīshu laboīchanu. Māhzības eestahīshu pahrsini īanem papildu atlīhdsibū, bet ūhi atlīhdsibā jau parahdījās pāc daļai pahrīskatā par dubultama-teem. Obligatorisko skolu skolotaji īanem dīh-woklu naudu 8 proz. apmehrā no pamatalgas.

Finansu ministrijas eeredneem ir laba teeja blakus ušdewumu, par kureem wini īanem ūwišķu atlīhdsibū. Peemehram, peedališchanās autonomo ušāhīmumu padomēs, rewišījas komīzijās, daīchadās ūhdēs, monopolu pahrwaldēs u. t. t. Tas galvenā ūhītā jašaķa par īaimne-žības departamentu.

Nodokku departamentā 162 darbineeki un muitas departamentā 895 darbineeki īanem ūle-lākas waj mašākas papildu algas. Par muitas departamentu 1932. gadā ūnot, ka tur papildu algas ūlelums bijis, nemot matīsmalo atlīhdsibū atsevišķām kategorijām 4—129 proz. no pa-matalgam.

Satīšmes ministrijā pašahī noteikums par taupības premiju išmāku, kilometru naudas un atlīhdsibās par peedališchanoz komīzijās, padomēs u. t. t. Še peemāku labumu bauda pahri par 2000 personam. Šewišķas atlīhdsibās un peemākas pašahī ari pašta departa-mentā. Ūelsīszēla darbineeki bauda atveegloju-mus ari ar brihwiletem, pee ahrsteschanās, ūrinamo un apgaismoschanās lihdekklu zenās.

Tautas labklahības ministrijā peemākas bauda gan fināms ūkāts eerednau, gan ari aptee-ķas un ahrstneezības personals.

Bei tam dašču ministriju eeredni (36) ir lo-  
žekki daščadās (1932. gadā 11) likwidazijas ko-  
misijs, par to ūnem ūviščku atlīhdsibū.

Widū starp peemakšam un teejho uſdewumu  
atlīhdsinaſchanu atrodaſ bejnorehčina ūmas, to  
ūnem pahrtahwneezibas ahrsemēs daſčado iſ-  
dewumu ūgħchanai, taħduſ ūhtneezibai uſleef  
winas ūbeedriskee peenahkumi.

Sche ari jaatsihmè, ka walts eeredni bauđa  
eewehrojamus atweeglojumus ahrteſchandas finā.  
1930./31. gadā walts taſei tas iſmaħajis  
1.443.000 ls un iſhogad budżeta projektā ee-  
lifts 1.151.000 ls, jo ūhket ar 1931. gada  
novembri, eeredni paſchi ūdji weenu daļu ūho  
iſdewumu.

Tad wehl walts darbineeku pensijam un pen-  
siju peemakšam paresdsets 1933./34. gadā bu-  
dżeta projektā 1.392.000 ls, kas tomehr ir  
stipri maſak ka 1930./31. gadā, kād iſdots  
3.090.000 ls. Jo ka jau teikts, ūhket ar 1931.  
gada rudenī, paſchi eeredni eemakſà pensiju kaž  
2 proz. no algas.

Pee ta, kas ūheġġi augsta teikts, peeweenojot  
apzerejuma 1. un 2. daļā par walts budżetu  
teikto,<sup>1)</sup> meħs waretu ujjekkit walts budżeta  
uſbuħwi un faturu par peetekofshi noſkaidrotu.  
Meħs tagad waram pahreet uſ

#### budżeta iſdewumin ūnraſinaſchanas

eefpehju iſtirsaſchanu. Peħz tam mums weħi  
nahkees peegreeſteeg budżeta eenehmumu puſei  
un apfkatit jautajumu par walts eenehmumu  
paželſhanas iſredħu eefpehjamibam.

<sup>1)</sup> R. u. E. 1. lpp? un 2. lpp. 273.—362.

# Dāšči eerošinājumi eetaņpijumeem walsts budžhetā

Budžhetā projekta 1933./34. gadam ir ūlabanjeti eenehmumī vien išdevumi uš 124.698.114 ls. Salihdsināšanai nemēsi, kā to jau darījām agrāk, 1930./31. gada budžetu (faktisko) ar 175.048.000 ls. Ja šo pēdējo sumu apšķietu ar 100 proz., tad jaunais budžeta projekts būhtu 71,2 proz. Vēl 1931./32. gada faktiskois budžets bijis 87 proz. un 1932./33. g. faktiskie išdevumi teik rehkinati uš apmehram 78 proz., lai gan Saeimas peenemtais budžets (pamata un papildu) bija 84,8 proz. Šīdots faktiski mazāk, tāpehā kā daļa paredzeto išdevumu (galvenā kārtā tā sauktie „rāskīgēi“) paliūžhi nepilditi (semlopības, satiksmes, tautas labkl. u. z. ministrijās).

Un ja 1933./34. gada budžeta projekts nawa leelāks, kā augstāk minēts, tad tas lihdsīgā kārtā išskaidrojas ar to, kā daļa išdevumi nawa paredzami, atvirsot tos uš veħlatu laiku, waj ari.

**Dāšči išdevumu pahriešot uš ūlejīšķiem fondiem**  
ahrpus budžeta, peemehram, ūbeedrisku darbui fondū<sup>1)</sup>). Ari abos eepreekschejos gados darīts

<sup>1)</sup> Schahdi foni (ahrpus budžeta): ir: kulturas fonds, zēlu fonds, ūehlas un labības fonds, ūeijnecības weizinaschanas, ūbeedrisku darbineku, invalidu palihdsības fonds, turīma weizinaschanas fonds, foni Latvijas Universitātē, ūglīhtības ministrijā, walsts reserves fonds, īāimnecīskās dīsbives atjaunošanas fonds, ūpezialo lihdsīktu fonds juhrneezības departamentā, literatūras fonds Semlopības ministrijā, slimo un ūakroploto strahdneefu fonds, medību fonds, mešku kulturas fonds, dīelszēku ūpezials fonds, eeredau pensiju kāse un weħl dāšči ziti foni. Paredzets nodibinat weħl weenu — ruhpneezības un ūugneezības weizinaschanas fonda.

tas pats, bej tam pehz 1930./31. gada budscheta  
nawa mairs pilnās sumās uſrahditas Semes un  
Hiptotku bankas eemakſas, kā ari iſmakaſas wi-  
nām. Ar to gan ūamasina budscheta gala ūumu,  
bet ne ſaftiſko iſdewumu un eenehmumu poſte-  
nus. Kā jau agrāk bija pa daļai paſkaidrots,  
un kā to tuhliņ redſejim, walſts budſhetā ūama-  
ſināšhanos dod galvenā kahrtā iſdewumu ūumu  
ūamasināšhana daſhos raſchigos iſdewumos, bet  
maſakā mehrā ir

### ūamasinati teeshee pahrwaldeſ iſdewumi.

No otrās puies attal zītās weetās ir peenahku-  
ſhi ūlaht raſhīgē iſdewumi, peemehram, lopko-  
pibas un peenšainneezibas weizinaſchanai.

Labakas pahrſkatamibas dehļ turpmakās  
pahrrunās es peetureſchos tiklaſ pee eedalijuma  
pehz ministrijam, kā ari pee ta eedalijuma kās  
„Paſkaidrojumos pee walſts budſhetā projekta  
1933./34. gadam” noſaukts par „tautšainneezī-  
ko ūlasifičažiju”, daſhos gadijumos atſauzotees  
ari uſ walſts eestahſchu iſdewumeem pehz para-  
graſeem.

Pirmais nodalijums ūhini ūlasifičažiā ir —  
admiſtrativiee iſdewumi un walſts eestahſchu  
uſtureſchanai (arween bej kara min-jaš). Šhee  
iſdewumi 1933./34. gada budſhetā projekta ar  
50.880.000 Ls iſtaiša pirmkahrt 85,2 proz. no  
1930./31. gada iſdewumeem, tā tad ūamasinati  
par 14,8 proz. Otrkahrt, wiſi ziwilreſoru iſde-  
wumi (bej wehlakeem atwilumeem budſhetā ūa-  
balanſechanai ap 4 milj. Ls) iſtaiša 100.715.840  
Ls un pahrwaldeſ iſdewumi tā tad iſtaiša weſe-  
lus 50 proz.<sup>1)</sup> Šhee 51 miljoni ūadalas 25 po-  
ſtenos, no ūureem tikai 5 leelaki par weenu  
miljoni un proti — ziwilreſoru atalgojumi

<sup>1)</sup> Daſchkaſrt ir teiſts, ka „bruaotee”, tāpat ari  
atalgojumu iſdewumi iſtaiſot aymehram diwas treſch-  
datās no muhsu budſhetā un, lai iſſleedeti warbuſte-  
jaš pretrunas, jaņaſaka, ka daſchi ar likumeem noteiſ-  
tee un ari atalgojumu poſteni parahdas ari wehl pah-  
rejos iſdewumos.

32.963.000 ls, pahrvaldes išdewumi — 2.234.000 ls, ūimneežibas išdewumi — 2.973.000 ls, uštura išdewumi — 1.242.000 ls un peemakšas obligatorisko školu školotaju algosčhanai — 9.036.000 ls. Pahrejee posteni ir maſaki, jaſhlot ar 1000 lateem.

Mehs ari paharveſimees tiſai pēe leelakeem poſteneem. Un pats leelakais ir atalgojumi živilreſoros<sup>1)</sup> un peemakšas školotajzem, kaž kopā iſtaiša 41.999.000 ls waj apakl 42 miljonu latu. Tas buhtu tiſpat kā 82 proz. no wiſeem administracijas un walsts eestahšhu ušturedchanas iſdewumeem. Wiſeem pahrejeeem šķis kategorijas iſdewumeem palek 18 proz. Tee fatrā ſinā ir ſhmigi ūaitli.

Un ja mehs gribam iſdewumus ſamafinat, tad, protams, jaſahk ar leelakeem iſdewumeem.

Wiſpirmis te tomehr jaatſihmē, kā

#### atalgojumu ſumu ſamafinaſchana

ir ūahkuſees jau 1931. gadā, kā bija jau agrāf aūrahdtis. Turpat bij ari redſams, kā jchī ſamafinaſchana ir notikuſi daſchadā ūahrtā.

Apikatot atſewiſhki živilreſoru darbineeku algaš, redſam, kā 1930./31. gadā iſmaļkats pamīšam 38.040.000 ls, bet 1933./34. gadā pare-đets wairš tiſai 32.963.000 ls. Kās buhtu 5.077.000 ls waj 13,3 proz. maſak.

Bet jchē jaſeesiſhmē, kā algu kopſuma no kritiſi ne tiſai algu ſamafinaſchanas dehł, bet gan ari

#### eerednu ūaita ſamafinaſchanaſ

dehł, un to ari iſteiz ūhee 13,3 proz. Tapehž algu ſamafinaſchanas prozens, kās zehlees tiſai no algu atwilfumeem, buhš ſemaks par 13,3 proz. Bet bej tam ūhee ūaitli uſrahda tiſai wee-

<sup>1)</sup> Škaidribas dehł wehlreis: wiſās walsts pahrvaldes eestahdēs, iſnemot Kara ministriju.

nu daļu išmafkato algi un weenai grupai valsts  
darbineeku.

Turpreti

**peemafkas školotajn algam**

valsts budžetā paeaugušas no 7.556.000 ls  
uš 9.036.000 ls. Tas tomehr nenosītīmē, ka ško-  
lotaju algas tadehk buhtu pazehlušķas; pae-  
audsis ir tikai peemafku postenis, un ari tikai  
īshīni weetā, šurp pahrnešot leelaķu sumu, kas  
agraf parahdijas zītā weetā budžetā.

Šā tagad nemam

**pahrvaldes išdevumus,**

tad redjam, ka 1930./31. gadā tee bijuši  
2.969.000 ls un 1933./34. gada projekta —  
2.234.000 ls. Še sāmasinašana ir 735.000  
ls vaj 24,5 proz.

**Saimniecības išdevumi sāmasinati**  
no 4.059.000 ls uš 2.973.000 ls vaj par  
1.086.000 ls un 26,5 proz.

Ākā redjam, šeit sāmasinašanas procenti ir  
diwreis leelaķi. Wehl leelaķi ir ūschaurinajumi  
dašhos zitos išdevumos. Pēmehram nemini  
išdevumus jauna invenfara eegahdašchanai, kas  
no 2.115.000 ls sāmasinati uš 656.000 ls, tas  
ir, par 1.459.000 ls vaj gandrihj 70 proz.

Tagad teik profits,

**lai valsts darbineeku atalgojumus sāma-  
finatu**

wehl tāhlaķ, un ne tikai ziwilreforu eeredneem,  
bet visām personam, kas sāņem algi no valsts  
lihdjekeem vaj nu teeschi zaūr budžetu vaj zi-  
tadā zelā (algošanas peemafkas, autonomee  
ušnēhmumi, un ušnēhmumi, kas sāņem valsts  
pabalstus u. t. t.). Bet tai pašchā laikā pazekas  
wesela rinda eebildumu pret to, tīskab no pa-  
šeem valsts darbineekeem, kā ari no teem, kam  
īchi sāmasinašana jaissdara. Man pašcham ari  
daudi labak patiktos eeteikt zitus budžeta ū-  
schaurinajumus kā taisnī algi sāmasinašhanu.  
Tapehz mums jāvāravejas ilgaķ pēc ūchi jauta-

juma, apšverot višu, kas runā pret un par šo nodomu.

Vispirms janoskaidro īvarigais jautajums, waj ar algu wehl tahlaku ūmasinašchanu valsts darbineekeem nenodaritu

**leelu netaisnību un pahrešību**  
īskarā ar dīshwes dahrdsibū, ar ištikšanas un dīshwoičhanas eespehju, ar dīshwes prasībam un dīshwes standartu.

Schee mums janem palīhgā daīchi ūaitli. Kā jau agrāk pāskaidrots, algaš 1930. un 1931. g. ūahkumā bija tāhdas, tāhdas bija dewis algu pahrfahrtojums un

#### **algu paangstirajums 1929. gadā.**

Peegreeschotees tagad dīshwes dahrdsibas ūaitkleem un rahditajeem, redsam\*), ka 1929. gadā dīshwes dahrdsiba bijuši īoti augsta, pateefībā augstača kā jebkad — un tai nu algaš ti-kusħas, zif ween eespehjams, pēeskanočas. Dīshwes dahrdsibai indeks\*\*) (pahrtīka, dīshwočlis, apfurinašhana, apgaišmošħana) Rīgā 1929. gadā, kād noteiza algaš, pret 1914. gadu, bija 118. Pahrtīkas dahrdsibas indeks bija — 156. Tagad, 1932. gada beigās, dīshwes dahrdsibas indeks bija 88 un pahrtīkas dahrdsibas indeks — 86.

Redsam, ka, ūalihsinot ar 1929. gadu, dīshwes dahrdsiba krituši 30 punktus waj 25 proz. Pahrtīkas indeks kritis 70 punktus, waj gandrīž 45 proz. Schee ūaitli rahda, ka

**pahrtīkas un dīshwes dahrdsiba krituši**  
ītiprak par algu ūmasinašchanu: 45 proz. un 25 proz. pret 11—20 proz. algaš\*\*\*).

Bet nemšim wehl ūitus ūalihsinočhus ūaitli. Nupat minetos muhju Walsts statistišķa pahrvalde apsihmē par „agrako indeksūaitli ū-

\*) Walsts stat. pahrvaldes mehnečha biletens Nr. 3./4. 1933. g.

\*\*) rahditajš, pečiemot 1914. gada dīshwes ūewumu apmaksu lihdsigu 100 punkteem.

\*\*\*) ūstat. 56. līp.

riju". Tagad blakus tai ir wehl otri — jaunās serijas — ūraitli. Še ūlīdsinašana balstas už 1930. gadu, kā iſeu un pamatu. Žeela iſiņķiriba dſihwes dahrdsibas indeksaitlos nowa, jo 1930. gada indeks ir 101 pret 1914. gada 100. Turpretim iſiņķiriba ir gan pahrtikas indeksjā, jo 1930. gadā pahrtikas indeks bijis 124 pret 1914. gada 100. Jaunā indeksaitlu serija, proti, pēnem 1930. gada dahrdsibu kā lih-dīgu 100 punkteem.

Sātſihmē wehl otra ūtarpiba, ko apgaismo ūchahds pafkaidrojums jau minetā bīletenā: „Dſihwes dahrdsibas kopindeks aptver pahrtiku, dſihwoļi, apkurinašhanu, apgaismoschanu, apgehrbu, ūatīkmi, kulturali ūabeedrīkās wajadſibas, higienu, iſlaidešhanos, mebeles un traufus un (eeredneem un ūalpotajeem) teešhos nodoklis.”

Kā redsam,

šehee dſihwes dahrdsibes indeksa ūraitli ir daudz plašhači un pilnigaki. Bes tam jaunee indeksa ūraitli aprehēinati atšewišķi, no weenās pušes, kopā eeredneem un ūalpotajeem, bei no otras pušes ūrahđnekeem.

Un ko nu ūheit atrodam?

Eeredneem dſihwes dahrdsibas indeksi ir:

Gads.	Rigā.	Prowinžē.
1930.	100	100
1931.	93	91
1932.	84	82
1933.	—	—
janvarī	81	80
februari	81	—

Eeredneem pahrtikas indeksi:

Gads.	Rigā.	Prowinžē.
1930.	100	100
1931.	88	86
1932.	73	74
1933.	—	—
janvarī	70	70
februari	69	—

No ūcheem ofizialeem ūkaitleem ir ūkaidri redjams, ka tīklah dīshwes dahrdsibas, ka ari ūwīschki pahrtikas indeksi 1932. gadā un ari 1933. gada ūahkumā ir wehl tāhlač kritušči. Dīshwes dahrdsibas indeks nokritis 19 punktus, vaj tīkpāt prozentus. Pahrtikas indeks nokritis pat 30 un 31 punktus. Šis pehdejais ūkaitlis jaušver wehl ari tadehč, ka beesčhi teek apgalwots, ka pahrtika Rīgā tagad esot newis lehtaka, bet gan

#### **dahrgaka palikuši.**

Šo, azim redjot, nepamatoto apgalwojumu wehl noteiktakī apgalbīch tagadejo pahrtikas zenu ūalihsinajums ar pahrtikas zenu algu ūnā ūschkehrdigajā 1929. gadā. Žau minetā bīketena 97. lapp. atrodam, ka pahrtikas produktu zenu indeksi ūhktirdneezibā zaurmehrā walšti bijušči:

1929. gadā	152,
1932. gadā	76.

Tā tad ūhktirdneezibā pahrtikas produktu zenu indeks 1932. gadā zaurmehrā bijis taišni puše no 1929. gada indeksa.

Par dīshwes dahrdsibas indeksu wehl jašaka, ka ūoti ūvarigi ir nemt wehrā to, ka pee ūchi indeksa aprehēnašhanas ir eeskaititi ūifi ūdewumi, pat nodokli nawa aismiristi\*). Un dīshwes dahrdsiba nokritusi par 19 proz. Ja nu tagad notiktu algu ūamasinašhana, un tā nepahrneegtu dīshwes dahrdsibas krischanas indeksu, tad buhtu notikuši tīkai

#### **peelihdīsinašhanas patreisejam ūdewumu ūtashwołsim.**

Kā redsejām, tad, ūalihsinot ar 1930. gadu, dīshwes dahrdsiba krituši par 19 proz., bet ūalihsinot ar 1929. gadu — par 25 proz. Pee kam pehdejais ūkaitlis ir ūvarigakais, jo ari algaš tīka nofahrtotas 1929. gadā. Bet tā kā

\*) ahrsteschanas ūdewumus, ka ūinams, wehl arween pa ūeletakai daļai ūamakšā waljs.

žahfot ar 1930. gadu dīshwes dahrdības indekši teek aprehēkati uſ plāshakas bases, tad, neno-raidot ūlīhdīsinashanai jaundī ūrijas indekšaitlus, bet apweenojot abas ūrijas, mehš waram teikt, ka paschreis dīshwes dahrdība ir krituſi par apmehram 22—23 prozenteem.

Rūnajot par to, par zīk prozenteem walstz  
darbīneek algas ir jau ūmasinatas,  
jaaisrahda, ka daſhadee aprehēki ir devuſchi  
ari daſhadus iſnahkumus. Tapehz newar mi-  
net kautkuru weenu ūaitli ween, bet jamin wai-  
rafi. Un ūhe tad redsam ūkoſho:

Balstotees uſ

### algū ūopšumu

ūaitleem, ka to atrodam „Pāſkaidrojumos“, mehš jau agrāk redzejām, ka ūhi ūopšuma uſ ūho gadu ūmasinajuſees par 13,3 proz. Bet tuhlin ari jaapeebilst, ka ūhi ūaitli ir eelkā algū ūop-  
šumas kričhana ari darbīneek ūaita ūmasina-  
šanas deht. Tapehz ūmasinashanās, weenigi atwilfumu deht, buhs maſaka. Bet ūhee ūaitli ari atteezaſ ūikai uſ weenu darbīneeku grupu.

Jau agrāk, — 35. lapas puſē bija aijrahdiſ, ka Z. Baltais aprehēka algū atwil-  
fumu uſ 15,7 proz., peminedams, ka 1933. gadā ūhee atwilfumi wehl turpinaſhotees. Tad, nemot wehrā ūhos 1933. gada ūakumā noteiktoſ ūaunoſ atwilfumus, atbildigo walstz darbīneeku beedriba aprehēka atwilfumus uſ 20 proz. Bet

tautas labflahjibas ministrijas aprehēkā,  
kas eeveetots augstaſ, 26. lapas puſē,  
redsam, ka algū ūmasinashanas apmehri  
ir no 2—17 proz. Nemot wehrā ūaktisko algū ūopšumu un ūaktisko atwilfumus, eeſkaitot gi-  
meni peemakju ūmasinashanu, dabujam, ka zaurmehrā algū atwilfumi ir 11,4 proz. Pro-  
tams, algū ūopšuma ir gan ūmasinajuſees gan-  
driſiſ par 21 proz., bet tas (pehz t. l. m. reh-  
ēka) iſnahk, ja ūeskaita eetaupijumus, kas zeh-  
luſhees no darbīneeku ūaita ūmasinashanās.

Schi darbineeku ūkaita ūamasinaſchana, ka redjejam, īwahrstas daſchadās darbineeku grupās no 0 lībdi 5 un 20 proz.

Protamis, nebuhtu pareiſi mehginat iehog aprehķini iſnahķumus apweenot, tapehz waram teikt tikai tifdaudi, ka iſdaritee aprehķini rābda, ka

līhdissāinejee algu atvilkumi ir 11—20%.

Pee tam tee 11 proz. nahk no tautas labklahjibas ministrijas, bet tee 20 proz. no valsts darbineeku puļes.

Viņu teikto wehrā nemot, janahk pee ūleħdjeena, ka, ja tagad notiktu jauna algu ūamasinaſchana wehl par 6—7 prozenteem, tad, ažiņi redjot, buhtu tikai

īswēsta algu peelihdissāine ūfihwes dahrdsības līhmenim.

Ta algu ūamasinaſchana eetu wehl tahlak, tad gan waretu teikt, ka valsts darbineeku ūfihwes standards īahktu noſlihdet. Sche tad japeefihmē, ka ari tāhdā gadijumā tee 40,000 valsts darbineeku, waj, kopā ar ūawām gimenem, ap 100—120,000 zilveku\*), tifktu ari tikai peelihdissinati leelajam wairumam pahrejo pilsoņu, ūafarā ar viņu eenahķumu ūamasinaſchanos un ūfihwes standarda pahrmainu. Žt ūevisķi tas jašaka par teem 1,200,000 lauku eedſihwotajū, bet ari pahrejeem 5—600,000 pilſehtneekū.

Es eīmu dſirdejīs iſſakam uſſkatu, ka algu paseminaſchana nebuhtu wehlama jau tadehk ween, ka no ta zeestu leela dala muhju latveišhu intēligenzes. Taiņigs un pamatočs eebildums, bet te jaatbild tomehr ar jautajumu: waj tad valsts eerednu ūkaitā ween meklejama muhju intēligenze.

Kategorijās ūkaitas apmehrām 30,000 personu, no tām, ūemačūs 5 kategorijās ap 16,000. Es

(\*) peerehķinot gimenes leelaku ūkaitu personu un ne ūkaiti tos, kas ūanem gimenes peemakšas (40,000).

domaju, kā apmēhram 200,000 ļemturu un ari pahrejo lauzineeku gimenēs, nemaš neeskaīotot ahrstus, mahzitajus, školotajus, darbveschus un pahrejos masak ar ļemi īaistitos lauku eedsihwo-tajus, mehs, drošhi ween, atradišim ne masaku īkaitu inteligenzei peederigo, kā valsts eerednāos pilsehtās. Bet kūr jau tagad ir īcho

*lauzineeku agrakais dīshwes standards,*  
waldot pašreisejam brihwo zenu īabruku:nam  
un eenehmumu īudumam? Waj ar īcheem sau-dejumeem un truhkumeem jel maš varēs īalih-dīsinat dašhus prozentus algu nowiskuma eered-neem? Pee tam īhini gadijumā īvarā wehī friht tas, kā īhee pašhi lauzineeki ir tatkhu īa-wu dehlu, pilsehtas eerednā, tehwi.

Bet, marbuht, mums wiſiem, pilsehtās un uſ laukeem, jaſahk noopeetri peerast pee domam, kā dīshwes standards, kahds tas bija wehl pirms pahris gadeem, wiſpahrigi nebuhs wairē uſtūram, bet mehs wiſi buhſim īpeisti no ta at-teiktees.

Schinī weetā man jaaiſrahda wehl uſ weenu leetu. Proti, naw weegli īafkanot kātrā ūnā dabinato un pareizo uſskatu par valsts

*eeredneem kā inteligenzes peederigeem,*  
ar eerednā pašhu atfinam. Peemehram, kā war īaveenot augstači atīhmeto uſskatu ar pašhu īerednā īapultšhu īchādām prasibam un resolužijam: atſiht kulturas fonda lihdselku īleetoſhanu par newajadſigu un to īſneegſhanu ī-beigt; īvihtrot wiſus pabalſtus daſchādām ee-ſtahdem, ari mahkſlas eestahdem; atlaiſt no darba īerednā īeewas; likwidet augstačas penſijas; īamasinat lihdi beidsamam waj pat pa-wiſam dīehſt budſhetos (Rīgas, valsts) ūumas, kas domatas rāſhigeem īidewumeem, kas zet un stiprina muhſu īaimneezisko dīhwi u. t. t.

Tad wehl, ir īsteiktas domas, kā jau lihdi-īchnejee algi īamasinajumi pahrīneedsot atwil-fumus no aſgam zitās īemēs. Ir īeſpehjams

tahdus peemehrus ari atraft, bet lai tos waretu pareisi nowehrtet, tad jaatrod eespehjas falihdsinashanai. Un jhe mums janem valihgā dsihwes dahrdības pahrgrosības zitās semēs. Ja to daram, tad augstak atsīhmetais apgalwojums saudē ūku nosīhni un ūvaru, jo daudsās Eiropas walsts dsihwes dahrdības indefīkti arweenu wehl stahw pahri par 100, falihdsinot ar 1914. gadu.

Ja gribetu falihdsinat 120,000 personu īelās walsts darbineeku ūaimes ūtahwokli (ari pehz algi ūamasinašchanas) ar 1,200,000 lauzineeku, waj pat to 600,000 ūenturu ūaimi, pehz ūaufaimneezibas rašchojumu ūenu ūabrukuma, kas, blakus minot, wehl arweenu turpinas, tad mehz ūkaidri redsetu, ūrā pušē ir īeelaķs pamats

### īsteikt ūateesū neapmeerinatībū.

No ta, kas reis bija walsts darbineekeem, ūuduši (augsti rehkinot) apmehram 20 proz., bet ūentureem ūenas nokrītušas par 40—50 proz. un wehl wairak, daschus ūarigos gadijumos (gaļas lopi) pat par 70 proz. Bet ūemes apfaimneekošchanas išdewumi ūhim ūenu ūabrukumam nebūt naw ar tahdu pat ūteigu ūekojuši. Pat ja ūem wehrā, ka daschu rašchojumu ūirguš ūenas ir agrakas, peemeheram, maišes labibai, tad tamehr naudas eeņehmumos iſtruhkums ir wišmas ap 40 proz. Ja agrak ūaukaimneeki gada eeņehmumus par ūirguš pahrdoteem ūaschojumeem wareja rehkinat apmehram 250 miljoni latu, tad tagad valikuši labi ja 150 miljonu.

Kā to war ūalihdsinat?

Kamehr no ūeenas pušes ūihna ūinamā mehrā ir par daschu

jaunpeesawinatu dsihwes chrtību patre-  
ſchānn,

tamehr otrā pušē ūihna ir par to, lai ar mokam ūegtu ūaimneezibas iſdewumus, un lai ūho pašču

tehwu mahju un īehtu ūglahbtu un paglahbtu no išuhtrupeščanas, lai to kautzīk zeešhamā ūtahwołki nodotu jaunajam ūainmeekam, kas plezu pēe pleza ar tehwu eet jau lihdi īchini besschehlaſtibas zihaā.

Saka ari tā, ka lihdi ar walīts darbineeku algi ūamasinašchanu, ūamasinašchotees miņu pirkšpehjas, un tas warot eespaidot pēepraſijumus tirgū pat tilktahl, ka

### ſahktos zenn križana,

īewižki pahrtikas produktiem, tas ir, laukšaimneezibas raſchojumeem. Sawa dala taišnības ir ūchim apgalwojumam, bet wišmaſak gan tas atteezinams uſ laukšaimneezibas raſchojumeem un to zenam. Ka eeredai algas eeteķmē pretſchu ūenas, to mehs redzejām jau agraſos gados, tād latrreis pehz algi pazelšchanas zehlās ari pretſchu ūenas, bet gan tikai galvenā ūahrtā daſchos Rīgas weikalos, kas peedahwā daſchadas prezēs, kuraz ūeſchi nepeeder pēe dſihwes virmās waja- dības preekfshmeteem. Tomehr jaſaka, ka pehz algi ūamasinašchanas tagad nāv ūabaidas, ka wehl wairak nokritis laukšaimneezibas raſchoju- mu ūenas. Vispirms jau tadehļ, ka galu galā tā laukšaimneezibas raſchojumu dala, ko patehrē eeredai, nawa pahraf leela un

### isschkiroſchais ſpehks tai nepeemiht.

Teiksim, no eeredai algam nonemtu tagad 5 miljonu latu (waj taišni ūhi buhs ta ūuma, to tagad neweens newar pateikt). No eeredai iſ- dewumeem par laukšaimneezibas raſchojumeem teik iſdota maſakā puſe, tā tād ari daudz ja puſe no ūheem 5 miljoneem ūudis laukšaimneezibas raſchojumu tirgum. Sadalita par wiſu walīti\*), ūhi ūuma nekahdu leelu eespaidu atſtaht newares. Newares ari tadehļ, ka wiſā eepir- kumu apgroſibā ūhi ūuma ir wiſpahr ūipri maſa. Ža agraſos gados rehkinaja, ka tirdi-

\*) walīts darbineeku Rīgā 40%, ūitās vilſehtās — 33% un uſ laukeem — 26%.

neeziba pee mums gadā apgrojot ap 2 miljardu latu, tad tagad tomehr wehl buhs kahdi 800 miljoni latu. Peezi miljoni īchajā kopsumā maf so warēs padarit.

No otrs pušes jašaka, ka īcho 5 miljoni eespaidu tirgū ūmasina wehl tas apīstahklis, ka beigu beigās

### īchi nanda no tirgus nemaj nepasudis.

Wimi īsdos newis eeredai, bet tee, kureem īchi nauda buhtu bijusi pa preekschu jaemeakšā walīts kašē, lai to tad waretu ījmašķat eeredneem. Agrāk, kad mums nahža eekščā dāvids naudas par eksportetām prezēm, kad nauda nahža eekščā arī teeschi eeguldijumu noluhkos, un kad bija naudas pahrpasikums, tad gan warbuht eeredai, ka patehretaju, algi jumai buhtu zitads eespaidz už tirgus apgrošījumeem. Bet tagad, kad

### walda naudas truhkums,

ir tatkchi weenalga, kuršk to īsdod. Glušchi ot-  
radi, ja tas, kam īchi nauda papreeksch jaemeak-  
šā walīts kašē, atrodas tāhdā ītahwołki, ka  
wiašķ war īcho naudu īslektot rašchošchanas no-  
luhkeem, dot ar īho naudu eespēhju strahdnee-  
keem atraſt darbu un

### jawni algi un maiši nopolnit,

tad wiša īchi parahdiba dabsi pamīšam zītu ī-  
skatu, kas neruna par labu tam, lai algas ne-  
ūmasinatu. Waretu teikt, labi, bet arī eeredai  
īsdos naudu par prezēm, kuru rašchošhana dod  
ziteem darbu un maiši. Te nu jaatbild, ka,  
deemīshēhl, tas tā ir tikai pa dālai, jo eeredai  
īsdewumi leelā dāla neweizina tāhdū rašchošcha-  
nu, kas dotu darbu un maiši daudseem, wāj  
wairotu muhju tautas bagatibas. Pee tam īchi-  
mīš wahrdos nebuht neslehpjas kautkahds pah-  
metums.

Ar algi ūmasināšhanu tagadejos walītu no-  
īlehgtibas laikos, kad pretšku apmaiņa pamirust  
walītu starpā, un walīts apgrojās noteiktī un  
cerobesīhofi naudas daudsumi, tad kahdas, sa-

mehrā mājas, eedīhwotaju dālas aigu jumas neleelā īamāsināšana newar wairs tahlak wah-jinat ītahwokli eekīshmes tirgū, kās tagad ił-īchkirošchais, jo

**pirktīpehjas ūhāhdā gadījumā neteek iſ-nižzinatas,**

bet tikai atītahtas, kur winas ir. Virktīpehju krišhana gan noteek, ja īamāsinas naudas ee-pluhdums no ahrsemem.

Wehl man gribetos atgāhdinat ari to, ka algu un eenehmumu īamāsināšanās jau nēfahkas un nebeidjas pee eerednu algam.

**Algu īamāsināšana fahkas**

jau tad, kad laukhainneeku rāshojumu īonas strauji un neatlaidigi īahk kriſt uſ leju. Deem-iſchēhī, taisni tee, kās tagad tik ūpehzigi uſtahjas pret algu īamāsināšanu, toreis wj nu nēka negribeja darit pret draudoscho laukhainneez, rāshojumu zenu īabruķumu, waj pat to wehl weizinaja. Ja tas tā nebuhtu bijis, warbuht tagad nemais nebuhtu wajadības runat par eerednu algu īamāsināšanu.

Walīts (un ari paſchwaldibās) wehl maretu eerobesjot iſdewumus atalaojumeem,

**īamāsinot darbineeku ūaitu.**

Jau augštak mehs apšķatījam jautajumu par walīts un paſchwaldibū darbineeku ūaitu, par īchi ūaita pēeaugšhanu, un walīts eestahjschu iž-zelīhanos tagadejā ūaitā un plāšhumā. Nu-najot par Rīgas darbineeku ūaitu tagad un pirms 20 gadeem, es īneedsu ūalihdsinoſhus ūaitus, no kureem bija redsams, ka darbineeku ūaitis Rīgā, eedīhwotaju ūaitam masakam eſot, ir wairak kā diwīfahrſhōjees\*). Slehdeens bija — ka muhſu paſchwaldibū un ari walīts darbineeku ūaitz ir par leelu. To neteeshā zēlā ap-ſtiprinajuschi ari nowehrojumi Tschekoflowa-fijā.

\*) Skat. 15. Ip.

Kā to jau augštač redžejām, pateesībā mehs  
jau ešam ūahkušchi darbineeku ūaitu ūamasinat,  
un lai gan pahrmainas norit ūamehrā gauſi, jo  
ſche gruhtibas, kā to wiſi atſihſt, ir ūoti leelas.  
Muhs wiſus noſpeesch jautajums — ūur wihi.  
atlaisti, ees? Bet dſihwe mums uſleek peenah.  
kumu ari ar ūoh jautajumu tikt galā. Warbuņt  
ari pamašara laiks darbineeku ūaita ūamasina  
ſchanai ir wiſpeemehrotačais, jo ūaut ari wiſ.  
pahr jaunu

nodarbošchanos ir gruhti atraſt,  
tomehr waſara ir wiſiſdewigakais laiks pahr.  
fahrtotees.

Darbineeku ūaita ūamasinaſchanu waretu wehl  
wezinat ar to, ka ūamasinatu augštačo (maſſi.  
malu) wezumu, lihdi ūuram darbineeki war  
atraſtees walſts deeneſtā.

Waretu noteift ari tā, ka pehž 25 waj 30 ga.  
du noſtrahdaſchanas eeredai war

labprahiti aiseet penſijā,  
ar iſredsem uſ pilnu penſiju, ja wihi neeſtahjas  
ſahdā ūitā jaunuā darbā.

Tāpat ūoh mehrki wezina neſen iſdotee no.  
teikumi, ūas

noleeds peenemt jaunnus eeredans  
aiſgahjužho weetā. Schahda fahrtiba ir gan  
loti greeſiga, jo ūur gan lai eet ta dala jauno,  
ſkolas beigužho zilweku, ūas bija nodomajužhi  
ſtahees walſts deeneſtā. Schahdi noteikumi,  
protams, war buht ſpehſā tikai nedaudi gādu,  
un pa to laiku weetas tik un tā atbrihwoſees jau.  
nakeem darbineekeem.

Schinī ūakarihbā kā ūahda paſihiſtama meldija  
iſſkan ūahds

ſinojums no Frānzijsas,  
ſihmejotees uſ rihkojumu, ka uſ 1 gadu pahr.  
trauzama jaunu darbineeku peenemſhana. Par  
to ūafam: ūahis rihkojums jauiſkata par no-

peetnu wišpahreju administratiwu reformu, kas ūla valstij eetaupit miljardeem franku.

Laikā no pasaules kara beigam lihds muhšu deenam Franzijā walsts darbineeku atalgojumi ir paleelinajušchees par 17 proz.\* un turpina wehl peeaugt. Wišpahrigi gan walda uſſkats, ka waldbas eestahšchu

**darbu waretu it kabi weikt puje**  
no tagadejā darbineeku ūlaita, ja tikai iſveens eerednis un eeredne ismantotu ūlu laiku leetderigi.

Loti daudžu Franzijas pilsonu leelačka wehle-ſchanas tagad ir eetift walsts deeneštā, jo tas nosihmē meerigu, drošhu darbu, ar pensiju pehz tam. Daudži jauni amati ir nodibinati tikai pehdejos gados, reisē ar jaunu waldbas eestahšchu atwehrſchanu. Pee ta ir peenahkuſi wehl ūlaht arodbeedribu dſiaa peedabut ūl walsts ūwildeeneſta un pensiju noteikumeem darbineekus daſchadajos piliehtu un paſchwaldbu uſnehmumos, jo ar to ūcheem darbineekeem ir nodrožchinatas wiſas walsts darbineeku preefchrozi-bas, ka atalgojumā un pensijās, tā ari zitos ūkumos. Tā nupat Parīze peewenoja, waj lika uſſuhkt eelu dſelſszelu darbineekus, un resultata tas ismaikjās nodošku maksatajeem 1,5 miljardu franku. Pehz daſchām ūnam, iſnahk, ka paſħ-reib

### Franzijā ktrs treſħais pilsonis

ir waj nu teeschi walsts deeneštā, waj ūwā darbā tam peeweenots preefchroziſu ūnā... Žau-nais riħkojums, kas noleeds peenemt jaunus darbineekus, ir meħginajums

### apturet turpmakko peepluhdumu.

Tautajums par walsts

### eerednu ūewu atlaifshann

no walsts deeneſta ari ir loti ajs. Tā ween lee-kas, ka tas buhtu eeteizams pañehmeens atbrih-

\* ) Tikai cedomajatees — 17%.

wot weetas jaunakeem kandidateem. Bej tam, mehs, tāpat, kā zitās walsts, gribedami, waj negribedami, atkal reis nonahkšim pee ta, kā katra gimenē buhs weens pelnitajs, waj nu tehwīs, waj mahte. Bet ižis pasaules atpakałgreeschanas zelsh buhs gruhts un garšč, un mehs waram ari wehl nogaidit. Kā augstał redsejām, ſee-weesħu prozents muħħu walsts deenestā nawa pahrmeħrigi augsts, pee tam pawiħam mass tas ir augstał algu kategorijās, un

**eerednu ſeewu prozents ir pawiħam neezigs.**

Es gribetu teikt, kā ižis jautajums nofahrofes ħażi jewiħiżka likuma, warbuht peetiku ar neleellem grosijumeem pensioneschanas noteikumos, peeletojot augstał mineto eespehju aiseet penſijsa pehz 25 waj 30 gadu nofrahdałchanas. It iħpaħdi tagad, kād jaunu eerednus peenamt ir noleeqts, wiñċċi ir jaudejis sawu aħumu. Lai gan tagadejais stahwoklis jo ſerviħi uStraż beigu eksamenu tuvumā eħofħos,

nahkamos ikolotaju amata kandidatus,  
tapeħbz, kā taisni ikolabs wihra un ſeewas atrashħanás walsts waj paċċawldibu deenestā ir loti beejchi nowehrojama.

Wohl jaaisrahda u weenu paċċħmeenu, kās waretu kalfot

**eerednu skaita ġamarsiraħchanai,**

bet tai paċċħā laikā atkal nodroħchinat eeredneem wiñu deenesta teesibas. Tas buhru

**besalgas atwaħinajmi**

iħsafam waj ilgaħam laikam, żahfot ar nedauði nedefsam liħdi wairaleem meħnesħeem. Ghahdi atwaħinajmi waretu buht tiħlaħ preeħpedu, kā ari atkarigi no paċċha eeredna gribas un weħleħchanas. No weenag pušeś, tas dotu eetaupiġi minn walsts kafei, bet tai paċċħā reiħe dotu ee-ħpehju dasheem eeredneem kahdu laiku nodiħi-wot aħrpus walsts deenesta, ar teesibu pehz iżi

laika notezehhanas nahkt atkal atpaakal wezā weetā. Pirmais mehginajums īchini wirseenā buhtu pahīaks pēcspēdu atwaikajums wiſeem walsts darbīnekeem, blaķus parastajeem gads-fahrtejeem atwalinajumeem ar algu.

Protams, ka reiſē ar darbīneku īkaita ūmasinaſhanu jaķeras pēc

### eestahīdu ūſchaarinaſhanas,

apweenoſhanas un to īkaita ūmasinaſhanas.

Sakarā ar darbīneku un vien atalgojumu jautajumeem arween pāzelas ari jautajums par tā ūautteem

### dubultamateem.

Jau agrāk, pahrrunajot darbīneku atalgojumus, mehs pākāwejamees pēc īchis parahīdibas. Ta-gad pamehginaſim noſkaidrot,

### ka waretu dot walsts kāſei

(vaj ari jauneem weetu kandidatēem) īchi dubultamatu pahrkārtoſhana.

Par pēhdejo punktu plāſħaki es isteizos jau augštač, un tur noſkaidrojās, ka ar dubultamatu pahrkārtoſhanu nāv iſredīhu leelam īkaitam jaunu kandidatu weetas dabut. Wis-pirms īchahīdu weetu, kas waretu pastahīwigi uſturet darba daritaju, dubultamatos, kā jau teikt, ir mas (50—90), un gadijumā, ja tās dalitu, tad īchis weetas (peemehram, profesoru un zītu augštačo mahāibas eestahīdu mahāibas ſpehī amati u. t. t.) teefchi no ahreenes nebuhs weegli aispildamas. Bes tam pastahīw tatīhu noleegums, pēnemt jaunus darbīneku. Weenigais, kas īche waretu rezultātā išnahkt, buhtu nedaudzi paaugstinajumi tagadejeem darbīnekeem un wehl masaka īkaita

### jaunu kandidatu pēnemīšhana

no ahreenes. Žnēhmumi buhtu ūkolās, ūlīmo ūjās, ūnītarū ūraudības deenestā u. d. zītos ga-

dijumos. Žitads ir dubultamatu jautajums, ja runā par

eetaupijumeem walsts budschetā.

Atšauzotees uſ to, kas jau augſtaſ teifts par atalgojumeem walsts deenestā, iſpildot wairak fā weenu amatu, waj uſdewumu, ſche es grību norahdit, ka eetaupijumi buhtu:

1. Ja diwu, ſawſtarpeji teejchi neſaiſtitu, amatu gadijumā, alga tifki maſkata tifki weena amata weetā. Jau tagad tas tā ir, ja kahdē Saeimas deputats eeneem weetu ministru kabinetā. Amatu atſchķirtibas (ne algoiſhanas) ūnā lihdiſigu ſtahwokli mehs atrodam augſtaſ ūnā ūtās mahzibas eestahdēs, ja kahdā persona weenā laikā ir īaistiita kahdā ministriju un mahzibas eestahdē. Schahdu gadijumu nawa maſums.

2. Ja weenā un tai paſchā eestahdē iſpilda mo amatu apweenoiſhanas gadijumos tifki weenam amatam ūkaititos paraſtiā alga, bet pahrejeem buhtu nolikta maiſaka, tomehr peemehrota, atlīhdſiba. Schee gadijumi atkal atrodam i gal wenā fahrtā mahzibas eestahdēs, fur beſchī (ſkolu preekſchneeki) likums noteiž amatu apweenoiſhanu.

3. Ja blakus peenahkumu uſlikſhanas ga dijumā atalgotu tifki blakus amatu, atbrihwojot pa to laiku no peenahkumeem pamatdeenestā, bet nemakiajot ſche algu. Dahdi gadijumi ir, ja ari to ūkaitis nawa leels.

4. Školās buhtu iſbeidsama papilditundu uſlikſhana waj uſnemīchanas fahrtiba, paleekot tifki pēc normalā, likumā par normalo atlīhdſibu paredjetā ūstundu ūkaita. Sche tad atbrihwojot weetas daſcheem jauneem ūkotajeem. Bet nu tuhlin jaſaka, ka pebz iſgļihtibas ministrijas uſskateem iſnahk, ka paſtahwoiſhā eefahrtā, paraſchās un tradizijās labāk lai nekas netiktu groſits. Es tomehr domaju, ka, atſkaitot daſhus iſnēhmumus, paſrmainas buhtu eefpehja-

mas ari mahzibū eejtahdēs, kas tatšhu dod, kā redzejām, wišleelačo ūkaitu teescho dubultamatu eenehmeju.

5. Ja dašhos gadijumos wairakus loti radnežiskus uſdewumus, kas īaweenojami bej leefas laika tehrešchanas, eetilpinatu pamatamatā, maſkajot ari tikai weenu algu.

6. Ja atzeltu waj ūamasinatu daſħas popildmaſkas par teescho peenahkumu iſpildiſhanu.

7. Ja ūamasinatu daſħdaſħado komiteju un komisiju ūkaitu, waj ūamasinatu ūhe parediſeto atlīhdībū. Schahdu komiteju un komisiju wišwairak ir finanju un ūatikkas ministrījā.

8. Noteiktu maſkimalo normu atlīhdībāi par blaſkus nodarbošchanos, prozentos no pemat-algas.

9. Ja no blaſkus atalgojumu tagadejā 20 proz. atwilku weetā noteiktu wehl augļaļu atwilku prozentu.

No nupat teiktā redſams, ka walsts deenesta  
dubultamatos ūinams pahrakahrtojums ir  
eespehjams,

un tas ir ari wehlams. Bet tāpat ari ir redſams, ka rezultati nedos to, ko zeribās ūaudī ūaifta ar ūheem dubultamateem, ne jaunu weetu, ne ari eetaupijumu ūiaā. Jo ja ūhe pahrrunatos amatus waretu pilnigi atdalit un ūadalit, tad eetaupijumu nebūhtu nemas, warbuht pat iſdewumi waretu pawairotees. Jo tagad teek nowiſkti 20 proz., daſħos gadijumos blaſkus atalgojumi ir jau ūamasinati, ūalihdinot ar to pašhu uſdewumu pildiſhanu galwenā amatā. Pee tam wiſa ūuma, kuru aptver dubultee ūmati waj algas veemakſas, ir warbuht 2—3 miljonu latu ūela.

Schinī ūakaribā japaſača, ka,  
ūamasinot atalgojumus,  
nebuhtu ūustinami atalgojumi teesneſcheem, kara-  
wiħreem un eeffħleelu un teesleelu ministrījas  
ahrejā deenesta darbineekeem. Teesneſcheem —

ar wehlešchanos un noluſku nostahdit wiņus tā.  
lai wiņi materiali waretu juſtees neatkarigi un  
nodroſchinati. Žanem wehrā ari teeſneſču dar-  
ba ahrkahtigā atbildiba, pee ſam ſchis darbs  
naw nekahdi eetiſpinams 6 ſtundu darba deen-  
nas rahmjos. Teeſneſis pehž patikaſ newar ſa-  
wu ſahkto darbu peeskaot pulkſten'm.

Tām paſrejām minetām darbineeku kategorijām  
tadehł, ka wiņu darbs ir gruhts, atbildigs,  
un ari wiņi newar eewehrot 6 ſtundu deenas  
noteikumus.

Wehl es gribu uſſwehrt, ka, ſamafinot algaſ,  
arweenu buhtu jaſkatas uſ to, ka

leelakee atwilkumi teek iſdariti no ang-  
ſtaſām algam.

Tas ſihmejaſ uſ eeredneem, bet tas ſihmejaſ ori-  
uſ wehleteem darbineekeem, ſas ſanem atalgo-  
jumu no walſts lihdjeſkeem. Sche jamin ari  
Saeimas deputati. Tā tā ſhee darbineeki ar-  
ween teek eewehleti tik eepreekiſh noteiltam gadu  
ſtaſtam, un ſawā eewehletā amata arween par  
jaunu ir apſtiprinami, tad newajadſetu amatus,  
ſas atkarigi no eewehleſchanas, uſſkatit par ſho  
darbineeki galveno eenehmuſu un atalgojumu  
awoteem. Bet uſſkatit tos tā paſrejoſhus uſ-  
dewumus, kuruſ, protams, ſatrs zentifees pildit  
pehž ſawas labakas apſinas, tomehr nepataiſot  
atalgojumu kahrtibas ſiņa wehletoſ darbineekus  
par eeredneem, padodot wiņem atteezi-  
geem noteikumeem. Ja no ta nemehgindas iſſar-  
gatees, tad wehletoſ amatus waretu ſahkt uſſka-  
tit par profesiju, un leelaka par wiņu tad buhs  
zenjhanas tift atkal un atkal eewehletam. Bet  
ſchinis laikos wajaga peemehroti

ſamafinat ari wehleto darbineeki atalgo-  
juſus.

Toſnehr tas iſdarams atſeviſčki. Warbuht, ja  
runa ir par deputateem, wiſlabak buhtu groſit  
atalgojhanas noteikumus un ſaihſinat laiku, par  
kuru deputats ſanem atalgojumu.

Beidjot, lai

**nezeltos nefahdi pahrpratumi,**

tad es gribu ajsrahdit, ka eepreekshejās pahr-  
runās mani newadija un nemudinaja nefahda  
nelabvehliba waj naids pret walsts darbinee-  
keem. Mans noluhs arī nebija panahkt walsts  
darbineku ītahwoffa paslīktināšanu, tadehē  
ween, ka ziteem eet wehl īlītak. Nekad mans  
noluhs nav bijis nolihdinat uj leju, bet gan  
uslīhdīnat uj augšbu. Es weenfahrschi tureju  
par jauj peenahkumu, īakarā ar ziteem apīkata-  
meem jautajumeem, pehz eespehjas wišpufigi  
apgaismot arī walsts darbineku atalgojumu  
jautajumu. It īewijschki wehl tadehk, ka tajīm  
par šo leetu plaščakās aprindās truhkst waja-  
dīgo ūsu un pahrīkata. —

Saīskanā ar šī nodalijuma īahkumā no-  
ispausto īsdewumu eetaupijumu pahrrunas pla-  
nu, mehs tagad pahrejam pee otreem 50 miljo-  
ni lateem zīwilreforu 100 miljonu īsdewumos.

Pehz rindas tuwakais poštens ir  
ehku jaunbuħwes.

Sche mehs redjām, ka 1930.-31. gadā iidsots  
Ls 1,829,000, un šī gada budžeta projekta  
paredjeti Ls 196,000. Samajinajums tikpat  
ka 90 proz.

Nahkamais kopnodalijums ir  
**pabalsti issglihtibas weizinašhanai.**

1930.-31. gadā iidsots Ls 3,353,000, un  
1933.-34. gada budžeta projekta paredjeti  
Ls 2,340,000. Sche īsdewumi tā tad īamasi-  
nati par 30 proz. waj apmehram 1 miljonu la-  
tu. Leelsakais eetaupijums, pahri par 700,000  
lateem, ir pabalstos privatām un īabeedrīkām  
školam. Sche agrako Ls 1,693,000 weetā pa-  
slīkshi Ls 918,000. Schis poštens, azur re-  
djot, wehl tiks īamasinats. Zaatsjhme, ka  
Ls 1,028,000 paredjeti pabalsteem truhzigeem  
školeneem un stipendijam.

Sakarā ar nupat teikto, jausswer, ka  
tahlakee eetaupijumi

īsglihtibas budschetā nahks galwenā fahrtā at-  
karibā no pahrgrosibam darbineeku ctalgoju-  
mos. Žo, kā sinams, puše no īsglihtibas mini-  
strijas budscheta ir peemakšas obligatorisko školu  
školotaju algošchanai, un ari no atlīkušķas pušes  
leelakā daļa ir algas školotajeem un pahrwaldes  
darbineekeem. Ja waretu domat, kā sinami ee-  
taupijumi buhtu eekpehjami reorganisejot widus-  
školas, latveešķu un masakuma tautibū, tad tam  
pretim jašaka, kā pamatskolu tihkls wēhl nawa  
vilnigs. Sinami eetaupijumi, ūzchaurinotees  
un pahrgrupejotees, buhtu eekpehjami ari pa-  
šķā ministrijā. Lābaki tomehr buhtu, ja op-  
stahku wispahrejā pašlīktināšchanās

muhs nespēestu iuhtami ūmasināt iſ-  
glihtibas budschetus.

Lai numis nebuhtu jašeras pēe planeemi pat per  
pamatskolu ūlašu ūkaita ūmasināšhanu, kā tas  
jau uſsahkts dažhās jaunajās valstis.

Protams, paturot taupibas wajadsibu prahā,  
īslabosim truhkumus muhsu ūku wispahrejā  
tihkla iſbuhwē, kur lihdi ūhim peelaistas ūku-  
das.

Sozialās labklahjibas weizinošchanas iſ-  
dewumos

tagad, apštahkleem groſotees un lihdsekleem ap-  
truhkstot, mehs buhſim ūpeeti eet pa taupibas  
zēlu, un ūhe eetaupijumi pateči eeipēhjam.  
Tas ūwišķi jašaka par teem budscheta iſdewu-  
meem, kas tur parahdas kā ūlmo ūku veema-  
šas, peemakšas pensiju ūksei, un iſdewumi ūtei ūhi  
vensijam, tāpat ari ūmehrigi jašamasina agrā-  
ķee ūtipri leelee iſdewumi ūauku eedſhwotašu  
chrstesħchanai.

„Pākaidrojumos” ūchinī nodalijumā ir uſrah-  
diti jau tagad 45 proz. eetaupijumu, bet patee-  
ſibā paredsetee eetaupijumi ir daudi masaki.  
Ūchinī nodalijumā sumas galwenā fahrtā ūma-

ſinajuſčas tapebz, ſa daſchi leelakee iſdewumi pahrneſti uſ zitām weetam buđſhetā. Pateeſu ſamaſinuſchanos uſrahda iſdewumi penſijam, jo daļu tagad eemaļša paſchi darbineeki, ſamehr wehl pirms diweem gadeem wiſi

### iſdewumi bija jaſedž walſts kaſei.

Bet peeauguſhi ir iſdewumi, kaſ budſhetā pa‐ rahditi ſa peemaļšas ſakroploſchanas gadijumos. Grosot atteezigo likumu, un palehninoč peemaļšu fonda peeaugſchanu, ſche tomehr buhtu eeſpehjami eetaupijumi. Iſdewumi karā zeetuſho penſijam naw ſamaſinati.

### Walſts peemaļšas ſlimo kaſem

1930.-31. gadā bijuſčas Ls 3,550,000. Šli‐ mo kaſu dalibneeki ſkaitam maſinotees, nedaudz ſamaſinajuſčas ari walſts peemaļšas, un 1933.-34. gada budſheta projektā paredsets Ls 3,020,000. Ja walſts lihdſeklu eetaupiſcha‐ naſ noluhičā, walſts peemaļšas ſlimo kaſem tiftu ar likumu grosijumu, paſeminot peemaļšas prozentu, teiſchi ſamaſinatas, tad ſlimo kaſes, pee ſaweeem 16—18 miljonu latu leeleem gada iſdewumeem, to waretu ari panest. Buhs jaſchaurinās, tāpat ſa wiſeem ziteem, un jaween‐ fahrſho daſchi paſihdsibas ſneegſchanas weidi.

Peemaļšas lauku eedsihwotaju ahrſteſchanai ir par lahdū puſmiljonu latu ſamaſinatas, ſalih‐ dſinot ar 1929. gadu, ſad atteezigais likums pimo reiſi tiča jaſchaurinats. Tagad tas ir tuvu pee 3 miljoneem latu, no kuras sumas pahri par miljonu domaču ahrſtu atalgojumeem.

Ahrſtneezibas paſalſti un iſdewumu atmakaž eeredneem parahditas jaunajā budſheta projek‐ tā ar Ls 1,151,000, pret Ls 1,443,000 wehl 1930.-31. gadā, jo atteezigais likums tiča gro‐ ſits, un walſts iſmaļšas ſamaſinatas 1931. gadā.

Tautas labflahjibas ministrija ir tagad, kā ū-  
namē, išmehrtušes par šoti plašu užnehmumu,  
kuras pahrīnā ir daudsas mēselibas

**aissardībāi un palihdībāi domatas  
cestahdes.**

Eetaupijumi buhtu eespēhjami ari daščās īchi-  
nis nosarēs, išdarot peemehrotu pahrfahrtoscha-  
nu. Kā ū weenu peemehru es aissrahdišču ū  
to, ka īhdaišu patverīmēs weena behrna ustu-  
reščana prasot apmehram 100 latu mehneši.  
Rīgas patverīmē ū 5 behrneem ešot 1 zilwels  
no personala, bet Latgales patverīmē pat ū 3  
behrneem weens.

Es pakamejos pee īchi īhē ū peemehra ne ja-  
tadehē, ka ūhe buhtu gadijušes eespēhja išdarit  
miljoni latu leelus eetaupijumus, bet tikai lai  
rahditu, ka eetaupijumi ūhe wišpahrigi ir ee-  
spēhjami.

Tomehr man jašķa, kā

**išdarit eetaupijumus;**

Ārvižķi leelačus un īvarigačus, ari tautas lab-  
flahjibas ministrijā buhs ūti gruhti. Tapehž,  
ka muhšu eestati un prasibas taišni sozialā pa-  
lihdsibas (tāpat, kā kulturas) laukā likumdošča-  
nas eestahdē un pašchos eedsihwotajos ir ūti  
leelu pretrunu pilnas. Sekošchais peemehrs to  
ūti īpilgti apgaišmo.

Kāhda muhšu laikraķstā nesen bija stipri no-  
rahjoščs rakts par muhšu sozialo palihdsibas  
darbu un sozialo likumdoščanu. Es teigu —  
ūti norahjoščs. Bet ūhē ūtis rakts ūhā-  
deem, wišplāščako prasibu vilneem wahrdeem:

„Sozialā un kulturas dīhwe, — ūhee ir tee  
diwi momenti, kuri iħstenibā attaišno tautas tee-  
sibas ū patstahwigu walstissku effištenzi: labak  
un taišnigak atrīsinat sozialos jautajumus un pa-  
mehrt wišas eespēhjas nažionalās kulturas iſ-  
weidoščanā, — tas ir kāras patstahwigas tai-  
tas mehrkis un uſdewums.

Demokratiskā republikā, kahda skaitamees mehs, išo problemu atrisināšanai buhtu ja-buht īamehrā weeglakai. Nav neweenaš īve-šas waras, kas mums waretu usteepit kahdas mums nepeenemamas formas. Pašchonēmīcha-nās kahrtibā mehs waretu nokahrtot viņus jau-tajumus uz to labako un gudrako . . ."

Un kulturas jautajumā tās pašas pretrunas. No weenaš pušes taupiba, no otras pušes — neatlaidīgas prasības: ar 7. gadu īahfot škola, kur leelako daļu ijdewumiū īamākā walsts no nodokleem. Tad, pirms wehl škološchanās pil-nigi pabeigta, jau prasība pehz meetas walsts waj pašchwaldibu deenestā, kur algi matīd walsts waj pašchwaldibas no nodokleem. Waj ari intelligentais besdarbneeks, ar prasību pehz pabalsta, kaut neezigu, no walsts, no nodokleem. Un tad, ja eespehjams,

walsts deeneests vee vahrspihleta darbineeku  
īskaita,

ar algi no nodokleem, kurus eekāsē walsts. Pro-tams, šis tehlojums ir weenpusīgs. Tomehr to wehl wainago īchahda prasība, kas nežen bija īafama kahdā muhju avišē: Tur bija rakstīts pret gimenēs peemāksam eeredneem, tomehr beigās pēprasīts, ka vīstaīsnīgaki buhtu ijsneegr peemākas behrneem lihds 22—24 gadu wezu-mam (tagad lihds 18). jo ahtraf jau newarot školas beigt. — Kas tur augstāk bija teikts par to demokratisko republiku?

Tas tikai leeku reisi rāhda, zīk gruhti mums nahksees īabalanjet muhju budšhetu, vataišot to pateesi weseligu un realu.

Vee tautas labflahjības ministrijas jarunā ari par ijdewumeem besdarba apkarošanai, jo t. labfl. ministrija rīhko īchim nolužkam no-lemtās sumas.

**Īsdewumi besdarba apkarošanai**  
ir īašneegušchi agrāk neredzētas sumas. Pehz lihds īchim pēeetamām finam, īchē ijdewumi pagahjušchā gadā īneegušhees lihds 13 miljo-

neem latu. Pret 2—3 waj, augstakais, 5—6 miljoneem agraīos gados. Tas tapehz, kā pēy-dejos 2 gados bēs darba palikušho ūkaitis bija leelakš kā laukturā eepreeķīchējā gadā. Ja gri-bam ūche laukko etaupit, ūhos išdevumus īama-sinot, tad vispirmā kahrtā jagahdā.

#### **lai zilwekeem buhtu darbs.**

Ja besdarbneeku ūkaitis īamasināsēs, tad war, buht ištīsim ar besdarba apkarosčanas fonda lihdseleem (kas eenahk no ūspezialeem nodok-leem), un

#### **budschetā warešim daschns miljonus eetaupit.**

Darbu jagahdat ir eespehjams, masakais, ū-namos apmehros, lai gan stahwoklis darba tirgū tagad ir pawišam zitads, kā agrāk. Galvenā kahrtā tadehk, kā tikpat kā apstahjuščees waldi-bas darbi daschadās nosareš, un aptureti apjuh-tijumi fabrikam. Ari tadehk, kā mešhu darbi draudeja gandrihj waj apstahtees. Bet tai pa-šchā laikā laukšaimneežibā truhkst strahdneeku.

Ūksi ūkot, lai panahtu budscheta eetaupiju-mus besdarbneeku pabalstu pošteni, tad par bes-darbneekem un ar to ūsistiteem išdevumeem ja-hahk domat ne tikai rudenī, kad besdarbneeki ūkot rāstees, bet jau pawašari. Un, proti —

1) pilnos apmehros jaapmeerina laukšaim-neeku peeprāfijumi pehz darba ūpehka, noweeto-jot laukšaimneežibā wijs darba ūpehjigos, ee-ūkaitot ari inteligenbos besdarbneekus.

2) Jau pawašari waj viswehlaikais wāšarā iſstrahdat mešhu pahrdoščanas un mešhu zir-ščanas planu nahkošhai ūemai. Pahrdot pehz eeipreħjas wairak mešha gabalu laukšaimneekeem, kas pawairos ūemas strahdneeku ūkaitu lauk-šaimneežibās. Uššahkt mešhu zirščanas darbus (ekspōrta un weetejām wajadšibam) jau tik agri, kā rudenī atlaišchamee laukstrahdneekji nepašpeh-tu ūaplūhst pilšehtās, bet no lauku darbeem ū-ſchi pahreetu ūe mešhu darbeem.

Nowehrīt rūdenos laukstrahdneeku ūjālina-  
žhanu pilsehtās. Nešawilinat Rīgā wižu školas  
beigušcho jaunatni.

3) Mežhu darbus išwest newis kā īabeedri-  
ķus darbus, bet nofahrtot atkal fahrteju mežhu  
ziržhanu ar strahdnekeem.

4) Utrašt lihdsektus, lai īatikmēs ministrija  
turpmāk nebuhtu wairs īpeesta tif stipri īaīchau-  
rinat ūjāus darbus, kā tas notizis pēhdejos tri-  
jos gados.

5) neatraut lihdsektus meliorazijai un lauku  
un pilsehtu buhwneezībai.

Par

**īsdewumeeem laukhaimneezibas weizina-  
žhanai**

es plaīšati rakstiju, apškatidams īemkopibas  
ministrijas budžetu. Tur es jau aīrahdiju, kā  
taupība steidzamibas fahrtā išvesta straujak un  
stiprak, kā kaufkurā zitā ministrijā. Par

**tahlakeem eetanpijumeem**

buhtu gruhti runat, išņemot toš, kas, peemeh-  
ram, rastos, ja išdotos išwesti loti nepeezežhamo  
un jau eewadito

**agronomiskās palihdsības apveenožhanu**  
un tagadejā paralelisma nowehrīshānu.<sup>1)</sup>

Domehr taupība ari īemkopibas ministrijas  
īsdewumos eet tahlat, un to nodomats pēleetot  
laukhaimneezibas weizinažhanā fahdā zitā wir-  
seenā, proti, budžheta ūabalansēshanas noluhkā  
pažehees jautajums par

**īweesta garanteto zeun pašeminažhanu.**

Kā ūjams, wehl tagad pastahw likums, kas ga-  
rantē eksportīweestam Ls 2,50 par kg. Un ta-  
gad ir projekts pašeminitat ūho garantiju uj  
Ls 2,25. Bej tam budžheta išdewumus domats  
īamaisinat wehl tahdā zelā, kā tikai daļu pē-  
mākas išneegtu naudā, pahrejo nolihdsinatu,  
diehžhot parahdus. Ir nodoms, išmaķhat naudā  
tikai 80 ūantimis par kg, grosot tagadejo īweesta

<sup>1)</sup> R. II. K. 2. daļa 335. l.p.

raſchōiſhanas weizinaiſhanas likumu. Ja ičis projekts tifku iſwestš, tad uſ laukšaimnečku rehfinā

**budſcheta iſdewumos rastos wairak miljoni**

latn leels eetaupijums,

žalihdfinot ar tagadejo ſtahwoſli. Bits jautajums, protams, ir, zif pecenemams ičis projekts ir ſweeſta raſchotajeem. Tomehr budſcheta ja-balanseshanas un taupibas prafiba ari ſche ir næmama wehrā.

Runajot par ministrijam un walts eestahdeni, kaſ ſche atſewiſchki nawa apſkatitas, jaſaka, ka ari tur ir eepehjami un daſchās weetās

**loti wehlami eetanpijumi,**

bet tee buhs iſdarami gandrihs weenigi atalgojumu ſamasinaiſhanas, eeredau ſkaita ſamasinaiſhanas, eestahſchu ſaſhaurinaiſhanas un liktideshanas zelā.

Protams, waretu jau wehl wairak

**ſaſhaurinat budſcheta ſumas**

dſelſſzelu wirſwaldei, paſtam, telefonam, kā ari ičoſeju un ſemes zelu departamentam, bet ta buhtu nepareiſa taupiba, un ſchā ſinā mehs, pateefibā, eſam aigahjuſchi jau par tahlu, zensdamees taupit atalgojumu un daſchās zitas ſumas. Kā jau agrak aprahdits, tad eeguldijumi ſatiſimē, oſtās, walts ujaehnumos un meiħhos ir loti ſtipri ſamasinati. Namehr wehl 1929.-30. gadā ſche iſdoti Ls 27,269,000, tad 1930.-31. gadā wehl Ls 22,643,000, bet 1933.-34. gadā budſcheta projektā bija paredjeti wairš tifki Ls 13,139,000.

Wehl weenā weetā waretu mehgınat leelačas waj maſakas ſumas eetaupit, proti, muhſu

**walts parahdn prozentu**

un deldejumu nomakſās. 1933.-34. gadā budſcheta projektā ſhim noluhkam paredjets Ls 6,816,431. Šamasinaiſhanu waretu pa-nahkt, ja iſdotos ſamasinat tiflab prozentus, kā ari deldejuma daļu. Par parahdeem Anglijas

un Amerikas valdibam jašaka, fa atteezigeē  
mehginajumi nebuhtu te bes isredsem.

Latos rehkinot, muhšu walsts parahdi uj  
1932. gada 1. aprili bija: ahrejee (apałos  
ſkaitlos) 105 miljoni latu, un eekſhejee — ne-  
pilns miljons latu.

Ar to tad buhtu nobeigta pahrruna par ſwa-  
rigakām eespehjam un isredsem isdarit leelačus  
waj maſakus

#### **eetaupijumus muhšu walsts budſhetā.**

Ja ari eespehjamee eetaupijumi now atſewiſchki  
aprehkinati un jaſkaititi, kam ſche nebuhtu leela  
noſihme, tad tomehr tifdauds war teilt, fa ar  
ſcheem eetaupijumeem nepeetiftu, lai panahktu  
budſhetā ſabalanſeħanu, ja gribetu budſhetā  
pateesi eeraſtit wijsus paredſamos un nepeeze-  
ħamos isdewuimus.

Tapebz mums tagad jaapſkata ari eespehjas  
un isredses,

---

## **Ka pawairot un pazelt walsts eenehmumus.**

Jau iħsumā bija runa par walsts eenehmumi-  
meem nodalijumā „fa iħaugha muhšu walsts bu-  
džets“ (K. u. K. 2. dala, 302. lpp.). Tur  
meħs bijām speesti pahrleezinatess, fa walsts  
eenehmumi ir ſtipri ſamaſtnajuſħees, un pat jau-  
nakā laikā ewestee nodokli — zukura un zitas  
aħżejjes, paaugstinatais eenahkumu un pilſehtu  
nekuſtamās mantas nodoklis un ziti — ne-  
spehj robu aisslihdsinat.

Bet ja runa par eenehmumu pawairoiħanu,  
tad pirmā kahrtā jadomā par jauneem nodok-  
ħeem. Kahdi tee waretu buht?

Wispirms jaaisrahda, fa runats ir jau par  
nodokli uj importprezem, kam blakus īstahdam  
atteezigs nodoklis ari uj daſsheem eekſħiemes

raschojumeem, peemehram, wižadeem audumeem. Tad waretu runat wehl par daschu akzijšu paželščanu (mineta teek petroleja). Runats ir ari par nodokleem už gramofonu platem, už ipuldsem. Ari ar daschu muitu paželščanu waretu mehginat pawairot muitas eenehmumus, bet reišē paželt muitas un eewest importnodokli nebuhs eeteizami.

Pee wiſeem ſcheem planeem arween un ſewižki tagadejā laikā japrāja ari, kahdu eežpaidutas atſtahs už patehriku un už wižu tautſcīmneezibū.

Wisdrožhakais gan buhtu newis jaunu nodokli iſdomaſčana, bet gan zenſchanas tiftahl atdſihwinat ſaimneeziſko roſibū, ka wezee nodokli awoti pluhſtu atkal bagatigaki. Pateeſibu jaſot, mehs eſam jau tifpat ka pee beigam

### ſem tagadejo nodokli naſtas,

ſewižki tadehł, ka wiž ſaimneeziſkā roſiba ir ſarufuſi nepeeredſetos apmehros.

Labakas paſrſkatamibas dehł es ſhe ihſumā tomehr gribu atfahrtot daschus nodokli ſkaitlus. Ĝenahkumu nodoklis ar 1932. gadu pa-augſtinats par 5 proz., tagad dod pehž 1933.-34. gada budžeta projekta Ls 5,500,000 pret Ls 4,570,746, kas eenahkuſhi 1930.-31. gadā. Tāpat nefuſtamās mantas nodoklis, ari ar 1932. gadu, paželts pilſehu ihpaſchumeem par 50 proz., tagad dod pehž 1933.-34. gada budžeta proj. Ls 6,950,000 pret Ls 4,919,819, kas eenahkuſhi 1930.-31. gadā. Lauku nefuſtamee ihpaſchumi maksā walſtij ap Ls 900,000 gadā, bet par to paſchwaldibam ap 6—7 miljonu latu. Pilſehu paſchwaldibas ſanem no nefuſtamās mantas nodoklos ap 4—5 miljonu latu gadā. Sihmognodoklis, ari pa-augſtinats, turas ari pehdejos gados apmehram 9 miljonu latu, tāpat ka agraf. Tirdſneeziſbas-ruhynneeziſbas nodoklis 1930.-31. g. dewiſ Ls 4,824,970, tagad paredſets Ls 4,100,000.

Nunajot par īcheem nodokleem, jaaisrahda,  
kā no dašhadām pušem

**beefsī atfahrtotais apgalwojums,**  
kā eenahķumu nodokli galwenā fahrtā īamafha-  
jot algotee darbineeki un brihwās profesijas  
(ahrsti, adwokati u. t. t.), nawa tomehr patee-  
fiba. To peerahda ari īchahdi ūraitki, kā atro-  
dam īha gada „Ekonomijskā“ 5. numurā valsts  
kontroles departamenta direktora P. Wanaga  
rakstā par 1931.-32. gada budžetu. Turpat  
lašam ari kā pašlaidrojumu pee īhe pochrunga-  
jameem nodokleem wišpahrigi:

„Pehz 1930.-31. īamneezibas gada dateem  
eenahķumu nodokļa makšataju grupās makšaju-  
šķas eenahķumu nodokli (1000 ls):

Namīsaimnieki	796	19,3%
Tirgotaji	1,215	29,5%
Ruhpneeki	374	9,1%
Brihwās profesijas	238	5,8%
Algās darbineeki	1,167	28,4%
Pahrejās grupas	326	7,9%
<hr/>		
Kopā	4.116	100%

Sākis ateezības īevijsīki grosijušķas nawa  
ari 1931.-32. īamīn. gadā. Tapehž ari eenehmumi  
nawa īamafinajus īhee. Kas ateezības uī  
19932.-33. īamīn. gadū, tad te jau eenehmumī  
īamafinajums buhs stipri juhtams, jo 1931.  
gadā īamafinajās tirdzneezibas apgrozība par  
apmēram 25 proz., ruhpneezībā nodarbinatu  
strāhdneelu ūkts par apmēram 9 proz., bet  
rāshojumu wehrtiba par 20 proz. Lai gan ari  
īisejweelu wehrtiba īamafinajus īees par 23 proz.,  
tad tomehr ruhpneelu

#### eenahķumi ir juhtami masaki.

Tas pats buhtu ūkams ari par 1933.-34.  
īamīneez. gada budžetu. Žau 1931. gadā tika  
īamafinatas algas priwatīamīneezībā, un noķri-  
tās dīšiwoļku ihres, kas ari janem wehrā pee

eenahķumu aplehšuma. Tas arī attaišnojas, jo no sāimneezibas gada sākuma līdz 12. februārim eenahžis tīkai Ls 3,437,715. Lai gan līdzīgi budīcheta gada beigam vēl preeksītā weens maksajums, tad tomēr eepreeksītējā gada sumā netiks sašneegta. Gļūžhi to pašu maretu teikt arī par nefustamās mantas un tirdzneezibas un ruhpneezeibas nodokli. Arī te aīs teem paščiem eemešleem eenehmumi nawā sāmasinajužhees. Nefustamās mantas nodoklis strauji pēcāudsīs tāpebz, ka tanī eeslaitīta pēc maksā pilsetu nefustamās mantas nodoklim krijs apkaroschanai Ls 830,196 apmehrā. Šehee trihs galwenee teešhee nodokli 1929.-30. sāmīn. gadā deva valsts īstī 7,11 proz., bet 1931.-32. sāmneez. gadā, sākarā ar višu ee-nehmumi sāmasinachanos, 11,83 proz. no vi-šiem eenehmumeem."

Tas pats autors apmehram pirms gada („Ekonomistā” 24. num. 1931. g.) līdzīgā ga-dijumā raksta:

„Kā redzams, tad tā sāzamee teešhee nodokli višu laiku pakahpeniski pēcauguīchi. Tīkai pēc eenahķumu nodokla mehš redzam finamu līhsumu 1928.-29. budīcheta gadā. Tas išskai-drojams ar 1928. gada likuma pāhrāostju-meem. Ar šeem pāhrāostijuemeem effišenčes minimums tīka no Ls 1300 paaugstināts līdz Ls 2000, un no algam pēc apleekameem eenahķumeem pēcīlaitīti tīkai 60 proz. Bes tam no aplikuma ar eenahķumu nodokli tīka atbrihwoti viši eenahķumi no nodarbošchanās ar laukām-neezeibu. Sākarā ar to, eenahķumu kopsuma no-slihdeja no 5,5 milj. latu līdz 4 milj. latu.”

Sākarā ar nupat teikto un neatvairamo wa-jadību sābalanset budīchetu, pat nodoklis paze-ļot, israhdas īoti sāmīgi daži lehmumi. bu-dīcheta komisijas 30. marta sehē. „Latvis” raksta:

„Tāhlač uš valsts kontroles preeksītīkumu usdewa valdībai nodokli nolikuma 7. pēcīku-

mu (kas ateezās už progresiivo eenahķumu nodokli) pahrstrahdat tā, lai starp dažhadām ūkai- dras pētnas grupam un nodokļu normam buhtu panahķta išlihdsināšanās, t. i. iſſūtu tagadejā krasā pahreja.

Bejs tam, ar 7 pret 4 balšim, uſdewa waldi- bai pahrstrahdat progresiivā eenahķuma nodo- kļa likmes tāhdā wirseenā, lai wiſcem algaš darbineekeem no wiau eenahķumeem, tā no darba algaš, ņee eenahķumu nodokļa atrehķi- natu lihdsjhinejo 40 proz. weetā 60 proz.

Afzijs 1930.-31. gadā dewuſčas apakus 19 miljonus, kahdu ūmu paredī eņemt ari ta- gad. Kā ſinams,

### ir paangštinata afzijs

tabakai, raugam. Pehz ūkalendara gada 12 meh- nešheem rehķinot<sup>1)</sup>), 1932. gadā tabakas afzijs (paangštinatā) dewuſi Ls 11,529,380 pret Ls 12,702,558, kas eenahķuſhi 1929. gadā un pret 1930. gada Ls 12,607,483. Žo 1932. ga- dā pahrstrahdats tikai 433,862 ūg tabakas pret 757,551 ūg un 606,046 ūg 1929. un 1930. gadā.

Rauga afzijs (diwkaſahrſhotā) dewuſi 1932. gadā Ls 1,026,694 pret Ls 751,137, ūg ee- nahķuſhi 1930. gadā. Žo 1932. gadā pahr- dots 411,698 ūg rauga pret 577,181 ūg 1930. gadā.

No

### alus afzijs

(ari portera un eefala kwaſas) tagad budžhetā paredjeta Ls 2.300.000, ūhda ūma eņemta 1930.-31. gadā, bet 1931.-32. gadā eenahžis tikai Ls 1,742,147. Leela ko eenahķumu dod alus afzijs, kas atšewiſchlos gados bijuſi ūhah- da:

1) Walsē ūtatiſtikas pahrivaldes ſinas.

Gads.	Pārstrāhd. eļšala. Tonnas.	Afzīje. Ls
1928.	2,294	2,595,104
1929.	2,188	2,484,951
1930.	2,124	2,406,880
1931.	1,691	1,943,414
1932.	1,234	1,387,609
1924.	3,309	3,644,436

Par afzīsem runājot, wehl japecībūmē, ū no besalkohola dīshreeneem paredsets eņemti Ls 700,000, tāpat ū agrakos gados. Īstītīs eņehmumi bijuši 1930. gadā Ls 746,523, bet 1932. gadā Ls 463,559. Pee tam daudums noķrites ū 6,220,282 litrem ū 3,863,396.

Pavisam ar afzīji aplifti ūchādi rašhojumi: spirts, likeeri, wiħni, alus, kvaža, medus dīshreeni, besalkohola dīshreeni, raugs, tabaka, tīchaulites. Tad wehl: fehrkozini, petroleja, benzins, īmehrekkas, eļšala effrafts, tchja.

Pirms weena gada

no jauna ušlīka zukuram afzīji,

20 iantimi ū filograma. Šī afzīje dod 6—7 miljonu latu gadā, bet eņehmumi parahdas zukura monopola paragrafā, lai zeltu zukura monopola pēkši.

Kad ūchis afzīses un nodoklis un ari dašhādās nodewas ūanem kopā, tad išnahk, ū walsts eņehmumi ū ūheem awoteem gandrihs nawa ūamasinajušhees, ūas iisskaidrojas ar dašhado

nodoklis paangstina ūhanu,

lai gan, ūa redsejām, darbs ū rašhošhana daudsās nosareš ūtipri gahjuši ū ū leju.

Par wiħu ūho eņehmumu pošteku grupu runājot, janahk pee ūlehdseena, ūa pawairot eņehmumus ar wehl tablaku ūlmju ūazelsħanu, azimredzot, gan nebuhs eeſpehjams. Drihsak jadomā, ūa

pretejais zeljsi waretu nest uſlabo ūhanos taħdā fahrtā, ūa paſeminot, peemehram, dašħas

afzīšu likmes, un lihds ar to īalehtinot īhos rāsīhojumus, waretu atdsīhwinat pēprāfijumus un patehriku un, warbuht, atguht agrakos ee-nehmumus. Šewišķi tas buhtu jašaka par

**alus afzīses eenahķumeem,**

furi, kā redsejām, šoti ūtpri ūmašinajus īhees, frihtot alus patehrinam. Mehs augstak redsejām, kā eešala waj meesħu patehriks alus daritawās noķritees no apmehram 2300 tonnam 1928. gadā uſ nepilnām 1300 tonnam 1932. gadā. Bet 1924. gadā pahrīstrahdats pat 3300 tonnas meesħu. Ari iſgatawotā

**alus dāndsums**

ir ūtpri frītees, kā to rahda īchahdi ūtaitsi:

**Alus iſdarinats**

1924. gadā	13,236,000	litru.
1925. "	6,756,000	"
1926. "	6,104,000	"
1927. "	6,056,000	"
1928. "	9,176,000	"
1929. "	8,744,000	"
1930. "	8,464,000	"
1931. "	6,760,000	"
1932. "	4,936,000	"

Ta reisē ar afzīses paſeminašhanu panahktu arī to, kā

**alus zenaš paſeminatu**

ari no ūwas puļes alus daritawas un alus pahrdeweji patehretajeem, tad, droški ween, pa-zeļtos alus patehriks, un

**peeangtu ari afzīses eenahķumi.**

Protams, ūmašinajumi jaſdara, taišni paturot prahātā wajadību paželt afzīses eenahķumus. Ari meesħu patehriks un lihds ar to ari laukšaim-neefu eenehmumi atkāl paželtos.

Lihdsigā kahrtā, ar ūnu paſeminašhanu, ir panahktā eenahķumu krišanas apturešhana waj pat ūnāma paželsħana walīts degwihna

monopola pahrvaldē. Un fa patehriaz frišhanā waj peeaugšchanā zenas spēhlē īvarigu lomu, to peerahda ta paščha degwihna monopola nowehrojumi. To pašču pedsīhwojuščas ari muhšu tabakas fabrika, kur nowehrota īmehketaju pahreja uš lehtakām īchfirnem. Tāpat tas ir Wahzijā, kur nepilnu diwu gadu laikā 5 feniāu zigarežhu patehriazh nokritis ne 50,8 proz. uš 12,2 proz. no koppatehriņa. Bet tāi paščā laikā 3,5 feniāu zigarežhu patehriņšh peeaudsīs no 25 uš 58 proz.

Tagad, meklejot

#### **eepehjas pawairot eenehmumus**

un peegreeschotees pahrejeem eenehmumu awoteem, kā — muitam, monopoleem u. t. t., redjsam, fa ihe notifikāti loti ūra īamasinajšanas. Vispirms jau pēc muitam, kas no 64 miljoneem 1930.-31. gadā nokrituščas apmehram uš 23 miljoneem tagad. Kritušchi ir eewedmuitu eenehmumi, kas 1929.-30. gadā bijušchi pahri par 55 miljoneem latu, un wehl 1930.-31. gadā pahri par 52 miljoneem latu. Tāpat kritušchi išwedmuitu eenehmumi. Išwedmuitas galvenā kahrtā eenahza par ūfeem, un 1928.-29. gadā eenemts 9 miljonu latu. Bet pēh tam dažas išwedmuitas sahgeteem materialeem atzehla, un, eksportam friktot, loti sti-pri īamasinajās eenahkumi. Pehdejos gados nāp eenahzis wairs pat weens miljons latu.

Pee tam, išwedmuitu jauneeweschana waj paželschana nedotu leelakus eenehmumus. Ari

#### **eeewdmuitas ir wairakkahrt paželtaš,**

un ar tahlatu paželschanu waretu zeret tikai uš neleelu eenehmumu pawairosčanos. Zitadi buhtu, ja vispahrigi atdsīhwinatos prethku apmaiņa, eksports un imports. Bet, kā labi sinams, to kavē ziti eemeissi. Ēeāhmumi no muitam tātšhu weeni pašči agrāk dēwa ap 30 proz. no wiſeem eenehmumeem, kapehž leelaš

instrukcijas iehinis eehmumos wehl ilgi un  
juhtami trauzēs muhsu budžetā līhdīvaru.

Tad stipri ūmasinajuščees ari

**eenehmumi no degwihna monopola,**  
a ari ne tik stipri, kā muitu eenahkumi. Bet  
ari še fahdreijs gandrihs 30 miljonu leelā  
tīhra atlīuma weetā gadā, tagad budžetā pa-  
redzeti tikai nepilni 20 miljonu. Zenu pāse-  
mināšana ir išdarita jau diwas reises, un  
eeehmumu juhtamu pawairošchanos varēs nest  
tikai vispahrejās fainneezīšķas rošības atdfih-  
winašchanās. Lai gan īnamu pēaugumu ee-  
ehmumos dotu ari kontrabandas stingrafa ap-  
faroščana.

Geheeumani ir jau pazelti ar to, ka tagad  
spirtu pējauz benzīnam. Spirta un degwihna  
patehriņa pahrmainas atīstajūščas leelu ee-  
īpaidu uš pahrstrahdato kartupeļu, eesala un  
pahrejo materialu daudzumu, ko rahda ūchādi  
(walsts statit. pahrw.) ūraitki:

Gads.	ražh. spirta	patehrets īsejveelu			
		litros	tonnās	kartup.	eesals pahr. mat.
1928.	787,835	6,808	388	142	
1929.	2,441,795	16,486	1,156	1,543	
1930.	5,618,021	42,123	2,475	9,523	
1931.	5,503,024	42,150	2,566	2,278	
1932.	4,874,094	32,520	1,937	3,762	

Wehl 1928. un 1929. gadā spirtu eeweda no  
ahrsemem. Tad 1931. gadā aiseedsa eewest  
fukurušu (eeskaititu pē pahrejeem materialeem)  
spirta dedzināšanai. Pehdejā gadā, domajams,  
rudzi buhs leetoti blakus kartupeleem.

Es apītahjos pē īsejveelu patehriņa ūrait-  
teem pē alus un ūhe pē degwihna tadehļ, ka  
ihos ražhojumus

**pēgahdā muhsu laukšaimnežiba,**  
un, protams, ka leelaki patehriņi wairo lauk-  
šaimneku eehmumus, mianu nodoklu makšat-  
īpehīš, bet ari virktspēhīcs vispahrigi, kas,

weizinādamas apgrošījumus, stiprina arī pārrejo nodokļu maksātāju eespehjas nodokļus īzmaksāt.

Sāko eeguvumu nosihmi gan stipri mājina kartupeļu zenu pāsemināšanai no 6 lateem kvintalā (1 latu par pudu) paprečīšu līdz 2s 4,80 un tad nešen atkal wehlreis līdz 2s 3,00 kvintalā. Gala išnākumā laukāaimneku eenehmumi no kartupeļiem buhs līdz pusi māzaki, vaj arī viņi īzakēs agraķo naudu par dienreis tik leelu kartupeļu daudzumu. Pēc 40,000 kvintalu išdedzinato kartupeļu tas ištaisā 2 miljonu latu māzāk. Un ja eenehmumi no spīta monopolu pēc augšas, tad tas atkal buhs līdz laukāaimneku rehkina. Sākī kartupeļu zenu pirmā pāsemināšana 1930.-31. gadā bija tikai pirmsais ūpis netikai līdz tālāko kartupeļu zenu pāsemināšanai, bet arī līdz zukura beešķu

### zenu pāsemināšanai.

Tā išvesta īzhogād, un nonemot no zenas apmehram 7 lati tonnā, atnem zukurbeešķu audzetajeem par 260—300.000 tonnam zukurbeešķu atkal apakšs 2 miljonus latu.

Zukuro monopolis īzvēlēs no rehkinošiem eewedis zukura akzisi, bet arī zukurbeešķu zenu pāsemināšanai dos eespehju pēc zukura raschōšanas

### gūht teesķu pēķētā

līdz zukurbeešķu audzetaju rehkina. Bet pēc šīs pēķētās no valsts fabrikam mehs wehl atgriežīmēs māsleit wehlak zītā īzkaribā.

Linu monopolis, kā finans, jau wairak gādus eenehmumus valstij wairs nedod, un nawa arī paredzams, kā tuvākā nahkotnē īsbeit waretu kautķas grosīties.

Pēc monopoleem pēķaita arī pastu, telegrafu un telefonu, īzvēlēs atlikums eemākai valsts īzvēlē no 2,777.000 par 1929.-30. gādu nokritees līdz 971.000 par 1931.-32. gādu. Pašchā pēhdejā laikā ir ūpīts atkal lie-

laiks atlīkums<sup>1)</sup>). Pateesi pazelt atlīkumus wārēs tīkai wišpahrejā ūaimneeziķis rošības at-dīshwošchanās. Iai gan ūchaurā apmehrā uſlabot ūtahwoſli war ari iſdewiga tarifa groſiſchana. Pee kam nemas naw weegli uſ preefšu uſmi-net, waj buhtu jagroſa uſ leju, waj uſ augſchu.

Wehl juhtamakā ūahrtā ir  
**ſamaſinajūſees vētnas eemakša**

walſts koſē no dſeliszeleem. Kamehr 1929.-30. gadā netto atlīkums (atſtahjot pee malas walſts eeguldiſumus no walſts budžeta ūumam) bi-jis Ls 9,636,000, tad 1933.-34. gadā budžeta projekta paredots mairs tīkai Ls 330,000. Bet par dſeliszeleu eenehmumu uſlaboſchanu es jau ūihaki runaju agrāf, apškatot dſeliszeleu bu-džetu (R. u. R. 2. d. 349. u. tahl. lapp.).

Šajini weetā, agrāf teikto papildinot, ūakams wehl ūeļoſchais:

Dſeliszeleu eenehmumu atpakaļeſchanā gal-wenā ūahrtā wainigs wišpahrejais ūaimneezi-ķis dſihwes pagurums, — un no ūhejeenes gaidama ari uſlaboſchanās. Ves tam, wehl ja-aſrahda uſ to, ūa

**transīta preefšu ūeewiļšchanā**

un transīta ūustības noorganiseſchanā un no-droſchinashanā mums daſchbrihd nawa bijis eeſpehjams pilnigi iſwest muhšu noluhiſus. Ža-fina, ūa transītprezes (no ūreewijas, Polijas, Ūeetawas) ūeelaſķis ūustības gados iſtaifija ba-gatiqi treſho daļu no ūoppahrwadajumeem, 1932. gadā gan noſlihdot uſ weenu preeftdaļu. — Tad, ari muhšu dſeliszele, tāpat ūa walſts dſeliszele, wiſā paſaulē ir deejgan nefuſtigi, to aparats ir ūimags, ūas dahrgi iſmaſķa. un ūam nawa weegli ūeelaikotees un ūeefšanotees

**laika pahrmainam un prafibam,**  
tiſlab tarifu, ūa ari dſeliszeleu leetotaju apka-poſchanas ūinā. Lai gan ar gandariju mu ja-ſaka, ūa wiſpehdejā laikā ūchā ūinā pee mums

1) R. u. R. 2. d. 354. lapp.

atšihmejama deēgan redjama pahrmaina un  
īaīneegumi dīselīszelū labā.

Un kā jaunakā gruhtība un, dīselīszelū eeneh-  
mumū ūmasinataja ir peenahļusi klaht

### automobiļu konfurenze,

pee mums un wižā pašaulē. Šī konfurenze  
dīselīszeleem, pehz 100 gadu netrauzetas be-  
konfurenzes rihzibas, nahza tīk negaiditi, kā  
dīselīszeleem gruhti uīkert labakos pārehmeenus  
zīhnā pret īho konfurentu. Tapehz taišni pee  
īši jautajuma pašawesīmees masleet ilqāk, pah-  
runajot dašhas eespehjamibas dīselīszelū waj  
wišpahr ūtikmes ministrijaš budīsheta lihdī-  
šwarosīhanai, zerot blakus darbā atstaht tīslab  
dīselīszelus, kā ari automobiļus. Bet wišpirms  
eespehjamibas dašhos

### īalīhdīšnošbos ūtakos

(pehz Walsts statistišķas gada grahmatas):

Walsts dīselīszelū pahrīvadatee pašācheeri:

Gads.	Linijs gar.	Pašāch. ūtaks.
1927.		11,121,000
1928.	2534	11,584,000
1929.	2586	12,303,000
1930.	2616	13,709,000
1931.	2580	13,986,000
1932.		10,707,000

### Automobiļu ūtikmes linijas uī ūtakem:

Gads	Linijs ūtaks	Uītachneju ūtaks	Linijs garums	Ūtakums	Ūtakums	Ūtakums
1927.	60	87	2,636	1,749,203	1,503,018	
1928.	55	73	2,730	1,587,987	355,272	
1929.	77	99	4,855	3,838,692	1,218,203	
1930.	99	182	5,509	5,643,828	2,576,297	
1931.	121	67	6,354	5,657,520	1,763,147	
1932.	88	56	4,540	4,864,042	1,596,276	

### Automobiļu satiksmes līnijas uz lankiem:

#### Visiem.

1927.	35	49	1,582	1,208,165	1,279,999
1928.	36	45	2,197	1,168,249	226,826
1929.	45	59	3,643	3,050,202	989,237
1930.	47	88	3,234	3,856,402	2,108,146
1931.	53	31	3,506	3,633,841	1,257,811
1932.	44	28	2,796	3,867,902	1,239,008

#### Āķiņiem.

1927.	11	19	391	292,680	68,777
1928.	10	17	298	273,714	64,193
1929.	17	17	719	355,938	96,029
1930.	19	46	966	755,049	126,536
1931.	23	14	1,188	556,221	134,320
1932.	12	9	527	274,332	63,623

#### Semigale.

1927.	9	12	347	174,018	36,292
1928.	3	3	93	30,620	5,500
1929.	5	7	156	194,000	49,524
1930.	15	21	670	370,022	93,229
1931.	17	10	704	314,534	95,711
1932.	12	7	481	335,966	108,263

#### Latgalē.

1927.	5	7	46	74,340	117,950
1928.	6	8	142	115,404	58,753
1929.	10	16	337	238,552	83,413
1930.	18	27	639	667,355	248,386
1931.	28	12	1,006	1,152,924	275,305
1932.	20	12	736	378,842	185,382

### Automobiļu (autobusu) satiksmes līnijas Rīgā:

1927.	12	6	67	2,533,080	4,737,175
1928.	16	10	104	4,015,118	8,710,189
1929.	15	11	110	5,353,391	11,813,725
1930.	18	14	128	7,827,715	19,994,650
1931.	19	15	139	10,255,876	25,065,592

### Īstās pilsētās 1931. gada:

Jelgavā	1	1	2	69,274	316,413
Liepājā	1	1	4	350	2,000
Daugavpilī	2	2	19	51,758	62,809

Pee ūheem ūkaitleem ja peesīhīmē, ka daždos gados un daždos apgabalos tee nava glušīgi vilnigi, jo atlasi 2—3 ujsnehmeji nava īeeiguīgi jūnas. Tād, 1928. gadā bija leetaina

wajara un ūliktee zeli. Un 1931. gadā Vidzemēs ūkaitļu īamatsinaishanās azimredīt pādālai išskaidrojas ar to, ka Rīgas-Dūhrmalas autobuļu līnijai tādā gadā ūkālās kibeleš, beis tam tad ūkālās arī vilzeenu īatikmēs stipraka ušlabošchana. Par preišķu pāhrvadajumeem pehdejos gados sīnas trūkst. Tāhdaš ir tikai par 3 gadeem. Pāhrvadats:

1927. g.	10,595	tonnas,
1928. "	4,905	"
1929. "	3,785	"

Zītadi ūkē ūkaitki, eeskaitot arī Rīgas „apgrojību“, runā šoti ūprotamu valodu. Par

#### **preišķu pāhrvadajumeem**

jašaka, ka ūkālāsnot ar dzelisszēļu īamatsateem pāhrvadajumeem, kas bijuši 2—3 miljonu tonnu gadā, 1929.-30. g. pat tuvu pēc 4 miljonu tonnu, autobuļu pāhrvadajumi, beigu beigās, nawa deesin zīk noſīhmigi. Par

#### **pašascheeru ūkaitu**

jašaka, ka to daščha gada miljonu ūtpā būhs gan daščhi ūmīti tuhksīšchi, kas atvilkti dzelisszēleem, bet zīk taišni, to gruhti noteikt. Par ušdoteem pašascheeru ūkaitkeem teik gan teikts, ka pateesībā tee ešot par ūkādu tressīdālu leelaki. Bet ja arī tā buhtu, tad to mehr, ūkālāsnot ar dzelisszēļu pašascheeru ūkaitu, arī prozenītos, nīki nawa tīk milssīgi leeli. \*ā daschreis leelās. Lai gan arweenu paleek eespehja, ka ūkāmos apšāklos dielisszēki waretu weenu daļu ūkāvo ūkāscheeru eekarot ū.

Tagad nu, vebz manā eeskata, ūtriļdu un ūkāzenības leetu ūkārtosīhanā ūtpā walīts dzelisszēleem un priwatām autobuļu līnijam — waretu ūkākt ar ūkōščo:

#### **Muhju laikos wajadīgi**

un ušturami abi ūtikmēs weidi. To pāra ūkāscheeru un preišķu ūkātitāju, tā tad arī taut-

īaimneezibas interesēs. Satiksmēi jābuht pē-mehroti labai un īamehrigi lehtai.

bet iči īazensibas nokahrtošana un īslīhdsi-naīchana išdarama tā, kā dibinatās vrasibas ne-taišmīgi nezeestu ne dīselsszelu, ne arī autobusu pušē.

Nebuhtu pareisi, laupit eedīhwotajeem vi-neem patīhkamako satiksmes weidu, kurš weenā gadījumā buhs dīselsszelis, otrā atkal autobusi. Protams, publikai jābuht gatawai ūrīgāt var ičo privileāiju. Pee īazensibas īslīhdsinashanas newar prasit vijsus upurus no dīselsszeleem ween, tos netaišmīgi novahjinot, jo dīselsszelos eegulditi milsgī kapitali, kuru rentešchanās pee muhļu dīselsszelu līniju aprobe-sjotā garuma jau tik un tā ir un valiks loti wahja, tas ir, winas nemaš nawa. Šis ren-tešchanās iſredzes, iſtukšchojot wilzeenius, valiks wehl wahjakas. Bet jau eenehmumeem īamaf-notees, dīselsszelī pat newarēs wairs uſturet pašči īewi, kas lihds īhim tatkhu ir iſpildits.<sup>1)</sup>

1) „Bentra Balss“ iči g. 14. numurā raksta:

Lihds 1930./31. īaimneezibas gada beigām valsts dīselsszelī īaimneefojūchi ar redīsamu atlīkumu un tikai pirmais 1931./32. īaimm. gads dewis 2,59 milj. latu eksploatazijas iſtruhfumu.

Latā no 1919./20.—1931./32. g.

W. dīselsszelī eenehmumeidi

Ls 404.489.209,—	Atlīkums
iſdewiushči „ 362.734.414,—	Ls 41.754.795,—

Tāni paščā laikā dīselssz. nomatl.

dajčħadas nodewas fult. un

zelu fondam . Ls 8.777.395,—

Sart. Skriptam . „ 2.010.818,—

pil. paščivald. „ 1.922.041,— „ 12.710.254,—

Kopā . . . . .	Ls 54.465.049,—
Kapitalee eeguldijumi	„ 59.052.577,—

Tā tad, dīselsszelī nebūtu bijuši īpeesti datu no īaweeem eenehmumeem atdot zitām nefahdā ūfarač ar dīselsszelī fužību ūfahvōčham ēestahdem, wini wijsa īawā vaſtahwejšanas laikā buhtu ūfugħi ne tikai wijsus eksploatazijas iſdewiunus, bet pat kapitalus eegul-dijumus.

Bet ari no plāšchaka weedoska raugotēs, ja pē-  
friht dīselsszeli virswaldes uſſkateem, kurus  
„Latvis” atstahīta īchahdeem mahrdeem (7.  
apr. 1933.): „Dīselsszeli ūaimneezibas tahlaka  
māhjina ūachana ziteem ūatikīmes lihdsekleem par  
labu nevar buht muhju walts un ūabeedribas  
interesēs. Dīselsszeli negrih automobiļus iſnih-  
zinat, bet gan weizinat un ūaskanot weenu ūa-  
tikīmes weidu ar otru. Tikai ūaskaniga abu ūa-  
tikīmes weidu zeešha ūadarbiba war wišlabak  
faplot ūabeedribai un walstij...“

Weenoſchanās darbs buhs jawada tāhdā wir-  
jeenā, ka wišmais dala

**autobuļu ūatikīmes buhs janodod dīselsszeli  
virswaldes rihzibā,**

lai kūstibas apmakša uſ ūchim linijam nahktu  
weenās rokās, ar ko ari konfurenze buhtu iſ-  
beigta.

Sekas no tā war buht diwejadas: auto-  
ūatikīme teef iſbeigta, un dīselsszelīc weens pats  
apkalpo kūstibu, waj ari ūstrahdā abi ūatikīmes  
weidi. Protams, tad ja pāra, lai publikas ap-  
kalposhana uſ walts auto linijam

**nebuļtu ūlktaka par priwato.**

Nawa ko ūlehyt, un tas īche tuhliņ ūapaļaka, ka  
par to war ūchaubitees, jo lihds ūchini ir bijis  
besgala daudž iuhdsibu par walts (pasta depar-  
tamenta) autobuļeem, kur ween tee tikai apgro-  
jas. Ūa walts, blakus dīselsszela ūatikīmei,  
tura ūawās rokās ari daļčus zitus ūatikīmes  
lihdsekuļus, tas nawa nekas jauns, jo pat pirms  
dīselsszela ūatikīmes ūahkuma un ari wehlak ko-  
vā ar dīselsszeleem, walts ir uſturejušas  
ūaušķemes un ari uhdenszeli ūatikīmi. Mumis  
tagad tas tikai aismiršeet. Ža autoūatikīmes  
sinama dala atrastos walts rokās, tad, veene-  
mot ūaimneezīku rihzibu, īche ūatikīmes lihdse-  
kuļi, pēc maļaka kapitala eeguldijuma, leekot tos  
darbā pehz wajadsibas, buhtu eenesigaki iſman-

tojami, kā tād, ja tee peeder daudzēem atšewijsch-  
ķeem ušnēhmejeem.

Sneega un zitadi neisbrauzamo zelu nedekās  
žatikķme dabigi bēs trauzejumeem pahrīweeītos  
uš (beesħhi neparoziņačo) dželsszelu žatikķmi.  
Waj ari ūnegu nothritu.

Bet pret autobuseem newar zīhnitees ar aīs-  
rahdiņumu: redi, autobusu pašačheru ūkaitis  
aug, bet no dželsszelēem wiñi aiseet. Ja tas  
tā, tād tur tātšu buhs ūwi labi eemeļi.

Autožatikķmei ir daudz preekijsrozibas: laika  
taupiba, ehrtiba, paroziņa tiklab pašačheru ū-  
stībā, kā ari ūnamu pretšu pahrwadašchanā.  
Ūnamos gadijumos, ūvijskhi pee mašakeem  
attahlumeem un ūhīkakeem ūhtijumeem, ta ir  
ari lehtaka, pee tam ūhtijumur nolikdama pee  
ūnēhmeja durwim. Zoti paroziņa ir auto-  
žatikķme ūvaigu pahrtīkas produktu nogahda-  
šchanā tīrgū, pakalpojot abeem — ražhotajam  
un patehretajam.

Autožatikķme neprāša ūtazijas, ūargus, apkal-  
potajus. Bet tālakais aīsrahdiņums, kā auto-  
žatikķme neprāša ūpezialu zelu išbuhwī, kā dželss-  
zeljs, ir tikai tīktahl pareijs, kā ūaħħi auto-  
turetaji ūhos zelus nebuhwē, jo tos išbuhwē  
ziti ari wiñu leetošchanai. Bet wajadīgi ūhee  
zelī ir, un automobili tos ūmagi delde un bojā.  
Tapeħz ir pareijs, kā ūhim žatikķmes lihdjeßlim  
ir ušlīkti ūpeziali nodokli, un tee naw atzelāmi.  
Ūhos nodoklis maksas ari dželsszelu wir-  
walde ūhoſeju un ūemes zelu departamentam,  
tāpat kā pati tagad nem no pasta departamenta  
maksu par pasta pahrwadašchanu (gadā ap  
800,000 latu).

Par zelu leetošchanu nodokli jamaħsà, jo ari  
firðineeki maksà ar zelu klausħam, zelu labo-  
šchanu, grants wesħchanu par ūmasinatu maksu  
u. t. t.

Auto žatikķme ir par daudz wehrtīgs progres  
eguwumis, lai to apšlaħpetu, bet wiñi žatikķmes

weidi leetderigi jaškanojami, lai tee wisi pilni-gaſi kaſpotu raſchoſchanas un pretſhu apmainas weizinaſchanai.

Abi jhee ſatikimes lihdjeſki paſtees, weens otru papildinadami. Dſeljszeleem wehl ilgi paſiks taſlakēe wedumi, ſmagafās, zenā un wehr-tibā ſemafās, leelos daudjumos vahrwadajamās prezēs: foki, labiba, mahkſlīgee mehſli, kartupeļi, zufurbeetes u. t. t. Ja paſkatamees aug-ſtaſ eeweetotās tabelēs, tad tur redjam, zil nee-zigu prozentu pretſhu taſlakos brauzeenos ir panehmuſhi automobili. Līkai jabrihdina jho jautajumu wirſitaji muhju ſemē no aifrauſchanas ar zitu ſemu, ari Wahzijas, ſkaitleem un ūlehdeſeneem. Ja tur 200 kilometri ir peenemani kā ſinamu attahlumu nodalitajs, tad pēc mums jhee 200 kilometri ir jau waljs robežās, no Rīgas rehkinot.

Dſeljszeleem uſ ſapraſchanas pamata ar jho-jeju un ſemes zelu departamentu, kās vahrſina autoſatikmi, zeniſhotees panahft privatās auto-ſatikimes peefkañoſchanu wilzeenu fuſtibai, ne-wajaga aifeet par taſlu, peenahzigi neewehro-jot publikas prasības pehž chrtibas. Wilzeenu ſkaita pawairoſhana ir, ja ari, droſhi ween, ne-eeneſiga, tomehr laba leeta. Bet zenſtees no-wadit autoſatikmi uſ lauku peeftahtnem, ne-laiſhot autobuſus Rīgā, ir atfal pawiſam kā ſits. Vahrſehſchanas ir un weenmehr paſiks neehrta. Waretu jho leetu kaut taſdejadi at-weeglot, kā brauzeenu biletēs Rīgā vahrđotu ne tikai lihdi dſeljszelu peeftahtnem, bet lihdi pat autobuſu peeturās weetam, ja autobuſi peeftahtnēs ujnem paſaſheerūs. Tāpat otradi — jau autobuſā wajadſetu maret nopirkt biletēs lihdi Rīgai waj zitai peeftahtnei.

Es gribu pateikt wehl to, kā, ja ari ahrjemēs automobiļu un dſeljszelu ſatikme nawa wehl pilnigi jaſkanota, ſewiſhki tur, kur tikloh dſeljs-zeļi, kā autobuſi ir priwatusnēhmumi (Wahzi-

jā), tad tomehr tur wiñi ir tikūšči jau daudī  
tahlak. Abi ūatiksmes weidi ūastrahdā jau daudī  
labaki, kā pēe muñis. Šo un to no wiñeem  
waretu tomehr mahzitees.

Šo

**panahkt ūatiksmes jautajuma apmeerinožču  
nokahrtožčanu**

muñis nenahkées weegli, — par daudī pret-  
runigi ir muhju uisskati ari ūheit. Palafisim  
faut ūahdus atklahtibā išteiktus un aisskahwe-  
tus uisskatus:

Slehdjama autobusu un automobili ūatiksmē  
už wiñām dželsszelam paralelam linijam.

Bei autobuñeem mehs weegli waram iſtikt, jo  
lauzineekeem tee neka nedod.

Muhju (lauku) autobusu ūatiksmē ir muhju  
džihwibas jautajums.

Dželsszelu wirswalde peekahpās pat tik taħ-  
lu, ka bij ar meeru ūleħgt dašħas ūhaursleesčhi  
dželsszelu linijs un atteezigu rajonu apkalpo-  
ħanu nodot auto riħażibā. Bet pret to zehla  
eebildumus weetejee eedsiħwotaji.

Tahlredfiga ūatiksmes politika praşa, lai Lat-  
wijā nahkotnē netiku wairs buħweti jauni  
dželsszelki, bet tikai ūchojeas. —

To iżlaħot, jażaka, ka, azimredjot, parastas  
nobaliožchanas weidā ūhe weenōžhanas nebuhti  
panahkama. —

Es kawejos tik ilgi pēe  
**autoūatiksmes un dželsszelu konkurenzes  
jautajuma tadeħħi, ka loti beejchi teef norahdits,  
ka autoūatiksmes pеeaugħiħanq eħot veens  
cemeels dželsszelu eenehmum u lejā<sup>flieħdežħanai.</sup>**

Augħta f-ișteiktas pеesihmes, żerams, waręs buħt  
palihdsigas ūho leetu noßkaidrot un palihdses  
ħaudset dželsszelu eenehmumus no īamafinažħa-  
nas.

Bet newajaga aismirist, ka wiñi automobili  
bei żelu nodewam palihdi ari zitadi weħl  
wairot walixx cenahkumus.

Minešim tikai akžiņes, muitas, daſchados nodoklis u. t. t.

Wehl runajot par dſeliszeļu ūmu pahrividīchanu budžhetā eenehmumū pušē, jaaisrahda, ka ūnamis kaweklis taišni paſchreis ir (zitadi pamatotā) prafiba, lai dſeliszeļi atſakas no akmenoglem un pahreet uſ eekichjemes malku. Jo ūchi malka dſeliszeleem ijsmaſķa dahrgaki par oglem. Nupat wehl „Zentra Balſi” (7. apr. 1933.) atkal bija lajams:

„Dſeliszeļu eksploataciju ūdahrdīna ari lokomotīvu apkurinaſchana ar malku akmenoglu weetā. Tā pēc tagadejām malkas ūnam 2s 4.50 īterā atteezigs ogļu daudžums ijsmaſķa tikai 2s 3.35. bet, lai taupitu ahrsemju walutu, dſeliszeļi ipeesti, zif eespehjams, pahreet uſ malkas apkurinaſchani. Šis apstākļis ari nāv dewis dſeliszeleem eespehju wehl wairak ūmasinat ijsdewumus.”

Kā ūnamis, malkas ūnas leelā mehrā noteiz tagadejā meišu deparamenta eekahrtā.

Lurpat laſam ūchādu pareiſu aishrahdiſumu par dſeliszeļu ūmago un dahrgo (pēc tagadejās ūlūjās ūstibas) aparatu:

„Ūmasinats ari dſeliszeļu ūrahdneku un amatneku ūtaits.

Tā 1929.-30. ūaimīn. gadā nodarbinatas 14.051 personā, 1930.-31. ūaimīn. gadā nodarbinatas 14.555 personas, 1931.-32. ūaimīn. gadā nodarbinatas 13.596 personas.

Šātatu darbineku ūtaits ūahrts daudž ūrafā mehrā, jo tas ūrafā mehrā atkarīgs no ūmasinatā pahrividajumu wairuma. Bes tam, ari ūsaima nolehma leekos darbineekus neatlaist.”

Waj ūchahds lehmums, dſeliszeļu ūstibai neatdīshwojotes, buhs ilgi ūpehķa uſturams, tas ir zits jautajums. Jo newar tatschu weenai walstis eestahdei apſlehpītā weidā uſlikt ūeenahfumu gahdat par darbineekeem, ūreem pateefibā tur darba nāv.

Beidzot wehl jaaisrahda, ū ari dzelsszelekh,  
un lihds ar to  
**walsts eenehmumu pazelshanas wajadība,**  
ſubina muhs panahkt atkal, lai muhſu ūai-  
mīai — Žgaunija, Kreevija, Polija un Lee-  
tawa, pawairotu ūamu transitprethku ūuhtijumus  
pa muhſu dzelsszeleem.

**Samaſinajuſheeš ir budſheta eenehmumi**  
ari no pahrejeem walsts ruhpneezibas, tirdsnee-  
zibas, laukhaimneezibas un daschadeem ziteem  
uſnehmumeem. Šis ūumas paſchas par ſewi  
ir ūamehrā masas, lai gan tam wajadſetu buht  
daudz leelačam, bet par to runafim masleet  
wehlač.

Loti leels robs walsts eenehmumos ir radees  
lihds ar ſoku materialu ūenu ūiršhanu, meſhu  
zirſhanas ūaſhaurinaſhanu un eksporta ūama-  
ſinashanos.<sup>1)</sup> Bet ta kā walsts eenehmumi wi-  
ſus agrakos gadus loti leelač ūumas ir  
**dabujuſhi no meſhu pahrodoſhanas,**  
un ſcheem eenehmumeem ir bijuſi leela loma  
walsts budſheta ūabalanſeſhanā, tad tagad,  
meſlejot eenehmumu avotus, mums ari ūee  
walsts meſhu jautajumeem jaſakawejas ilgači.  
Vej tam, kas ſhe buhs teikts, tas, ūakarā ar  
walsts budſheta, daudſos punktos wares tič  
atteezinats ari uſ pahrejo ūaimneezisko darbibu,  
uſ wiſu ruhpneezibu, tirdsneeziſbu un ari uſ  
laukhaimneezibu.

**Walsts meſhu leela loma muhſu walsts**  
**budſheta ūabalanſeſhanā**  
ſkuhſt ūaidrači redſama, ja nemam wehrā un  
eegaumejam ūahdus ūaimneeziski ūarigus  
faktus no daudſajeem.

**No walsts meſhu iſmantoſhanas lihds ūim**  
budſheta eenehmumos teeſhi eepluhduſhi ap  
140 miljonu latu.

Kočku eksports ar iſwednuitam dēvis walsts  
budſheta ap 45—50 miljonu latu.

1) „K. u. K.” 2. d. 156., 302., 345. lpp.

Mesžhu ziržchanā un ūku materialu pahr-strahdašchanā, ūku tirdzneezibā atrod darbu des-miteenī tuhfsstošu zilweķu, strahdā mairak simtu ujsaehmumu.

Sākē zilweķi un ujsaehmumi matīja valstij un pašchvaldībam eevehrojamus nodoklus.

Ūku materiali zel eksportu.

Ūku materialu eksports dod walutu un ma-sina ahrtirdzneezibas bilanzes pozitivitati.

Ūku materiali dod daudzi eenehmumu dzelis-zeleem, jo, kā jau agrāk teikts, ūki ištaisa pahri par 40 proz. no višeem pretšu pahr-wadajumeem.

Ūku eksports dod darbu ķugneezibai, dod pelnu valdības un privateem ķugeem, nodro-šina hipoteku bankas weenu daļu aizdevumu, procentus un atmaksu.

Nupat teiktā īvaru un nosīhmi wehl mairak ijszels dašhi īskaitli un īhīlki aizrahdijumi.

Mūžu mesžhu kopplatība ir 1,659,223 ha, no kureem 1,378,737 ha ir walsts mesži, bet ap 250,000 ha peeder rāmīgumē pilsoniem, un ap 30,000 ha ir pilšehu ihpašumā.

Ko walsts mesži pagājušos gados teesīhi dewušihi walsts īsejai, to rahda īchādi īskaitli<sup>1)</sup>:

Budž. gads	Eneemts	Īsdots	Īstruhī.	Atlik.
1918.-20.	0,6	2,5	—	1,9
1920.-21.	5,1	9,5	—	4,4
1921.-22.	8,7	10,6	—	1,9
1922.-23.	25,2	5,4	+	19,8
1923.-24	28,2	4,6	+	23,6
1924.-25.	16,9	4,4	+	12,5
1925.-26.	15,6	7,0	+	8,6
1926.-27.	19,5	7,3	+	12,2
1927.-28.	20,3	7,5	+	12,8
1928.-29.	24,3	8,1	+16,2	
1929.-30.	23,3	8,5	+14,8	
1930.-31.	18,2	8,8	+	9,4

1) Šās un gandrihs wiši pahrejee īchinī nodaliju-mā eeveetotee īskaitli nemti no P. Wanaga plāšķa un eevehrojamā raksta sāk. g. „Ekonomista” 3. numura.

Pirmo 4 waj 5 gadu eemakħas jañem kopigi, jo jaħkumā mejdi tika ziristi fainnnejżiżka fahrtā, un pahrdošħana notika weħlač. Bet nupat 1933.-34. gada budżeteta projekta ġolits no mesheem nepilns miljons, bet jaċhaubaś, waj ari tas maři eenahks.

Sħee jaħalli jau paċċi par jewi dod staidru leezibu, bet wiċċu nosiħme kluhxt weħl leelaka, ja peereħkinam, zif prozentu no waljs iżidewumeem dašħados gadoš ir-żeġużhi eenehmumi no mesheem.

Weħl 1930.-31. gadā mejdu eenehmumi ir-żeġużhi 7 proz. no waljs iżidewumeem, bet 1922.-23. gadā ap 17 proz. un 1923.-24. gadā gandriji 24 proz., tas ir-tikpat fà weenu zeturto daļu.

Pee teesħħa

**atliknuma no waljsi mejdu pahrdošħanas**  
naħf flaħt weħl foku iżwedmu itas eenehmumi, furos ari wiśleelak fäťha naħku si no waljsi mejdu kofeem. Iżwedmu itas kopeen eenehmumit dašħos gadoš bija 8—9 miljonu latu un ja-makħati galwenā fahrtā par iż-żejt ċeem kofeem. Peemehram, 1924.-25. gadā iżwedmu itas eennahżis 8,8 miljonu latu, 1928.-29. gadā — 9 miljonu latu un 1929.-30. gadā 7,4 miljonu latu. Tas japeeħx ita flaħt pee augħstak mine-teem eenehmumeem no mesheem, un tad mejdu naudas prozents waljsi iżidewumu iegħiha-nā weħl pazżejjies.

Wiċċu to weħrā nemot, ari

**tagad minn atkal japeeġreesh mejdu  
iżmantošħana ni weħriba,**

lo ta' pelna fà waljsi budżeteta ġabalansetaja, ja ari, pastahwot tagadejja zenam im peħġi iżwedmu iti leelax daħla atzelħħanas, u sagra-feem eenehmumeem huhs gruhti zeret.

Bet ari indirekti, aplinkus, mejdu iżmanto-ħħana budżetetam dod jaħmeħra daudi, kas ari jau augħstak atfihmet.

Peerahdijumu tam ūneedj ūchahdi ūkaitki un  
atšinumi:

**Nokmateriaļu eksports.**

Gads.	Suma milj. latu	% no viļas eksporta kopjumas
1921.-25.	40,5	31,54
1928.	85,6	32,75
1929.	81,8	29,85
1930.	77,8	31,38
1926.-30.	70,9	29,70

Bej tam wehl teef eksporteti ūku ijsstrahda-  
jumi (milj. latu):

	1921.-25	1928.	1929.	1930	1926.-30.
Zeluloje	0,1	1,4	1,4	1,3	1,2
Fineeri	1,2	8,5	13,4	12,4	8,8
Papirs u. pape	2,6	6,7	7,4	5,2	6,1
Sehrkoz. steebr.	0,7	1,3	2,4	2,3	1,9

Tā tad, tirdznežības bilanzē 1930. g. ūku  
materiali un ūku ijsstrahdajumi ūstahda 92,1  
milj. latu leelu pošteni. Tagadejā ūrijs laikā  
īcho pošteni newar ne ar ūkot, jo ari pah-  
rejee eksporta pošteni ūkotā ūkotā gadā dos wehl  
mašakas ūmas.

Nemot leetu wehl plaščak, jau minetā P.  
Wanaga rakstā lašam:

„Mešchu darbi un ūku apstrahdaicħona dod  
darbu un maifi leelam daudžumam Latvijas  
pilsorau. Bebz mešchu departamenta aplehju-  
meem, dašħados darbos ar ūku materialeem  
guhxt peķau un pahrteef apm. 50.000 strahda-  
joščo un tikpat daudi, gimenes lozeftu. t. i. ap  
100.000 jilweku. Bej tam, wehl leels wairums  
jilweku guhxt datu no īawas peķnas mešchu  
darbos. Ja ewehrosim tikai par tirgus zenam  
ijsneegtos materialus. t. i. tos, kuri, galwenā  
fahrtā, eet eksportam, tad zaurmehrā tee dod  
ūchahdus tautħaimneżiżkus eenahkumus (milj.  
latu):

1) nozirīšana un ūgatawoščana	2,8
2) išveich. no mešča lihds upem un ūtaz.	8,1
3) dieliszeļu transports	4,3
4) pludinaščana	5,4

Kopā 20,6

Vienu mešču darbu wehrtibū lehīch ap 31,3 milj. latu.

Peeejot pee koefruhpneezibas īstatišķeem da- teem par 1930. g., dabujam ūchādu ainu:

Ruhpneezibas nojare <sup>1)</sup>	Uzņēmī īstaitis	Kodarz- binato īstaitis	Algū kopuma	Nasdrojumu wehrtiba
Sahgetatīvas un ehweletatīvas	119	7.131	6.775.000	25.171.000
Ģineeru fabr.	16	3.366	3.830.000	13.811.000
Diebētu galdn.	104	1.132	1.108.000	2.779.000
Leestu fabr.	5	78	91.000	265.000
Tapiaku fabr.	2	44	20.000	48.000
Gulščiku mehrzet.	1	72	19.400	2.028.000
Sehrfozīnu ūz- līau fabr.	5	557	526.000	2.413.000
Muzineeku darbn.	2	26	41.000	56.000
Virpotajū darbnīcas	21	166	136.000	387.000
Ratu un riteņu buhvietatīvas	11	82	59.000	168.000
Kuriņu un ūz- tu darbnīcas	8	65	63.000	172.000
Vilščiku rāhīju darbnīcas	2	34	48.000	259.000
Speeķu un ūauleš- jargu darbn.	3	66	54.000	194.000
Pahrejās	2	23	17.000	36.000
Želulofas un pa- piru fabrikas	10	2.536	3.374.000	17.674.000
Kartona fabr.	16	492	349.000	867.000
Ūčaulišču fabr.	6	58	48.000	331.000

Kopā 333 15.928 16.633.000 66.659.000

Lahdos apstāklos wehl wairak wehribas ja-  
peegreesčh mešča materialu, kā išejuvelas, ū-  
gatawoščanai.

1) Dāži ūstātti išlaisti.

Schis P. Wanaga atsinums japapildina ar  
aisrahdijumu, ka tēc apmehram 16,000 nodar-  
binato bija

**gandrihs zeturta dala**

no wiša ruhpneezibā nodarinato ūkaita. Ne-  
mas nerunajot wehlreis par teem warraf desmi-  
teem tuhkstoishu zilweku, kas nodarinati zitos  
meschu materialu ūgatawošchanas darbos, ūku  
materialu tirdsneezibā, pahrvadaſchanā un eſſ-  
portā.

Tapehz waram droſchi iſzelt

meschu ūaimneezibas leelo noſihmi  
wiſpirms jau budžheta ūabalansſchanā, nodar-  
binatibas nodroſhinaſchanā waj bejdarba ra-  
ſchoſchanas aifkawefchanā. Tahlakais ūezinajums  
tad buhtu — iſmantot ūchis iſdewibas, kas ūai-  
ſtas ar meschu iſſtrahdaſchanu. Bet tam ūzela  
ſtahjas ūku materialu ūemas ūenas.

Pehz mana eeffata, tomehr

meschu iſſtrahdaſchanā meklejams valihs  
un atbalsts muhsu tagadejo gruhtibu  
pahrvareſchanā.

Ta ari ūenas ir ūemas, un no „zelmu naudas“  
walsts kāte ūakems ūamehrā mas, tad tomehr, ja  
tikai

**ahrsemju nonehmeji ūamakša walnta  
ſtrahdneeku algas**

un pahrejos iſdewumus, meschi mums ūaissſrah-  
dā. Protams, ir pamatots eebildums, ka now  
wiſidewigaki ūirst meschus, tad ūenas ūemas.  
Bet ūenas mehs paželt newaram.

Eg gribu eet wehl tahlak, — ūagaididams  
ka tam ūeos nelabwehligas ūeſihmes, eg gribu  
teikt, ka, ja mehs tagad teeschi ar naudas pre-  
mijam weizinam raschoſchanu un eſſportu da-  
ſchās laukhaimneezibas ūosareš, ka, ja mehs wi-  
juš gadus ar naudas premijam (eewedmūtu  
atmakša) eſam balſtijuschi raschoſchanu eſſport-  
ruhpneezibā, un pažreis gatawojamees ūeedot

wehl jaunus leelakus lihdsekkus ūchim pehdejam  
noluhiāam, tad ir peelaishama ari to

reserwju isleetoishana ūaimneeziskas roñbas  
atdīshwintashanai,

kaħdas mums īneids muħni meschi. Sche ir  
wehl tas labums un preeħħroziba, ka naw wa-  
jadsigi lihdsekk ॥aidra naudā, bet tikai jaat-  
ħakas no zelmu naudas agrakā augstumā, waj  
pat gandriħs pawiħam.

Ta nu agrakas walutas ūumas now ar ag-  
rafeem fok materialu daudsumem eeguhsta-  
mas, tad jaħawaro iżżehttamà mesħu platiba,  
waj kofħnes daudsum. Ko newar jażneegħt ar  
żenu, tas-

jaħaħneeds ar daudsumu,

wisma jaħalli, liħdi sinamam apmehram. Ka  
kofħni eksportam war pawairot, to rahda jau  
tas, ka wehl pirms nedauds gadeem ir zirr  
un eksportets daudsi wairak, gandriħs diwrej  
wairak, ka paščha pehdejā laik. Us to es jau  
aixrahdi ġra, un 2. daħħa 159. lappu se at-  
rodami atteezigħiex skaitli. Tur redsam, ka  
1928.-29. gadā pahrdots eksportam 2,221,449  
metru, bet 1931.-32. gadā 407,382 metru, ga-  
du epreeħx tifpat ma. Bej tam, veħġi mesħu  
departamenta apreħkina, išnahl, ka iżmanto ja-  
mids kofħnes daudsumu war paleelinat, iżejot  
no leelas pahraugħiħu mesħu krahjas (skuji  
foki, wezaki par 120 un lafu foki, wezaki par  
60 gadeem).

Protams,

isżirstee mesħu gabali tuħlin jaatjanu,  
tos apjehjot weħla k peenahzigi apkōpjot. Tad  
ari aktal veħġi 100—120 gadeem mesħu mat-  
rialu truħkuma nebuħxs.

Tomehr mums janofihm, jaħarrodod un ja-  
iżżeht ne tikai peeteekosħs daudsums teesħam  
eksportam, bet vilnigos apmehros mums

janodroshina ar isejmaterialu eekċħsemes  
fabrikas

un darbnizas, kas nodarbojas ar koku materiālu pārstrāhdāšanu. Kas šīs fabrikas ir, to rakda augstāk eespeestā tabele. Še tam īhee materiali nodrošinami ne tikai peeteekoschā daudzumā, lai waretu išstrādat eespehjami leelačo daudzumu eksportam derigu rāschojumu, bet šīs

### īsejmaterials pārdomams par zemu,

kas buktu peemehrota tagadējām eksporta zemam un dotu eespehju fabrikam strādat kaut ar minimalo (maško) pēku, kas nodrošina wahrtru nešlehgāšanu. Šīs eeteiktu daščas fabrikas, peemehram, fineeru fabrikas, pat eespeest strādat, teissim, trijās mainās, lai eksports išnāktu maksimalais. Tas pats lihdsigā fahrtā sīhmejas uš papira, zeluloses, kartona un ūhrkozinu ūkalnu fabrikam un daščām zi-tām.

Bet pateesibā mehs, deemschēl, redsam gluži pretejo. Minētās fabrikas nestrādā, un nestrādās, un newar strādat pilnā gaitā un sagahdat darbu, walutu un makšat algas un nodoklis, jo tām

### trūkst īsejmateriāla.

Schai newehlamai pārāhdibai ir wišmaš diwi, no waldibas un no meschu departamenta atkarigi eemesli. Pirmais ir tas, ka pārejot uš meschu ziršchanu ūaimnezzīkā fahrtā,

### meschu departaments nensāemas veegahdat kokni wajadīgā daudzumā.

Peemehram, fineeru fabrikas ir agračos gados pārstrādājuščas 4—4,5 miljonu ūubikpehdu behru un melnalkščau ūlutšču gadā, ūanem-damas leelačo daļu no privateem meschu pīzejeem. Tagad, turpretim, kur galvenais išzirtejs ir waldiba, ūchim fabrikam nodrošinatas tiffo 1—1,5 miljomu ūubikpehdu. Šefas — leels ūkaitis strādneeku bej darba ūemā, meschu ziršchanas laikā, un tāpat atkal wišu laiku,

ķamehr neīstrahdā fineeru fabrikas. Vēj tam, nešpehjot strahdat pilnā gaitā, fabriku ijdewumi un raschojumu pašchismakša nešamehrigi zēķas.

Otrs eemeiss ir fabrikam pahrdodamās  
koknes zenu nepeemehroščana tirgus  
zenam,

un šešas — pehz koknes pahrmakščanas mežu departamentam fabrikas greeščas vee tirdzneezibas departamenta finanšu ministrijā un peepraša eksportprentijas. Waj tad nebuhtu weenfahrščaki, ja jau tās paščas waldibas otras mahjas eestahde jau pirmā weetā (dodot peeteekošu, tas ir, agrāko gadu daudžumu) aprehkinatu koknei tahdu zenu, kas fabrikam dod eespehju strahdat un eksportet.

Sāk man jašaka, ka tomehr buhtu

nepareiži wainot weenigi mesħnu depar-  
tamenta durbineekus.

Pehz īstahwočka noīkaidroščanas, es eīmu nahjis vee pahrlezzibas, ka mesħnu departamentu ipiesi pahrspihlet koknes zenas eekščjemes patēriņam (ne tikai fabrikam, bet ari zitām wajadibam lauklaimneekeem un pilsehtneefkeem) vaštahwočhee likumi un noteikumi. Proti, mesħnu departaments strahdā ar netto budżhetu noteikumeeem. Tas nosihmē to, ka tam paščam jaiedi wiſi tekočhee ijdewumi, kas kopā ar algam īstaīta ap 6—7 miljonu latu gadā. Eksportreisħus eksportereem pahrdod par iſſolu zenam, kas dasħkreijs pat ne taſſi nešaħneedi, un lai nu īawestu departamentā rehkinos galus kopā, tad jaħażek zenos teem, kureem war patteikt: nem par muhju zenu, waj nekem nemaj! Un īshee pirzeji ir weetejās fabrikas, lauzineeki un pilsehtneeki pašču wajadibam.

Tapehz jadomā par reformam. Ja negrib peedsiħwot to, ka iſbeidz netto budżhetu fahrtibu mesħnu departamentā nešaħf mesħnu pahr-

waldei un meschu išmantotajai peemakſat no nodoklu kafes, tad paleek otrs zelſich —  
pažest gadsfahrteji išmantojamās koſnes  
daudſumu.

Sinama valihdsiba, bet gan maſa, waretu naht no eetaupijumeent meschu departamentā.

Get pa aprahdito zelu muhs ſpeesch dſihwes nepeezeefchamiiba, ja mums pateesi ruhp bu- dſhetā ſabalanſefchana, effporta zelſhana, wa- lutas eeguhſhana un ſaimneeziflās roſibas at- dſihwinaſchana wiſpahrigi.

**Tas ir mans preeſchlikums.**  
Ja kahdam ir zits, labaks, tad lai naht ar to klajā; es pirmais tad tam peekritiſchu.

Bet kawefchanās iſhe ir neweetā. Jo ar me- iku išmantojchanas pareiſu nostahdiſchanu nahtoichai ſeemai ſtahw ſakarā otrs ſoti ſmagš un īvarīgs jautajums —

**zilweku nodarbinaſchana,**  
wineem normala darba un algas nodroſchina- ſhana, waj beſdarbs ar ſoti dauds miljoneem ta nevproduktiwi apkaroschanai.

Viſi plani, ſakarā ar reorganijetu meschu iſ- mantojchanu un ſotu pahriſrahdaſchanas uſneh- munū darbā patureſchanu

**jasteids un jadabū gatawi**  
pehz eeſpehjas drihi. Leels pamudinajums tam ir nepeezeefchamiiba dabut wiſus preeſch- darbus gatawuš ar tahdu aprehkinu, lai darbi meidhos waretu ſahktees virms lauku darbu nobeigſhanas, jo tad nebuhs ſtrahdneefkeem at- taijnojuma, darba truhkuma dehl, no laukeem īaplubīt Rīgā, lai tad iſhe ari paliktu.

Reihe ar to ir jareorganisē beſdarbneeku re- giſtrefchana, eerindojoſt un apgahdajot ari darba neſpehjigos un apgahdajamos atteeziņā katego- rijā. Pahrejeem darba buhs wairak, kā warēs padarit. Eſkaitot ari leelu daļu no teem, kā ſihds ſhim bija regiſtreti kā inteligeente beſdarb- neeki.

Wisi tee miljoni, kas lihds ihm isdoti besdarbenu apgahdaschanai waj nodarbinaschanai, eewaditi fahrtejā darba gultnē, neis dauds wairak īwehtibas kā agrakos gados. Bet drošchi ween tāhdā gadijumā pat newajadsēs tik dauds miljoni kā tagad.

Tikdauds wisbahrejos wilzeenos par plašho planu, no kura išvejchanas leelā mehrā atkarjas nahkoščas seemas pawadischanā darbā un meerā un walsts budscheta ūabalanseschana.

Kā māfaka leeta buhtu wehl japeemin, fa wezinot mesħu išmantoschanu, waretu wehl

### **dasħas iſwedmunitas kokeem atzelt**

waj wišmaš mihkstinet. Peemehram, ta ūauteem kāpballeem buhtu ūamasinama waj ūinam daudjumam kāpballeu, prozentos no wiša pahrdotā loknes daudjuma, pawiham otzelama. Qai gan tas driħjsak iſklauſas pehz eenehmumu ūamasinachanas, newis pazelischanas, tad tomehr wisbahrejā mesħu darbu un eksporta atdsihwinaschana iſlihdsinās ari ūo ūakeetamo ūaudejmu muitas eenehmumus.

Tikdauds par to, kā walsts mesħi waretu tikti išmantoti walsts budscheta ūabalanseschana, waixrojot eenehmumus.

Kā es jau augsta ujswieħru, lihdsigā fahrtā walsts budscheta ūabalanseschana waretu paſiħ-djet

### **pahrejo darba un raſħoſchanas nosarn atdiſkvinaſħari**

un nostiprimaschana. Tas ūihmejas ne tikai uſ ruhpnezzibu, bet ari uſ lauksainmeezibu, un uſ ūo veħdej jo ūewiċċi. Mumis tatidhu jaatminas, kā no lauksaimmeezibas meħs īmejām leelo puji muhſu tautas eenahkuma, kā lauksaimneezi bā nodarbinati 7—800.000 zilb, kā lauksaimmeeziba tagad paehdina wihs eedsiħwotajus un kā wiha raſħo ari weħrtigas prezzes eksportam un pee tam par leelām sumam. Quekka, kā ne-

wajadjetu wehl īewiščki ūaidrot, kahda tam lee-la nosihme muhſu budſcheta ūabalansēchanai. Tapehz ūihkati es īho jautajumu te nepahrrunā-ihu, jo īhīs leetas ir jau ūinamas un pafihsta-mas.

**No walſts uſnehmumeeem jaſraja peļna un eemahkumi.**

Walſts budſcheta ūabalansēchanas pahrrunās nodaļa ar ūchahdu wirſrakſtu ir plašča, bet ari pilna ūmagu, neatbildetu un warbuht netbildamu jautajumu. Jo walſts no ūawas eeguldītās naudas un kapitala redīs budſcheta loti maſu peļnai un eemahkas waj pat neredi taħdas ne-maj.

**Protams, ir walſts naudas eeguldijumi un walſts uſnehmumi,**

kuru uſdewums ir falpot weenā waj otrā zelā ūabedribai, apfalpot atlahtibū, palihdset weeg-linat ūabedribas gruhtibas waj liktas. Ir ūlim-nižas, aigahdibas, mahzibas u. t. l. eestahdes par walſts naudu eerihkotas, no kuraṁ neweens nefahdu peļnai negaida un nepraſa.

Ir ari walſts uſnehmumi, kuroš walſts pati eeguldījuſi leelus kapitalus, bet kuri newar atmakhatees, newar dot peļnai, jo pee muhſu walſts maſas platibas tee newar attihſtit darbibu, tas nodroñchinatu kapitala prozentus, dotu ūomerjalu peļnai. Gruhti to prafit no dſelſſzeem, pa-ſta u. t. t. Tomehr daſchfahrt taiſni īhīs eestahdes uſrahda ūinamu peļnai waj atlikumus, ja ari weitälneefu paſaulē to par peļnai neſauftu, jo truhkſt reserves un amortiſazijas kapitala, truhkſt eeguldītā kapitala prozentti. No otrs pufes atkal, ko ūhee uſnehmumi galu galā uſ-rahda kā peļnai waj atlikumu, tas tatħdu ir ee-guhts tikai taħdā fahrtā, ka wineem nawa kon-furenzes, bet ūawas ženas waj tarifus tee noħaka monopola fahrtibā ar walſts likumu palihdibū un ūawus paſkalpojimus iſdara pret eepreekſħe-ju ūamaku. Ir ari taħdi uſnehmumi, kā, pee-

mehram, dzelsszelu darbnizas, kas apkalpo tika;  
dzelsszelus, un ja tam buhtu peļna, tad ta buhtu  
nahkuši no šči pašcha dzelsszela.

Bet ir ari wehl wejela rinda walsts uſnehmumu, kas neerindojas neweenā no ſhim kategorijam, kuri ir faili tirdzneezibas, ruhpneezi-  
bas, laukaimneezibas u. t. l. uſnehmumi, kas apkalpo plašchako publiku waj strahdā atklahtam eekſchjemes un pat ahrēmju tirgum.

No ſchahdeem uſnehmumeem gan buhtu ja-  
pa-ja, lai tee, ſanehmuschi no walsts lihdſeklus, pee-  
mehrotu

### peļnas daļu ikgadu cemakſatu walsts kaſe.

Jo zitadi jaſautā — kahdam nolužkam wixi pa-  
ſtahw waj teek uſtureti?

Protams, ir jau ari ſche iſnehmumi. Var-  
buht daſchs ſchahds uſnehmums ir mantojums  
no agrafeem laikeem, un ſhee uſnehmumi jatur-  
pina, ja ari teem nowa wairs ihsta attaiſnoju-  
ma. Bet tee ir iſnehmumi. Tomehr ari pahre-  
jee uſnehmumi parasti parahdas budſcheta ar 1  
latu peļnas, kas noſihmē, ka peļnas nowa ne-  
mas bijis.

Zau 2. daļas 334. lapas puſē bija laſams, ka walsts kapitalu eeguldijumi iſtaisā 412 miljonu latu. 1931. gāda „Ekonomijs“ 12./13. numurā par walsts kapitalu eeguldijumeem atrodam ſchahdu ſāvilkumu 1931.-32. budſcheta gadam ūahkotees:

	Ls 1000
Aiſdewumi . . . . .	193.464
Pamatkapitali . . . . .	33.727
Rihzibas kapitali . . . . .	69.870
Nekuſtama manta . . . . .	7.701
Dzelsszeli, pasts, telegrafs, meſchi . . . . .	130.740
<hr/>	
Kopā . . . . .	435.511

Sēhe tā tad kopjuma išnāk pahri par 435 miljoneem latu.

Pasفاتিসīmēes tagad,

ko šācē kapitali eenes walsts kājēi.

Protams, kā jau teiktē, wiši vequldijumi nawa tahdi, no kureem waretu gaidit pēķi, un pēscheem ari nekawefīmēes. Nemēsim dažbus faili weibalissus ušnēhmumus. Papreečīch tos, kas īauzas „Saimnežības ar netto budžetu”.

Walsts tipografija (eešpeesch likumus un Wal-dības Webstneši) pēe 262.500 līs kapitala pare-dīta pēķna 66.935 līs, kamehr 1931./32. gadā faktiški pelnits 76.935 līs.

Zeetuma valdes ušnēhmumi:

kapitals (apaki)	līs	1.300.000
pēķna 1933./34. g.	līs	128.498
faktiški pelnits 1931./32. g.	līs	95.000

Tāhlak tad nepakawefīmēes pēe Nazionalās operas, Universitates farmam un zītdām augst-īkolas eestahdem un dašcheem ūhīkārem ušnēhmumeem, no kureem tomehr dašhi dod kaut neleelu pēķu.

Walsts papiru ūpeestuwe ar līs 1.600.000 pamata kapitala dewuši pēķnas 47.000 latu.

Walsts muižhās, kuru wehrtiba aprehēnata apaki 6 miljonu latu, dod par išnomatām se-mēm ūnamus eenahkumus, bet walsts apsaim-neekotās muižhas pēķnas nedod.

Sāmehrā deesgan prahwu pēķu dod Lau-tas labklahjības ministrijas aptečē.

Nemeru ūhrāwoti ar līs 3.500.000 leelu kapitalu ūla pamīšam neleelu pēķu, turpretī Baldones ūhrāwoti ar līs 200.000 leelu fa-pitalu ūla 1 latu.

No walsts autonomeem ušnēhmumeem

pēķu dod Latvijas, Semes un ūipoteku ban-ka, kuru pamatkapitali kopā ir 32 miljonu la-tu. Bej tam Semes un ūipoteku banka ag-rač eemaksa ja walsts kājē par eekāzeteem pro-zenteem no ūjdešumeem, kas išdoti budžeta

fahrtibā. Tagad īchos eenahkumus abas bankas teesīhi īsleeto īawām opreagijam, tas ir, aisdewumu īssneegfchanai.

Leepajas kara oītas darbnizas, kuru kapitals īskaitas 5 miljonu latu, īawā grahmativedibā paredī gan reserves un amortijsazījas kapitala uīkrahfchanu, peļķu tomehr walsts kāse nedod.

Walsts īugu pahrwalde tāpat, lai gan agrāk bijusi ari peļķa. Kapitals 1 miljons latu.

Walsts Juglas elektribas uīsnehmums dod peļķu 1 latu, kapitals Ls 1.400.000. Elektribu patehretajeem lehtakī kā privatee neaprehēfina.

Walsts elektrotehniskā fabrika ar kapitalu Ls 1.366.000 īola peeteekofchu komerzialu peļķu.

Armijas ekonomijskais weikals ar Ls 3.266.000 kapitalu, walsts kājē paredī pāvišam neleelas eemakšas kā peļķu.

Walsts ruhpneezibas un tirdzneezibas uīsnehmumi mākslā nodoklis. Tomehr, nerunajot sīhīkā par kātru atsevišķi, jašaka, ka pēc īcho autonomo uīsnehmumu kapitala, kas kopjumā 46 miljonu latu, vienā eemakšata peļķa walsts kājē ir tāhda, kā neweens privāts naudas eeguldītajs ar to nefād neapmeernatos. Ja walsts dabutu faut 5 proz. no īawa kapitala, tad šā īnahktu pahri par 2 milj. latu, nemaš nerunajot par pahrejeem eeguldījumeem, kuri ari wehl no wairak 100 miljoneem buhtu prozentēs prāšamas. Bet tāhdas peļķas naw.

Katrā finā īche ir wehl

#### neaištīkts walsts eenehmumū awots.

Tam preti jaatsihmē noteikums, ka walsts par naudu, ko ta aīsdod pilsoniem, teesīhi waj zaur walsts bankam, prāša un īārem noteiktus prozentus. Ja nejamaksā, kas likumā noteiktis, tad išuhtrupē. Bet pati īawos uīsnehmumos walsts īchahdu fahrtibu nešpehj usturet.

Pirms es tagad nobeidīu pahrrunu par walsts budscheta īabalansēchanaš eespehjam, man wehl jaapeemin daschas leetas.

Beejhi teek apgalwots, fa wiža muhšu budscheta īabalansēchana iſejot tikai uſ eeredmu algu īamafinaſchanu, kureem tad Janeſot walsts labā wiſleelakee upuri. Es domaju, fa no lihdi ūchim teiktā tahdu ūlehdseenu taisit newar, jo walsts budscheta īabalansēchanaš peedalaſ wiſi, gan atſakotees no reiſ peeschkirtā waj ari makſajot blakus wezajam jaunus, paangstintus nodoklis, waj uſkemotees abas ūchis naſtas reiſē.

Sewiſchki teek uſſwehrts, fa laukſaimneeki, luſk, wiſmaſak darot walsts budscheta īabalansēchanaš labā un nejot wiſmaſak upuru. Man jaſaka, fa ūchahdam apgalwojumam naw nefahda pamata, par fo ūtars war weegli pahrlēezinatees.

Ta runā par eenahkumu atkemīchani ūchim waj tam, tad jaaiſrahda, fa laukſaimneeki raschojumu zenu ūabrukuma dehļ laukſaimneeki ūaudējuſchi tagad apmehram 100 miljonu latu gadā, waj ūahdas 40—50 proz. no ūeweem agrafeem eenahkumeem. Tas tatſhu ir ne wairak, ne maſak fa atalgojumu īamafinaſchanas ūchahdos apmehros. Bet tas ūkar walsts budſchetu tikai neteeſchi. Kas ūhmejas uſ walsts budſchetu ūeſchi, tad

#### laukſaimneeka gatawiba paſihdset budſchētu īabalanset,

īamafinot iſdewumus, ir prasita (waj tiks prasita) un ir waj tiks īamemta ūchahdās ūumās:

Sweesta peemakſu īamafinaſchana iſtaisīs wiſmaſ 5—6 miljonu latu gadā ūkaidrā nauđā, warbuht ari wairak. Ar ūpirta monopolia ūartupeku zenu paſeminaſchanu ūaudeti apmehram 2 milj. latu.

Ar ūkurbreeſchu zenu paſeminaſchanu atkal apmehram 2 miljonu latu. Ar ūku materialu

zenu ūzelšchanu eelkõjsemē laukfaimneeki ūdē budšhetā ap pus lihds weſelam miljonam gadā. Pee ta nahf ūlaht wehl tee miljoni, ūrūs laukfaimneeks ūdē ūkārā ar muiitu, aksjehu un zitu neteeseho nodoklu pazelšchanu.

Muhju walsts budšhetam pehdejos gados parahdijees

### leels truškums

tahdā ūnā, ka tee isdewumi, kas weizina darbu un raschotšchanu — walsts paſuhtijumi, ūltnes, ūlu buhwes u. t. t. ir ahrfahrtigi ūmasinajuſchees, ūlihdsinot ar vahrwaldes isdewumeem, kas galvenā ūahrtā ūstahdas no algam. Waretu teikt, ka tās ir ūaimneezifkas ūriſes ūkas, bet leela dala pateefibas buhs ari aifrahdiuumā, ka ūchahda walsts budšhetu ūsbuhwe (muhju deenās) leelā mehrā ūaižni weizina ūaimneezif ūriſi. Bet eekams nebuhs panahkta ūaimneezifka iswefeloſchanās, nebuhs panahkma ari walsts ūkas ūwefeloſchanās.

Balstotees uſ weſeligu ūaimneezibu, ari walsts budſhetē ūluhs pateefi weſeligs un reals.

Tapebz wehl beidsot neatlaidigi jaſraja: galu galā ūtingri janorobejho budšhetu ahrfahrtjee isdewumi — ūapitalee eegulđijumi, buhwes ūli u. t. t. — no ūahrtjeeem isdewumeem. Un tad ūahlaf — ūahrtjeeem isdewumi ūedjanī ar ūahrtjeeem eeñhmumeem, bet ahrfahrtjeeem isdewumeem jameklē un jaatrod ahrfahrtjea ūeguma eeſpehjas.

Par ūcho pehdejo tad mumis atleek wehl runat.

Sche es wehl pateikdu ūkai to, ka ari muhju walsts budšhetu ūahrtiba ūapapildina ar zitās walſtis ūen atſihto noteikumu, ka waldibai, uſ atjewiſchka ūikuma pamata, noteiktās robeſchās ir ūeesiba ūreditetees ari priwatās naudas eeſtahdēs, lai iſlihdsinu ūeldās neweenadibas nodoklu eepluhšchanās gaitā un nodrojchinatu ūahrtigu walsts maſkajumu ūildiſchanu, ūihmejotees uſ ūiſeem budſhetu isdewumeem.

Schahda walsts kāses eeþpehja uj noteiftu, iħsu laiku ajsnemtees naudu krediteestahdēs\*) ir ġe-wiċċki ġwariga tagadejā laikā, kad walsts eenehmumu eeplu hšanha norit ġaraustitā un druhjsma-nā gaitā. Jo uſturet walsts kāsi tahdā stahwokli, ka wina arweenu war pildit wiċċai uſtaħditas, likumigas un budżetā paredsetas, un par ap-makħajamām atsihtas prasibas ir wiśpirms nepeezeeschami, ja meħs wiśpahr gribam

ħargat un uſturet walsts kreditu.

Otrkahrt walsts kāse's neħahrtigà darbiba iż-isma-ħu daħla launi eetekmè wiċċu ġainnezzisk rofibu walsti, nowed naudas ġaneħmejus (waj gaidita-jus) ġainnezziskas gruhtibas, nodara wiċċem daščahrt leelus, warbuht pat neiħlabo jamus jaudejumus. Beemehram, tahdā

gruhtā stahwokli nonakħ lanxha immeiki, ja wini paredseto terminos neċanem wiċċem peesprestas peemaħħas. Tas pats noteek, ja walsts isħoto darbu iż-wieġi laikā neċanem nau-du par padarito darbu waj peegħad datā man-tam. Turbreti netrauzetas waj kahrtigas walsts kāses iż-ismaħħas leelā mehrā weizina wiċċas ġain-nezziskas d'siħwex kahrtigu ritmu un rada tai nepeezeeschamo drošħibu un paħawibū.

Atxewiċċkās walsts ir dasħadi noštahdita walsts kāses teesiba kreditees. Beemehram, ir noteifts, ka finamas krediteestahdēs, to starpā ari walsts banka, walsts kāsei atwer spezialu tek-ħokku rehxinu, noteiftas sumas robejħħas. Bitur atħfal budżetha likumā ir noteifts, ka finanxi minni strim ir teesiba krediteestahdēs, peħġi wina ee-skata, diskontet iħsterminha walsts kāses wekkelus. Tahdā gadijumā, kad kaftru gadu, budżetu peenemot walsts budżetha likumā eetilpina pantu, kura noteifts, kahdas sumas robejħħas iħo teessi-bu war isleebot. Beemehram, „walsts kāse's kahrtigas darbibas uſturejħchanai finanxi minni strim ir teesiba kredita żelā fagħad . . . latus“.

\*) „R. u. R.“ 1. daħla 37. lpp.

Schahda weida kredita sumas paraſti teef turetas ſchaurās robejħās, peemehram 5—8 proz. apmehrā no budscheta kopsumas.

Protams, ſchahdā zelā eeguhtos ihſtermina lihdseklis newar iſleetot ne ahrfahrtejo iſdewumu galigai apmakhai, ne ari budscheta defizita ſegſchanai.

## Kā ūgahdat lihdseklus ahrfahrtejo iſdewumu ſegſchanai

Protams, jau wiſu laiku muhju budscheta sumas, eenehmumi un iſdewumi, ir ſchiroju-ſchās kahrtejās un ahrfahrtejās. Tomehr paraſti (tikai ar retem iſnehmumeem) ari ahrfahrtejee iſdewumi tifa ſegti no kahrtejeem eenehmumeem, kāz arweenu tika atſilts par nepareiſu un groſamu. Schogad minijtru kabinetā neſen (maijs pirmajās deenās) ūstahditais walſts budscheta projekts ir ajaſi ūgahdatiſ ſahrtejā un ahrfahrtejā.

Namehr 118 miljonu latu kahrtejā budscheta iſdewumua paredſets ſegt ar kahrtejeem eenehmumeem, tad ahrfahrtejā budscheta 18 miljonu latu paredſets ſegt ar ahrfahrtejem eenehmumeem, un kā tahdi mineti: 1) zelu aijnehmums un 2) kredita operazijas. Ahrfahrtejā iſdewumu budſhetā eetilpinati peemaſha ſabeedrisko darbu fondam, meliorazijas, peemaſhas ſchoſeju un ſemes zelu fondam, eeguldijumi dſelſſzelos, paſtā, telefonā, telegrafā, aijdewumi paſchwaldibam, pamatkapitali walſts uſnehmumeem, eħku (walſts, ſkolu) jaumbuhwes, peemaſhas oſtu un uþju iſbuhwei. Schepat atrodam ari Walſta ſemes un Hypotečni bankai nodomatās sumas, ari sumas ihſtermina aijdewumu pahrwehrſchanai ilgtermiñā.

1933/34. gada budscheta projekts kopā uſrahda 136 miljonu latu.

Ahrfahrtejos eenehmumus ūgaida no zelu aijnehmuma 4.600.000 ls un no

kreditoperazijam — 13.353.000 ls. Ža pirmā summa pamatojaš uſ jau agrāk pēnemītā likuma par eekſchejo zelu aīsnehmumu, tad otrs jumas daibūšchanai wehl jaatrod pēmehrotais zekſch, jo kredita operazijas var tikt dīshwē iſvēstas daſchadā weidā. Žr jau runāts, ka ari ſhos 13 miljonus ūdabuſčot eekſcheju aīsnehmumu zelā, warbuht, ka naudu aīsdosčot Latvijas banka. Žr minetas ari wehl zitas iſejas. Tomehr iſlemts wehl nekas now, un taipēž mūnsi tagad ſihkati jaſahruņa jautajums par

### ahrkahrtejā budiſheta lihdselku ſagahda- ſhanu,

eephejam un iſredſem.

Mums ir jau paſihſtami tāhdi pañehmeeni, kā eekſchejais un ahrejais aīsnehmums. Eekſchejais aīsnehmums ir jau ſhepat minetais zelu aīsnehmums, bes tam jau walſts paſchos pirmajos ga-  
dos tika iſlaisti

### eekſchejee aīsnehmumi.

Ari ahrejā aīsnehmuma zelu mehs eſam jau gah-  
juſhi, gan fanemdami aīſdevumu ūlaidrā naudā,  
gan ari pirkdamī prezēs, maſchinās, materialus  
un mantas uſ parahda. Uſ 1932. gada 1. aprili ūlaitijas ahrejo parahdu 105.638.217 ls un eek-  
ſchejo 932.224 ls. Šo parahdu kahrtosčhanai  
1933./34. gada budiſheta projektā paredzēta  
6.816.000 ls.

Šehee ūlaitki ūluhē ūaprotoſomaki, ja ūalihdsinā-  
ſhanas noluſhkā atſihmesim ari ahrejos parahduſ,  
tāhdi ir daſchām

### muhſu ūaiminwalſtim.

(1931. gadā) Žgaunijai (ſkat. „Ekon.” 1. 1933.)  
parahdu bija (latos) 164.616.000, Leetawai —  
75.727.000, Žomijai — 439.041.000 un Poli-  
jai — 2.733.348.000. Parahds uſ 1 eedſihwo-  
taja iſnahk (latos):

Latvijā . . .	56,9
Īgaunijā . . .	147,6
Leetotvā . . .	32,4
Somijā . . .	130,3
Polijā . . .	88,9

Jaapeesīhītē, tā šīm aprehētinam Latvijas parahds atšīhmetē tā 108.232.000 ls.

Bes teesīhā walts ahrējā parahda,  
ahrsemju kapitali

ir eenahkušči ari Latvijas priwatkainmeezībā. Schos ahrsemju kapitalus un eeguldijumus Latvijā privateestahdēs J. Bokalders („Ekon.” 24. num. 1931.) aplehējā ar apmehram 347 miljonu ls. Tee (tanī laikā) ūadalas ūahdi: (miljonos latu)

Ahrsemju lihdsekti až. ūab. pamatkapitalos apm.	111
Ahrsemju pretšū ūrediti až. ūab. apm.	50
Vahrejee ūrediti ažīju ūabedribam apm.	55
Ahrsemju ūrediti vahrejeem ūahmumeem apm.	80
Ūreditēestahšču parahdi ahrsemem apm.	51

---

### Kopā apmehram 374

Ahrreejee ūahmumi ir tiklab iħstermina, tā ari ilgħermina.

Tagad turpmakħas rindas es apfkatishu wair-kaś ee ċiphejjas, jau paſiħtamħas un ari mašak paſiħtamħas, ūgħaż-żebha lihdsekkus budi scheta ahr-kahrtejo iſ-dewiuni ġegħxanai. Pee tam man ja-aixrahda, tā ūħid apfkat, norahdot u fatra weida preekħxrozibam un truhkumu, buhs finn-mā meħrab teoretiks, jo ne jau wiċċi vahru maha-mee paueħmeeni buhs mums parożiġi waj-pee-nemani. Nemaj ari nebuhs waļ-adjis għiex wiñi wiñi weettu reiħe isleelot. Tikai weenu waj-ne-daudju — un par

Iabakeem un peemehrotakeem  
war-kees weenotees peekritigħas eestahdēs.

Bet weenu aifrahdijsmu es gribetu iſteikt pa-  
ſchā ſahkumā. Tas ſihmejas uſ

uandas aizņemšanas Latvijas bankā

nevīs tāhdam noteiktam tirdzniecības (waj ori  
rasjohšanas) darījumam valstij waj valsts u-  
zņehmumeem, bet uš nodomu aiznemtees naudu  
Latvijas bankā ahrfahrtejā budžeta kapital-  
eeguldijumi vajadsībam. Kamehr ir spēkā ta-  
gadejee Latvijas bankas statuti, kewišķi sīhme-  
jotees uš naudas sīhmju seguma īahrtibū, buhtu  
jaatmet domas, ka Latvijas banka pēc teem 20—  
25 milj. lateem, ko ta jau tagad aizdevusi valsts  
uzņehmumeem, buhtu tā eestahde, kas

waldibai ilgterminâ

issneegtu ahrfahrtejo isdewumu segschanci waja-  
dsigos miljonus. Vēž mana eeskata, Latvijas  
bankas galvenajam ušdewumam ari turpmāk ja-  
palek privatizācijas krediteschana un tās  
rofības išturēschana. Atšķivīblos gadījumos  
teešchi waj neteešchi (wekkeli, redifkants) ari Lat-  
vijas banka varēs tapat kā lihds išim buht da-  
libneese lihdsfelku sagahdašchanā. Bet no Latvi-  
jas bankas kā emisijas bankas prasit un sagaihit  
višu un arveen buhtu nepareisi tautsaimniecībī  
un ari no valsts budžetsaimniecības weedošķa.

Nupat teikto apstiprina šahds finojums, kas nešen parahdijās atlahahtibā (Pehd. Brahdī 19. 5. 1933.):

„Dašbos laikrakstos parahdījusīchās finas, ū  
waldiba papildībudshetā iņmēschanai vajadzīgo  
rihzibas kapitalu paredzot aiznemties no Latvi-  
jas bankas.

Latvijas bankas vadība, uſ muhju lihds-  
ſtrahdneka jautajumu, paskaidroja, ka Latvijas  
bankai par aisdewuma išgābdešanu waldibai —  
neka ņeefot ſūnams. Nekahds preekschlikums  
no waldibas ūchini mirseenā ari neefot eenahzis.  
Ves tam, Latvijas bankai, ūſ ſākā ar minas ūg-

tutu 6. §, ari neesot eespehjams bankas kapitalus, eestahšchu, ūabeedribu un privatpersonu bankā nogurlditās sumas isleetot walsts iſdewumu ſegſchanai, reſp. budſcheta wajadſibam. Zahdā fahrtā iſnahk, ka waldiba no Latvijas bankas naudu papildbudſcheta iſpildiſchanai newarež dabut.”\*)

Sakarā ar runam par ſchis naudas dabuſchanu Latvijas bankā, iſteiftas ari domas, ka ſchis naudu waretu nemit no walsts reſerwes fonatās daļas, kas noguldita Latvijas bankā. Ari ſchis nodoms gruhti iſwedams, jo, ka tas labi ſinams, ſchahdā gadijumā Latvijas bankai buhtu papreeksch.

ſchi nanda atprāfama lauku krahjkafem, kam ta tagad aīsdota. Ja to daritu, tad iſnahktu, ka newis ir eeguhti jauni lihdjefti walsts iſdewumu ſegſchanai, bet buhtu notikuſi tikai rāgadejo lihdjeftku pahrweetoſchana, atnemot tos laukaimnekeem un iſmaikſajot zitu iſdewumu ſegſchanai. Leekas, ka ar ſchahdu rihzibu ſaſneegtu maſ labuma — un ſaimneeziflās roſibas atdihwinaschanu jau ne pavišam. Ja mehs wehla-mees ſaſneegt veħdejo — um to mehs gribam — tad lihdjet war newis lihdjeftku pahrweetoſchana, bet jaunu waj wiſmas tagad meerā dujoſchu,

lihdjeftku eepludinaſchana ſaimneezibā.

To wiſlabaki waretu ſaſneegt un ari wiſdro-ſchak ar ahrejā aīſnehmumā valihdsibu, lai gan patreijs, kad paſaulē walda uſtizibas un pałahwi-bas truhkums, nawa weegli

noſlehtg ahrejos aīſnehmumus.

\*) Latvijas bankas statutu 6. pants ſkan: „Bankas kapitalus (3. p.), ka ari eestahšchu, ūabeedribu un privatpersonu, bankai uſtizetās sumas newar iſleetot wiſpahrejo iſdewumu ſegſchanai“.

No ſchi teksta gan newar taisit plaſcho ſlehdſeenu, ka Latvijas bankai buhtu galigi nemit teesibu waj eespehja kreditet walsts kaſi. Protams, Latvijas bankas lihdjefti newar tift iſleetoti budſcheta tekoſcheem iſdewumeem uſ neatdoſchanu.

Ari daſchu walſtju agrak iſdaritee mehginaſumit ſanemt ahrejos aifnehmumus ar Lautu ſoweeni-  
bas paſihdsibu un ſtarpaneziſbu ir iſdewutche-  
tikai pa daſai, un noſlehgtee aifnehmumi na-  
wa dewuſchi gluſchi apneerinoſhus pañahkumus.  
Un pateſi vehejā laikā noſlehgati loti maſ aif-  
nehmumu lihgumu. Ir tikai nedauſi, veeme-  
ram, Franzijas valdibas 30 milj. mahrzian ih-  
termiaa (6 mehneſchu) aifnehmumus Londonā,  
turpat Danijas 1 milj. mahrzian ilgtermiaa  
aifnehmumus. Somijas 1 milj. angļu mahrzianu  
aifnehmumus Stokholmā uſ 12 mehneſheem.

Tomehr apſkatim ſihkai

### ahreja aifnehmuma eespehjamibas,

ſewiſchki wehl tadehl, ka taiſni mums ir ahreja  
aifdevuima pedahwajumi. Mineſim tikai leelo  
aifdevuimu Daugavaſ ſpehka ſtažijas zelſhanai,  
ka ari zitus, ja ari maſakus tiltu buhwem utl.

Wispirms daſchus wahrduſ par to, kaſ ware-  
tu muhſu puſe paſelt iſredſes ahreja aifnehmuma  
dabiſhanai un nodroſchinat eespehju to ſanemt.  
Wispahrigi ſaka, ka ſchai ſinā ſvarigas buhtu  
diwas leetas: paſahwiba (uſtiziſba) uſ mums un  
peeteckoſha nodroſchinajuma doſhana.

Kas ſihmejas uſ otro praſibu, tad eeweheſrojot  
to, ka

muhſu ahrejee parahdī nawa leeli,  
to nebuhtu gruhti iſpildit. Turpreti pirmā pra-  
ſiba ir ſareſchgitaka.

Lai to iſpilditu, tad jaeeweheſro daudſas leetas.  
Veemehraam:

### ſaimneeziſkai dſihwei

jabuht roſigai un raſchigai, ahrejas tiobſneezibas  
un makſajuma bilanzei wajadjetu buht aktiwi, ſaimneeziſkam un politiſkam linijam jabuht  
ſkaidram, ſemē jawalda meeram un kahrtibai.  
Pee wiſa ta naht ſlaht wehl weena praſiba:  
walſts un paſchwaldibu lihdſekleem jabuht ne n-

fai lihdsivaroteem, bet ari peemehroteem patlai-  
zijgajam priwatas fainmeezibas rofibas istahwo-  
kliim.

No walsts budscheta peemehriga leeluma (waj  
masuma) un lihdsivaroschanas leelâ mehrâ at-  
farajas

### walsts kreditpehjas.

Nad Schweize jchoseem noopeetni spreedaa par tau-  
pibu un budscheta famasinašhanu, tad allasch at-  
fahrtojâs wahrds — walsts kredita pehjas to-  
praša. To pašču ſchinis deenâs teizis ari Bel-  
gijsa finanšu ministrs. Nad Seemeamerikas  
Saweenotâs Walsts nomahža pee taupibas un  
budscheta faſchaurinashanas, tad likumam par  
eeredau algu famasinašhanu un zitu iſdewumu-  
apzirpšhanu bija wirſrafts: likums Saweenoto-  
walstu kredita uſtureſchanai.

Leela pateefiba flehpjas jchahdos wahrdoſ, ko  
neſen iſteiza kahdas ahrwalsts finanšu ministrs,  
aiſſtahwedams grosijumus walsts budscheta liku-  
mâ. Winsch teizis: „labš budscheta likums buhs  
walsts kreditpehju preefchnoteikums, ja mehs  
wehleto: naudu aiſhæmtees. Tee, kas mums  
naudu doſ, wiſpirms prafis — no kahdeem pa-  
matnoteikumeem juhs wadatees, ſawu budschetu  
faſtahdot? Bet ſhim jautajumam wini peewe-  
nos wehl otru: kahdi paradumi walda pee jums.

### budscheta iſpildiſchanâ.

Es uſ ſawu veedſihwojumu pamata atflahti pa-  
ſaku, ka budscheta iſpildijums man iſleekas jwa-  
rigakſ pat par budscheta faſtahdiſchanu un lihds-  
ivaroschanu. Budscheta likumam jaboht ſreet-  
nam, jo tas eekpaido ari tauhaimmezibu, kaut  
warbuht tähda ſinâ, ka budschetu faſtahdot, ja pa-  
tut prahtha doma par fainmeezifkaſ rofibas wea-  
mehribas nepeezeefſhamibu.

Labš budscheta likums pateefiba ir wiſas  
walsts diſhwes pamata nodroſchinajums. Walsts,  
kas newar ſawas finanſes ſakahrtot, nepelna-

patstahwigas walsts teesibas. Un ja mehs allašch domajam par ſapražhanos un tuvožhanos ar īaweeem faimineem, tad labee panahkumi leelā mehrā atkarajas no ta,

waj muhſu finanſes ir fahrtibā,

waj maſakais winas nawa ſliktačā ſtahwoſli kā tajās walſtis, ar kurām mehſi wedam un gribam weſt ſarunas.

Šī ſakot, mums patreis wajadſigs paſrfahtojums un jaumeekahrtojums ne tikai muhſu ſaimneezifkā, muhſu ſabeeedriſkā, muhſu gara un dwehſeleg dſihwē, bet tas pats muns wajadſigs ari muhſu walſts finanſes un buđſchetā."

Saatsihjst, ka ſhee wahrdi it labi war tilt at-teezinati ari uſ Latwijas wajadſibam un ſtahwoſli.

Ahrejo aijnehmumu paſihtamačais weids ir teesha naudas ſanemīšana uſrahditām waj ari neminetām walſts (waj paſchwaldibu) wajadſibam. Tahds ir muhſu aijnehmumis Sweedrijas ſehrkozini ſabeeedribas ſtarpneezibū. — Daſchreis weenojas ari par aijdeewumu ſkaidrā naudā, bet jau lihgumā paredſot, ka viša ſchi nauda waj ſinama daļa jaſleeto eepirkumiem un paſuhtijumeem walſti, kas naudu dod.

Bej tam wehl ir tahds

ahreja aijnehmuma weids,

ka walſts (waj paſchwaldiba, ari privatusnehmumi ar walſts garantiju) ahrjemēs eeguhſt finanſis materialus waj prezes, nejamakſajot par teem tuhlin, bet weenojotees par wehlakeem maſſaſhanas termineem. Schahdi parahdi mums ir Saweenotām Walſtim par pahtiku, furu, tās mums peegahdaja 1919. gadā. Tapat Saweenotām walſtim un Anglijai par daschadām zitām mantam, ari no ſahluma gadeem. Uſ ūredita ahrjemēs waldbiba ir pirkusi maſkligos mehſlus, lokomotives, telegraſa veederumus un wehl zi-tas mantas.

Tad valsts (waj pašchwaldibas) war meenotees ar ahrsemju ušachmejeem par

### ſinamu darbu išvešchanu

(ehkas, dželisszeli, tilti, fabrikas u. t. t.) ar noteikumu, ka apmašas tiks nolītas wehlačos terminos. Reisē ar to ahrsemneeki war ušnemtees ari materialu un mašinu peegahdi. Schahda ahrējā aishnehmuma projekts ir muhšu waldibas lihgumis par Daugavas ūpehka stacijas ušzelīchanu. Zufura fabriku mašinas un eerižes tapat eegahdatas un uštahditas uš fredita. Tapat daudzi leelei tilti. Dašchreis darba išvedeji waj materialu peegahdataji ušnemas išdarit waj išgahdat noteiktu

### aīdewumū ūkaidrā nandā

uš garakeem waj išsafeem termineem.

Sche tuhlin japeesihmē, ka wiši ūchee fredita weidi ir peeleteoti ari darijumos eekšchjēmē ar weetejeem ušnehmumeem un personam.

Walsts wišadu weidu ušnehmumi balstas uš atšewiščkeem pilnvarojumu likumeem, kurus peenehmuſi Saeima. Ari patreis ir ūpehka dašchi ūchahdi pilnvarojumi. Dašchi darijumi atrodas išpildijumā, dašchi pilnvarojumi nawa wehl nemos išmantoti waj išmantoti tikai pa datāi.

Peemehram waretu aīrahbit uš ūchahdeem likumeem:

### Likums par ahrējo ištermīna aishnehmumu,

peenemts 1931. gada 22. jūlijā. Ministru kabinets pilnvarots, išdodot walsts parahdu sihmes, aishnemeeš 10 miljonu latu, bet aishnehmums wehl nam išdarits.

Tad, 1931. gada 17. jūlijā ir peenemts likums, kura 1. pants nosaka: Semkopibas ministrijai, ar ministru kabineta peekrišchanu, ir teešiba ūlehgt lihgumis ar eekšchjēmes un ahrsemju firmam par mahkligo mehšlu eegahdaschanu laukšaimneeku wajadībam ahrpus tekoščā bu-

dscheta uj kredita par sumu lihds 6 miljoneem latu. — Visus pehdejos gadiis mahkligos mehfslus eepehrl uj iehi likuma pamata.

### Walsts dselsszeli wajadsibam

20 miljonu latu ahrwalstu kredita attauj ismantot ari 1931. gada 21. julijs likums, kura pirmsais pants nosaka: Walsts dselsszeli wajadsibam waldibai ir teesiba ismantot ahrwalstu kreditu par sumu lihds diwdesmit miljoni latu, eegahdajotees no ahrwalsttim ahrpus tekojcha budscheta lokomotives, fleedes un zitus materialus un peederumus par zenam, kas nepahrneedi normalas pasaules tirgus zenas un prozentu, ka ari sanemot ahrwalstu aisdewumu skaidra naudā eesahkto dselsszeli buhwei. — Schis likums taad paredz teesibu ne tikai eegahdatees uj kredita dselsszeli materialus, bet ari aisenemtees ahrsemes naudu eesahkto dselsszeli buhwei.

Schis likums wehl tagad ir spohka, un ir diwas reises papildinats. Jau 1932. gada 29. aprili iehi likums ir papildinats ar noteikumiem, ka mineto kreditu war ismantot ari (1.) pašuhtijumeem eekschjemē, ka ari (2.) isdodot schis (dselsszeli) buhwes uj kreditu eekschemes waj ahrsemju usnemejeem. Taad, wehlač 1932. g. 23. dezembrī iehi likuma noteikumi attezinati, blačus dselsszeli buhwem, ari uj

### femes zeleem.

Taad patreis waldiba ir pilniwarota ismantot (zif wehl nav ismantots) lihds 20 miljonū latu eekschemes un ahrsemju kreditus dselsszela un femez zela, tiltu u. t. t. buhwem, ka ari visdu zelu peederumu eegahdaschanai. Uj iehi likuma pamata iswed femez darbus uj daschām jaunajām dselsszeli linijam, buhwē dselsszela un zitus tiltus, ka ari daschās weetās ichosejas. Veela daka no mineteem 20 miljoneem latu ir jau ismantoti. — Sašlānā ar nošlehgto lihgumi no-teikumiem, walsts isdod parahdu iehmes waj

parahdraftuši, kurus iſpehrē noteiktos mehlašos terminos.

Nupat ſneegtee aifrahdiſumi peeteekoſhi noſkai-dro ahrejo aifnemumu weidus un eefpehjas. Wehlreis mums tomehr jaatgreeshas pēe jau minetā 6 miljonu dolaru aifnemuma Sweed-rija.

Uj ſcho aifnemumu ſihmejas diwi muhju li-kumi no 1928. gada 29. dezembra. Weens

### likums pilnvaro ministru kabinetu

noſlehgt ſeſchi miljonu Amerikas dolaru leelu aifnemumu uj 35 gadeem par 6 prozenteem, ſchai wajadsibai pahrdodot walſts obligazijas par ſcho ſumu pēhž eefpehjam iabaka kurja. Tad ſe-ko wehl norahdiſums, ka ſanemtā ſuma iſleeto-jama raſchoſchanas noluhičem pēhž peeweenotā ſadaliſuma.

Otrais likums ſauzas: likums par lihgumu ar Sveniſka Tändſtcks Aktiebolaget, Stokholmā par fehrkoziņu un fehrkoziņu ūklīnu raſchoſchanu un pahrdoſchanu. Schim likumam tad peeweenots lihgums ar likuma wirz-rakſtā mineto firmu, kas latviſki ſauk-toſ: Sweedru fehrkoziņu akziju ſabeeedriba. Schinī lihgumā tad nu ir noteikts: 1) ka minetā akziju ſabeeedriba aidod Latvijas waldibai 6 miljonu dolaru un 2) Latvijas waldiba pee-friht, ka Latvijā nodibinas uj 35 gadeem fehrkoziņu un fehrkoziņu ūklīnu raſchoſchanas

### priwats monopolis.

Tā tad iſnāhķ, ka ſweedru aifdewums ir dabutā pret weena priwatmonopola teſibū eeguhſchmu. Redjam, ka ari ſchinī gadijumā naw noſlehgtā teſchā aifnemuma lihgums, tāhdig beeſchi no-ſlehdī un tāhdī veedahwajumi ir bijuſchi ari Lat-wijai. Ari muhju pahrejee parahdi ahrjemēs ir maſhajumi par mantam waj pakalpojumeem.

Ja jautatu, kahdas mums tagad ir  
iſredes dabut ahrejo aīsnehmumu,

tad waretu atbildet: ja neisdotos noslehtgt tee-  
ſhu aīsnehmumu bes biaſus noteikumeem, kā-  
tomehr buhtu labakais, tad arveen atliftos wehl  
eeipēhja ūaſtit aīsnehmumus pret dascheem mo-  
nopoleem.<sup>1)</sup>

Es nedomaju, ka tagadejos laikos, kād nau-  
das peedahwataji ir ūoti atturigi, buhtu eetei-  
zams wāj iſdewigi runat par tahdeem leeleen  
monopoleem kā tabakas monopolu, pret ūuru  
virms dascheem gadeem ūolijs 50—60 miljonu  
latu leelu aīsdewu mu. Drihjāk runa waretu  
buht

par dascheem ūhakeem monopoleem,

jo leelakas ūumas tagad dabut buhs ūipri gruhti.  
Un tik spaidigi muhsu apstahkli naw, ka mums  
buhtu jaapeenem nepeemehroti peedahwajumi.

Schi jautajuma noſkaidroſchanu un atrisina-  
ſchanu wiſlabak weizindās aīſrahdiſumi uſ da-  
ſcheem monopoleem, kās tagad paſtahw dāſchās  
walſtis, iſnaemot monopolus, kahdi ari mums  
jau ir.

Sahls monopolis paſtahw ūoti daudzās wal-  
ſtis: Polijā, Schweižē, Austrijā un zitās. Kār  
nawa ūahls monopola, tur ūahls aplifta ūimageem  
nodokleem, jo ūahls no nesinameem laikeem wi-  
šur ir bijusi walſts eenehmumu awots. Kātrū  
gadu mehs eivedam pahri par 30 miljonu ū  
ūahls, apmehram puje ir nemalta akmensūahls,  
zita jau gatava. Monopola wehrtibū kā walſts  
eenehmumu awotu wāj ari kā aīsnehmuma  
preefchmetu rahda monopolia pēlka. Rehkinot  
vehz Polijas ūahls monopolia pēlkas, (1930. g.  
pee mums ūahls monopolis dotu ap 1.5 milj. latu

<sup>1)</sup> „R. u. R.“ 1. daļa 36. un 37 lpp.

g.<sup>2)</sup>) Tagad jahls dod muitās ap 50.000 ls pret 500.000 ls tai laikā, kad muitās nebija vēl ja-masīnatas. Polijā jahls zena Waršawā ir toreis bijusi ap 17 šnt. par ļg. Pee mums pēhž statisti-fām finām išnahf, ka jahls eivedumā matķā: af-menšāhls ap 2 šnt. ļg, māltā jahls ap 3 šant. Sīktirdzneezībā jahls matķā 6—12 šanti mu par ļg, Rīgā (1932. g. dezembrī) 10 šant., Madonas apr. 6 šant. un Ventspils aprīkstī ap 12 šent. Rīgā jahls zenas leelumā māsleet wirs 4 šant. par ļg. Schveizē monopolā zena jahlij ir 25—30 šant. ļg.

**Rāndas loterejas** kā valsts monopolu un ee-nehmumu awotu atrodam wairatās walstis. Rehkinot ari schoreis pēhž Polijas eenehmumeem, īchahds monopolis Latvijā waretu dot ap pus miljona latu eenehmumu. Bet kā fināms, pee-mums naudas loterejas monopolis, tāpat kā īpehļu karšdu monopolis išdots Sarkanajam Krustam.

**Italijs ir ķīnina monopolis.** Warbuht, ka ijejot no ūhi weena ahrstneezības lihdsefka monopolis, warbuht ari neatkarigi no ta, pee mums ir bijusi runa par ahrstneezības jahlu importa monopolu wišpahrigi. Ir finās, kā Latvijā ahrstneezības jahlu patehrīnsch gadā išnahkot tuvu pee 8 milj. lateem. Schini weetā japeeveeno ari dažhos laikrākstos parahdijušchees eeroš-najumi par jačarina monopolu.

**Dažhās walstis pēhdejā laikā ir bijusi runa par kafijas un tehjas monopolu.**

Pee mums tiflab kafijas, kā ari tehjas eewe-dumi gahjušhi stipri uj leju. 1930. gadā ee-wests 77.000 ļg tehjas par 409.000 latu un 157.000 ļg kafijas par 455.000 latu, bet 1932. gadā wairs tikai 49.000 ļg tehjas par 212.000

2) Tas ir apmehram weena dejsmitā daļa no ee-nabfumeem, ko dod tabaka. Ja tabakas monopolis ne-stu ievi lihds 50—60 milj. latu aīnnehmumu, tad, apturinimis rehkinot, jahls monopolam wajadsetu nešt 5—6 milj. latu aīsdewumu. — A.

latu un 127.000 kg tafijas par 270.000 latu. Kontingenti un muitas juhtami apgruhtina ščo preeksjmetu eewedumus. Toreis 1 kg tafijas makšaja apm. 3 lati, peeskaitot 1,50 ls toreijas muitas, ijnahl 4,50 ls. Dedžinata, masta tafija, mislehtakā, toreis makšaja masleet pahri par 8 lateem kilo.

Weenā otrā valstī ir runats ari par siltsemju angļu importa monopolu. Pee mums īstahwočlis tahds, ka, peemehram, zitronu eewedumi no apmehram 700.000 kg 1930. gadā un 1931. gadā bija nokrituschi sem 600.000 kg 1932. gadā. Zitronu zena eewpedot ijnahl 50 ūant. par kilo, nahk klaht muita 50 ūant., kopā 1 kilo išmakšā 1 latu. Pirzeji samaksā 2—2,50 ls.

Runā ari par akmenoglu, tapat benzina monopolu. Akmenoglu eewests 1930. gadā (apatos ītafflos) 600.000 tonnas par 14 milj. latu, bet 1932. gadā wairs tikai 360.000 tonnas par 5 milj. latu.

**Deenwidslawijā** paštahvo valsts monopolis ahrsēmju awišču un jchurnqlu eerveschanai.

Kā es jau agrāk ajsrahdiju, es runaju šehe par dašchadeem monopolieem ne pašču ščo monopolu dehl, bet galvenā kahrtā ijejot no weedokla, zik ūvarigs weens waj otrs monopolis waretu israh-diteses kā valiħgs

**ahreja ajsnehmuma hanemšchanai.**

Tā tad ščee monopolī buhtu privati monopolii, kahds mums tagad ix sehrkozmu un ūkalnu monopolis. Pee tam ščis monopolis pateesibā ir loti plaħċhs monopolis, jo tas aptwer rajħošchanu, firdneezibu eeksjemē un eksportu.

Runajot par īchahdeem privateem monopolieem, es ajsrahdišču uš to, ka Italijs, īahkot ar 1928. gadu, trihs monopolis: tabakas, sahls un chinina, valsts atteiksees pati wadit, bet node-wuſi tos privatai akgħju ū bissi tħalli nolihguma pamata. Tagad israhdiżżees, ka

**privata aktiju ū bissi tħalli nolihguma pamata**

īstrahdajot dauds ekonomiskāki, un šehee monopolī, neerehēkinot zenu pazelīšanos, valstij dodot wairak pēnas, kā tai laikā, kad monopolis vadijušchi valsts eeredni.

Es aizrahdu ari to, kas šī apzerejuma pirmajā daļā (1932. g. pavašari) teikts par telefona monopolīa pahrwehrščanu aiziju ūbeedribā un par dzelsszeķi autonomijeschānu, pagaidam neko tāhāku pēc ta nesaistot. Tīkai ari japašķa, kā **pahrnemot bekona eksportu**

walsts rokās jaūtas (walsts un privatais kapitāls) ūbeedribas weidā, ir eerahdits zelkā, par tāhādu buhā warbuht jaet wehl tāhdreis zitas leetas (kas tagad ūtātas walsts uſnehmumi) fahrtojot, lai padaritu šhos uſnehmumus eeneigakus. Te tomehr isnahks otradi — walsts pālīks maſakumā, bet privatais kapitāls wairakumā.

Sihmējotees uſ

**paſchwaldibn ahrejeem aisaehmumeem,**

kuri waretu buht tāhdos pat weidos kā walsts aisaehmumi, japašķa tīkdaudz, kā ari wiši buhtu wehlami, lai eevluhītu jauni lihdseki no ahreenes un lai ejošhee lihdseki tauptos privatšaimneezības wajadībam, kuras tuhlin augš, tīklihds ar walsts un paſchwaldibu jauneeguhteem lihdseleem ūhks realisetees ahrfahrtejee budscheta ee-nahkumi un ūhks atspirgt ūaimneezīšķa rošība. Walsts waretu valihdset paſchwaldibam, uſnemdamās garantiju par parahdu atmāku.

Tīkai tas wehl japašķa — wišus ahrejos aisaehmumus ūlehdot, lihgumos wajaga buht noteikumam, kā

**ahrsemju walsta nododama Latvijas bankā**

apmaiņai pret latu. Tas wajadīgs tāpehž, kā weenā otrā weetā ahrsemēs muhšu latus peedahwā par paseminiatu ūršu, un latu eelaishana weizinatu šhos ūamprahätigos ūafahkumus un

bej tam no ta zeeſtu walutas uſkrahſchana Latwijas bankā.

### Peegreesiſiņees tagad

#### • eekſchejo aīſnehmumu

jautajumam. Žau agrāk es veefahros eekſchejo aīſnehmumu iſweſchanai, kād es aprahdiju, ka no Latwijas bankas newajaodjetu ſchinī ſiaū par daudz prafit. Tagad apſtatim zitas eespehjas eekſchejam aīſnehmumam. Pirmee mehginajumi ar eekſchejeem aīſnehmumeem tika iſdariti jau paſchos pirmajos walſtē pastahweſchanas gados — un bej redſameem panahkumeem. Tagad, pehž apmehram 10 gadeem atkal pilſoni preekſchā ir eekſchejais aīſnehmums —

#### zehn aīſnehmums.

Ari ſchoreiſ naw wehl eemeſla teift, ka aīſnehmums attihſtitos pateeſi ſekmigi. Pilſoni ir loti atturigi. Tapēhž, eekamē domā par wehl kautkahdu aīſnehmumu, ja vazeſ

#### pilſoni intereſe

pret tagadejo un jaſanahk drihſaſa naudas ee-wahſchana.

Es tadehļ ſchinī weetā aprobeschōſchos tiſai ar nedaudſeem aīſrahdiſjumeem uſ riħzibu daſhās zitās walſtis.

Igannijā pagahjuſchā waſarā peenemts li-kumis, kas doo teefibū waldibai aīſnechtees walſts bankā dewiņi miljonu kronu. Waldiba bija gan prafijuſi pilnvarojumu

#### kreditetees walſts bankā

weenas ſeſtdalas budſheta apmehrā, kas bukti iſtaifis gandrihj 14 miljonu kronu. Žaaīſrahda, ka pee muņs waldibas uſnehmumi jau wiſus gadus ir kreditjuſchées walſts bankā, ja ari uſ zitada pamatojuma un zitadā fahrtibā. Patreis Latwijas banka ir aīſdewuſi waldibas uſnehmumeem aep 25 miljonu latu, kas ir wairak, ari bu-

**Somija** pagahjuščā rudenī islaida 100 miljoni marku leelu 7 proz. eekſchejo ajsnehmumu ar 10 gadu terminu veſdarba apkarosčanai. Panahkumi nebija apmeerinošči, un heigās no-pirkas apmehrām puſe obligaziju. Lai gan Somijas waldiba bija riħkojuſees jaſtanā ar mize pahr atſihtem panehmeneem, greeſdamās newis teeschi pee publikas, bet jau eepreečči jaſinotees ar bankam, krahjkaſem, apdroščinasčanas beedribam, leelakeem ruhpneezibas un tirdžneezibas ujsnehmumeem, mehginoſt ajsnehmuma obligazijas ſodalit winu starpā, lai tad iſhee ujsnehmumit wehlač tās pahrdotu taħlač publikai.

Lad, kā jau agrat minets, iſhi gada jaſkumā Somija dabuja Stokholmas bankās 1 miljonu anglu mahrizini uſ 12 mehneſcheem.

Drihj pehz tam, februari Somijas waldiba atkal kehrūjées pee

#### eekſcheja ajsnehmuma,

bet iſhoreiſ jau 150 miljonu marku apmehrā, ar par 7 proz., bet gan tikoſ ar 3 gadu terminu. Schoreiſ panahkumi bijuſči apmeerinoſči.

**Padomju Kreewijsa** pehz tam, kād pirmajai veezagadei eekſcheja ajsnehmuma zelā tikuſči jaſgahdati 6 miljardi rubļu, tagad islaidusi otrās veezagades uſſahkšanai 3 miljardi leelu

#### jaunu eekſcheju ajsnehmumu

ar 10 gadu terminu. Ajsnehmuma pirkšana palek brihwprahrtiga. Ari wiſas arōdbeedribas ujsnehmusčās ajsnehmumu ſtipri propagandet un rezultatā jagaida, ka ari strahdneku jaſihmejumi jaſneegs apmehrām 3 nedelu algas leelumu.

**Tschechoslowakijsa** islaidusi eekſchejo ajsnehmumu, kuram peemiht daſchaſ ſihmigas ihypatnibas. Ajsnehmumis islaifts 30. martā, bet jau janvari finanſu ministrs iſteizees: Islaifchamais darba ajsnehmumis domats kā atbalſts wiſai tautſaimneezibai, un wina islaifchana jaſtitia ar dascheem

preekshnoteikumeem. Weens no teem ir prozen-  
tu jautajums, otrs —

**nandas tīgus peenahziga ūgatawoščana**  
aišnehmuma noweetosčhanai. Finanšu ministrija  
rofigi strahdā pēc ūho noteikumu fahrtoščanas,  
un mehs zeram, ka drihsumā iſdoſees atrast  
peemehrotu atrisinajumu. —

Aišnehmums ir 5 prozentigs. Schahds  
augļu mehrs noteikts pēc wiſpahrejās prozentu  
normas paſeminaſčanas. Ari agrāk iſlaiſteem  
aišnehmumeem prozentes paſeminaſčanas uſ 5.  
Turpmāk iſlaiſchameem aišnehmumeem augļu  
mehrs nedrihſt buht augstaſks par 5 prozentem.

Iſlaiſčanas kurjs ir 100, bet atmakšas kurjs  
ir 110. Vai parakſtiſčanās uſ aišnehmumu ne-  
buhtu pahrmehrīgi jaſteidſina, tad ūhim noluž-  
kam noliftas 6 nedekas. Pēc weenoſčanās ar  
džhetu prozentos nemot. ka ūgaunijas valsts  
banka eedos ūawas ūemes waldibai.  
waldibū parakſtiſčanās uſ aišnehmumu, tas ir,  
aišnehmuma iſplatiſčanā un nolikſčanā publi-  
kaſ preekiſčā

#### **usnehmusčās 16 nandas eestahdes.**

Sihmigi, ka 8 no tam ir wahzu bankas waj  
frāhjkaſes.<sup>1)</sup> Aišnehmumu pehrīk paſčas bankas,  
wiau klienti un, protoms, ari pahrejā publika.

Aišnehmuma sihmiņķas ihpatribas ir, ween-  
fahrt, noteikums, ka nodoklu parahdneeki, pirk-  
dami ūho aišnehmumu war panahſt

**nodoklu parahdu dzejħħau 25 proz. ap-**  
**mehrā.**

Beſ tam, ja kahds nebuhtu nodoklu liſtēs laikā  
atſihmejis wiſus ūawus 1932. gada eenahkuinuſ  
waj wiſus ūawus apleekamoſ ihpaciſhumuſ um fa-  
pitaluſ, tad wiau atbrihwo no ūoda, ja wiſuſ  
pehrīk par peemehrotu ūumu aišnehmumu, maf-

<sup>1)</sup> Wahzu minoritate iſtaifa maſleet pahri par  
20% no eedſihivotaſejem, kuru ir ap 14 miljonu.

šajot gan 105 un newis 100 tā pahrejee pirzeji. Aisnēhmumu išneegīšana noteik ar iſlojes palihdsību 20 gados. Bet waldiba war aisnēhmumu obligazijas iſpirkt ari teiſchi, ſewiſčki tāhdā gadijumā, ja obligaziju kurſs kriht. Bet ſe- guhtā pēka nenaſk wiš par labu waldibai, bet gan aisnēhmumu obligaziju turetajeem. Ari at-makſas 10 proz. premija iſtaiža wišmaſ puspro- zentu klaht pēc noliktajem peezeem. Ar iči aisnēhmuma obligazijam atlauta

### mantojuma nodokļa nomakſa.

Aisnēhmums ūauzas „darba aisnēhmums”, un prezidents Mašariks, likumu parakſtidams, to iſ- wadijis ar wahrdeem: „Kad zilweki grib strahdat, tad naudai nebuhs dihſā gulet.” Aisnēhmums ir bej noteiktaš ūopſumas, bet zerot eenemt 1,5—2,5 miljardu tācheku froni. (7 tācheku fronas lihdsinas muhſu latam).

Aisnēhmumi iſpirkſīšana noriſinotees ſtrauji. Bet protams, pirzeji wiſpirmā kahrtā ir bankas, leelakee uſnēhmumi, paſčvaldibas, apdrošina- jchanas heedribas u. t. l. Pirmās tāchetrās nedekā ūafihmets pahri par puſmiljarda, bet no- liktajām 6 nedekam heidsotees jau pahri par 1400 miljonu.

### Nodokļu parahds uokahrtots

par 200 miljonu. Leelakas ūumas naħkuſħas no jau mineteem un tamlihdsigeem uſnēhmumeem. Leelako ūumu — 14 miljonus ūihmejuſt Bata ūahbaku fabrika, aisnēhmumu pirzeju starpā ir ari nazionalais teatris, strahdneeku arodbeed- ribas, banku un zitu uſnēhmumu eeredai, laiſfir frahjkafez.

Daſčas nodokļu „amneſtijas” ir bijuſħas īai- ſtitas ar aisnēhmumeeni jau agrakos laikos, pē- mehram, Wahzijā. Bet Tācheloſlowačija gahjuſt wehl tāhlač, ar aisnēhmumu pirkſīšanu ūaiſtot teiſchi nodokļu parahdu atlaiſčanu.

Šām peemehram taisas īekot Austrīja, papil-dinot nodoklu „amnestiju” ar walutas „amnestiju”.

Wahzija, kūr waldiba jau apmehram gadu no-darbojas ar planeem, kā sameklet naudu

**darba sagādīšanai,**

tagad atgriežušees pee pee eekšējā aīsnehmuma. Izrahdijsās, kā zeribas uſ walits banku un pri-watbankam nawa peepildiļušķas. Ari Wahzijas darba aīsnehmumus īaistīgs ar „amnestiju”. Tomēr, leekās, newis atlaišhot nodoklu parahdus, bet dodot eešpehju eegāhdatees aīsnehmumu ob-ligazijas teem, kas eenahkumus un mantu slehpdami, išwairijušhees no nodoklu mākslačanas un ari teem, kas īawus

**kapitalus turejūšchi ahrsemēs**

un tos tagad walutas truhkuma laikā nawa we-dūšhi atpašat uſ mahjam. Viņiem teem tad ap-žolita ūoda atlaišana, ja vini šhos kapitalus eeguldītu darba aīsnehmumā, tā išlabodami īawu nepatriotisko agraļo rihžibu.

Pee višām šām leetam es ilgači pašawejos, lai eepašīstinatu īaītajus ar paradumeem un panehmeeneem, išlaišhot

**eekšējo aīsnehmumu zitās walstis.**

Sālihdstnajumi rahda, kā mehs daschā ūnā ešan wehl weenpufigi un neesam aīsnehmuma išlaišha-nu nostahdiļušchi peeteekofchi plašhi. Nawa tee-šchi peewilktais bankas, krahjkāses, apdrošina-šanas beedribas u. t. t., kā to redsejām išdarītu zitur. Ari propaganda ir par wahju.

Sāprotams, ir jau muhju

**apštahlli ari zitadi.**

Peemehram, runajot par bankam, krahjkāsem, jošaka, kā tām brihwu lihdselku ir samehru mas. Vai gan beeshi laikraštos parahdas ūnas, kā

### **banku lihdsēkli wairojotees,**

tomehr pateefibā tā glušhi naiva. To rahda ari  
ſchahdi laikrakstu ſinojumi. Schi gada 12. jan-  
wari laſam: Krediteestahſchu ſtahwoſlis eewehe-  
jami uſlabojees, jo uſ 1. janwari pеeaugums ir  
wiſos poſteņo. Bankam raduſchees brihwi lih-  
dēkli ap 1 miljonu latu, jo wekſeli pahrēlati  
Latvijas bankā. Lihdsīga aina ari ſauſt, kredit-  
beedribās. Un otrs ſinojums, turpat blakus ee-  
weetots, apgaismo ſtahwoſli no zitas puſes. Tur-  
laſam: Latvijas banka atwehruſi jaunus kreditus  
weſelai rindai bankam, kurām wajadſiga naudu  
noguldijumu atmaksai.

To apštirprina ari Latvijas bankas direkzijs  
21. janvara paſinojumā, kūr ari teikts, ka pa-  
wiſam

### **jaunu kreditu**

atwehlets diwām bankam, bet daſhas zitas pilni-  
gāki iſmantojusbas jau agrāk pеeſprečtos kred-  
itus. No wiſa ta redſam, ka beigu beigās atnahk  
atpakaļ pee weena nu ta paſcha atvota — Latvi-  
jas banka.

Tomehr neſkatotees uſ to, muhju naudas ee-  
ſtahdes un pahrejee uſnehmumi

### **waretn dandſ wairak darit**

zehu aifnehmumu obličaziju iſplatiſchanā un  
pahrdoschanā. Mehs laſijām tatschu, kā Tſcheko-  
ſlovakijā darba aifnehmuma (domats galvenām  
fahrtam zehu buhnev un laboſchanai) obliča-  
jas virkusbas pat arodbeedribas un nazionalais  
teatris.

Schinī weetā es gribu pеeſihmet, ka es tagad  
topat kā 1931. godā esmu pret aifnehmumu ob-  
ličaziju iſplatiſhami ſpāidu fahrtā.

Kas ſihmejas uſ valsts darbu iſdoschanu, kā  
ari daſhadu

eevirknmu iſdarīšhanu uſ kredita,  
kad tas pee mumis ir jau kreetni wezs paradumi.

Peemehram, 1928. gadā 14. dezembrī Saeima ar sevišķu likumu pilnvarojuši waldibu už kredita eegahdatees wagonus par 2 milj. latu, paredzot ūmaksu 5 gadu laikā. Žau agrak, ārī 1925. un 1927. gadā un pat vēl agrak išdoti lihdfigi likumi. Žau augstāk pahrrunajot ahrēja ajsnehmumū, mehs redsejām, ka waldiba (satiksmes ministrija) tagad ir pilnvarota vēl plašakos (20 milj.) apmehros

#### kreditees ari eeksfhsemē

pee darba ujsnehmajeem un materialu peegahdatajeem.

Pirms galigās ūmaksas darbu išvedejeem waj materialu peegahdatajeem lihgumā paredzētā fahrtibā issneids

#### waldīs parahdu ūhmes.

Tomehr jašaka, ka šīni sinā wajadsga leelaka ūkaidriba un peemehrotaka rihziba. Šīis parahdu ūhmes nawa weegli nodiskontet un pahrwehrst naudā. Weeglaš tas išdoras teem, kas parahdu ūhmes war noweetot ahrsemēs. Vai gan pa reižei pret waldibas eestahšchu ūaistibas raksteem naudu aisdod ari Latvijas banka un dašħas privatbankas, tomehr wiša iči leeta ir ūaiveenota ar deesgan leelām gruhtibam un ūawefleem. Vištu leetderigi, sevišķi tagadejā laikā, kad ari waldības eestahdem vlašħakā apmehrā jaisleeto krediti, waldibas ūaistibu rakstu nodiskontējanu weenfahrschot un razionaliset.

Dašhi peemehri pašlaidros ūho punktu ūhklaši. Ari Polijā pastahw „žeku fonds” tapat kā pee mums. Ari tur ujsnehmajeem issneids waldibas parahdu ūhmes, tomehr ūhmis parahmeens nawa dewis wajadsgog resultatus, jo parahdu ūhmem nawa bijis tirgus wehrtibas. Tapēk tagad nodomats pilnvarot „žeku fondu”

#### iſlaist zelu obligazijas,

kurās waretu parahditees tiks lab eeksfhsemēs, kā ari ahrsemēs biršħas. Ar obligazijam apmai-

satu tiklab materialu peegahdaļchanu, kā arī darbu išviesčianu. Automobilu firmam pret si-nameem atveeglojumem muitas un zītadā sīkā, užlīktu par peenahkumu nopirkst daļu no obligāzijam. Tāpat autobusu līniju konzesijas buhtu saistības ar peenahkumu pirkst zēlu obligāzijas. Varetu peewilkt arī benzīna pārdošanas firmas.

Sekojot kārtībai, kāda nodibinajusēs Wahzījā, valdības eestahdem (arī pašvaldībam) varētu dot teesību kreditetees veikšķi zelā. Schādus veikšķus Wahzījā ar peegahdataju un darbu išvēdejeem kā schiranteem, diskontē privatbankas un arī

### walsts banka

tos peenem rediskontā. Dāschfahrt veikšķi ir parastee 3 mehneshu veikšķi, bet už norunas pamata tee teesīkā wairakfahrt pagarinati. Ja jau kaut finamā mehrā ir pateesīgi arī agrāk še minetee finojumi par privatbanku brihwajeem lihdseleem, tad še buhtu

### drošīha išdewiba lihdseleks eeguldīt,

Laihdā kārtā arī privatās bankas peeradinatos pee leelakas un firsnigakas sadarbības ar walsts eestahdem.

Protams, wiņam allasīk buhs jatur prahītā ūvu privato klientu wajadsības, jo tīllihijs atkal paplašināsēs valdības išdodamee dāschadee darbi, jo leelaka kluhs rošība pee ūcheem darbeem wajadsīgo materialu u. t. t. peegahdatajeem un peeaugs arī wiņu kreditwajadsības.

Dānijs, kur 3,5 miljonu eedsīhwotaju, bez darba palikušo ķaitēs pagājušchā ūcemā ūcīneida 200,000, nešen išdots likums par krievi apkarotīhanas fondu. Šī fonda lihdseleks uſtrahīšchanai paredseti dāschadi awoti, bet pamatu

fondam leef waldiba ar leelaku eemakšu. Bet  
ſcho eemakšu iſdara newis ſtaidrā naudā, bet  
fonda rihzibā waldiba nodod par

### leelaku ſumti walſts kreditſihmes,

kuras nodiſkontē walſts banka. Paſkaidrojuma  
noluhkā es grību aifrahdit, ka ſhos walſts ſai-  
ſtibas rakſtus, ko es apſihmeju „walſts kredit-  
ſihmes”, Wahzijā ſauz „Schatzanweitung”, waj  
ari „Schatzſchein”, Franzijā — „bons du tré-  
ſor”, waj ari „bons à long terme”, un Anglijā  
„Exchequer Bills”, waj ari „Treasury Bills”.  
Šhee ſaiſtibas rakſti, waj iſhī „walſts kredit-  
ſihmes”, teek parasti iſdoti newis par īanem-  
tām prezem, waj iſwasteem darbeem, bet gan ir  
īhtermina walſts aifnehmuuna ſaiſtibu rakſti.  
Ilgtermina aifnehmuuna parasti ſanem pret  
walſts obligačijam.

Schahdu walſts kreditſihmu terminai parasti  
ir weens un wairak, reti pahri ſeſcheem, bet iſ-  
nehmuuna gadijumos pat deſmit gadi. Patee-  
ſibā, lihdsigu Wahzijas „Schatzwechsel”, „Bons  
du trésor” un „Treasury Bills” ir paradumis  
iſdot tikai ar daſchu mehneſchu terminaem, ka-  
deht ir radees apſihmejums — „bons à long  
terme” (ilga termina), kuru terminai ir 1—6  
gadi. Bet gadas ari atkaħvichanas no iſhi no-  
teikuma. „Schatz”, „trésor” un „treasury”  
„exchequer”, iſhini ſakaribā noſihmè „nodoklu  
kasi”, „walſts kasi”, waj ari finansu ministriju.  
Turpmal tad iſhini apzerejumā ar „walſts pa-  
rahdu ſihmen” (Wahzijā — „Schuldchein”)  
buhs apſihmeti walſts ſaiſtibu rakſti par īanem-  
tām (waj paſuhtitām) prezem un par iſwasteem  
(waj iſwedameem) darbeem, bet īhtermina aif-  
nehmuuna ſaiſtibas rakſti buhs apſihmeti —  
„walſts kreditſihmes”.

Ta tad Danijā kriſes apkaroschanas fonda  
pirmā eemakša ir walſts kreditſihmes, tas ir,

eekshejais ihstermina ajsnehmums, kuru pahr-nem walsts banka. Bet zitos gadijumos Da-nijā un daudz zitās walstis šķīs walsts kredit-sīhmes nopehř, tas ir, aisdod walstij naudu un ihju laiku privatbankas, daschadee usnehmumi un ari atšķīshķee pilsoni. Un taisni šķīs walsts kreditsīhmju zelkā ir

### Iabakais weids

īgahdat walstij ihstermina ajsdewumu, tīklab ahrsemēs, kā eekshejsemē. Jo daudzi naudas ihpashneeki, kas newehlas eegahdatees ilgter-mina ajsdewumu obligacija, šhos ihstermina wehrspapirus drihsak eegahdajas, tapēdz, kā eeguldītā nauda drihs atkal atbrihwojas, un to war isletot zitām wajadībam.

### Walsts kreditsīhmes

neg ari prozentus, augstakus, waj semakus, at-karibā no apstahkeem. Jaaisrahda, kā ja kahd-reis runā par to, kā walstis isdod ari bespro-zentu kreditsīhmes, tad tas tā saprotams, kā prozentti ir jau ūmatkāti un preekšhu, pee walsts kreditsīhmju pahrdoschanas. Nr walsts kreditsīhmju palihdsibu īgahdatee lihdselli, kā ihster-mina ajsdewumi walstij, now peemehroti ilgter-mina kapitaleguldijumu galigai finansēchanai. Tee jaatmafsā paredsetā laikā, un walsts kreditsīhmju islaishanas ujsdewums buhtu īgahdat lihdsellis tuhliteju maķajumu ūgħchanai (ari pee kapitaleem eeguldijumeem), tamehr walsts kājē eenahk tekoščā, waj nahkoščā gada bu-džetā paredsete eenehmumi no nodolleem, waj, teiksim, ilgtermiņa ajsnehmuma zelā. Iſſieħ-rirochais buhs walsts kreditsīhmju termini.

Islaishot kreditsīhmes, mehs waretu eeguht daschadus labumus. Peemehram, ar to buhtu raditi

ihstermina walsts wehrspapiri,

ar kuru palīhdsību walsts drīhsāki waretu dabut naudu walsts un privatbankās, īurām tagad kā nodrošinajumu war piedahwat weenigi 28 un 41 gadu Semes waj Ķipoteku bankas īhlu sīhmes. Iſlaiſhot walsts kreditīhmes, walsts raditu eespehju privatbankam iſdewigi un eenefigi iſmantot — uſ noteikti īhlu laiku — brihwos lihdseklus. Tāhdā kahrtā strahdatu wiſa nauda. Ari pasta krahjlaie ir iſdewigāki eegahdatees iſhtermiņa walsts kreditīhmes, kā pirkī ilgtermiņa īhlu sīhmes un obligāzijas. Žoti tuvu ūchim walsts kreditīhmem peenahī projektetās ilgtermiņa aīſdewumu pahrjaunošanas 5 gadu īhlu sīhmes.

Walsts kreditīhmes ar augļeem waretu labi iſleetot tās daļas nolihdsinaſchanai līmu un ūweſta peemakās, ko neiſneegtu ūkaidrā nauđā. Uſ ūchim mehrķim iſdotām walsts kreditīhmem buhtu jaleek noſazījums, kā tās peenem walsts Semes un Ķipoteku banka kapitaldeldejumu eemakkam. Laukaimneekem peemakū nolihdsinaſchanai iſſneegtās walsts kreditīhmes

### waretu peenemt ari meſhu deparata- ments

par Laukaimneekem pahrdoteem meiħeem un ūkokeem. Walsts kāže atkal peenemtu ūchis kreditīhmes no meſhu deparamenta, kād pehdejais cemakkatu ūawu tihro atlikumu.

Tee tikai daschi iſleetošanas peemehri, bet tuhlik ūhepat jaņaſaka, kā walsts kreditīhmes rawa pahrwehričamas par jaunu naudu, un tapēhīz tām newar dot wišpahrejas aþgrosības teesības, blakus naudai.

Lai

### privatbankas pamudinatu eeguldīt

leelakās naudas sumas walsts kreditīhmes, ja tādas iſlaiſtu, tad buhtu labi turetees pee no-

teikuma, ka sinamis gadijumos walsts kāsē ari pirms termina atpehrē peedahwatās kreditsīmēs. Ar to buhtu privatbankam dota drošība, ka walsts kreditsīmēs eegulditee lihdseki tīkpat parozigi, ka nauda, bet nes prozentus.

Bet tomeihr palek spēkā agrāk teiktai, ka ar efošho lihdseku pahrweetošhanu mehrlīkis pilnigi neteik jašneegts. Vajadīgi ari papildu lihdseki. Žo apgrošībā efošhais naudas daudzums, ka sinamis, ir stipri karuzis, īamasinājušees ir veķeklu un tīcheku apgrošība, bet gaujāka palikuši pati naudas apgrošības gaita.

Vienu to eeweħrojot, waldiba pagājušchā gādā, blakus īchauram mehginaņumam paplašināt walsts kāses lihdseklus ar eekšejo zelu aiznehmumu, zentās

#### panahkt ahreja aiznehmumu dabušchanu

ar Daugavas spēkā stāzijas išbuhwes valiħ-dību. Nejašneegusi īche aħtrus panahkumus, waldiba kehrās pee likumā atlautās, bet agrāk gados jašħaurinatās, walsts kāses sīhmju pilnas sumas atpaħselaiiħanas apgrošībā. Blakus tam krijes gados notika walsts kāses lihdseku wairoħschana ari

#### ar īndrabu naudas iſkalšchanu.

Abeem īsħem peħdejeem panahmeeneem ir ta preelħschroziba, ka par īchħadha kahrtā eegu hteem lihdsekkem naw jaħakkha nekahdi prozentti.

Pret īchħadu riħzibu war zelt, un ari teek zelti eebildumi, no kureem īwarigakais ir aishrahdi jums, ka pa ħo zelu ejot war jaħrizi nat lata īurju, nonahkt pee inflazijas, bet lata īurja uisturejħanu waldiba un ari Latvijas banka ußfata par-ħawu teesħu peenahkumu. Un no īhi peenahkuma atteiktees nedriħx tettu ari tad, ja nahkotnē apštahkki muhs peeppeestu weħl taħlač

pastiprinat walsts kāses sīhmju iſslaiħchanu.

Lai apgrošībā laistais naudas daudzums ne-  
sahktu apdraudet lata kurša drošību, tad ja-  
buht wehrā nementeem un išpilditeem dajcheem  
preekschnoteikumeem, no kureem īvarigatē ir  
šahādi:

1. Lihdīšvaroti, besdefizita valsts un pašch-  
waldību budžetē.
2. Mumis labwehliga, aktīva ahrejās tirdz-  
neezības un maksajumu bilanze, balstīta uz eks-  
porta pazelsīšanu.
3. Veemehroti walutas tirdzneezības notei-  
kumi un eerobesīhojumi.
4. Kreditu un apgrošībā laistās naudas uj-  
maniga kontrole un notureīšana veenahzigās  
robejsīhās.
5. Apšvehrta algu un zenu politika.
6. Nosība un spirtgums Iaukāimneezībā,  
ruhpneezībā un tirdzneezībā.
7. Mūžīji pilsonu un ahrēmju iestīzība un  
pašawība uz waldību un tās politisko liniiju.

Pee ūcheem punkteem waretu paškaidrot, ka  
(2.) labwehliga un aktīva bilanze ir tad, ja

#### ahrejā tirdzneezībā eksports

jamā naudas wehrtībā pahrīneedī importu, un  
maksajumu bilanžē išmaksas walutā ir masakas  
par eemakšam mums.

(3) Walutas tirdzneezības noteikumu un  
eerobesīhojumu ujdewums ir valīhdset nodre-  
šchinat 2. pumktā išpildīšanās. Walutas pirk-  
šana un pahrdoīšana nodota walsts bankai,  
un walukas jautajumeem ari ja paleek wiaus  
atbildigā noteikšanā. Pee walutas eerobesīho-  
jumeem peeder selta išwejšanas noleegīšana.

(4.) Kreditu un apgrošibā laistās naudas apmehri nedrihēst pahrīneigt finamu, īražhotam pretīchū daudzumam peemehrotu robežchū.

(5.) Ižīchīrojchais ir newis atšewižhō algu augštums (realās robežchās), bet gan

### algu kopsumas

un nodarbinato zīlmeķu ūtaita pazelschana. Ulgās īsmakštas naudas ijdoschana jawirja uſ to puſi, ka Iai galvenee īdewumi buhtu par dīlh-wes teiſchām wajadībam, kuru daba ir eroſināt un weizinat rājchojchanu ruhpneezibā un laukšaimneezibā un zelt pretīchū apgrošibū — tirdsneezibū. Nā es jau rakstīju ūchi apzrejuuma pirmajā daļā 1932. gadā pavašari. Tur lajam (2. lapp.): „Mums japanahē atkal apgrošibas lihdsekkli pawairojchana rājchojchanā un patehrejchanā, bet eewe hrojot to, ka esam laukšaimneezibas īeme, numis jaiahē ūhīs darbs ar apgrošibas lihdsekkli wairojchanu laukšaimneezibā.” Un 10. lapp.: „Tas (kārtīgi īsmakštas laukstrahdneekli algas) pawairotu ruhpneezibas rājchojumu pēprāfitaju un pīzeju ūtaitu... Ruhpneezibas strahdneeki un pahrejee darbīneeki buhtu atkal algā un pēknā.” „... jamekļe zeti, Iai mehl leelakā mehrā pāzeltu vilsehtneeka darba un pēknas īredzes, tīklab īejot no weedokla, ka wiņš ir laukšaimneezibas rājchojumu eekšīsemeg tīgus nostivrinatajs, ka ari no plāščaka walsts weedokla ūtatotees.”

Zenam īapeemehrojas paščīsmakšai, atļaujot finamu pēknas teſu, bet pahrīvīhleta pēknā nāv peelsaijchama.

(7.) Še, tāpat ka ūee 1., nawa wajadīgi pārkaidrojumi, waretu pateikt tikai tīkdauds, ka uštīziba un pakahwība daschfahrt ūver wairak, ka selts īghēs. —

Tagad es gribu aizrahdit, kahdi ir mihi  
walsts

**apgrošibā laistās naudas avoti,**

un iš kahdeem likumeem balstas naudas iido-  
šhana. Tāpat ari to, kahdā kahrtā teek pa-  
wairoti un ir pawairoti walsts kāses lihdsēkki  
pahri un ahrpus kahrejā budscheta cenehmū-  
meem (nodokki, afzīes, monopolī, muitas u. t.  
t.). Šo apstahktu noſkaidrošhana nepeeze-  
šama, lai pareisaki waretu apšwehrt, pirm-  
kahrt, waldibas jau spertos ahrfahrtejos ſokus  
(aiznehmumi, walsts kāses ſihmju iſlaišhana un  
atkallaišhana apgrošibā, vēž notikušķas iſ-  
nemšanas no apgrošibas), un, otrkahrt, at-  
kahrtotos eeteikumus (ari jaunas naudas dru-  
laishanu), wehl pawairot ūhi weida apgrošibas  
lihdsēklus.

Apgrošibā numis ir ūchāda nauda:  
walsts kāses ſihmes,  
Latvijas bankas naudas ſihmes,  
ſudraba un zita ſihķa nauda waldibas iſka-  
lumā.

Tad beļ tam wehl naudas apgrošibas atvee-  
glošhanai:

Walsts parahdu ſihmes,  
aiznehmumi (iſdara walsts uſnehmumi) Lat-  
vijas bankā pret nodrošinajumeem,  
ahrejee aiznehmumi,  
eekſehejee aiznehmumi,  
walsts rezerves fonds.

Un tad, aplinkus zelā (neenahkot walsts  
kājē):

Hipoteku un Semes bankas privateem pah-  
dotas ūhlu ſihmes.

Nākt tad waretu wehl peenahkt ūhni apze-  
rejumā minetās teesibas walsts kāsei teeski fre-  
ditetees (iſheem termineem) walsts waj priwa-

tās bankās un valsts kredītūmēs iekšterminā  
aizdewumai sagatdātītā.

Pee nupat teiktā paskaidrojams ķeļoīchais:

### Valsts kāses ūmēs

teik išlaistās un atrodas apgrozībā pamatojoties  
uz likuma par valsts kāses ūmēm no 1924. g.  
(Lif. fr. Nr. 184). Šīlikumā noteikts, ka  
par valsts kāses ūmēm valsts atbild ar viņu  
fānu mantu, un, lai nodrošinatu išlaisto  
valsts kāses ūmēju turīga stabilitati, tad par  
25 proz. no išlaisto valsts kāses ūmēju vehtī-  
bas valstīj jatur noguldīts Latvijas bankā  
selts. Valsts kāses ūmēs ir likumīgs maksā-  
šanas līdzsēklis, līdzīgi selta naudai. Valsts  
kāses ūmēju kopuma apgrozībā nedrihīkt pār-  
īneigt 48 miljonu latu. (Likuma pēnēmīšanās  
brīdzi atradītās apgrozībā agrāk išlaistās  
valsts kāses ūmēs par 48,4 milj. latu.) Li-  
kumā mineto 48 miljonu latu valsts kāses  
ūmēju nodrošināšanai waldbā uztur selta  
fondu, 15 miljonu latu vehtībā, tā tad par 3  
miljoneem latu leelaču, kā prasīts.

Nekās nawa teikts — kādu vajadību ap-  
meirīšanai isleetojama išlaistā nauda, tā-  
pat, kā nekās nawa teikts par valsts kāses ūmē-  
ju išamēšanu no apgrozības. Jitadi tas ir  
bijis dašchados agrākos likumos par valsts kā-  
ses ūmēju išlaishanu. Beemehram, 1920. g.  
martā išdotajā likumā (179) ir teikts, ka no-  
teikta daļa no išlaisto valsts kāses ūmēju sumas  
isleetojama mēshu un kuhdras išmantoschanai  
un linu eepirkšchanai. Turpat noteikts, ka ūhi  
spezialeem mehrkeem išlaistā sumā pehz weena  
gada išnemama no apgrozības.

Ta pašcha 1920. gada junijā išdotais likums  
par valsts kāses ūmēju išlaishanu, viņu sumu  
jādala spezialeem mehrkeem: linu un ahdū  
eepirkšchanai (monopoli), mēshu un kuhdras iš-  
mantoschanai, laukaimniezības un svejniezības  
atjaunošchanai un jaunu ūaimniezību eerīklo-

šchanai, spērta monopola eewešchanai, dzelsszelu  
ripojoschā materiala eegahdašchanai, ruhpneezi-  
bas un ūgneezičas atjaunošchanai. Gadu weh-  
lač jauns likums noteiz, ka šis valsts īstes  
sīmēs dsehščamas, tas ir, pāremamas atpakač  
no apgrošības 10 gadu laikā, ikgadu pareisot  
atteezigu sumu valsts iſdeivnīos. Šini no-  
teikumā iſpausčas pareiša atsina, ka valsts ka-  
ses sīmēs ūvā buhtibā ir eekshejais aīnehmums,  
kas wehlač atmalkajams un dsehščams,  
iſnemot valsts kāses sīmēs no apgrošības ar  
budsčeta sumu (eenehmumu) palihdsību. Bet  
1924. gada likums wairs nerunā par waſts  
kāses sīmju dsehščanu, gluschi preteji — Šini  
likumā ir pants, ar kuru atzelti agrafee notei-  
kumi par valsts kāses sīmju iſnemščanu no  
apgrošības.

Sudraba un pahrejo ūhko naudu  
waldība iſkač uſ 1922. un 1925. gada (Nr.  
146. un 51.) iſdoto likumu pamata. Žīlaistās  
ſudrabnaudas daudsums nedrihkt pahrīneigt  
30 latus un pahrejā ūhkā nauda 10 latus uſ  
ķatra eedſīhwotaja. Šī noliktā robeža ir  
gandrihs pilnigi ūtneegta. Par ūho naudu li-  
kumā teikts, ka valsts kāse to peenem neapro-  
beshotā daudsumā.

Latvijas banka iſlaiš  
naudas sīmēs.

(Atſchīramas no valsts kāses sīmēm.) Lat-  
vijas bankas statutos laſam: Latvijas banka  
ir valsts uſnehmums. Weenigi Latvijas ban-  
kai peeschīrtas teesības iſlaist naudas sīmēs.  
Naudas sīmēs iſlaishčamas latos, un tām ja-  
buht to pilnā nominalwehrtibā nodrošinatām:  
ja iſlaisto naudas sīmju suma nepahrīneids  
simts miljonus latu — ne māšač, kā par pree-  
deſmit prozenteem, ar ūltu, waj drošhu un sta-  
bilu ahrsemes walutu, bet pahrejā dalā ar dro-  
ſcheem ihsa termina weſſeleem. Pee iſlaidu-

meem pāhri par 100 miljonu latu, nodroši-najums paredzets leelakās. (13.) Bankas naudās sīhmes ir likumīgs maksajamais lihdjellis. (16.) Tagad apgrofībā ir ap 32 miljonu latu Latvijas bankas naudas sīhmes. Pirms kāda laika (oktobrī 1930. gadā) bija 50 miljonu.

Dāšhi valsts užņehmumi aizņehmūjēs no Latvijas bankas leelakas sumas, ap 20—25 miljoni latu. Peemehram, labibas monopola un zulkura monopolia waļadībam, tāpat arī mēsħu iſſtrahdāſchanai īaimnezziflā kahrtā, tas ir, darbus iſwedot mēsħu departamentam un Tautas labklahjibas ministrijai.

### Valsts reserwes fonda

sumu leelakā daļa pēhdejos gados (kākot ar 1927.-28. gadu) ir iſdota ūſķanā ar noteikumu budžeta likumā, uſ ſpeziala likuma pamata. Pāhrpalikums, pēhž iſhogad paredzeto 6 miljoni iſmaksas wezo rehķinu nokahrtoſchanai, valsts reserwes fonda palek ap 30 miljonu latu, kuru leelā daļa ir eesaistita aizdevumos lauku īrahjkaſem zaur Latvijas banķu.

Runajot par eespehjam ūgahdat naudu valsts kāſes waļadībam, teiſim tagad dāſhus wahr-dus par

### mēsħu iſſtrahdāſchanu.

Bei valsts reserwes fonda naudā mums ir wehl ziti reserwes fondi materialās un garigās wehr-tibās — gruhtu deenu pāhrwareſchanai. Beens ūſħabds reserwes fonds materialās wehrtibās ir muhſu mēsħi. Mehs labakās deenās eſam bi-juſħi allasħ uſmanigi, un pāreiffi eſam iſleeto, juſħi tikai ūſħi fonda auglis — gadskahrtejo ūſħies pēaugumu. Tagad gruhtajās deenās waretu naħft no

### pastiprinatas mēsħu iſmantoſchanas.

Tapehż maſleet pačawejimees pē ūſħi jautajuna noſlaidroſchanas, apſkatot ir eebildumus, ir eeteikumus. Wiſpirms es aizrahdu uſ to, kaſ-

īchini apzerejumā (ari 1. un 2. daļā) jau agrāk teikts par muhšu meschu išmantošanu (pee eksporta, bēsdarba un budžetā jautajumu apstākļos).

Leelakais eebildums, ko waretu zelt pret pastiprinātu meschu išmantošanu īchini laikā, ir norādījumi vis semajām ūku materialu zemam pāšaules tirgos. Otrs eebildums ir, ka mehs nodaritu pahrestību nahāmājām paaudžem, iżzehrtot meshus wirs normas. Newar teeschi teikt, ka šehee eebildumi nebuhtu dibinati, wi-maj sinamā mehrā. Tomehr pahrrunasim ari apstahklus, kas no īwas pūjes war mudinat vis pastiprinātu meschu išmantošanu pat waj tai-ni īchini laikā.

Gewadit šo pahrrunu es gribu ar valsts kontroles direktora P. Wanaga wahrdeem, ar kureem wiāsch „Ekonomista“ 1932. gada 3. numurā rakstā „Par muhšu meschaimnezzibū“ no-heids ūwu nowehrtejumu par meschu iſstrahda-šanu īaimnezziskā fahrtā valsts virmajos pastahweschanas gados.

P. Wanags ūka: „Tomehr šehee ūandejumi faktiski nebija tif leeli, ka tos fahkumā wehrteja, jo netika nemti wehrā leelee iſstrahdato un ne-pahrdoto materiālu krāhjumi, kas wehlakos ga-dos leelā mehrā palihdseja stabilisiet muhšu wa-lutu.“

Un

ko meschi palihdseja iſdarit weenreis,

waj tas wehlreis nebuhtu wehlams un eesph-jams? Ža ūka, ka semas zemas ūku materialeem tagad krišes laikā ir neezigas, un tapejā labaki meshus taupit, tad vis to jaatbild, ka krišes laikā, protams, nekad ari ūku materialeem nawa bijusħas augstas zemas pāšaules tirgu, bet ka tuwojotees krišes iſbeigumam, ari ūchis zemas, droshti ween, pazeljees. Un krišes iſbeiguma brihdim mehs tagad esam tuwaiki, ka jebkad bijusħi.

Otrkārt, tee nedaudzēe tuhktoschi, waj pat  
dešmit tuhktoschi hēltaru meschu, kō wirs tāh-  
mes iżirstu (bet tās, kā wehlač redžesim, nemaſ  
ari nam wajadſigs), nebuhtu gruhtak atjauno-  
jami, kā pahrejee iżirtumi, un pēhž tradiciona-  
lajeem 100 meschķopibas gadeem tee buhs tit-  
pat labi un derigi, kā pahrejee

#### atjaunotee meschi.

Bet nu tāhlač. Kas ir paškreis muhšu džih-  
wes leelās gruhtibas? Blakus laukšaimnezi-  
bas raschojumu nesamehrigi semajām zenam,  
muhs īmagi nospeesch farejchgijumi pēe zilweļu  
noweetoschanas darbā, ūweischi ūemas laikā, un  
tam pretē stahwoſchais

#### nāndas truhkums walsts kājē.

Neklatotees uš pēhdejo, meħs tomehr darba ū-  
gahdachanā un besdarbneku džihwes ištikas no-  
drojchinashanā ejam loti tāhlu, ūamehrā ar  
muhšu lihdsekkem. Paroštais lihdsekkis ir ū-  
beedriskee darbi. Schim noluħkam, kā to lašam  
1932. gada „Economista“ 23. numurā, išdots:  
1929.-31. gadām zaurmehrā 2,2 miljonu latu  
gadā, 1931.-32. gadā — 5,9 miljonu latu, bet  
1932.-33. gada budžeta gadā bijis paredsets  
išdot 13,5 miljonu latu.

Kā ūinams, 1932.-33. gadā ūemas ūahkumā bes-  
darbneku ūiskaitija ap 30,000.

Ko tam pretē ūola meschu ūmantoschana, wi-  
pirms jau

#### darba un algu nodrojchinashanas

sinā? Atbildi uš to dod laikraktos eewetotais  
meschu departamenta ūinojums par meschu ūir-  
schanu 1932.-33. gada ūemā. Meħs lašam  
(„Br. Ūemē“ 20. maijā 1933.):

„Meschu departaments pagahjušho ūemu  
biju paredzejis iſtrahdat ūainnezzistā kahrtā  
1,8 milj. kub. mtr. daſchadu ūokmaterialu, un  
pahrdot iſſolēs uš ūelma 1,3 milj. kub. mtr.

Schis plans pilnā mehrā išpildits. Išsolēs gan  
iviss paredsetais wairums nāw pahrdots — ti-  
kai 1 milj. kub. mtr., bet toteču ūaimineeziskā  
lāhrītā iſſtrahdats wairak, kā paredsets —  
2.163.000 kub. mtr. No šīhi daudzuma tautas  
labflahjibas ministrija iſſtrahdajuſi ap 350.000  
kub. mtr., t. i. ap 16 proz. Wajadsibas gadi-  
jumā departaments buhtu weizis ari ūho dar-  
bu. Pagahjuſchā seemā meschu departamentis  
nodarbinajis darba mehnēchos zaurmehrā op  
12.000 strahdneeku. No teem leelakais mai-  
rums — ap 80 proz. — bijuschi lauzineeki, op  
12 proz. vilſehtneeku, kas veeteikuſches vee  
darba uſ ūawu iniziatiwu, un besdarbneeku no  
darba birsčam tikai ap 8 proz. Tautas lab-  
flahjibas ministrija darba mehnēchos zaurmehrā  
nodarbinajuſi ap 2300 strahdneekus, no ū-  
reem ari ap 35 proz. bijuschi lauzineeki.

Par iſweiteem meschu darbeem meschu depar-  
taments iſmakſajis lihdi ūhim algās zirtejeem,  
wedejeem un pludinatajeem 6.250.000 ls, un  
wehl par pludinaſchanas darbeem buhs jamakſā  
ap 350.000 ls."

Papildus jaſdara wehl dasčas ūaſkaitiſcha-  
nas, lai aina taptu pahredſamača. Meschu  
departaments un Tautas labflahjibas ministri-  
jas meschu darbu birojs kopā  
nodarbinajuſhi 14,000 zilveku,  
iſſiesdamī no ūiršanai paredseteem 3 miljo-  
neem zeeschmetru, 2 miljonus. Bet iſsolēs pahr-  
doti noziršanai 1 millions zeeschmetru, kas ari  
buhs prafijis ap 7000 strahdneeku. Tā tad,  
kopā 21.000. Šinams ūaſts, droſhi ween  
daschi tuhktoschi, buhs strahdajuſhi ūeſchi lau-  
ſaimneekem paſchu wajadsibam pahrdotajos  
gabalos. Un algās? Meschu departaments  
iſmakſajis 6,6 miljoni latiū, vee ūam nahe  
flaht wehl Tautas labflahjibas ministrijas ūeſ-  
dača, un apmehram puſe, ko buhs iſmakſajuſhi  
priuatee meschu virzeji. Kopā ūas buhtu ap  
11 miljoni lati algās.

Bet tas jau wehl naw wiſſ. Jau minetā finojumā wehl teikts, ka ſchogad dſelſszeli ſanehmuſhi waſ ſanems ap 1 miljonu latu par ſoku materialu pahrvadaſchanu. Un tad — jau agrak (101. l.p.), runajot par budſcheta ſabalanſeſchanu, tika mineti ari eenehmumi no meſcheem un turpat ir ari norahdits, ka meſchu zirſchana un nozirſto ſoku nogahdaſchanu oſtās iſmałkajuſi ſoku ekſporta uſſeedejuma ſeemā

### 31 milj. latu.

Nodarbinati ap 50.000 zilweſku. Turpat atrodam ari ſtaitliſ, kaſ rahda, ka ſokruhpneezihā, tas ir meſchu materialu apſtrahdaſchanā 1930. gadā bijuſhi nodarbinati ap 16.000 zilweſku, kureem algās iſmałkats gandrihs 17 milj. latu. ſokruhpneezibas raſchojumu wehrtiba iſtaſiſjuſi pahri par 66 miljonu latu.

Un wehl taħlač 1928.-29. gadā meſchu de-partaments eemaſſajis walſts kaſe ſkaidro atli-ku mu 16 miljonu latu, ſoku iſwedmuuta dewu-ſi 9 miljonu latu. Tà tad walſts no ſokeem gu-wuſi

### ſkaidru eenehmumu 25 miljonn latu.

Weegli eedomatees, kaħds tas bija atbalſts walſts budſchetam. Un wehl taħlač — tai pa-ſħħa gadā

### walutax eenaħżiſ

par iſwesteem ſoku materialeem un iſſtrahdaju-meem pahri par 100 miljonu latu, kaſ gaifhi rahda, ko nosihmè meſchu iſmantoſchana walutax eeguhħšchanas finā.

Bes wiſa ta no meſcheem eemaſſa zeku fondā ap puſ miljonu latu gadā un tiſpat daudž no-dokloz aprinċla waldem.

Un ja ari tagad wiſi ſħee ſtaitli, iſnemot di-wuſ pehdejos, ir ſamaſinajuſchees, tad wiſu zi-tu ari ſamaſinajuſchos ſtaitli starpā tee eexem ſawu redſamo un ſwārigo weetu. Schó ſtaitli nosihme un ſwars, pateefiбу ſakot, tagad kluhſt

wehl leelaks. Tagad jo ūewiščki ūwarigi ir  
tuš, ka pateſibā wiſi ūhee

ſtrahdneeki ūwas algas ūanem no  
ahrsemem,

ſchis algu ūumas ūopā ar pahrejeem iſdewu-  
meem teef pahrverstaš walutā, ūoku material-  
ius eſportejot — kam tatiſhu taifni tagad ir  
wiſleelaſa noſihme.

No wiſa teikta ūhini weetā jataiſa ūlehdeens,  
ka ari

meſchu iſmantosčana ūhini ūaikā ir ūeels  
palihḡs walſts kaſes ūihdeſku pawairočhanā.

Un waretu buht wehl leelaks.

Meſchu reſerwes iſmantosčana ūhini ūaikā  
ſawā ſinā ir no weenās puſes eekſchejais ilgter-  
mina aifachmums (kura prozentus un deldeičha-  
nu ſedj atjaumoto meſchu preeaugums), bet no  
otras puſes iſhtermina ahrejais aifdewums,  
galvenā kahrtā algu awanjos, ūuri dſehiſhas,  
ūoku materialius pahrdodot. Ūewiščki wehl, ja  
meſchi teef pahrdoti eſportam, un pizzeji zir-  
iſhanas un pahrejos darbus iſdara ar awan-  
jeem walutā no ahreenes.

Dſejot no ūhi weedokla, eeteizama buhtu me-  
ſchu pahročhanā ūelakās platiſas teeſhi ahr-  
iemneekeem ar noteikumu, ka wini eemakiā  
awanfuſ walutā uſ ūelmu naudas rehkiņa un  
wiſus iſdewumus ſedj, walutu iſmainai nodo-  
dot Latvijsas bankā. Dſekojoſ ūheem norahdi-  
juimeem, mums iſdotos ar meſchu iſmantosčha-  
nas palihdsibu wiſmaſ jau ūegt ahrfahrejā bu-  
dſhetā toſ

iſdewumus, kaſ paredſeti besdarbneku ap-  
gahdaſčhanai.

Veſ tant ūaiderais atlīkums papildinatu (ſā  
lihds ūhim) kahrtēja budſhetā eezechmumus.

Wiſu nūpat un ari agrak teikto par poſtipri-  
natas meſchu iſmantosčhanas wehlamibu un wa-  
jadſibu nepeezeſčhamibu papildina un apſtip-

rīna mēšhu departamenta mēsheerīžibas daļas  
vadītāja P. Delles aprahdījumi, kurus viņš  
išteizis 1931. gada „Ekonomīsta” 12./13. nu-  
muru ūzā rakstā „Neismantotais kapitāls”.  
Tapehz pašneidju išo rakstu arī šīni weetā,  
pecīhmedams, ka pašchvihtrojumi ir mani.

P. Delle raksta:

### Neismantotais kapitāls.

Spezialā presē pāzelts jautajums par Wez-  
īalazas rajona

### pārāngušha mēšha išmantoschann.

Šī platība aplēhīta līhdī 10.000 ha. Taga-  
dejos gruhtos ūaimneeziķos apstāhīkos ūhim  
jautajumam ir leela nosīhme wijsas Latvijas  
mehrrogā.

Mēsčhs ir tāhds ūaimneeziķas objekts jeb pa-  
matkapitāls, kas dod ikgadīgu pēeaugumu - ren-  
ti, bet ja pēhdejais neteik išmantots, tad ūki-  
nes krahja eesug tikai līhdī noteiktais normai,  
pehz tam atsevišķi ūki ūhī atmirt un mēšhu  
audses išretinas, ūkiņes krahja audsēs kriht.  
Retainēs daba eesehj ūhīlū gados jaunus ūzi-  
nus, kuri ūhī augt, bet wiāu augšchanas gaitu  
stipri ūavē un beešhi wiāus nomahz panišam  
wezee mirstošhee ūki ar ūzu papehnošhanu, jo  
wiāu atmirsħanā welkas wairakus dešmit ga-  
dus. Tāhdu ainiu mēhs redšam muhšha me-  
šhos, ūzos jaunee ūzīnai ir mištroti ar wezeem  
atmirstošheem ūkeem.

### Tāhdos mēshos ūkiņes krahja un pēeau- gums ir ūalihsinot ūki ūemi.

Tā tad, lai weizinatu mēšhu audšhu krahju  
un pēeaugumu, jaizehrt noteiktu ūkā pēeaugu-  
šhee wezee ūki. Tapehīmē, ka weenas ūku  
ūugas ūetderigas ūkiņes krahja ūzīneids mati-  
malo daudsumu, ja ūki ir weenā wezumā un  
ſlehgās audsēs. Tā tad, ja mēhs muhšu pē-  
eaužšho mēšhu audses nezīsttu, tās nonahktu  
tāhdā ūtāwokli, ka nedotu nefahdu pēeaugumu,

jeb, pareisač ūkot, tičpat daudž ūkūnes pēeaugtu, zīk atmirtu, tapēž pahraugusčhu mešchu audses mehs

**warām peelihdsinat mirstosčham kapitalam.**

Tagad pāskatīsimēes, kāhdi ir muhšu mešhi. Išrahdas, ka pehž 1930. g. Mešhu departamenta dateem muhšu ūkuju ūku mešhu platiņa, wezumā no 121 g. un wehl wezači, ūfneedi 47.667 ha = 4,4 proz. un lapu ūku mešhu platiņa, wezumā no 61 g. un wezači, — 33.580 ha = 11,9 proz., kopā 81.247 ha. Tā kā muhšu mešhu normalais wezums ir: ūkuju ūku audsem 120 g., iſſlehdzot 5519 ha, kureem zirtmets ir nosīhmets 140 g., un lapu ūku audsem lihds 60 g., tad iſrahdas, ka mums ir pahraugusčhu mešhu (81.247 ha — 5.519 ha =) 75.728 ha, jeb apačos ūkaitlos 76.000 ha. Viņejo ūkūnes krahju muhšu pēeaugušhos mešhos war pēenemt 250 m<sup>3</sup> uš ha. Mums ir mešhi ari ar daudž īelaču krahju, pēem., Jaunpeebalgas nowadā lihds 565 m<sup>3</sup> uš ha, Dignajas — 518 m<sup>3</sup>. Tā tad zelmu naudas wehrtiba ween, kas eeguldita muhšu pahraugusčhos mešhos, iſejot no widejās m<sup>3</sup> zenaš, dotu pehdejo diwu gadu ūsonu iſſolēs (Ls 7,76 — 1929./30. g. un Ls 4,17 — 1930./31. g.) apačos ūkaitlos Ls 6 par m<sup>3</sup>, kas

**ſātahda milſigu sumu — 114 milj. latu,**

bet šķi ūma\*) wairak kā dubultoſees, ja mehs peeliksm strahdneefu, dīseljszeli un mešhu ruhpneeſu peļku, kuru waretu eeguht ūho mešhu iſſtrahdajot, kas pehž muhšu ūku ruhpneeſu dateem ir apm. Ls 8 par m<sup>3</sup>. Tā tad

**muhšu mirstosčho kapitalu, eeguldītu pahraugusčhos mešhos,**

mehs warām aptuweni aplehīt lihds 250 milj. latu.\*\*) Schahds pahraudsis mešhs, kā jau

\*) Pee tagadejām ūnam gan iſnahks masak, warbuht 30—35 milj. latu. II.

\*\*) Tagad ūamehrigi masak. II.

mehs augščā runajām, nedod ari ateezigu pee-augumu, kas pee mums ir wideji 3 m<sup>3</sup> gadā uſ katru ha mesħa, ar ko mehs wehl ūaudējam pee-auguma wehrtibu, un jeme ġem iħahda mesħa nerentejas, ko ir konstatejis iñx. mesħkopiš Vahzis.

Been. Iaſitajeem war raſtees jautajums, kā iħahdu stahwokli war iſſkaidrot īċkarā ar no-rachdijumeem presē. Fa mehs nozehrtam ġawus meħħus, un ari waldibas un Saeimas aprindās radees jautajums, fa mehs pehdejā laikā eſam pahrzirtuſhi ġawus meħħus. Beeta iſſkaidrojama loti weenfahrſhi.

### Mehs nozehrtam un eſam pahrzirtuſhi

transporta zeku, jeb apdfihwotu weetu (pilsehtu) tuvumā atrodočhos meħħus uſ attahlako meħħu leħies, furuſ muħġu tagadejā kofruhypneezi-va newar ekspluatet, jo iħahdu meħħu ekspluatajja praja leelakus un uſ ilgaku laikū kapitalu eeguldijumus. Ta' tad israhdas, fa muħġu meħħaimneezibas rejerwes kapitals pahranguſhi meħħu weidā ir loti apichaubams. Taħlač inci augščā minetajeem Meħħu departamenta dateem ir redsams, fa mums ir peeaugeiħu meħħu:

ifku fu kofu, wezumā no 101—120 g.	— 92.925 ha
un lapu fu kofu, wezumā no 51—60 g.	— 32.593 ..
	—————
	Kopā 125.518 ha,

no kureem iſkattru gadu

### weena daļa pahrees pahranguſho meħħu kategorija,

ja meħħu tos neiżzirtiſim transporta zeku truhku-ma, jeb meħħu attahluma deħl, kas iſkattru gadu wehl wairek paleelinäs mineto pahranguſho meħħu platibu.

Kaut gan meħħu ikgadigo meħħu iſzirħanas normu eſam peenekħmuſhi 13.000 ha, iżejot no

te weedolla, kā viņi muļķu mēšķi ir pēcējami eksploatazijai, tad tomēr tālāko mēšķu eksploatazija vēž tagadejeem noteikumeeem pa daļai attaisnojas tikai tad, kad loku zena s pāšaules tirgū bija, īslihdīnot, augstas, bet tagad, kad zena s višumā ir kritušķas, muļķu

**gada normu kofruhpneeki weenkahrīhi  
nenopirkš,**

maj pirkš tikai pa daļai, kas jau ir nowehrots-pagahjuīchā gada seimas sesonā, kād Rīgas nīoles 15.178,44 ha veetā ir pahrdoti tikai 1999,95 ha un uš weetam išsūles un no rokas pahrdoti 5384,36 ha, kopā 7.384,31 ha, t. i. gandribi tikai puše no gada normas. Var mēšķu eksploatazijas principu noteikšanu muļķu politiku starpā ir leelas nesaprāšanās, bet to-mehr mums jameklē īseja, jo buhtu

**grehks pret muļķu valsti un tantu mēklet  
nāudas aīsdewumus ahrsemēs,**

mākslajot par teem leelus prozentus, pee tam-puhdejot savus mēšķus uš zelma tikai tamdehl, kā mehs savā starpā newaram saprāstees, kahdā kahrtā tee buhtu īsmantojami. Tā tad

īseja mums tomehr jaatrod.

Īsejas muļķu pahrauguscho no transporda-zeleem attālako mēšķu īsmantoschanai waretu buht īekojoškas:

1) Organisēt muļķu tagadejo kofruhpneezibū uš solideem īhterminā pamateem. Var zeret, kā īshādu rūhpneezibū neatteikšees finansēt netikai muļķu, bet ari ahrsemju bankas.

2) Īstrahdat īshādus mēšķus īaimnēzīslā kahrtā uš valsts autonomu uīzēmumu pamateem.

3) Pielaižt muļķu tālāko mēšķu īstrahda-šanā ahrsemneku, išdodot teem mēšķu kon-zezījas uš ilgaceem termineem.

Īkkatrām no īcheem īsmantoschanas mēideem ir savas pozitivās, kā ari negativās pušes, iš-

ejot ne tikai no ekonomiskâ, bet ari no politiš-  
kâ un nazionalâ weedolkâ, bet par to mehs  
ſchint ihjâ rafstâ nerunasim. Katrâ ſinâ mehs  
personigi novaretu peefriſt pehdejam iſmantos-  
chanas weidam, bet abi pirmee waretu ſtrah-  
dat ari paralelâ ſazensibâ, waj wiſlabak ſadar-  
bibâ.

Ar to nobeids P. Delle ſatu rafstu."

### Ahrfahrtejâ budſcheta iſdewumi.

Ja nu mehs gribetu ſtahtees pee muhſu ſaim-  
neezibas roſibas atdsihwinaſchanas tiklabi pri-  
watſaimneezibâs, kâ ari walſts ſaimneezibas  
wirſeenâ un mums iſdotos rast ſhim noluhkam  
tuhlia wajadſigos lihdſeklus waj nu paſtiprinot  
meſdu iſmantoschanu, waj eekſchejâ, waj ahrejâ  
aifnehmuma, waj ari walſts kafes ſihmju waj  
walſts naudas ſihmju iſlaiduma pazelſchanas  
waj paplaſchinaschanas zelâ, tad tomehr nopeet-  
na wehriba buhtu peegreeſchanama dascheem no-  
teikumeem.

Gewiſchki tas ſihmetos teeſchi uſ walſts bu-  
dſcheta iſdewumeem. Wiſpirms jauneeguhtoſ  
lihdſeklus nedrihleſtetu iſleetot tekoſcho, wiſpah-  
rejo iſdewumu ſegiſchanai. Tad taſlač, ari ahr-  
fahrtejâ budſcheta paredſeteem

### Kapitaleeguldijumeem ja buht pateeſi raſchigeem.

Pee ta peeder: 1) ja jagahdâ darbs besdarb-  
neemeem, tad lai iſhi darba iſnahkumi buhtu  
tautſaimneezifki wehrtigi; 2) ſabeedriſko darbu  
weeta jaſtrahdâ teeſchs darbs un teeſha nodar-  
biņaſhana, wiſpirmâ kahrtâ, nodroſchinot lauk-  
ſaimneezibai wajadſigo darbu roku ſkaitu;  
3) wiſeem darbeem, kurus par walſts naudu  
leek ſtrahdat pee fahrtejas algas, wajaga buht  
tahdeem, kâ ſinâ kahrtâ un taſlača gaitâ  
a) atdsihwina raſchoſchanu laukſaimneezibâ un  
ruhpneeziſibâ un ar to b) eewelk apgroſibâ atdu-  
ža nolikto naudu, c) nodroſchina tautas mantas

un kapitala eenefiguma pēeaugšchanu, waj wišmasj d) aiskawē šči eenefiguma ūamasinaſčhanos.

Ta mehs eeſkatamees

### walſts ahrfahrtejā budſcheta,

kas prasa apmehram 20 miljonu latu, tad jaſka, ka tur paredsetee iſdewumi leelā mehrā atbilſt ſchim prasibam. Mehs atrodam tur ee-guldijumus walſts uſnehmuntos, peemehram, djeļſzeloſ, oſtās, zukurſabrikas u. t. t., tad naht ehku jaunbuhwes, zelu, tiltu iſbuhweſcha-na, meliorazijas darbi, aifdewumi zaur Semes un Šipoteku banku, beidost ari ſabeedrifkoſ darbus.

Sgis pehdejais poſtenis ir wiſmaſak raſchi-gais, kā ſinams, bet warbuht, ka nahtotnē iſdo-jees ari ſhe panahēt uſlaboſčhanos. Wiſpee-mehrotakee iſdewumi ir tee, kas domati buh-wem, zekeem, meliorazijai. Šewiſčki daſchadi

### buhwdarbi ir ſwarigi,

wiſpirms jau tadehl, ka tee ſawā iſweſchanas gaitā prasa daudž materialu, ķuru ūagatawo-ſčana, raſchoſčana un peegahdaſčana atkal dod darbu daudž zilwekeem, un modinadama privato uſnehniibu, eewelk atpaļak raſchoſčanas darbā noſt atlīkto naudu, weenalga, waj ta gu-letu mohjās, waj bankās. Peemehram, ſhe wa-retu atraſt eenefigu pēleetoſčhanu tee neſen bu-ſcheta ūomifijā minetee 30 miljoni latu Latvi-jas bankā pēeſpresto, bet neiſleetoto kreditu ruhpneezibai. Šewiſčki wehl ewehrojot to, ka Latvijas bankai (kā turpat pateikts) tomehr ejot wehl neiſmantota eeſpehja laift apgroſibā naudas ūihmes 25 miljonu latu apmehrā.

Saimneegiſkās roſibas atdihiwinaſčhana fina-mā mehrā aptureš ari

### ahrſemju kapitalu atpaļak aifpluhiſčann.

Otrfahrt, daſchadee buhwdarbi, un ſewiſčki tee, kuruſ ūiwei ar Semes bankā aifdewu-meem, prasa gandrihj waj weenigi paſchu ūemes

buhwmaterialus un peederumus. Mehs tatichit waram dot, peemehram, kofus, keegelus, zementu, falkus, almenus, granti, mahlus, logu stiklu, naglas, buhwapkalumus, ari krahfas, jumtu materialus u. t. t.

Darbu paplašinaščana walſts uſnehnumos, twojotees agraſeem apmehreem, atbrihwoſ uſnehnumus no nepeezeſchamibas ſaihſinat darba ſtundu nedelu ſkaitu, waj pat

#### atlaift strahdneekus.

Sche mehs pahrrunajam, galvenā kahrtā, ſaimneeziſkās roſibas atdiſhwinaſchanas eeſpehjas ar walſts budſcheta iſdewumu paſihdsibu. Bet jaſina un jaatzerās, ka wiſſ taſ, ko walſts war padarit, war buht

#### tikai eeroſinajums un eekuſtinajums.

Pateſſai atdiſhwinaſchanai wajaga nahkt no privatſaimneeziſbas, no taſ apgroſijumeem. Walſts newar, galu neredſot, gahdat paſtahwigi tilai jaunus lihdjeſklus, jaunu naudu ſawam ahrkahrtejam budſchetam. Bet eekuſtinajums ar walſts rižzibu

#### ſchinis laikos ir nepeezeſchams.

Ta dos: algu ſopumas paleelinaſchanu, tau-tas eenahkumu pazelſchanu, ſaimneeziſko apgroſijumu atplaufſchanu, walſts budſcheta atweeg-loſchanu, jo darbam wairojotees un nodarbina-tibai preeaugot, walſts iſdewumi atteezigos po-ſtenos ſamaſinajees, bet eenehnumi pawairo-ſees.

Bet lai taſ waretu peepilditees un ta paſi-tees, lai peetiktos ar weenreifeju jaunu lihdjeſku eепluhdiнаſchanu iſhe aprakſtitā kahrtā (ee-ſkaitot meſhu rejerwju paſtiprinatu iſmanto-ſchanu), tad jagahdā, lai lihdjeſki paſtahwigi eetezetu ari pa ziteem zeleem. Un no ſheeemi zeleem

#### galvenais ir eksports.

Zaſet eksports wiſpirmā kahrtā, ſewiſhki laufſaimneeziſbas raſhojumu un kofu materialu

un šokū išstrāhdajumu, kā arī zītu rāschojumu eksports, kas ušrahda tuvu pēc 100 proz. eelīshēmes vehtibu.

Nēaismiršīsim, kā nešenajos ušplaukuma gados

### Leelee Lihbēkki nahža

no akreešes par eksporta prezēm, kam pēveenojās wehl teeshee ahrēmju kapitalu eeguldi-jumi muhšu priwatkaimneežibā. Leelee walsts budžheti un walsts kapitalu eeguldi-jumi bija tikai kā ieets un fluhščas.

Un kas sīmējaš uš laukšaimneežibas rāschojuma eksporta zēlšchanu un uš laukšaimneežibas weizinašchanu un nodrošinašchanu wišpahr, tad šo šoku nepeezeišamibū atšķist pat tādas walstis, ar tīko 25—30 proz. laukšaimneežibā nodarbinato eedšīhwotaju skaitu, kā Amerikā Sāweenotās Walstis un Wahzija. Amerikā, kā finams, pirmais un plāščakais riħlojums bija likums par laukšaimneežibas eenežibas atjauno-šchanu un nodrošinašchanu. Sri Wahzijā stingri walda noteikums:

wišupirms padarišim muhšu semneku atkal  
wejelu.

Un Wahzijas walsts bankas presidents īšķa: išsto ūaimneežisko atdsīhwinašchanu mums war dot tikai laukšaimneežibas weizinašhana un darba nodrošinašhana ruhpneezibai. Bet pēc mums, kur naw gandrīhs nekādu zītu dabas bagatību, kā tikai muhšu semes arāmā īahrtā (nēaismirstot meškuš), kas gandrīhs weenīgā dod jaunas wehrtibas leelakos apmehro lauk-šaimneežibas jautajums dabigi nostāhjas paščā preeksīgalā.

Zomehr wehl weens jašķa, ka wiša šķi žen-šchanās atdsīhwinat ūaimneežisko rošību ar ahr-fahrejā budīcheta valihsību dos zeretos pa-nahkumus tikai tad, ja

drīšsumā eestahīees arī wišpahrejā ūaimnee-  
zīšķā ušlabošchanās

pee mums un zitur. Viņs eepreekschejais sagatavošchanas darbs ir staigašchana pa ūti ūchauru tazīmu un galā noeet par ūho ūzlu warēs tikai tad, ja waldibai buhs dota eespehja taisit aktrus lehmumus, peemehrotus mainigām laika un apstahķu prafibam, un ūchee lehmumi nebuhs atkarigi no balsojumeem, kurus eespaido partiju un eeintereseto grupu pahrstahwju sazenības.

Ziteem waħrdeem —

waldibai wajadīgas plašhas pilnivara,

fä to redjam Amerikas Sweenotās Walštis, Stalijā, Wahzijā, Leetawā, pa daļai ari Belgijā, Igaunijā, Somijā.

Kas darits zitās semēs.

Tam, kas ūche uſ pehdejām lappuſem un ari jau agrak aprakſits un eeteikts waj naw ee- teikts (peem., naudas kurša nosišchana, inflazijs), ūaimnezzifkās kriſes apkaros̄chanai, ir finansijs paraugi un peemehri, kas veedsihwojumos un nowehrojumos, iſdewibās un neiſdewibās īwehrti un pahrbauditi, daudsās zitās walštis un semēs. Tapehz mums wehl, kaut iħxumā, jaee- paſiħtās ar ūcheem ūoleem un nowehrojumeem. Protams, katrai femei jaisswehlās kriſes apkaros̄chanai winas paſħas

wajadībam un apstahkleem peemehrotakee lihdsekkī,

tomehr ar apdomu un apħweħršchanu mahżitees no ziteem war ari ūchini leetā.

Pei kam galwenā weħriba ūche buhs peegree- ūsta naudas kurša stabilitates un besdarba maſi- našchanas jautajumeem, kam peesleesees ari wehl daschi ziti. Mums jaeet labi taħlu atpačak, un jaħkem ar to, ko darijuſi kriſes apkaros̄chanai

Anglija.

Qa sinams, jau 1931. gada septembri Anglija, ūkārā ar ūaimnezzifkās kriſes gruhtibam,

atraisija ūku mahrzinu no selta standarta, un angļu mahrzinās kurſs ūkla ārist un noslīdeja par ūkdeiu 30. proz.

Anglijas peemehram, kā tāpat ūnams, ūkoja ūspirms Danija, Šweedrija, Norvegija, Somija. No ta laika ūklot lihds pat ūhai deenai, nāv apklusūšas ūe mums balsis, kās prāfju-šas, lai ari mehs, apsinati un ar nodomu,

### no ūstu ūku lata kurſu,

paredjot, zerot un ari ūiteem ūlot no ta dauds labumu. Tomehr tas ūma ūtizis, jo waldiba, nu jau trešā, un ari Latvijas banka, ir biju-šas pret to un dāriju-šas wižu wajadīgo un eežpehjamo lata kurſa ūture ūchanai. Pehz ma-na eeffata tas bija ūreisi, kā es to aprahdiju jau agraf.<sup>1)</sup>.

Ir ūe mums atķaneju-šas ari balsis, kās iššaka ūschehloščanu par to, kā mehs ūfot jau toreis 1931. gada rudenī, ūkoju-šchi Anglijas un ūitu mineto walstju peemehram. Ža mehs to buhtu dāriju-šhi, mehs, teek teikts, buhtu ware-ju-šhi dauds eeguht, turpreti, to nepadaridami, mehs ūfot daudi ūudeju-šhi. Pa ūlelakai dalai gan ūchis balsis nahk no ūe ūtē ūinterešetām aprindām, (peemehram, ūku ruhpneezibas ra-schojumu eksportēreem), un išteiktee aīrahdi-jumi ir wairak wehlejumu waj prāfibu un ma-sak ūerahdiju ūmu dabas.

Eksfaktišmees tagad masleet ari dašhos ūitos, ar naudas ūku ūořiščanu ūaistito ahrsemju parahdibu nowehrtejumos, kās, kā redžesini, glužhi neapstiprina ūe mums ūplatito ūškatu.

Jau 1932. gada 28. novembra ūnumurā „Sinas“ ūneids ūchahdu wehsti no Londonas:

„Kad pag. gada rudenī Anglija atteizās no selta standarta, dašhi gribēja to ūškatit par weiklu ūchaha wiłzeenu Anglijas eksporta wei-zināšchanai. Zereja, kā ar mahrzinās ūrīšanas lehtakas ūluvu-šas angļu prezes wižos tir-

<sup>1)</sup> Ņstat. N. u. N. 2. daļā 53., 164. un 167. lpp.

gos jekmigi konfūrēs ar zitu walstu prezēm. Mahrzinās kurša starpību uisskatīja par tātā ūleptu eksportpremiju. Tagad, kur no ta laika pagātās wairak tā gads, var konstatēt faktisko mahrzinās kurša krišhanas eespaidu. Šos faktiskos rezultatus apskata angļu ūaimneeziskais ūchurnals „Ekonomists”, kurš jau no ūahīta gala ūkeptiski ūkatījās uis mahrzinās kurša krišhanas tā eksporta weizinašanas lihdīekli. Ūrahīdas, tā wīcas walstis ūehruščas pērfokus. Rezultātā pēhdejā gada laikā Anglijas eewedumi ūamatinājušhees — par 43 proz. walstis, kurcas patureja ūelta standartu (Sav. walstis, Holande, Belgija, Šveize u. z.) un par 37 proz. walstis, kurcas ari atteizās no ūelta pama- ta ūawai walutai. Tā tad Anglijas eewedumi ūeelaikā mehrā ūamatinājušhees teeschi walstis, kurdm pīrītspēhja mošak kritišes. Anglijas pē- mehrs rahda, tā „walutas nosīšana” nāv pē- mehrotas ūahles, lai pāhrwaretu ūaimneeziskās gruhtības.

Un ūhe nūpat iſteikto ūlehīseenu un nowehr- tejumu apstiprina ari daudsi wehlakee ahrsemju ūaikraſtu ūaojumi, no ūureem es ūhe daſčus paſneedsu.

1932. gada dezembra beigās ūahdā Anglijas apštahītu nowehrtejumā ūaſam: atteišhanai no ūelta standarta (mahrzinās kurša no krišhanai) bija, protams, ūoti nopeetnas ūekas, un tā bija ūaſitita ar daudzeem ūare ūeſčgijumeem. Bet zaur- mehra pilsonis no wiša tā maſ manija. Pat ne nodarbinato un besdarbneku ūaitlos nebija no- wehrojama ūekahda pāhrmaina. Gada ūeturkī- ni pīrīs mahrzinās kurša krišhanas Anglijā ūaitījās 9,354.000 nodarbinato, pēz weena ga- da ūchis ūaitlis bija 9,204.000. Ūanis paſčhos ūaſa ūprihīchos besdarbneku ūaitis bija 2,734.000 un 2,843.000. (Patreis, 1933. g. junijā, Anglijā ūaitas ap  $2\frac{1}{2}$  milj. besdarbne- fu).

... Sakarā ar mahrzinās īura noķīšanu  
nawa tomehr notikuši zenu zelsčanās.

Dīshves dāhrdsības indeks 1932. gada novembris bija 143 pret 146 pirms weena gada un 145 1931. gada septembrī pirms naudas īura noķīšanās. Pee tam vehl atfīhmejamis, kas pahrtīkās zenas pat stipri gahjuščas uſ leju. Peemēram,

#### galas zenas kritiščas,

ari sveests un zuķurs, margarins un kartupeļi ir palikuši lehtaki, tāpat ari daudzās zītas prezēs. Bet stipri kahpušchi ir nodokli, jo ir eewesti jauni nodoķi un daški wezee paaugstināti (lai īabalansetu budžetū, kas ar eetaupījumeem algās u. t. t. ween nebija ūsneedīsams). Tirdsneezība eekščemē un ari eksports nawa manami ūschauringajees. Ir dīrdamas hafis, kas tomehr prāša atgriežčanos pee selta standarta. —

Tad, 1933. gada janvarī atkal īāšam: „valdība peeturās pee stingras rasčoščanas aissardības politikas, ir eewestās augstās muitas, kam īekoja eewedumu ūmasināšanās par apmēram 18%. Pirkščehjas nawa manami pazeħluščas, jo īcho eewedumu robs nawa aispildīts ar rasčoščanas pīeauņčhanu eekščemē, kas redīsams no tā, ka

#### nodarbinatības apstākli mai grosījusīs.

Tai pašchā īaikā eksports nokritees par 8%, kas gan ir mājāk kā daščas zītās valstis. Ir uslabojušees tirdsneezības bilanze, bet pasīvitate ūmasinājusīs tikai, pateizotées importa apzirpšchanai.

Tad, februara jahkumā, leelo banku gadu ūpulgēs iſſlānejušchi novehrtejumi, lihdsigi ūchādam: publīka jahrihdina pahrwehrtet ūaimneeziķas uslaboščanas gaitu, lai gan uslaboščanas ūhmes ir ūskatamas, ja ari wehl wahjas un ir atfīhmejama droščaka ūajuhta par attīstības eespehjamibām nahkotnē. Krijses aīums mihištinas.

Tai pašchā laikā ari jašam: janwart besdarbneelu ūkaitis pahrsteidsojchi stipri pēeaudsis, kas nebuht naw išskaidrojams weenigi ar gada laika pahrmainam. Tāpat pašlīstīnajusees ir Anglijas ahrejā tirdsneežiba. Ne tikai tālač ūrūkušķi ir eemedumi, bet ari išmedumi, ūlīhdzinot ar dezembrī un ar 1932. gada janvari.

Kāhā zitā pahrēkatā jašam: Anglijai ir išdeweess paplašchinat eksportu uš dominijam un kolonijam (pehž Ottawas preekschrožibū lihgu-ma parakstīšanas). Tāpat atsīhmejam ari tas, ka 1932. gadā Anglijas mūtu un kontingēntu politiskai fināmos apmehros ir išdeweess paleelinat eepirkumus dominijās un kolonijās īamasinot tos pee Britanijas imperijas nepederošķās valstīs. Bet tai pašchā laikā jašaka, ka

angļu mahrzinas kurša nokrīšchanai nawa to-  
mehr bijis zereto panahkumu,

sihmejotees uš eksporta nostiprinašchanu un pa-  
zelšchanu.

Sche nu mums jašawelk kopā nūpat teiktais un jaatihmē, ka blakus mahrzinas kurša nokrīšchanai Anglijā mehs wehrojam wehl: mūtu eewēšchanu un paaugstinašchanu, kontingēntu ūtēmu, noslehgšchanos no ūveščām walstīm par labu dominijam un kolonijam, importa ūtēhaurinašchanu, rāschojumu un zenu ūtēhanoš, nodoklu pē-augšchanu reisē ar waldibas ažu taupības politiku (eeredau algu īamasinašchanu) un budjscheta stipru īamasinašchanu, prozentu pāseminašchanu, ūtēditu paplašinašchanu. Truhēst tikai besdarbneelu nodarbinašhana walsts rižkotos darbos, kādu rižibū Anglijas waldiba tīkpat ka atmetuši jau pirms wairak gadeem. Kā redsam,

nāndas kurša maina uš leju, ir tikai weens  
punktā garajā ūrakstā.

Āahdā pahrskatā marta beigās, īhini gadā, la-  
jam atkal: Pēhž tam, tād Anglijai 1931. ga-  
da septembrī nahzās atraisīt ūsu mahrzinu no  
selta standarta, nebuht

**nawa peepildijusčās zeribas,**

kas ar īho rihzibu Lija īaistijuščās. Taišniba,  
pretīchū zaurmehra zenas, angļu mahrzinās reh-  
ķinot, nawa tik stipri kritiščās, kā selts rehki-  
natās, un ari budžcheta defizits īchogad buhtu  
bijis wehl lielaks, ja nebuhtu bijušchi prahwee  
eenahkumi no jaunajām muitam. Bet ahrpus  
tā, lihdsjchinejai walutas politikai, neškatotees  
uš leelajām sumam, kas bija reserwetas naudas  
turša eekpaidošchanai, nawa bijis zereto panah-  
kumu. —

Tomehr jašaka, kā ja wīseem angļu sperteem  
jošleem nawa bijis zereto panahkumu, tād fina-  
mu uſlaboſchanos tomehr tee ir nejušči.

Bet īhini weetā man ruhpeja noskaidrot tee-  
ſchā kahrtā naudas turša nosišchanas lomu īaim-  
neziņkā ūtahwoļla uſlaboſchanā. Kā redzejām,  
naudas turšs ween to nedara.

Kā redjams, īhee nowehrtejumi, Anglijā un  
ahrpus Anglijas, balstiti uš teesheem nowehro-  
jumeem un ūtaitkeem, ir zitadi, kā pēc mums,  
lata turša paſeminaſchanu prasot, iſteiktee ap-  
galwojumi.\*)

Un kahdas finas naļķ no daſčām zitām se-  
mem, tur ari naudas turšs noslihdejiš? Wis-  
beesčaki teek minetas: Danija, Sweedrija un  
Somija, uſšverot īho ūsmju eeguwumus, ko tās  
īaňneguščās ar naudas turša paſeminaſchanās  
wai nokrīšchanās palihdsibū. Nupat wehl muh-  
fi „Ekonomijs“ 15. maija numurā iſiaka tem-  
lihdsigus uſſlatus. Bet ko dīrdam no zitām  
puļiem?

\*) Skat. „P. Brīhdī“ 1933. g. 31. maija un 2.  
junijs eewadraſtus kā ari prof. Arv. Kalnīna raſ-  
stu par to, ka lata turšam jāvaleekot nešatrizinatam,  
„J. Šinas“ 1933. g. 6. maijs.

## Danija

Že koja Anglijai gandrihs uſ pehdam un paſeminaja konas kurſu ſamehrigi ar angli mahrzinias kurſa križhanu un ſwahrſtibām. Danija to darija tapēbz, ka winaſ eksports galvenā fahrtā eet uſ Angliju, un ſchinī eksportā 80% ir laukſaimneezibas raſchojumi (ſmeets, bekons, olaš). Pee kam jaeewehe ro wehl tas, ka ſcho raſchojumu eksports stipri pahrſnedi paſchu ſemes tirgū pahrđotos daudsumus. Preteji, ka pee mums Latwijā, kur eksportā nonahk apmehram tifai ſestā waj peektā dala no tirgū laiſto laukſaimneezibas raſchojumu daudsuma. Danijas noluhks bija ar konas kurſa lejā nolaikhanu paſlihdsjet laukſaimneezibai wiſpahrigi. Tomehr ari ſche

### zeribas nowa peepildijusčas.

Laukſaimneezibas gruhtibas, naudas un walutas truhkums peeauga (jo pat par importeto lopbaribu bija jamakā ſeltā un newareja makħat ar papira konomam), bet laukſaimneezibas raſchojumu zenaſ krita, neſkatotees uſ konas kurſa noleesejhanu, nahza ſtingri walutas un importa aileegumi, laukſaimneeku pirkſpehjas un makħatspehjas krita, uhtrupju ſlaitis laukſaimneezibā kaħpa, bet

### laukſaimneezibā raſchoſħana un eksports gahja atpakał,

wiſā ſem ē bij uſtraufums, fabrikas gatawojās pahrtraukt darbu, będarbneeču ſlaitis ſtrauji auga, budscheta defizits palika arween leelaks, nahza jauni nodokki, famehr heidsot iċhi gada ſahkumā Danijas konomu nahžas atraisit no angli mahrzinias, un tas kurſu nolift wehl dauids ſemak par nokritiſħas mahrzinias kurſu, jo nebija eejpehjams, ſahkumā paredseto, kurſu wairiſ ilgaiki noturet. Tagad danu kona ir faudejuſi apmehram puſi no ſawas agrakas wehrtibas.

Tai paščā laikā bija jašerās pēc neteešho nodokli paaugstinašanas (benzinam, ūhdam u.z.), bija japaaugstina muitas, jašahrtrauz kustiba uš dasčām dselšzelu linijam (pahrmehri-gas pеemakšas dehł), jaaisleedj eewest margari-nu, pеespeeshot eekščiemes fabrikaš margari-nam pеejaukt zuhku taukus.

Pee tā nahk wehl ūlaht ūumas walſis budšhetā atlīhdsibas iſſneegšchanai laukšaimneekeem par galas lopeem, kūnus uš ūvīščka likuma pamata (lai atveeglotu tirgu)

**nodod kantuwem nokaufšchanai un iſnihzinashanai, ūdedfinashanai.**

Nolemts ūmasinat zuhku ūlaitu par 20%, un ūchī gada aprīlt iſdaritā ūlaitiščana uſrahdijs ūmasinashanos 10% apmehrā.

Pehž pehdejās ūrša ūrišanas laukšaimneežibas raſchojumu zenaš eekščiemē ir jau maſleet pažeħluščas, kamehr wiſu laiku tās bija gaħju-ščas lejā, ari wehl pehž ūronas ūrša nofrīščanas, jo maſee pеepraſijumi neſpehja uſnaent lee-los peedahwajumus, ar ko bija iſnihzinati eeze-retee labumi zenu zelščhanas wirseenā, ūronas ūrſam ūriħtot.

Pee ūm zenu zelščhanas nowehrota gandrihs weenigi pēc bekona, bet ari ūche

**zenu zelščhanas iſſkaidrojās ar zenu zelščhanos Anglijā**

ſeſħaurinato peedahwajumu dehł, bekona im-porta kontingenteem paſtahwot. Schopawaſar leelſirdsneezibā zenu indeks Danijsa ūkpijs no 117 uš 124 punkteem, tā tad, par apm. 6%. Bet tai paſčā laikā ūrafšhu (fugu) indeks, ūas tif ūvarigš Danijsas laukšaimneežibas raſchojumu eksportam, ūronas ūršam tahlač ūriħtot, pažeħlees no 95 uš 105 punkteem, tā tad wai-rač kā par 10%.

Danijsas ahrejās tirdsneezibas kopapgroſijumur ūwahrſtibas un leelo ūarukšchanu rahda ūchahdi ūlaiti:

Ahrtirdsneezibas bilanze kronas (miljonu).

1929. gadā	3,507
1930. "	3,345
1931. "	2,795
1932. "	2,272

Kā finams, kronas kuršs nofriita 1931 gada rudenī.

Pagahjušchā ūjēmā

besdarbneeku skaitis Danijā pastahwigi anga,

beidzot ūjneegdams gandrihs 200,000 (pee 3 miljoneem eedſihwotaju). Šči gada februari no organizeteem strahdneekeem Danijā beiž darba bija 42,7% pret 35,9% gadu eepreſčh. Finansu ministrijas parahds walsts bankai februari pēeaudīs par 20 miljoneem krou.

Beidzot iſdots likums

par kriſes, galvenā ūahrtā besdarba, apkarosčhanu, lihdjeļkus ūgahdajot pa leelakai daļai ar eekščejo ihstermina aīsnehmuma valihdsibu, ūas iſlaišchams ar walsts bankas starpneezibu.

Wisskaidrako, kaut ari neeprēezinošhu, atbilsti naudas kurša krišchanas leetderibas waj weh-lamibas ūkā dod ūalihdšinoschi ūkaitki par ūweesta ūenam daschadās walſtīs. Ščee ūkaitki atrodami ūch. g. „Ekonomijska“ 5. numurā, 358. līp. Seltā rehkinot ūweesta ūenu indeļju, noleekot 1913. gada ūenu lihdsigu 100, 1932. gadā bijušas:

Berlinē	94,6
Londonā	70,5
Nujorkā	65,5
Leiwardenā	
(Solandē)	61,8
Ūopenhagenā	60,6

Kā redsam, neškatotees ūj krounas kurša kottstipro nofrišchanu, Ūopenhagenas ūweesta ūenās pēdſihwojuščas wišleelako ūamasinashanos. Žiņahč, ka Danijā, ūuras krouna 1932. gadā zee-

īchi turejās pee angļu mahrzinās, īweēsta zenaš  
tomehr stiprak kritušķas kā Anglija.

### Sweedrijā

ītahvoķlis apmehram tahds pats. Kāhdā pahr-  
īstatā 1932. gada beigās lašam: Pirms weena  
gada, kād īekojo Anglijas mahrzinai, nokrita.  
ari īweedru kronas kuršs, ar īcho notikumu īai-  
stija leelaš īeribas uš nahkotni.

### Bereja, kā eksports pēcāgs,

imports kritis, tirdsneezibas bilanze išlihdsina-  
fes. Tagad nu vēž weena gada, īrahds, kā  
eewedumi ir gan īamasinajušħees, īewišķi grej-  
numa prezēs, bet notizees ari pavišam negaidi-  
tais, proti — ari īswedumi ir īamasinajušħees,  
un

īstruhkums tirdsneezibas bilanžē gandrihs nemaj  
nawa grošíjees.

Ēeksħjemes raſħojumu zenaš, kuraṁ taſħu, ī-  
ekojo kronas krišħanai, wajadseja, kā tas biji  
gaidits, stipri eet uš augħju, palikas negrofi-  
tas.

Sahkumā, 1931. gada beigās, kād īrahdijs, kā  
weltas bijušħas leelās īeribas, kās bija īai-  
stitas ar kronas kurša krišħanu, tad iż-żikkidro-  
jumus un wainas gribeja atraſt daſħħas blaču  
parahdibās, kā weżoż tirdsneezibas lihgumos,  
leelajos pretħu krahjumos. Bet ari 1932. ga-  
da pirmajā puše nekħħidas juhtamas pahrgroſi-  
bas nebija nowehrojamas. Protams, maha u-  
laboħchanas bija notiķi, tomehr ne tahda, kah-  
da bija gaidita, kād kronas kurju nolaida lejā.  
1932. gadā pirmajos 8 meħneħħos eewedumu  
weħrtiba bija 734 miljonu kroun, īswedumu —  
568. Gadu eepreeħx (pee jelta kronas) īħe  
ħaġi bija 920 un 695. Tirdsneezibas bilan-  
zes pasivitate tā tad bija īamasinajušees no 225  
milj. kroun u 166 miljoneem waj tifci par 9  
miljoneem. Ar fo nemas

## nebij attaišnota kronas kurſa krišhana.

Nuhpneeqibā ūgaiditā atdsihwojchanās neatnahza. Sahkumā par daſheem ſimteem ūmasinajčs besdarbneeku ūtaits, bet drihs ween tas atkal iſihdfinajās, un besdarbneeku ūtaits ūh nupat veemngt (tāpat kā Danijā). Weenigi tīkai ūku ūahgetawas bija pahrdeuſchas wairak ūku materialu kā eepreekschejā gadā.<sup>1)</sup>

Un nupat 16. maija pahriskatā lažam: Sweedrijas budžeta defizits ir 41 miljonu ūronu, pēc ūam (kas ir ūhmigi) automobilu nodokli ween eenahzis 7 miljonu masak kā paredžets. Tā kā

### besdarbneeku ūtaits pēeauds

Uj 150000 (pēc 6 miljoneem eedſihwotaju), tad iſitrāhdats darba ūgahdāšhanās plahns, paređot ūchim noluhkam 295 miljonu ūronu.

### Pretšā ūenas ir wehl tahlaki kriuſhas,

bet ūronas kurſs ari. Ūiņas eestahdes ir weenis prahpis tai ūinā, kā eelkļemes ūenas ūapazēl, bet jašhaubas, waj tas iſdojees bes tahlakas ūronas kurſa lejā nolaishanas. Eksporterei to ari pēprāfot. Walsts bankas ūelta un ahrsemju walutu ūrahjumi pēeauguſchi, tas teesa. (Pēſihme: kā ūinams, tad ūhe ūleelako lomu ūpehleja ūewis eksporta pēeauguſs, ūahda ūebija, bet gan tas, kā wareja pahrtraukt ūeedru ūehrkozīau ūindikata afziju diwidendu ūismakšanu ahrsemneefem walutā). Ūsihves dahrdsibas indejs ūokritees no 157, ūahds tas bija 1932. gada ūahkumā, uj 153 ūhi ūada aprili.

### Somija

ari pēemineta jau agrak ūojauktajā „Ekonomiſta” rafštā. Tur teikts, kā Somijas ūaimneeziſķais ūahwoſlis ūtipri ūslabojees ūakarā ar ūomu ūarkas ūurja ūaseminaſhanu, ūekojot angļu mahrzinās krišhanai. Tur lažam (337. lpp.):

<sup>1)</sup> Par ūeedrijas preekschozibam ūku eksportā ūstat ari R. II. ņ. 2. daļā 171. un 172. lpp.

„Tāpat arī Somija šawu eksporta vērtību ir warejuši pagājušchā gadā paaugstinat... Arī Somijā selta krahjumi ir pēeaugušhi no 303,7 milj. marku līdz 304,4 milj. 1933. gad. Wa-lutas krahjumi uſrahda wehl leelaču pēeaugu-mu: no 662,1 milj. 1932. gada janvarī līdz 916,7 miljonu ſomu marku 1933. gada jan-warī.“

Bet 339. līp. atrodam aīſrahdijumu, ka ſomu markas kurſs noſlihdejis lejā par apmehram 40 proz. Ja nu ſho 40 proz. ſudumu seltā pēeleeto pēe augstač mineteem selta krahjumu un walutas pēeauguma ūtīteem ſomu markās (ka tur teikts), tad tee 916 miljonu walutas ne-buhs wairs 916 miljoni, bet gan ūtipri maſač un buhs loti ūtipri tuvojuſchees teem eepreeku-ja gada 662 miljoneem. Tāpat tas buhs ar ſelta krahjumu vērtību. Bet beſ tam turpat uſ 339. līp. atrodam wehl weenu ūwarigu aīſrahdijumu, proti, ka Somijā ūrahdneeku algas tagad eſot par apmehram 30 proz. ſemakas ne-kā agrakās augstač konjunkturas laikā. Tādā gadījumā tātāhu jadoma, ka taisni ſhee 30 proz. ūmaſinačhanas algās buhs leelu ūomu ūpehlejušhi pēe Somijas eksporta ūkurenzes ūpehju paželšanas.

Somijas ahrejās tirdsneezibas ūhdeja laikā attihstibas nowehrtejums iſnahk ūchahds: „1933. gada pirmais zeturkniis uſrahda ahrejās tirds-neezibas ūnamu atdfihwinačhanos. Ģewedumi pēeaugušhi no 506 miljonu marku (1932. g.) uſ 662 milj. Turpreti iſwedumi ūzneegušhi 785 miljonu marku pret 799 miljonu gadu ee-preeku.“

#### Gewedumi pēeaugums

parahdijects gandrihs wihs prečchu grupās, bet galvenā kahrtā paleelinajuschees pahrtīcas lih-djecku eewedumi.

Kopā ūweltot nūpat teikto par pahrgrosibam ūaimneeziskā ūahwoļki ūmēs, ūras atteikuſchās

no ūlta standarta un peedſihwojuſčas ūwas naudas ūrja nokrīšhanu, buhs tomehr janahk pēe ūlehdeena, ūa nekahdi brihnisčfigi uſlabojumi eksportā ari ūhe nawa nowehroti, un tapēhz naudas ūrja nosišhanu (kā to pēe mums eeteiz) gan newareš, atkauzotees uſ ūheem pēmehrceem, nostahdit par galweno lihdseki mihiſtinat ūaimneezifko ūrji muhšu ūmē. ūa ūchi-nis walſtis waj wišmaſ daschās no wiňām

### ūaimneezifkais ūtahwołlis ir paſlīktinajees

masačos apmehros ūa zitur, waj pat druſku uſlebojees, tad newajaga pēmirst, ūa reiſe ar naudas ūrja lejā nolaišhanu pēleetoti daudz ziti lihdseki, ūoti lihdfigi teem, kahdus ari mehs jau paſihstam. Tomehr panahkumi nekur nawa bijušchi tik apmeerinošchi, ūa bija gaidits un zerets. Tapēhz jadomā, ūa lihdſſhim ūchinis walſtis pēleetotee lihdseki buhs wehl truhžigi bijušchi...

Bet tagad pēgreesiſſimees walſtim, ūr waj nu naudas ūrjs, ūltā rehkinot, nawa groſits waj groſiſhana notikuſi tikai pāviſam nesen. Ūchahdas walſtis ir Wahzija un Seemeļu Amerikas ūaweenotās walſtis, ūras nedaudz ūr pēdejos mehnežhos waj pat nedelās ir uſſahkuſhas ūoti plāſchu ūihnu pret ūaimneezifko ūrji, tik plāſchu ūihnu, ūa tādu neweena ūita walſts wehl nebija iſmehginajuſi.

Bes tam jaiveſiſhmē, ūa ūchis diwaſ walſtis eenem ari tāhdā ūinā ihpatneju ūtahwołli, ūa wiňās

### waldbām ir daudz plāſchakas rihzibas ūeſibas un brihwibas

Ūa agrak minetās walſtis. Wahzijā waldbās plāni, rihziba un ūoli nemaſ wairš naw atkari-gi no daschado partiju prafibam, eeſpaideemi, ūeekrifchanas waj nepeeekrifchanas. Kadehk ari iſnahk, ūa plāni iſdodas weengabalainaki un ar maſak robeem. Ari ūaweenotās Walſtis waldbai waj preſidentam ūaimneezifkās ūrjes ap-

čarosčanas laukā ir pēcšķirtas īoti plaščas pilnvaraš, kaut arī īaistitas ar īatru atšewišķi pretkrišēs līkumu.

### Wahzija

īaimnēeziķas krišēs apčarosčanas darbā ir no-staigajusi īoti garu zēla gabalu, un mehs eepa-sihimees drusku ūhakli ar še darito.

Var teikt, ka jau 1930. gadā ūhaklā īohi zīb-na, jo jau tad valsts budžets nošlehdīs ar se-fizitu, budžetu īaimnēeziķee (darbu bija īa-masinājušches wairak tā uš pusi, palikuši bija galvenā īahrtā algu un pārvaldes išdewumu pōsteni tā pē mums un pāsuhtijumu pōsteni), bešdarbneeku ūkaitē strauji wairojās, un rascho-īhana gahja atpakaļ. Pirmee īoki bija wehr-sti galvenā īahrtā uš budžeta īabalansēchanu, no weenās pušes īamasinot išdewumus, peem. īamasinot eerednu algas, bet no otras pušes — eivedot jaunus waj pāzelot ešošhos nodoklis. Tad nahza kļāt prozentu pāsemināšhana, fre-ditu palehtinašhana, waldibas darbi, īchauros-apmehros,

**laukīaimnēeku parahdu pārīauņosčana,**  
raschošanas zelšhana un zenu regulešana, laukīaimnēezibas raschojumu zenaš pāzelot ar mītu un kontingentu palihdsibu, lai atdfihwi-natu eekšhejā tirgū ruhpneezibas pretšķu pē-prasijumus, lai gan Wahzijā laukīaimnēeki no-pehrē tikai 20 proz. ruhpneezibas raschojumu. (Latvijā tas zitadi, jo Wahzijā tikai 25 proz. eedfihwotaju ir atkarigi no īemes, pret 60 proz. pē mums). Ruhpneezibač raschojumu zenaš ūpeeda uš leju ar zenu komisara palihdsibu. Tai pāschā laikā eiveda stingrus walutas tirdzne-ezibas eerobesčojumus un importa apzirpsčanu. Wehlak pēnahza strāhdneeku algu pāsemina-šhana, lai salehtinatu ruhpneezibā eksporta pre-zes; tad nahza wehl atteikšandas no kara pa-rahdu makščanas un tīka aptureta ari priwa-

to aħrejo ajsneħnumu prozentu maħxa schana waluta. Pagħi jidu għadha paważari waldiba feħras pee loti

### **stipras kreditu paplaščina schanas,**

bet bes teesha (eeħiheja) ajsneħnuma un bej naudas palestinat approsibas. Notika paplaščinati ari walsts waġi sabeedrijeed darbi, at-iskaitot gan wiċċu laiku no Wahzijs (autonomijieto) djejjess żeku sabeedribas un paċċa telegrafa ġħauros apmehros rihkotos darbus.

Galvieno zeribu waldiba bija l-ikusi użi to, ka ar leħtajeem, eħrtajeem un plaschajeem kreditem waręs

### **eukusinat privatsaimneczbu un leelaku roħibu.**

Bet iċċi zeriba nepeeplidjiäs un stahwoklis nebuht neuslaboja. Izapec metina tomehr, fa sainmeeżi klo Darbibu un roħibu flifta nosiħni ċeppaido ja loti beejħas parlamenta un gitas weħ-leħschana, radidamas leelu nenoteitħibu un v-edrojħibu. Bet ka weħla k noslaidrojäs, waldibas aprehkini nepeeplidjiäs ari kahdā zittu finn. Nad pagħi jidu paważari Wahzija pahrtrauza fara parahdu mafsa schanu, bija radees użżeq, fa tuħsin peħġi tam użlabosees ari wi spahrejais iainmeeżi kais stahwoklis Wahzija un pamaġam ari pahrejäς walstis. Bet tas nenotika, jo tam bija weħi zitti nenowħekti is-ħekkis zekka. Bejn tam.

**privatsaimneczbā atweeglotos kreditus neneħha,**  
jo pretiżju trahjumi nemasina jäs un raġħot weħi klaħt, kamehr nerodas p-eprafijumi ne-weenam tat-ħiġi nebija aprehkina, ne ari grivas. Valika taisniba teem, ka bija teiħu is-saħħi, fa ar **kreditu paplaščina schannu un paċċina schana** ween sainmeeżi klo roħibu neatmodindas. Wajadsiġi p-eprafijumi, wajadsiġa patehrina (lauksainmeeżibas un ruhypnejzibas raġħojumu) pa-pblaščina schanu, wajadsiġa besdarbnejku skaita sħammasiexha, algi kopsumas pazzeljha.

Waretu ari teift, ka pagahjuſchâ pawaſarî un waſarâ azimredſot wehl nebijs peenahžis ihſtais laiks, kaž nodroſchinatu labakus resultatus. Pa-teefibâ tâ ari tika teifts, ka Wahzijas waldiba toreiſ ſawus projektus taisijuſi zeribâ uſ wiſ-pahrejâ ſaimneezifka ſtahwoſla uſlaboſchanos.

Zaſaka, ka tas tâ ir un paliftees, ſihmejotees ari uſ

zitu walſtu mehginajuemeem kriſes aptkaroſchanâ.

Zo lai kahdas naudas sumas walſts pagahdatu un iſdotu darbeem un paſuhtijumeem, ja pri-watſaimneeziba neeſ ſihdi, ja waldibas ſoli ne-buhs tahdi, kaž priwatſaimneezibai ſagatawotu, nolihdſinatu zelu lihdſeeſchanai, tad drihſ ween iſſihks waldibas miljoni — un atgrefeſees agrakais fluſuma un kriſes ſtahwoſlis.

Bija janahk̄ ſee ſlehbjeena, ka kriſes uſware-ſhana waj pat tikai remdinaſchanan praſa daudi plaschaku un aptweroſchaku rihzibu ka to, kahda lihdſichim bija parahdjuſees.

Tâ tas gahja lihdſ ſhim pawaſarim, kad Wahzijas walſts likumdoſchanas eestahde, pahr-traukdama ſamu darbibu un atzelot ſatverſmies ſvarigakos punktus,

peſchkihra waldibai loti plaschas pilnwaras.

Saimneezifka kriſe ſtarplaikâ tomehr wehl ar-ween paſtiprinajas, ſewiſčki tas tagad ſahka iſpauftees ahrejās tirdſneezibas ſarukſchanâ; ari beſdarbneeku ſtaits maſinajas loti gauſi, neſſatoeſ uſ to, ka paraſti pawaſaris un waſaras nes ſem lihdſ nodarbinatibas paſelſchanos. ARI laukſaimneezibâ parahdu naſta, raſchoſchanas un raſchojumu pahrdoſchanas gruhtibas wehl bija paſkuſchas gandrihſ agrakas. Bet tad pama-fam

ſahka parahditees jauna roſiba walſibas rihzibâ.

Ar jaunām muītam un importa eerobejšojo-meem, waj pat aīſleegumeem zentās noſtiprinat lopkoſibas raſchojumu zenaſ. Maises labibas

zenas bija nostiprinatas jau agrāk. Sākā  
strahdat pēc plāšchakeem darba sagahdāšhanas  
projekteem.

Pee

### darba sagahdāšhanas

planeem leelakās gruhtības, kā weegli saprotams, bija naudas sagahdāšhanas jautajumā. Jau agrāk bija tikuši zilati projekti par eek-  
ihejo aiznehmumu, par apgrozibā iſlaiſtās nau-  
das daudzumu pāvairošhanu (teeschi waj ne-  
teešchi) un tam lihdsigi.

Sāmehr nupat tagad, taišni ūchinis deenās  
weenā reiſē no ministru kabineta ir iſdoti\*)  
wairaki ūoti plāšchi likumi, kuru uſdewums ir

### ewadit zihnu pret ūaimneeziško kriſi jo plāšchā frontē.

Schee likumi ir: a) likums par darba truhku-  
ma ūamafinašhanu, kās pateesibā ir pēzu liku-  
mu apveenojums, b) lauksaimneezišbas parah-  
du pārjaunošhanas un c) likums par ūemnečku  
ſemes mantošhanas teesibām un kahrtibū.

Virmais — likums par darba truhkuma ūa-  
mafinašhanu aptver: 1) darba sagahdāšhanu un  
nodarbinatības pāzelšhanu, 2) nodokļu ot-  
laikšhanu pēc maſchinu jaunegahdāšhanas,  
3) noteikumus par labprāhtīgeem ūedoju meem  
nodarbinatības pāzelšhanas fondam, 4) notei-  
kumus par ūeeweeshu darba ūpehka pāhrwadi-  
šhanu mahjutībās un 5) noteikumus par lau-  
šību noslehgīšhanas weizinašhanu.

Tagad eepaſihsimees iħjumā ar ūcho likumi  
ūvarigakeem noteikumeem.

1. Pee

### darba sagahdāšhanas un nodarbinatības pāzelšhanas

\*) Sākānā ar waldības pilnivaram tee naiv ja-  
leef preešchā parlamentam (Saeimai), apstiprina-  
šchanai.

ir paredseti leelaki lihdseelli, wišmaš 1000 miljonu wažzu marku apmehrâ, tiflab walsts (sa-beedriķeem) darbeem, kā arī nodarbinato ūkaita pazelšchanai privatšaimneezibā, tiflab laukšaim-neezibā, kā ruhpnēezibā. Darbibas paplašchinas-šchanai privatšaimneezibā ir paredseti aīdewumi, bet arī neatmaksajanti pabalsti. Projektā ir mineti: pilſehtru nami un dīshwoļku remonti, laukšaimneezibas ehku jaunzeltnes, pahrbuhwes išlaboščanas, darbi pēc valdiņas un pašchwaldiņu ehkam, tiltu buhwes, pilſehtru nomāku apbuhwes, jaunšaimneezibu dibinaščana un apbuhwesčana, užju un uhdensžeku reguleščana, meliorazijas, elektribas ūpehka staziju zelsčana, semes zelu un ūchoſeju buhwes u. t. t.

Pee jemes zelu un ūchoſeju un ziteem jemes darbeem domā nodarbinat ap 400.000 zilweku. Sihmigi ir ūcho

### strahdneeku atalgoščanas noteikumi

tač ūnā, kā wineem nawa paredseta alga, ūkana ar pastahwoſcheem noteikumeem, bet wini ūnem lihdſchinejo besdarbneeku pabalstu, un bes tam wehl weenreis deenā ūltu malititi un 25 markas mehnēš, tomehr newis naudā, bet ūviidkās eepirkuma ūhmiēš, pret ūrām strahdneeki warēs atteezigos weikaloš eepirktees dreħbes, welu un mahjturibas rihkus. Ar ūchahdu ūhrtibu domā weizinat ūnemtās darba algas išdoshanu galvenā ūhrtā tikai ūaimneeziskeem mehrkeem. Pee kam ūaimneeziskee mehrki buh-tu taħdi, ja ar naudas išdoshanu

### teek atkal weizinata raſħoſčana un zil-weku nodarbinas-čana.

Tas war tift atteezinats uſ dreħbju, wekaš, mahjturibas rihku eepirkumeem, bet gan ne uſ išdewumieem par baudweelam, par teatreem u. t. t.

2. Lai pamudinatu ruhpneekus, amatneefus, laukšainimeekus un zitus

**cegahdatees jaunas mašinas**

un rihkus noleetoto atweetoschanai. tad ir paredsets, ka šhim noluškam isdotas sumas war atskaitit pee daſchado nodoklu aprehēnaſchanaſ, kuri pamatojas uſ eenahkumeem, waj vekau. Ar to buhtu panahkta nodoklu teſcha ſamasinachana un naudas atſtahſchana privatſaimneezi- bā. Žau agrak ar kahdu miniftru kabineta iſ- dotu likumu nodokli tika atlaisti jaumpehrka- meem automobileem. Kā ſekas tagad atſihme- jama automobilemu ruhpneezibas atſihwoſchanaſ. Ir ſamasinati nodokli ari laukſaimneezibai.

Žau pagahjuſchā gada valdibag beſdarba ap- karoſchanas projektā bija eekſchā ari ſchis punkts, tomehr nepilnigakā weidā tai ſinā, ka wiſpahrigi bija paredseti ſinami nodoklu at- weeglojumi un jauneegahdajumu krediteſchana — un panahkumi bija neeziſi. Tagad, pee tee- ſchā ſ nodoklu atlaiſhanas, turpreči, ſagaida la- bokus panahkumus, un lihds ar to buhtu wei- zinata raſchoſchana maſchinu un rihku darvñigās un fabrikās. Wehl javeemin diwi noteikumi, proti — wiſam jauneegahdajamām

**maſchinam jaunuſt paſchu ſemē iſgata- wotām,**

un nedrihkfſt uſſtahdit maſchinas, ar aprehēni ſamasinat lihdsiſhinejo ſtrahdneeku ſkaitu. Ja- peemetina, ka lihdsiſgs noteikums ir ari pee ſe- mes darbeem, kur vežz eekſehjas wiſi darbi iſ- darami beſ moderno maſchinu (bagaru un zitu) valihdsibas, lai buhtu darbs wiſleelakam zil- weku ſkaitam.

3. Še ir runa par lihdselku ſagahdaſcha- nu, bet par to wehlaſ.

4. Teek ajsrahdiſs, ka agrak Wahzijas mah- turibā bijusčas nodarbinatas kahds miljons ſkalpotajas. Tagad eſot mairs tikai 100.000. Lai pamuudinatu mahjuribā apkalpotaju ſkaitu

atkāl pāvairot, tad likums paredī gimenem, kas turetu kālpnes,

**nodokļu finā atweeglojumus.**

tāhdā kārtā, ka, aprehēnot nodokļus, kālpone tāktu peelihdfinata nepilngadīgēm šīs gimenes bērnieem, un daīchadee nodokļi ar to ūmasinatos. Ja pāvairotos kālpou ūkts mahjturihās, tad, protams, par tā ūmasinatos nenodarbinato ūeweēšhu ūkts.

5. Lai atkal ūmasinatu nenodarbinato ūeweēšhu ūkts, bet ari lai eerošinatu ūeweēšhu aiseeschanu no kāntoru, weīkalu un fabriku darba, tad (pehž Italijas parauga) 150 miljonu marku paredsets kā

**aīdewums jaunlaulateem,**

kāram pāhrim iſneedsoj pa 1000 marku aīdewuma jaundās dīhwes eekāhrtošchanai. Domā, ka šīs aīdewums atweeglos gimenes dīhwes eekāhrtošchanu un pāvairos laulību ūkts. Tātā pāīchā laikā tee 150 miljoni aisees par mebelem, mahjturibas rīhfeem un peederumeem, un ūwā kārtā atkal weīzindās ūaimneeziſķo roſību. Šhos 150 miljonus marku walsts domā eeguht ar ūviņdķa nodokļa palihdsību, ar kuru aplīktu wiſus neprezetos pilsonus, wihreešhus un ūeweetes.

Par pāhrejo lihdsēku ūagahdaſchanu jaſača tas, ka galveno ūumu — 1000 miljonu marku — paredsets eeguht

**īslaišhot iħstermina walsts kredit-  
ſihmes.**

Pret ſhim kreditsihmem walsts domā dabut naudu walsts un privatbankās, tās pāhrdotu (kā tas zitās walstis paraſts) ari publikai wiſ-pāhrigi. Kreditsihmes paredsets iſpirkt budjshe-ta kārtibā, pa daīai ari no atmakkateem aīdewumeem, naħloſchos pēezos gados. Ūaimneeziſķas ūktes apkaroschanai wajadſigos lihdsēkkus paredsets weħl pāvairot ar

**labprah̄tigu ūedoju mu palihdsību.**

Par to isdots ūjūtīkēs līkums (3.), un lai wairotu seedotaju ūkaitu, tad seedotīhanā ūjītīta ar iodu atlaikhanu agrākem nodoklu nemakšītajem, kapitalu aizbēhdsinatajeem pāhr vobesīhu, un nokaweto nodoklu atveeglošchanu wišpāhrigi.

Scho lihdseku ūgahdāšchanā Wahzijas waldbiba, kopdarbibā un zeešchā ūadarbibā ar walsts banku,

kurai uſlīts par peenahķumi ūargat un uſtūret markas kurši, ir — tā to ūino Wahzijas laikrāksti — gahjuſi wehl tahlat, un zensčas pateefibā uſlīt ūamu frijes apkarosčanas projektu finansēšchanu ahrsemnekeem, un pēc tam wehl Wahzijas kreditoreem. Schini noluhķā tagad teek iſwēſts plaſčs Wahzijas priwatu (ari pa dākai walsts) parahdu atmaksas un prozentu nolihdsināščanas pāhrfahrtojums. Par ūcho projektu Wahzijas walsts bankas direktors wedis ūrunas ūvā nešenajā ūelojumā ari Amerikā un Londonā.

Beeta ūchahda. Wahzijas eksports pastahvigi ūaſčaurinas, un lihds ar to ūamāinas walutas eeyluhđums, tā ūa Wahzija, neškatotees uſ wiſtingrākeem walutas eerobesčojumeem, pāhrdīhwo ari walsts bankas

walutas un ūelta ūrahjumu ūaplakščanu.

Waluta Wahzijai wajadīga ne tikai importeto pretīšu apmākai, bet ari aħrejo parahdu un to prozentu mākam. Schis mākhasčanas eſot ap 1600 miljonu marku gadā, bet ūhogad, iſejot no pirmo 3 mehnešhu ūaitkeem, Wahzija zerot eenent tikai 1200 miljonus walutā. Tā tad parahdu mākajumi neeeſpehjami. Tas ir, mākās wajadīgā ūuma eſot pēc rokas, bet

neefot eespehjams to pāhrwehrst aħremju walutā,

ūahdu ūeprāža naudas aisdeweji. Tapēhz aħremnekeem ūlīts preeksīchā apmeerinatees ar tāhdu paſkaidrojumu, ūa turpmāk wiñu parahd-

neeks buhtu walsts, ja tee peenemtu ilgtermiina walsts parahdu sihmes. Gadsfahrtejee maksjumi tad stipri ūamafinatos, jo leela dala parahdu tagad ir ihstermina ūastibas.

Bet walsts tomehr eeksetu viņus maksajumus lihdsfchinejos apmehros markās, un lihds wehlaeem ismaksas termineem ūchis sumas valiktos walsts waj, patekibā, walsts bankas glabāšanā. Var jau buht, ka weena dala kreditoru ari teeschi pēprājis jaunās kreditsihmes. Un īhe nu buhtu awots loti plātīheem lihdsfekteem besdarba un wišpahr ūaimneeziķas krijes apkaroshanai — bej jaunas naudaz drukāšanas, besmarkas kurja apdraudešanas.

Jo Wahzijas walsts banka atkal par jaunu pateikuši, ka

#### markas kurjs tiks noturets

īatrā sīnā un wišos apstahlos, protams, paturot ūpehkā noteikumu, ka ar walutu Wahzijas rīkojas weenigi walsts banka. Wahzijas markas ūegums paškreis ir 7—8 proz. Bet taisni tadehļ ūchi markas kurja turešhana un neatēšana no selta standarta, ir Wahzijas ūaimneeziķas zīhaas uſtrihtošķā un eenehrojamā eesīhme. — Tas viņs ir pēhdejo deenu notikumi, un atleel nogaidit, ka ūchos projektus ušnems un nowehrtēs Wahzijas kreditori — ahrsemneeki, un waj wiņi teem pēekritis.

Saatsihmē, ka ūchis plans, ismantot ahrjo parahdu atmaksas sumas Wahzijas ūaimneeziķas krijes apkaroshanai, ūevisčķi besdarba apkaroshanai, nebuht nawa jauns un tikai nupat isdomats. Par to ir rakstits Wahzijā jau agrā. Peemehram, ari 1932. gadā ūchahds plāns tīka zilats Wahzijas laikraštos. Bet pēc išveschanas un ūcho parahdu atmaksas sumu isleetošanas darba ūagahdašchanai nonahza ūlai tagad, atmetot dašhus zitus leelakus projektus. Nodas tāhds eespāids, ka viņs jau ir tīzis ilgaču laiku eepreeķīh gatawots, un ūwehrtēs, un taisits, lai isdewigā brihds to iſ-

westu. Un ſcho iſdewigo brihdi lihdi noteiz ari tas, waj wiſi blaſus apſtaħħli ir nofahrtot, waj nofahrtotju iħchees ta, ka galwenee ſoli ſola dot labus resultatus. Pee ta peeder ari zihna s uſſafhaħħana plaqħaħka fronte, daſħadeem panchmeeneem un lihdselleem.

Reiſe ar ſcho plaqħo likumu nodarbinatibas paželisħanai, waj besdarba ġamla jaħħad, iſ-dots ari

**likums par laukħaimneeku parahdu pahrjaunoħħanu.**

Ari ħi li kuma, waj paſħas pahrjaunoħħanas fahkumi, nawa jauni. Bet tagadejais likums ir-ſoti daudspuſigs un plaqħxs, tas uſnemas gaħ-dat tiflab par parahdnekeem, ka par naudas dewejeem, waj atprosita jeem. Nodomats iħ-termina parahdu pahrweħrist ilgħermi, or ūkaidras naudas un ijsma fu un walſits wehrtspapiru iſſnejegħanu (ka pee mums). Leek no-fahrtot ari prozentu paſeminaħħanas jautajums. Wisgruħtakos gadijumos paredsets datu parahda dsejħi, weeno jotees waj nu labpräktigi, waj preeħpedu fahrtā. Parahdu pahrjaunoħħana jaistas ar finamu plati.

**ſemes pahrnemħanu walſits rokka,**

żejjixi ħekkos gadijumos. Tas ir, paredjet a-eppiħja, parahdu nastu atweegħlot, attdodot datu ġawas ſemes. Uj ſħahdā zekka eegu htdaxx ſemes walſits dibinax jaunħaimneezibas, un ar to buhx

**eesħaħka ſemes reforma Wahziż,**

pee kuras lihdi ħi imi weħl nevareja til. Ar ħi li kuma palihdsibu domi pilnigi iſwest ne-pezziesħħamo parahdu pahrjaunoħħanu, un e-eppiħjam leelaka kaita laukħaimneeku at-taħbi ħanu u minn ġewi għad-dur. Tidher waqaddi naudu dos walſits ka, walſits banka un daſħas bankas.

Var šo laukaimneku parahdu pahrjaunošhanas darbu kahds Wahzijas laikraksts ūneids ūchādu pēsīhmi: Parahdu

**pahrjaunošhanas darbs jan tapehz naw  
weenkahrſchs un weegls,**

ka muhšu laiku ūaimneezišķā dījhvē parahdneku un aisdeweju ateezibas ir loti ūareschgitas, un beeschi ūaeet kruštām ūchēhrām, un daſchrej leelās, ka reiſe ar atweeglojumeem weenam, rodas apgruhtinajumi otram. Tomehr beiġas ir ūkaidri ūakkatami parahdu pahrjaunošhanas labumi un atweeglojumi. Galvenais labums un eegumums ir tas, ka ar parahdu pahrjaunošhanu un parahdu naſtas atweeglošchanu par jaunu

**war eesahktees parahdu deldešhana un  
prozentu maksašana  
wiſur tur, kur lihds ūchim bija wiſs eesālis, un  
nebijā pat iſredses, ka waretu reiſ tift pee ūkai-  
drības. Beeschi ūeedſihwoſim to, ka wiſur tur,  
kur**

**atbrihwote ūenturi tuhlin atkal parah-  
disees tirgū, ka jaunee pirzeji.  
Sewišķei wehl, ja drihsumā ūchē ūeltees lauk-  
ſaimneezibas raschojumu zenaſ.**

No otras puſes, protams, naudas aisdeweju aprindās zeetis wiņu pirkspēhjas. Vēt iše ja- pēsīhme, ka ūaimneezišķā ūahwokla apgruhtinajums leelā mehrā zehlās taižni no ta, ka daudsi ūreditori negribeja atſiht wajadsibu, ne ari ūe- ūlet iſdewibū ūawus eesālušchos kapitalus, eesā- lušho pirkspēhju, tā ūakot, atſaujet un atbri- h-wot, eewadot tos no jauna ūaimneezišķās dījhweg ūtraumē, atſakotees no wairš neispildamām ihs- termina prafibam. Tā iſnahks, ka tomehr pa- rahdu pahrjaunošhana, norisīnōtees blakus zeni- atspriegšchanai, no abām puſem atſtahj

**dījhwinoschu eespaidu ns ūaimneeziško  
darbibu un roſibu.**

Rodas jauns pamudinajums ūaimneezišķai darbibai un uſaehmibai, un tā ūekas no ta —

naudas straujača un dsihwača apgroſiba. Nas wehl jo ſewiſčki paſtiprīna zeribu uſ ſaimnee-ziſkās roſibas atdſihwinaſchanos, ir neapſtrihdama atſina, ka taiſni ſchis

krīſes pahrwareſhanā zenn atſpirgſhanai  
peekriſis dandſ leelaka loma,  
ka wiſu agrako krīſhu laikos. Reiſe ar ſaim-  
neeziskās roſibas atdſihwinaſchanos aug apgro-  
ſijumi, un peeaug eeſpehja nomakſat nodoklis,  
luru ſopjuma pee paſtahwoſchām lifmem pa-  
wairoſees. Tadehł warēs kertees pee nodokli  
ſamafinaſchanas, neſkarot budſheta lihdiſwaru,  
lai lihdiſ ar to atdotu priwatiſaimneezibai to  
virktiſpehju daļu, luru tai atnem nodokli ſu-  
mas. Tas atkal, ſawukahrt, palihdsēs ſaimnee-  
ziſkai dſihwei atweſelotees. Tomehr, — nobei-  
djas ſchis peefiſhmes, — pee wiſeem iſhem ee-  
guwumeem warēs tiſt tiſkai tad, ja palieks ne-  
ſatrizinata tižiba naudas kurſa droſchibai un  
paſtahwibai. —

Tad wehl ir jaſača daſchi wahrdi par Wah-  
zijas jauno

ſemneeku ſemes mantofhanas likumu,  
kurſh ari domats ka palihgs krīſes apkarofcha-  
nai, un taſ paſchā laikā ſemneeku ſaimneezibu  
un wiſu darbu nodroichinaſchanai un noſtipri-  
naſchanai. Schi likuma galvenais mehrkig ir  
atweeglot mantineekam un nahkoſchajam ſaim-  
neekam pahrnemt tehva mahju, neufneinotees  
pahrmehrigās parahdu naſtas. Teeſ iſbeigta  
ari mahju dalīſhana. Pahrejee mantineeki ja-  
nem ſawu peemehrotu daļu newis tiſkdauds wairz  
naudā, ka graudā un paſkalpojumos no dſimts-  
mahjas puſes. Par to atkal mahjas manti-  
neekam teeſ uſliks peenahkums mahju, uſ  
priwatihpachuma pamateem, paturet, waj no-  
turet dſimtas ihpachumā. Lā ka ari Wahzijā,  
tāpat ka pee mums, ſemneeku mantofhanas Lee-  
tas ir ſoti ſareſchgiuſchās, un ſawā tagadejā  
formā uſleek mahjas apſaimneekotajam gandrihſ

waj nepanešamas naſtas, tad  
no jaunā likuma ſagaida ſemneeku ſtah-  
wočka uſlaboſchann,

Iai heigu beigās waretu pilnā pateeſibā ſpehļā  
paſlīkt iſteizeens par to, ka ſemneeks un wiņa  
maļja ir viņas tautas dījhweſ pamats un muh-  
ſcham neiſſihkſtoſchais dījhweſ ſpehļu awots. —

Nobeidſot iſhos norahdijumus par jaunafeem  
kriſes apkaroſchanas panehmeeneem Wahzijā, ja-  
ſaka, ka tagad newar wehl droſhi noteikt, kah-  
du wirſeenu viļa ſchi plāſchi uſſahktā zihna nems  
un kahdi buhs tās resultati. Wahzijā gan ti-  
ziba ſcheem resultateem ir leela, tomehr viņs ir  
wehl tikai paſchā ſahkumā.

### Saweenotās walſtis

Turprett daudž labaki war jau novehrtet ne  
tiſai panehmeenus, bet ari iſredſes un lihdſſchi-  
nejos panahkumus zihna pret ſaimneezisko kriſi  
Amerikā, kur jaunais presidents un jaunā wal-  
diba darbojas ari jau zeturto mehnēſi. Ari kri-  
ſes apkaroſhanai wajadſigo naudas lihdſeffu ſa-  
gahdaſchanā Amerika ir daſchā ſinā gahjuſi ſa-  
wus ihpatejtos zelus, neatteikdamās ari no ſa-  
wa dolara kurſa atraiſſchanas no ſelta un nau-  
das kurſa lejā nolaſchanas. Tomehr ar dolara  
wehrtibas apſinatu lejā nolihkſhanu Saweenotās  
walſtis pretkriſes zihnu neſahka, ne ari no  
ſchi ſoļa ſagaidijs weenigo glahbiņu.

Dolara wehrtibas ſamaſinaſchana,  
warbuht ari inflazija, ja ari, kā tur ſala, „kon-  
troletā inflazija“ ir weens ſolis weſelas rindas  
zitu ſtarpā. Jo neweena walſts paſaulē naw  
uſſahkuſi zihnu, jeb labaki ſakot, karu pret ſaim-  
neezisko kriſi us tik plāſhas frontes un ar tik lee-  
lu droſmi waj pat paſdroſchibu un tik lee-  
lu energiju kā Seemeleamerikas Saweenotās  
Walſtis.

Ari Saweenotās Walſtis zihna pret kriſi ar  
wiņas ihpatejemeem panehmeeneem ſahkās jau  
pirms kahda laika, pateeſibu ſakot, drihs ween

pehž breešmiga birščas wehrtspapien ūabruku-  
ma 1929. gada rudenī.

Sāhkumā Sāveenotās Walštis, wehrodamas  
ſauvus ſelta krahjumus un wiſpahr leelās baga-  
tibas, nepamatoti domaja, ka winau mahjās ne-  
eſot kriſes zehloni, ka tee meſlejami tikai Eiro-  
pā. Tapehž wini deeſgan ilgi turejās pee uſſla-  
ta, ka gruhtibu iſdſeedeſchanā pee wineem nahkſ  
pati no ſewis. Beidſot tomehr bija janahk pee  
atſiaas, ka

### kriſes zehloni

ir ari paſchu mahjās un jauffahk aktiwa zihna  
pret kriſi. Bet wehl arveenu waldija nowehr-  
ſchanās un noſlehgſchanās no Eiropas, lai gan  
ſaites, kuru weens redſams pawedeens bija mil-  
ſigās naudas ſumas, ko Amerika bija aifdewuſi  
Eiropai, bija wiſeem paſilſtamas un nebija ari  
ſaraujamas.

### Pirmee ſoli kriſes apkaroſchanai

bija tāpat ka zitur muitu paaugſtinaſchanā un  
eekſaſentes raſchoſchanās aiffardſiba. Bet drihs  
ween iſrahdijs, ka ſekas parahdijs ari pretejā  
wirſeenā, jo Eiropa, newaredama Amerikai ne-  
ko daudjs wairs pahrdot, newareja ari eepirktees  
Amerikā. Wiſpirms iſho ſiteenu ſahka iſjuſt  
Amerikas laukſaimneeki, kuru kweeſdi, ſolkvil-  
na, gaſa, tauki u. t. t. bija agrak leelos dau-  
dumos gahjuſhi uſ Eiropu. Turpmākee ſoli,  
tad ari bija

### laukſaimneezibas aiffardſiba,

paugſtinot muitas ari laukſaimneezibas un  
lopkopibas raſchojumeem. Bet kād iſrahdijs,  
ka ar to nepeetiks, tad noſihmeja leelas ſumas  
daſhu raſchojumu (peem. kweeſhu) uſpirkſchanai  
un uſkrahſchanai, lai uſturetu zenaſ. Bet ari  
ſhi rihziba nedewa zeretos panahkumus un bei-  
gās atneſa deeſgan prahwus ſauđejumus.

Otrs panehmeens, attahrtojot 1926.—29. g.  
gan neiſdewuſchos rihzibu, bija

### kreditu paplaſchināſchanā,

lai eeroſinatu un pamuđinatu patehretajus uſ

leelakeem eepirkumeem — atkal zenu ušturaščanas noluškā. Bet tā kā tee bija faili patehrina krediti, kureem bija māš peeprafitaju, tad pehž neilga laika ari wina labwehligais eešpaids iſdīša. Bet raschojumu un pretšhu ūrahjumi pa-ītahwigi auga, un zenaš kritās, beſdarbs auga milšu ūoleem. Vanku ūbrukumi paplašchinajās.

Pahrmainas nahza ar jaunā,

### tagadejā prezidenta Rūſwelta

eevehlešchanu un ūwiščki ar wina ūrahjhanos amatā ūhi gada marta ūahkumā. Wehlešchanu runās paustos jaunos panehmeenus kriſes apka-rošchanai ūahka ari tuhlik ūeeleetot.

Bet lai mehs labaki iſprastu, kās tur ir jau darits un padarits, un lai mehs no ta wina waretu wairak mahzitees un ūwā labā iſleetot, tad man jaraksturo toreijejais ūrahwoļis un ari prezidenta Rūſwelta uſſkati, ūhmejotees uſ wina programas galvenajeem ūunkteem, kā ari wina kā 120 miljonu tautas wadoņa ūeeju ūelajam un ūmagajam darbam.

### Scho raksturojumu

es gribu iſdarit, īneedjot daſhus iſwilfumus no Šaweenoto Walſtu prezidenta Rūſwelta rakſteem un runam, aifrahidams ari uſ to, kās jau atrodams ūhi apzerejuma 2. daſā 286. un nah-koišhajās ūapas pujiſ.

Nejen, maija ūahkumā, prezidents Rūſweltš (kā ūinams, Šaweenoto walſiju prezidents ir ūelesām pilnvararam apweltits ministru prezidents) greeſes ūee tautas ar plāščaku radio runu, ūkas ūahkumā winač ūispirms attehlo ūrahwoļi wina amata ūrahjhanas laikā, marta ūahkumā. Winač teizis:

„Wirms diwi mehneseheem mehs atrodamees ūnopeetnu un ūwarigu jautajumu un ūdewumu preeſčhā.

### Muhžu walſis ūamasām mira,

zollu pa zollai. Wina mira tapēhž, kā rascho-ſhana un pretšhu apmaina bija ūaňneeguščas

bihstami semu lihmeni; wišu ūvarigačo mantu  
zenas bija tik semas, ka wišeem muhſu ušnēhmu-  
mu un eestahſhu aktiveem draudeja beſ maſ waj  
pilniga wehrtibas ūaudēchana. Tas bija ta, ſih-  
mejotees uſ bankam, krahjkaſem, apdroſčinaſchha-  
nas heedribam, kaſ ūawu brihwo nauđu mehdī  
eeguldit obličajjās. Tapat tas bija daudī zi-  
tos ušnēhmumos. Schis eestahdes, redſot ūawu  
lihdeſku ūarukſchanu, bija ūpeeftas ūsteift obli-  
čajjas, atprafit aifbewumus, ūaſhaurinat ūre-  
ditus. Bet ta, ka ūee ūemajām zenam atmaksat  
aifnēhmumus nebijs eeſpehjams, tad draudeja  
iſputinaſchana miljoneem zilveku. Stahwoſlis  
bijas tāhds, ka nebijs attaihnojama ūantaféchana  
un gudroſchana par brihnuma ūahlem un tam-  
lihdfigām leetam.

Muhſu ūpreekſhā bija ūimagee fakti, bet newis  
teoretiskee jautajumi. Bijas

#### eeſpehjami tikai diwi ūefi.

Pirmais buhtu bijis ūeefaut, Iai iſuhtrupeſchha-  
nas eet ūawu gaitu, ūaſhaurinac un nauđa Iai iſuhuhd no apgrōſibas, aifeedama  
noglaſchana, bet ūchee notikumi ūawās ūekās  
raditu, ūeefpeetu ūifwidazijas, ūankrotus, kaſ  
noweſtu ūee ūahrmehrige ūimageem ūaudējumeem  
eegulditos ūapitalos. Schahdas gaitas iſnahkums  
wareja buht tikai weens, proti, neapraſtamas  
gruhtibas wiſeem ūhpachuma turetajeem, bet  
galu galā ari neapřchaubamas gruhtibas wi-  
ſeem, kaſ ūrahda par algu, jo besdarbs tad  
buhtu wehl tāhlaſ ūeenehmees un algas buhtu  
wehl wairak ūrituſchās.

Naw gruhti ūaſkatit, ka ūchahdas notikumi  
gaitas iſnahkumā buhtu bijusbas materialas,  
bet ari ūabeedriſkas, ūozialas gruhtibas un ūau-  
numi. Žau pirms manas eestahſchanas amatā,  
es biju nahzis ūee ūeffikas, ka

#### ſchahds ūpuriſ

buhtu bijis par daudī ūmags, Iai to prafitu no  
muhſu tautas. Žo ūchee ūeeta negrosijas tikai ap-  
to, ka ūaudeti ūiks ūimenes ūawahrdi un mah-

jas, laudetas tiks lauku ūaimneezibas, nogu di-  
jumi krahjkaſes un bankas, ūdumā ees algas,  
bet apdraudetas bij ari ūvarigās garigās wehr-  
tibas — wiſpirms jau draudeja paſust un iſ-  
dijst droſchibas ūajuhta par tagadni un nahefotni,  
kas tatkdu ir tik nepeezeſchama ūatra ziliveka  
un wixa ūimenes dwehſeles meeram un apme-  
rinajumam. Ja ūhis wehrtibas reis ir iſnihzi-  
natas un ūdumā gahjuſchas, tad wehlač buhtu  
waj pauiſam neeepehjami par jaunu

#### radit ūizibū un paſahwibū

nahefotnei. Bet bija ūtaidrs ari tas, ka wehl il-  
gaki waldibas aizinajumi un mudinajumi tau-  
tai nei udet ūizibū un paſahwibū buhtu palikuſhi  
bej panahkumeem, tapat kā wehl tahlaka waldi-  
bas naudas iſleetoſchana ūatrizinatu uſnehmumu-  
mu balſtiſchanai newareja wairs apturet lejā  
Hihdeſchanu. Mana pahrleeziba bija, kā muhju

#### walſts un tantas labklahjibas

un droſchibas labā jauna programma bija ne ti-  
kai wehlama, bet kategoriski wajadſiga. Nebija  
ari wairs ko kawet ūchahdas programmas iſwe-  
ſchanu.” — Tildauds no ūhis runas.

Bet jau agrak Fr. Rūſwelts bija uſrakſtijis  
ūchahdas atſinas

Lauku ūaimneeki tagad

#### fanem tik ūemas ūenas,

kā tas wehl nekād nawa bijis pedſihwots. Ja  
patreisejais ūaimneezibas ūahwoſlis nemainas,  
tas war muhju 6 miljonu ūenturu ūimenes no-  
veiſt tikai nelaimē un poſtā. Bet Lauku ūaimneezibas  
mahjo 22 prozentu muhju eedſihwotaju.  
Wehl 1920. gadā ūenturi ūanehma 15 prozentus  
no wiſa tautas eenahkuma, tad 1925. gadā  
wairs tikai 11 prozentus, 1928. gadā 9 prozen-  
tes un tagad, vēz Ņemkopibas ministrijaſ ap-  
rehkineem, wairs tifko 7 prozentus.<sup>1)</sup> Muhju

<sup>1)</sup> Šaueenotās Walſtis eeguldijumus Lauku ūaimneezibā  
wehrtē uſ 80 miljardu dolaru, bet ruhneezibā  
— 50 miljardu.

walſt 50 miljonu žilweſi, wihrı, ſeewas un  
ſehrni ir

teeſhi atkarigi no laukſaimneeziſas

ītahwokla tagadnē un nahkotnē. Tahlaķee 50 waj 60 miljonu zilweki, kas dīšiho un atrod darbu un pēku muhiū pilſehtās, iahk beidiot pamašām ūprast weenfahrīšo pateesību, ka arī winu dīšiho un nahkotne ir wišzeesħaki ūsistita ar laukšaimnēzības attīstību un uiplaukšanu. Wini arveenu ūkaidraf un ūkaidraf ijuht, ka winu darbs un pēku arveen wairak ūchauriņaſees un pat iſbeigſees, ja īheem 50 miljoncem piljoni, kas ūahrteef no laukšaimnēzības, netiks nodrošinatas leelakas vīrtiņehjas. Lai kahds u mums katrai ūahwoklis un noderbošandas, mīhs eta. i ipresti ūprast un atīhi, ka, arī ja mums ir peeteekosħi dauds fabriku un mašķinu, lai ūarashotu wiſu wajadsiго, ūħis fabrikas un mašķinas newareġ strahdat pilnā gaitā un pilnos apmehros, ja īho 50 miljonu lauzineeku vīrtiņehjas paliks jemas waj pawišam iſjudis.

Ja mehs preeetu wiša kaunuma ūaknei, tad  
mehs atrastu, ka galwenais gruhtibu zehlonis ir  
mellejams ūabeedriskā

netaisnibâ pret semtureem.

Lauksaimniežiba nawa īanehmuši īawu pēlnito  
daļu un teešu. Tas, ko laukšaimneeks pehrl,  
tas maksā tagad 9 prozentus dahrgat kā pirms  
1914. gada. Bet ko laukšaimneeks pahrdod,  
par to wiņš īanem 43 prozentus majaſk. Tas  
nosīhme, patreis laukšaimneeka dolars ir wehrts  
tikai puši no tā, ko tas bija wehrts pirms 1914.  
gada.

Trihs leetas ir nepeezeefchamas, Iai

laukšaimneeziba weretu atkal uſ angždu tilt.  
Pirmfahrt — Semkopibas ministrijaſ pahrt-  
fahrtoschanas, wehrfshot winaſ galweno uſmaniu-  
bu un darbu uſ valſts laukšaimneezibas rafšo-  
ſhanas programmas iſſtrahdaſchanu. Otrfahrt  
— noteikts plans muhžu aramſemes peemehro-  
tai iſleatoschanai un iſmantoschanai. Trejch-

fahrt — laukaimneegibas nodoklu naštas at-  
weegloščana un tās pahrejo naštū panešamača  
iſlihdsinaſčana (parahdi un prozent). —

Tahlač. Mums jamahžas atraſt un no-  
droſchinat

**darba un nodarboſčanās eſpehjas**  
muhsu pilſoneem. Kad mehs buhſim tič tahu-  
tikuſčhi — un es eſmu pahrleezinats, ka pee tā  
mehs tičsim — tad wiſi pahrejee ſimagee jauta-  
jumi atriſinātees daudž weeglaki waj pat paſchi  
no ſewis. —

Un atkal kahdā zitā reiſē Dr. Ruſwelts  
raſta:

Muhs noſpeejch newiš kapitala truhkums,  
bet gan neweenada un truhziga pirk-  
ſpehju ſadaliſčana un iſsweetoſčana. —  
Man leekas, ka mehs ſtahwam uſ patišam

**jauņas ūaimneegiſkas domaſčanas**  
ſleegſčna. Vehz paſtahwibas, ſtabilitates mums  
jadſenās, ja mehs gribam kaut ſo eeguht no  
muhsu jaunafeem peedſhwojuemeem. Bet zelſč  
wehl nawa galā, daudž ir wehl bailigo un maſ-  
duhſčigo, un ari to ſtarpā, kam ir droſme ne-  
ſinamajā zelā dotees, paſtahw leelas domu ſtar-  
pibas. Bet ſhī neſaprāſčanās nowed pee ta,  
ka neko negrih darit un ka

**nekaſ neteek darits,**  
laujot, lai tičai ſtraume muhs nes... Piekri-  
ſčanas un ſaprāſčanās brihdis war peenahkt  
ari par wehlu. . .

Sargasimees ūajaukt mehrkuſ un metodes.  
Zoti daudži tā ūauktee tautas wadoni neſaredž  
meſchu ſoku dehl. Zoti daudži no wiſeem ne-  
ſpehj ūaprāſt, ka ir nepeezeegſčams tičt pee ūai-  
drības par paſcheem gala mehrkeem.

Thſtā wadoniba aizina ūhos mehrkuſ ūaſahr-  
tot un noſkaidrot, ka ari

**nodroſchinat ūabeedriſkas domas atbalstu**  
ūho mehrku ūaſneegſčanai.

Muhsu walſtij tagad ir wajadſiga, un, ja es  
eſmu pareiſi ūapratis noſkanojumu muhsu wiðū,

walsts jau prāja, lai nahētu beidzot drošmes pilna, besbalīga un

**neatlaidiga un preeksānu eesāhana.**

Visprāhtigais ir iſſekirtees par finamu zelu un metodi un tad to pamēhginat. Ja pirmais mehginajums neisdotos; tad wajadžes waſhirdi-gi atſihtees neisdewibā un mehginafaut ſo zi-tu. Bet par wiſām leetam — darifim fautko! Tee miljoni, kas pehz ta ilgojas, muhſchigi ne-stahwēs un negaidīs, ja tomehr wiſām prāſibū apmeerinaſħana leekās weegli ſaſneedſama.

Mums ir wajadſiga ſajuhſma, iſdoma, iſteh-le, ar ſpehjam weenota weifliba, bet ari droſme nenobihteſ faktu preeksānu, ja tee leekās ari ne-patiſkami un neeppreezinioſchi. Mums naſkas, ja wajadſetu, radikaleem lihdjeſkleem iſlabot truhfumus muhſu ſaimneeziſķa dſihwē, ſem kureem mehs tagad zeeſħam. Mums ir wajadſi-ga jaunatnes droſme. —

Shee Fr. Rūswelta uſſlati un atſinas, kuruſ ſiaſh iſteizis pirms, waj ari pehz preſidenta peenahfumu uſnemſhanās, valihdžes mums ſaprast pehdejo mehneshu waldibas ſoluſ un rihi-zibu Sāveenotās Walſtis, kuri bija wehrſti pret ſaimneeziſko kriſi.

Preſidenta Rūswelta amatā ſtaħſchanās brih-di Sāveenotās Walſtis pahrnehma aſa banku kriſi. Bes ſawefħanās,

**vodot preſidentam plaſħas pilnwaras,**  
bet ſoti radikaleem lihdjeſkleem, kas bija ſaiſtit ar aſſewiſħču eejtahidu un perſonu deesgan prahneem ſaudejumeem, iſho kriſi nolikwideja. Zapeeſiħmè, ka ari wehlakee kriſes apkarosħa-nas likumi bija

**ſaiſtit ar plaſħu pilnwaru doſħannu**  
preſidentam un waldibai.

Nahkoſħais ſolis bija jau diwi gadus wel-kofħo

**budſħeta defizitu iſbeigſħana.**

Galwenā kahrtā to panahza ar eeredku algu (15%) un pensiju ſamafinashanu. She bu-

dscheta ūbalanšehanas likumu sīhmigā kahrtā nojauza par Saweenoto walstju kredita usture-  
shanas likumu. Tuhlia tīka peenemts ari li-  
kums alus pahrdoschanu teesibu atjaunošchanai.  
Walsts kāsei ar to radās jauns leels eenahkums.  
Starplaitā bija ari nodrošinata nauda  
250.000 zilwefu nodarbinašchanai pee meižhu  
tihrischanas un, kur wajadīgs, noķrinašchanas.  
Bet protams, šīee 250.000 no apmehram 15  
miljoneem besdarbneku, bija wehl loti maš,  
tomehr labs ūbekums tas bija. Scheem meižhu  
darbeem par labu našk ari tas, ka šīe wiši dar-  
bi išwedami rokam, bes mašchinam.

Tad, ūskanā ar agrak atsihteem prinzipiem  
waldiba stahjās pee laukšainmeeku, farmeru,  
stahwokla ušlabošchanas.

Šīe galwenee ušdewumi bija raschojumu zenu  
nodrošinašhana un pazelschana, kā ari parah-  
du pahraunošhana. Pehz daščām nedelam  
laukšainneezibas aissardisbas likums tīka ari  
peenemts, pēveenojot winam nodalu par dola-  
ra atrisinašchanu no selta standarta, wišpahrejās  
zenu pazelschanas nolušķā. Tai pašchā laikā,  
lai paleelinatu naudas daudzumu apgroſibū un,  
lai pazeltu zenas, waldibai dota teesiba  
iſlaist walsts kāses ūhmes,

kas iſpehrkamas 25 gados. Šo walsts kāses  
ūhmu eepluhdinašchanu publikā nodomats iſ-  
darit, iſpehrkot agrak iſlaisto eekšējo aiznēhmu-  
mu obligazijas. Likumu noteikumu pēleeto-  
šhana un apmehru noteikšana atstahta preſi-  
denta rokās. Ūhmejotees uſ dolara kurša pa-  
minašchanu, kur preſidentam teesiba ūmasinat  
dolara selta wehrtibū uſ puši, wišch iſteizees,  
kā iſletošhot ūho pilnvaru, tad un ja meen ma-  
jadīejshot. Dolars ir kritees par apmehram  
15%.

Zenu pazelschanas plānu atteezina uſ lau-  
šainneezibas galwenajeem raschojumeem,  
preekšgalā nostahdot kweežhus, kolkwilnu un  
zuķkas galu. Pehdejo gan aplinkus zelā ar ū-

furūšas (kā galvenā varības lihdsečka) palihs-  
dību.

Likumā ir veens

**pawīsam janus prinzip,**

proti, noluhts ūmasinat ūhjumu platibas, un  
lai to išdaritu waldibai dota teesiba nomah tret  
fahrtigu nomas makšu no laukhaimneečiem  
arāmsemi 20—30% no platibas, ar tādu no-  
teikumu, kā ūhij

**ſemei jāpalec neapſeh̄tai.**

To dara, lai raschojumu peedahwajumus buhtu  
eephehjams pēskanot pēprafijumeem, kā tas  
ruhpneezibā noteek jau no ūneem  
laikem. Ruhpneeki, kureem weegli  
paplāschinat waj ūschaurinat raschocha-  
nu pehz patīkas, to labaki waj ūlik-  
takī išdara ūhji, wadiidamees no peķas apreh-  
ķineem. Gewehrojot laukhaimneeču leelo ūkaitu,  
wiku ūimneezibū ūkaiſišchanu par wišu ūemi,  
kā ari ūmturu ūſkatus par ūmees apſtrahda-  
šchanu, kā mudina apſtrahdat wišu ūemi, ja ari  
tas nestu wairak ūaudējuma, kā peķas, bija wa-  
jadsiga waldibas eejaūšchanās jau aprahditā  
fahrtā.

**Bes tam zenu pazelsčhanas noluhtkā**

iemkopības ministriem teesiba ūſlift ūviščkus  
nodoklis, furūš ūmasižatu laukhaimneezibas  
raschojumu tāhlakapſtrahdataji. Tapat ūſlift  
nodoklis uj raschojumeem, kā ūkonurē ar lauk-  
haimneezibas raschojumeem, kā ari ūazelt mui-  
tas wišām ūhūm prezem un raschojumeem. Ge-  
nemito naudu tad iſleetotu no apſtrahdašchanas  
iņemtās ūmees nomas ūamakſai, kā ari ūiſne-  
dīot pēmaſkas, ja ar ūiteem, likumā paredje-  
teem, paņehmeeneem neiſdotos ūazelt zenas weh-  
lamā augstumiā. (Zenās pēskanojamas 1909./14.  
gadu zenam un naudas pirkſpēhjam).

Runajot par

**ūhjumu platibu ūmasižchanu,**  
japeeſihmē, kā ūweenoto walſtu waldiba ūah-

jušes ūčatā ar galvenām īvešķu īsemēm — Kanadu, Australiju un Argentīnu, lai panāktu ari tur iehjumu platiņu jamašīnāšanu. Kanada jau išteikuši ūvu pēekrīšanu.

**Parahdu pahrjaunošanas likuma**  
galwenee noteikumi paredz procentu jamašīnāšanu no tagadejeem apmēreem 6—8 uš 4,5%, kā ari īsemes obligaziju, ja tās buhtu privatās rokās pahrēmīšanu uš valsts īsemes bankam. Paredzeta ari kapitala deldešanas maksu atlīšana, tapat ari īsemes īpaidu pahrēmīšana. Ševisčķi išķehmumu gadijumos paredzeta ari eespehja parahdu sumu jamašīnāšanai. Šo obligaziju išpirķīšanai valsts īsemes bankas išlaicī ūčlu ūčmes, kuru prozentus garantē waldiba. Vēs tam waldiba atbalsta parahda pahrjaunošanas leetu ar valsts kājēs līhdsekkem ūcīdrā naudā, kā ari ar eesķejo aizķehmumu obligazijam, pret tām ūvisčķos gadijumos apmainot privatās rokās atrodošās īsemes obligazijas.

Tad wehl nodomats

#### meklet jaunus tirgus

waj pāplāšchinat ešošhos laukšaimnežibas rāšchojumu eksportam. Vispahr eksporta veižināšanā Šaweenoto walstu waldiba nodomājuši grofit līhdīšinejo tirdzniežibas līhgumu ūhgīšanas ūčrtibu, parejot uš līhgumeem, kas arweenu

#### nošleħdsami ar ūčru eeintereseto walsti

pret ūnameem labumeem un atveeglojumeem Amerikas eksportam. No otras puses Šaweenotās walstis gribot stahtees pē ūčwa augstā mūtū tarifa pahrētrahdašanas, pašeminot dašhas līkmes.

Tad tāħlač, peenemts ari likums par dolara pilnign atraišīšanu no felta standarta un noleesinātā dolara peelih ūčnāšana agrakam felta dolaram wijs os eksķeļmes un ahrsemju maksajumos, ūčnetot un iſdodot. Weens eemeſls, kas uš to pamudinajis, bijis tas, ka vispahr

Saweenoto valstju jaistibas, ari laukaimneefu obligaziju parahdi, pehz pastahwojchās fahrtibas ūkaitijušhees seltā. Ar jauno likumu, tad nu dolars lihdsigs dolaram un kreditoreem ja-peenem kā pilnwehrtigi tagadejee noleefinatee dolari. Tas bija vajadzsigs, jo zitadi, ja aizde-wumus waretu atprasit seltā, laukaimneekem un ziteem parahdneekeem buhtu bijis maš labu-ma no višeem jaunajeem likumeem.

Tahlak tad naht projektī un likumi par nodarbinatibas pazelschannu, besdarba apkaroschanu ar milsigeem lihdsesseem. Data īcho lihdselku tiks sagahdata ar eekšejā aizsnehmuma palihdsibu, weena daļa ūkraju-ſees, ūaleekot kopā daschadus postenus un fondus. Kopsumā ūchee besdarba apkaroschanas lihdselki ūznedja 2 gadu valsts budžeta apmehrus. Ar ūchahdu ūalihdsinashanu mehs dabujim ūkaidra-ku jehdseenu par ūchi projekta plāšumu, nekā, ja pateiktu, ka besdarba apkaroschanai paredzeti 5 miljardi dolaru, no kurās sumas 3,3 miljardu nahtu no eekšejā aizsnehmuma.

Ūchi nauda domata daschadeem raschigeem darbeem, īewišķi buhwem, zel wiāu leelās ūpeh-jas, modinot rošibu daudzās zitās nosarēs. Bet daļa naudas eesshot ari teešči ruhpneezibas at-dīshwinašhanai.

Ūche nu jašāta, ūa ruhpneezibas atdīshwinašhanas projektī ir ne mašak plāšchi kā pahrejee. Ūche leeta gro-ſas ap labprāhtigeem ūindikateem, bet valdibas pahrraudsibā. Domats ir eespaidot algas, to pazelschanas noluhķā, noteikt darba laiku, ūaih-finat lihdschinejo stundu ūkaitu nedelā. Vispahr ruhpneeziba nonahktu ūem

#### stingras valdibas kontroles,

raschoschana tiktū normeta, waretu teift, kontin-genteta atkaribā no peepraisjumeem tirgū, tāpat kā laukaimneezibā. Regulet un normet domats ari akmenogķu, naftas un petrolejas eeguh-šhanu.

Pavīsam jauns šīnīs projektos ir tas, ka mairak domats pahrraudsit un aiskawet zenu no ūjchanu kā zenu pazelschanu. Ruhpneezība zērot peenemt atkal darbā kāhdus 3 miljonus strahdneku. Jo zenu pazelschana wispahrigi ruhpneezībā un laukšaimneeziā ir weens no waldibas galvena jeem mehrkeem. Reisē ar to waldiba atbalsta un weizina ari algu paaugstīnašchanu ruhpneezībā un zitās darba nosarēs.

Ruhpneezības, kā wispahr privatšaimneeziā bas rofibas atdfihwinašchanai teek peegreesta wisleelakā wehriba un usmaniba, jo pastahw uſſkats, kā pīlnigs

#### Kriſes remdinaſhanas ſahkums

Buhs atſihmejamā tikai tād, ja waldibas nau-das tehreshanas un darbu radishanas dīrīstele buhs pahrgahjuſi pateežā leefmā privatšaimneeziā. Lai to nodrošchinatu, tapēžā zīhna pret kriſi ſahktā tik plaſhi un wiſpufigi.

Saweenotās walſtis zer, kā ari,

zītas walſtis atſihs par eeſpehjamu  
spert lihdsigus ūkus, lai kriſes apkaroshanas zīh-na ſahktos starptautiskā mehrogā. Lai tas tā notiftu, tād tomehr wehl ūoti daudz ūchlehrſchī un ūwekli pahrwarami. Ari Londonas ūaimneeziā ūkonferenzei nahkhees ar to galvenā ūahrtā nodarbotees. —

Tāhda nu buhtu ihsūmā attehlotā Saweenoto walſtu darbiba pehdejos trijos mheneſchos kriſes apkaroshanas zīhnas laukā. Katram buhs jaatſihs, kā uſſahktā

#### Zīhna pateežā ir ahrkāhrtīgi plaſha

un aptvērošā ūiklab iſdomas un iſtehles, kā ari panehmeenu un metodu ūinā, ūapat ari zīhna ūnodomato ūaudas lihdselku apmehru ūinā. Waretu ūeilt, kā neka tamlihdsiga neweena ūita walſts nebija uſſahkuſi. Un taisni tadehls, kā zīhna ir ūahktā wiſos poſmos uſ wiſas frontes Amerikā walda ūipra pahrlēezība, kā iſnahkumi buhſhot apmeerinoſchi.

Ir jau daschi nowehrojumi un fakti, kas leefas to apstiprinot, kaut ari wišam tam jatuwojas wehl ar finamu uſmanibu un atturibu:  
laiks ir wehl par ihšu.

Vispirms, paſlausīmees,  
ko ūka prezidents Ruswelts  
pats, kura nowehrtejumus atrodam jau minetā  
radio runas atſtahtijumā no maija ūahkuma.  
Tur lažam:

„Schodeen mehs waram teikt, ka ir pamats do-  
mat un tizet, ka stahwoſlis tomehr ir drusku la-  
baſs, ka pirms diweem mehnēcheem. Ruhpnee-  
zibā wehrojama leelotā roſiba, dſeſzeli pahrwa-  
dā wairak preſčhu, laukſainneezibā raschojumu  
zenas ir zehluſchās, bet, neſkatotees uſ to, es to-  
meh neſahkſchu aifrautees ar pahraſ juhſmigu un  
pahrdroſchu ſiru iſplatiſhanu.

Mehs newaram zeret „aiſrunat“ ūewi atpačaſ  
pee uſplaikuma un labklažibas. Mana apnem-  
ſchanās ir buht godigam pret ūchis ſemēs eedſih-  
wotajeem wiſos laikos. Es negribu, ka mehs  
atkal eetu pa ſpekulazijs geſkigo zelu, domadami  
ar to radit paleekofchu uſlaboſchanos. Es negri-  
bu, ka juhs,

aiſrandamees no pirmajeem ūafneegumeem,  
ſahktu eedomatees, ka mehs drihſtetu atgreeteees  
pee wezā uſſkata, ka mums weenigi wajaga pa-  
zelt tihrumu un fabriku raschojumu daudſumu,  
zerot, ka gan jau labee gari atradis ūcheem ra-  
ſchoujemeem pirzejuſ par augſtām zenam. Tā  
domajot un riſkojotees, mehs warbuht waram  
peedſihwot iħsu uſplaikuma briħdi, bet driħ  
ween tad atkal par jaunu nonahktu wezā poſtā  
un nelaimē.”

Un kahdā runā  
ruhpneeku un tirgotaju  
preefiċċha prezidents Ruswelts pahris nedelas  
wehlak teižis iħahdus ūhmigus waħrdus: Bet  
jewiſħčei es greeiħu juħsu wehribu uſ kautko, par  
ko wajadjetu buht ūkaidribā mums wiſeem, proti  
— ka juhs wiſi, katra ūfawā uſneħmu mā, un pa-

ſchi juhſu uſnehmumi ir wairak nekas ſā tikai neatdalama weeniba leelajā kopibā, un, ſā galvenais un ſvarigakais muhſu tautſaimneezibā ir ſchi kopiba, bet newis katra atſewiſchka weeniba.

Jums buhs maſ labuma, ja kaut kureſh weens uſnehmumis peepetſhi aplauks, famehr pahejee atradiſees wehl kriſes ſchaugos. Es praſu un ſagaidu, lai juhs eetilpinatu juhſu labſlahjibū wiſas ſemes kopigā labſlahjibā, lai juhs

**wehrtetu ſaimneezisko atweſeloſchanos,**

ifejot no wiſas walſts weedokla, bet ne tikai no katra atſewiſchka uſnehmuma waj ari nosares weedokla. Mana wehleſhanas ir, lai jums buhtu wajadſigā tahredſiba atbihbit pee malas wiſas ihpatejnējas un patigās intereses, bet domat un strahdat preefſch wiſpahrejās atweſeloſchanas walſts mehrogā. :

Tiktahu preſidenta Rūjvelta wehlmeſ un ze-ribas.

Un tad maija otrā puſē un junija ſahkumā, parahdijās pahrmairau nowehrtejumi, dibinati uſ ſtaitleem un falteem.

No daudī puſem nahkuſhi paſinojumi par jau-nu strahdneeku veenemſchanu un strahdneeku ſkaita pawairoſchanu. Tapat paſinojumi par strahdneeku algu paaugſtinajumeem. No dſelſs-zeleem nahza paſinojumi par paſtiprinateem wa-gonu pеeprafijumeem. Daudīas ruhpneezibas no-sares ſino par darbibas paplaſchinachanu. Pee-mehram, dſelſs un tehrauda fabriķas ſino, ſā maijā strahdajot 30% pilnas darbibas apmehrā pret 24% aprili un 15% martā. Maija nodar-binatibas prozens ir augstačais, kahds noweh-rots vēž 1931. gada pawaſāra.

Tas wiſas ir ſinas par atweſeloſchanas ſahku-mu. Pee ta naheſ ſlaht wehl tas, ſā ari zenaſ, ar ſoti maſ iſnehmumeem, ir kahpuſhas un ne tikai Šaiveenotās walſtis, bet ari daudī zitās walſtis. Tas ſihmejas wiſpirns wehl uſ ifejveelam un laukſaimneezibas pahrtikas raſchojumeem. To rahda ſchahdi ſtaikti:

	3. martā	2. junijā	ſelta %
Dolarš <sup>1)</sup>	100	84,29	2,6 pret 3,3
A. mahrzina <sup>1)</sup>	70,24	69,04	
Zukurs			
Nujorkā	90	152	+42 <sup>2)</sup>
Londonā	5,6 <sup>3/4</sup>	6,0 <sup>3/8</sup>	+11
Kafija			
Nujorka	8	8½	-16
Amſterdamā	19 <sup>1/2</sup>	17	-13
Taufi			
Tīchifagā	3 <sup>3/4</sup>	6 <sup>3/4</sup>	+51
Hamburgā	12½	19½	+54
Kautſchuks			
Nujorkā	3 <sup>25/32</sup>	6 <sup>7/8</sup>	+45
Londonā	2 <sup>1/32</sup>	3 <sup>19/32</sup>	+71
Ķveečki			
Tīchifagā	48 <sup>3/4</sup>	73 <sup>5/8</sup>	+27
Roterدامā	3,77 <sup>1/2</sup>	4,37 <sup>1/2</sup>	+16
Varēži			
Nujorkā	5	8	+34
Londonā	31 <sup>3/4</sup>	43 <sup>1/2</sup>	+34
Sudrabš			
Nujorkā	27,60	34,95	+ 9
Londonā	17 <sup>1/16</sup>	19 <sup>1/16</sup>	+10
Ročwiļna			
Nujorkā	6,26	9,12	+19
Liwerpulē	4,63	6,11	+25
Schos ūtaitus par zenu zelisħanoš papildina mehl ūkoſhee ūalihdinoſhee indekſu (rahditaju) ūtaitki no 22. maija par zenu Amerikas tirgoš: pagahjuſchā nedelā pirms mehnejcha			
gaļas lopi	60	51	
dījhwas zuhļas	54	38	
jehri	53	41	
wilna	51	42	
ahdas, jehlas	74	45	
ķveečs	63	50	
ķočwiļna	34	46	

<sup>1)</sup> Prozentos no ſelta wehrtibas.

<sup>2)</sup> + nosihmē zenu ūtapsčanu, bet — nosihmē zenu ūtapsčanu.

Augshejā pirmā tabelē mums īvarigakē ir  
pehdejās ailes ūaitki, kas rahda no 3. marta līdz  
2. juniju zenu kāpīšanu waj trišanu pro-  
zentos un pahrekhīnātū seltā, lai buhtu drošībs  
pamatā jālihdsinājumam. Kā redzams, leelam  
wairumam rāshojumu zena kāpīšas. Iesāk-  
mums ir ūāsija, ko išskaidro ar leeleem agraķeem  
eepirkumeem, kāpēz peepriķijumi išpalikuši.  
nogaidot zenu noregulešhanos. Dolars, kā re-  
dzams, bijis nokritis par 15%. Vee ūeem ze-  
nu ūaitkeem wehl ja pāskaidro tomēhr ari kaut  
kas zīts, proti — waj zenu kāpīšana fahkušes  
pehž dolara kārtā lejā nolaishanas waj pirms  
tam un, zīk leels eespaids už zenu zelšhanos  
taipi ir bijis

#### dolara kārtā nokrišhanai un zīk pahrejeem waldbas ūoleem.

Nemēsim, peemēhrām, kweeschus. Ūche jāci-  
rahda, ka zenu zelšhanās fahkušes jau nedekās  
trihs pirms dolara kārtā mainas un turpinaju-  
šes ari pehž tam. Aprīļa 1. deenā kweeschu ze-  
nas indeks Amerikā bijis 72,03, tad 20. aprīlī,  
kad Sāveenotās Walstis atteizās no selta ūan-  
darda, indeks bijis 80,46 un tad 4. maijā 85,12.  
Kā redzams, kweeschu zena kāpīšanu ir eespa-  
dojuši wišpahrigi waldbas ūoli un ūries apķa-  
rošhanas likumi, zitadi jau zena buhtu fahkuši  
fahpt tikai pehž selta standarta atmešhanas. Lee-  
laikais eespaids gan buhs paredzēti ūebjumu pla-  
tiņu ūamīšanai. Vēs tam nahzis ari si-  
namas, ka ūogad ūagaidama stipri wahja kweeschu  
rāšha.

Sāveenoto walstu Semkopibas ministrijas  
īaimneeziķa biroja ūinojumā teikts, ka zenu zel-  
šhanos išaukuši trihs zehloni: 1. wišpahre-  
jais uisskats, ka eesahkušes strauja īaimneeziķas  
rošibas atdīshwināšhanās; 2. inflazijas gaidi-  
šana un 3. ūinas par ūagaidameem wairakeem  
kweeschu un zītas labibas rāšham.

Ūchinī ūinojumā wehl teikts, lai ūaimneezi-  
bas rāshojumu

zenu zelščanas nežuši teesžnu labumu  
femtureem

un ari pilnos apmehros, jo pehrkamo pretšču  
zenas weiklos neefot pazeļtas.

Wahzijas ūaimneezijskais ūchurnalns „D. D.  
Dekonomist“ 2. junija burtnizā dewis zenu kū-  
stibas nowehrtejumu, kura starp zitu teikts ūe-  
iōshchais. Amerikā zenas ūahpusčhas un stipri  
pahri par dolara kura noķrīšanas prozentu,  
tas ir,

zenas ūahpusčhas seltā.

Un īhe ir leela iſſčikiriba starp zenu kūstibu  
1931. gadā pehz angļu mahrzinas kura noķri-  
šanas un tagadejo. Toreijs seltā nepahrrehki-  
natās zenas ir noturejuščas, bet seltā noķritu-  
ščas par 17%.

Pee tam, lai gan leelačas dačas raschojumu ze-  
nas ir ūahpusčhas, dačhas tomehr ir ūritusčhas.  
Peemehram: ūafijas, wilnas, ūihda, ari naftas.  
Šai neweenadiba zenu kūstibā leekas norahdam  
uš to, ka zenu ūahpusčanas eemeelli nawa melle-  
jami weenigi ūaveenoto walstu walutas poli-  
tikā, warbuht, ka īhi walutas politika (dolara  
kura ūrisčana) nawa pat ne galvenais eemeells  
zenu pahrmainaam. Dačhas zenas ūahpusčhas  
ķahpt jau dauds agrak par ūaveenoto walstu  
walutas politikas mainu. Azimredšot ūawu Io-  
mu ir ūpehlejušči gada laika eespaidi, warbuht,  
ari tas, ka dačħas walstis wišpahrigi

ūaimneezijskais stahwollis ūah ūslabotees,

warbuht iſſčikiroščais bija ari jau presidenta un  
politikas mainas ūaveenotās walstis, ka ari  
plachā frontē uſſahktā zihna pret ūaimneezijsko  
ķrissi.

Uš ūvarigo jautajumu, zif leelā mehrā zenu  
zelščanas Amerikas un pasaules tirgos ir biju-  
si aktariga no dolara kura nosiščanas, nemaz  
nawa wehl eespēhjams dot pilnigi drošhu atbil-  
di. Bet tikdauds, leekas, war jau teikt, ka Ame-  
rikas politikai buhs paleekoschs eespaidis, ka tas

1931. gadā bija Anglijas politikai, jo azimredzot viši  
apstahki tagad preeksījā ūsimneeziķīkās atvejelo-  
šanās ir ijdewigaki

lā toreis. Šītās laiks, kas 1931. gadā nebija  
vehl peenahžis, tagad leekas ir peenahžis. Vē-  
tam jāņem wehrā ari tas, ka Amerikas ūki un  
paneħmeeni ir dauds wišpufigaki un plāščaki,  
lā jebkura zita walsts eepreeksījā, tīslab Anglija,  
lā ari tanis walsts, kas sekoja Anglijas parau-  
gam. Tas walstis apmeerinajās gandrihs waj  
weenigi ar walutas kura nolaišhanu lejā, pa-  
teefibā no otras puses, pat mehgina ja ūshauri-  
nat kreditus un turet zenas lejā. Amerika peegahjuši ūsimneeziķīkās krišes apkaroschanai pawi-  
šam zitadi.

Wišpirms jau tāhdā sīnā, lā reišē ar kura ū-  
laišhanu lejā nahk ar krēdita paplaščināšhanu  
un wehl ziteem ūkoleem, kuru noluhts ir zenu  
zelšhana.

Tīktahlu ūkis wahžu wehrtejums. Wiši tī-  
kai apstiprina to, kas ūchini apzerejumā jau at-  
fahrtoti teikt par krišes apkaroschanas paneħ-  
meeneem, zihnas uſſahkšanas laiku un nau-  
das kura ūhramaiķu lomu ūchini zihna.

Ko Saweenotās walstis wišpahr darijuščas  
un dara krišes apkaroschanas zihna, to mehs  
nu ūche redzejām, un no teiftā nav ari gruhti  
iſlobit mums derigo un peenemamo. —

Bet ne tīkai mahzitees no wiša teiftā, bet tīk  
ari ūkaidribā var to, ka ja Saweenotās Walstis  
un pahrejās ūmē ūsimneeziķīkās krišes ašums  
ſahktu juhtami masinatees, tas ari

mums nestu leelus labumus.

Zo ūsimneeziķīkā ūtahwokla uſlaboschanās vir-  
mās ūkas buhtu, lā pahrtīkas lihdselli importa  
(ruhpneegības) ūmē atkal pāstiprinatos pa-  
tehriksījā un pēeprāsījums vēž zitu ūmē pahr-  
tīkas raſhojumeem, un tas uſlabotu ari muhšu  
eksporta iſredzes un

pazeltu laukū ūsimneeziķības raſhojumu zenas.

Pateesibā tad pazelstos ari pahrejo muhju eksporta preekschmetu zenas, kā koku materialu, linu un zitu, jo šķēe preekschmeti ir jehlweelas; waj pušfabrikati, īru patehriash un zenas īoti atkarajas no wišpahrejā ūaimneezišķā stab-wokka.

Bet tomehr, lai tas waretu peepildites, tad janokahrtojas wehl īoti daudseem ūarejhgiteem jautajumeem, no īru atrisinašhanas atkarajas

### pasaules ūaimneezišķās krīses

remdinašhana un galigā pahrwarejħana.

Beemehram, ir nepeezeesħami, ka nofahrto-  
tos starpwalstisko īra laika parahdu jauta-  
jums, tāpat atbrunošchanas jautajums, no īura  
labweħligas atrisinašhanas wiſleelakā mehrā  
atkarajas paħħawibas un uſtizibas atjaunošcha-  
nas atfeviščikās walſtis un ari walſtu starpā,  
tāpat jautajums par naudas furseem un stabili-  
setu walutu wiſpirms jau leelakās pasaules  
walſtis, tāpat jautajums par briħwas waj  
kaut zif

### atweeglotas pretšħu apgroſibas atjaunošchanas pasaules tirdsneezibā<sup>1)</sup>)

Ar īo tuwā īakarā stahw ari naudas un wa-  
lutas briħwas apgroſibas atjaunošhana, starp-  
tautisko kreditu un prozentu jautajuma nofahr-  
tošħana, jautajums par dasħħahrt pahripihleto  
muitu likkju paſeminašħanu, dasħħado tirds-  
neezibas erobesħojumu un aisleegumu atweeg-  
lošħanu, waj pat atzelšħanu, lauk ūaimneezišķas  
rasħojumu un jehlweelu

zenu pazelšħana un nostiprinašħana.

<sup>1)</sup> Biżżejjed meirinošħā waj pat draudosħā stab-  
wokki ari meħs idha finn ehem nonahkuši, to pree-  
rahda tas, ka ši għadha pirms 4 mehnejħos, no  
janvaru l-ħidji aprilim, muhju aħri tirdsneezibas aktal  
ir faru fuji u 46 miljonu latu no ari tikai jau 56,3  
miljonu lateem gadu eeprekej, noflehdjostees par 4  
mehnejħheem ar 5,2 milj. latu išturu kum waj paf-  
wi pret 7,1 milj. latu pahrpali kum waj aktivu pa-  
għajnejħa gadha par to pafċu laiku.

Ar ženu jautajumu īstahw zeešħâ ūkarâ jautajums · par raſħoſħanas pahrkahrtoſħanas reguleſħanu, waj pat eerobeſhoſħanu lauſſaim-neeziħbâ un ruhpneeziħbâ, atfeviſħkâs walſtis un paſaulē, walſtim ūtarpeji weenojotees. Ta-pat ari starptautiſħkâs preſħu apmainas pahr-kahrtoſħana. Beſdarba ūmaſinaſħana, waj iſbeigſħanâs un nodarbinatibas paželſħanas jautajums finamâ mehrâ riſinajees atfaribâ no eepreokſhejo jautajumu kahrtoſħanas, bet beſ-eewehribas nevarès pamet jautajumu par beſ-darba teeſħu apkaroſħanu atfeviſħkâs walſtis un starpwalſtiſħkâ mehrrogâ.

Leelu lomu wiſu iſho jautajumu kahrtoſħanâ peekfriht Saweenotām Walſtim kâ leelakam kreditoram, kâ ūwarigam faktoram paſaules preſħu apmainâ un tirdneezibâ ūni viſħek wehl tadeħl, kâ Saweenoto Walſtu tħiegus patreijs ir-gandriħi waj ūleħgħi Eiropas rasħoju meem augsto muiitu deħl. Kâ jau teiħts, iſho katra ſi-nâ ūnago jautajumu no-kahrtoſħanas un pat to no-kahrtoſħanas eewadiju meem un ar walſtu ūnneezifkâs roſibas atspiroſħanas labweħlig-ġas ūkka buhs ūjuhtamas ari pee mums, un tas-ſas eejpaidoſ muhixu

#### ſaimneezifkâs dſiħwes atplauſħann.

Ar to meħs tad

#### buħtu nobeiguſħi

ſaimneezifkâs kriſes īstahwo kla apfletiſħanu un eſam ari eepaſinuſħees ar dājxhadeem eeteiku-meem un paneħmeeneem kriſes apkaroſħanâ.

Mums atleek weħl tikai ūwarigakos norahdi-jumus preeħiħlikuma weidā kopâ ūjwiġi, lai ari mums buħtu pee rokaſ u ſmetums kriſes apkaroſħanas planam, waj wiśmaſ peeteekoschi materiali kriſes apkaroſħanas programas iſ-trahdaſħħanai.

Bet pirms ta iħsumâ weħl jaapeegreejħas da-ſħeem żiteem jautajumeem.

## Vispahrejee politiskee jautajumi.

Sche es gribu atsīhmet tikai ļekoīšo.

Par eekšējo politiku, eešlaitot ari wehleščanu likumu un Satverīmes grosīšanas jautajumu un projektu, īchimbrīščam runat nebija mans nodoms. Tas lai paleek kāhdam wehlačam briķīm, kad buhs peemehrotaks laiks īho jautajumu apšķatišchanai. Kas sīhmejas už waldibas, ministru kabineta peenahķumem un teesībam, tad par šo jautajumu īchini apzerejumā ūti beesshi bijusi runa (skat. ari 1. daļu 38. l.p.), norādot, ka ūaimneeziķis kriš apka-roščanā panahkumi ir bijušhi tikai tur, kur

waldibai dotas peeteekosīhi plaščas teesības.

Par īchāhdām teesībam patreis noteik wehī zīhnas daščās walstīs. Peemehram, Īščekoslo-waķijā nupat waldibai ir pēcšķirtas jaunas pilnvaras.

Ari par

pašhwaldibu reorganizaciju tanpības noluhkos

un par pašhwaldibu budžeta ūaminoščanu un pahrkahrtosčanu, atsīhmejot šo jautajumu ūarigumu, buhs ja pahrrunā zitā reisā.

## Par ahrejās politikas uſdewumeem,

wišmaš par wiāu ūaimneeziķo daļu, ir īchini apzerejumā ūneegti daudzi norādījumi.

Muhsu ahrejās politikas pamatuſdewumi ir weenkaħrīši un ūamehrā weegli pahredjsami, ja eeweħrojam muhsu geografiķo stahwokli un muhsu walsts apmehrus, politiskas un ūaimneeziķis kriš wajadības.

Muhsu droščiba, meers, ūaimneeziķis uſplaūkums un labklahjiba zeešhi ūaištita ar pahrejās pasaules droščibu, meeru, ūaimneeziķo

rošibū un attihstibū. Tahevž wiſos gadijumos, paſchi par to eestahdamees, atbalſtīſim wiſpahrejo zenſhanos pehz meera un droſchibas uſ labwehligas un meermihligas ſapraſchanas un

### ſawſtarpejās uſtizibas pamateem.

Ar to buhs wiſlabaki paſkalpots tautu un walſtu ſaimneeziſkās roſibas paſelichanai un raſchoju- mu apmainas atdiſhwinaſchanai, kuru tad wa- rēs atbrihwot no trauzejoſcheem eerobeschoju- meem.

Ja tas buhs eevehrots, tad wareſim

### paſargat ſawas riſzibas brihwibū

un ari maſheſim atraſt ihyto zelu. Mehš, weizi- nadami labu prahtu un uſtizibu pret mums, zentifimees uſturet labas un draudſigas atteezi- bas ar wiſeem ſaimineem un ari ar pahrejām walſtim, bet neweenā gadijumā neaifeedami tik tahlu, ka no ta waretu zeltees paſhrpratumu un ſareſhgijumi ar zitām walſtim. Tas pats ſih- mejas uſ riſzibu, runam un ſapulzem muhſu walſts robeſchās, ja jautajumi ſtahw ſakarā ar ahrwalſtim.

Saimneeziſkā ſinā muhſu ſkati peegreeſiſees tu- wakeem ſaimineem — Baltijas walſtim, kā tas noſpraustiſ muhſu tirdſneezibas lihgumu politi- kā, un wiſpirmā fahrtā Žgaunijai un ari Lee- tawai. Jo zeeſchaki buhs ſchee ſakari, jo iſdewi- gaki tas buhs wiſeem dalibneekem. No leela- jām, tahlaſjām walſtim wiſpirms Anglijai, Franzijai, Padomju Šreewijai un Wahzijai. Tur tapat kā daſchās zitās walſtis — Belgijā, Holandē, Sweedrijā — ir muhſu eſporta gal- wenee tirgi. Ruhpeſimees, lai mums iſdotos tahlredſigā politikā modinat un uſturet pee wi- neem atſiau un pahrleezibu, kā ari wineem ir iſdewigi uſturet ar mums abpuſeji diſhwus ſaimneeziſkus ſakarus, dibiñatus uſ ſamehriga un taiñiga lihdſſwarojuma. Lihdſigā fahrtā

iskopīsim ūervas atteezibas ar pahrejām walstīm,  
ſewiſchēti ar muhšu raſchojumu nokehmejām.

Golwendais ahrejā politikā ir un paleek pa-  
ſtahwiga modriba un aktiuitate.

## Mani preeſchlikumi

Tagad, nobeidsot, es gribu wehleis ſopſa-  
wilku mā atſihmet, kas jadara, ja newar zitādi,  
un jadara drihs, beſ ilgaſas leekas ūweſchīnas.  
Kā tas iſdarams, par to aifrahdiſumus laſitajſ  
atradis iči apzerejuma wiſu trihs daku la-  
puſēs.

### 1. Janodroſhina un janſtur lata krijs.

2. Japanahk lihdsjwarots, weſeligs un  
reals walsts budſchets, kas buhtu peeflakots  
muhšu piljoni nodokli nomakas ſpehjam.

a) Rehkinotees ar muhšu ūaruļuſhajām ūaim-  
neezibas ſpehjam, ūamehrigi un taiſnigi ūama-  
finami wiſi iſdewumi.

b) Tomehr pehz eeſpehjas budſcheta uſtura-  
mas ūumas, ūuru uſdewums ir raſchoſhanas un  
apgroſibas teescha weizinaſhana. Tāpat ūumas ūap-  
italeegulbijumeem, ari ūumas Šemes un  
Hypoteku bankai.

c) Uhrfahrtejā budſcheta iſdewumi ūedjami ar  
eenahkumeem no ahrejā waj eeſchējā aifrahmu-  
ma, kā ari iſwedot daſchadus leelaſus darbus uſ  
fredita.

d) Žaatdſihwina un jaſazeļ ūaimneezī ūro-  
ſiba wiſās darba nosareſ, bet wiſpirmā ūahrtā  
laufhaimneezibā. Jaſazeļ tautas eenahkumi un  
virktiſpehjas no roku un peeres darba, no no-  
darboſhanas laufhaimneezibā, amatneezibā,  
ruhpneezibā, tirdžneezibā.

e) Zapazet eenesigums un tihra pēna da-  
schados walsts ujaehmumos, īamehrā ar eegul-  
dito kapitalu.

f) Par walsts budschetu teiktais (ar sinameem  
eerobeschojumeem) atteezinams ari uš pašhwel-  
dibas budscheteem.

3. Japanahk aktiwa, waj wišmas lihdsswa-  
rota ahrejas tirdsneezibas un makſajum<sub>II</sub> bi-  
lanze.

a) Žaueizina un jaatjauno, un zapazet eks-  
ports, wišpirms laukšaimneezielas raschojumeem,  
tad ūku un ūku iſstrahdajumeem un ari ruhp-  
neezibas raschojumeem. Tas jadara wiſeem  
peemehroteem teesheeem lihdsekleem, paturot ari  
raschotanas peemakħas, un wajadsibas gadiju-  
mā peeleetojot tās ari ruhpneezibā.

b) Žanodibina zentrala eestahde eksporta  
weizinašhanas darba apweenoschanai un razio-  
nalijschanai.

c) Žapahrilehdī tirdsneezibas lihgumi, peemehrojot tos ūchi laika wajadsibam, prasibam un  
atsiaam.

d) Žameklē jauni eksporttirgi muhsu rascho-  
jumeem. Jaatrod eespehja pašlašchinat tirds-  
neezibas darijumus ar Padomiju Kreeviju.

e) Žaiskopj peemehrota, muns iſdewiga, pre-  
tīchu apmainas tirdsneeziba.

f) Žimports ūčhaurinams, turot to pateeso  
wajadsibu robeschās, tai pašchā laika weizinot  
pašchū ūmē atrōdamo, waj raschoto jehlweelu  
iſleetošchanu, atšakotees no leeku gresnunta un  
tamlihdsigu preefšmetu eenevšhanas.

g) Žaissteek pašheeem ar ūču maiši.

h) Žapatur walutas tirdsneezibas eerobescho-  
jums.

i) Žapatur importa reguleščayas komisija.

f) Importi eerobeschojami ar peemehrotu muiitu un kontingentu valihdsibu. Tomehr ja-athkas no eerobeschojumeem, tiflighds to dara zitas walstis, un to peelauj muhku faimneeziſla's itahwoſlis.

I) Zapaplaſčina faimneeziſke ſakari ar Žgauniju un Leetawu muitas unijas waj zitadu lihgumu zelā.

4. Laukſaimneeziſbā nodroſchinama un noſti-  
prinama eeneſiba un raschoſchanas atmakscha-  
nās.

a) Žaueizina un janodroſchinia laukſaimnee-  
zibas raschojumu eksports.

b) Gekſchjemes tirgū nodroſchinamas peemeh-  
rotas taiñigas zenaš, kā ari panahkoma iſlih-  
dīnāſchanās starp ſemajām laukſaimneeziſbas  
raschojumu un augſtajām ruhpneezibas pretſchu-  
zenam. Gekſchjemes tirgus zenu labā pazela-  
mas ari pilſehtneeku pirkſtehjas.

c) Raschoſchanas peemakſas paturamas, iſpla-  
tot tās wehl uſ daſcheem ziteem eksportam pe-  
mehroteem raschojumeem.

d) Garantētas zenaš paturamas.

e) Raschoſchanas reguleſchana, kür ta waja-  
dſiga un eefſehjama, iſwedama apdomigi un  
taiñigi.

f) Leetischiķas robeschās weizinama rascho-  
ſhana noſarēs, ar kuru raschojumeem (jehlvee-  
lam) atweetojamas lihds ſchim no ahrſemem ee-  
weſtās mantas. Tas ſihmejas ari uſ import-  
mantam paſdu laukſaimneeziſbu wajadsibam (fir-  
gi). Nokahrtojama fartupeļu ſpirta dedſina-  
ſhana un iſleetoſchana.

g) Laukſaimneeziſbas paſrfahrtoſchanās un  
peemehroſchanās tirgus praſibani, weizinama.

h) Zanokahrto rāshořchana, ūškanā ar atse-  
wiſčko nowadu peemehrotibū, ſinamām kultu-  
ram, un atkaribā no rāshojumu išmantořchanas  
eeřpehjamibam.

i) Rāshořchana ūlehtinama, nekaitejot rāshu  
augštimam. Pee ūaimneeřořchanas weida pe-  
mehrořchanas tagadejam laikam, leela wehriba  
peegreeshama pareisai ūaimneezibas wadibai.

j) Žamasinami prozenti, parahdu pahrauno-  
řchanas likums peemehrojams pateesām dži-  
wes wajadſibam un prasiſibam. Walsts Šemes  
bankai atwehlami peemehroti lihdseki. Arī pah-  
rejeem ūrediteem ja buht iehteem. Žinvertara  
un ſemes pahrdořchanai iſſolēs ja paleek eero-  
schotai.

k) Nodrořchinams laukhaimneezibā wajadji-  
gais darba ūpehks, pee ūaimneeziskajam ūahro-  
řlim peemehrotām algam. Atbalstama lauk-  
strahdneku džihwoſku zelſchana, un wehl ūtecm  
aiweeglojumeem weizinama ūrahdneku ūme-  
řchanas uſ laukeem.

l) Žiſkopjama un paplařchinama laukhaimneez-  
ibas ūpdarbiba rāshořchanas, pahrfrahdařcha-  
nas, eepirkřchanas un pahrdořchanas, kā arī ūre-  
dita nosarēs.

m) Reorganisējama un leetderigi no ūrahdamā,  
iſſauſhot leeko paraleliſmu, agronomiſkā vali-  
džiba un wiſ ūaukaimneezibas weizinatřchanas  
darbs. Šini darbā, blaſkus technikai, leela ka  
id lihds ūchim wehriba peegreeshama ūaimneez-  
ibas wadibas mahzibai un ekonomiſkeem ju-  
rumēm.

n) Paplařchinams laukhaimneezibas ūglīti-  
bas, iſmehginajumu un pehtijumu darbs, teč-  
niſkais un ekonomiſkais.

o) Ūaukaimneezibas aiffardſibas likumi uſ-  
turami un wajadſibas gadijumā parlařchinari.  
Lāpat ecwedamaž muitas un kontingenti.

r) Išbuhwejami zeli un wišpahc ušlabojami un atveeglojama ītūlīme.

f) Sweiñeeziba, sirokopiba un siwju išwehrte-  
ščana weizinama un nodrošchinama.

5. Ruhpneezibai janodroščina eespehja ra-  
ščot weetejām wajadšibam un eksportam.

a) Cespehjamibas robeſčās atveeglojami no-  
dokli, sozialās nasta, prozentu un kredita gruht-  
tibas.

b) Raſhožčana ruhpneezibā aiffargajama ar  
muitam, gaivu preſču importa eerobeſčoju-  
meem.

c) Ruhpneezibas raſchojumu eksports weizi-  
nams, kā jau aprahdits pēe eksporta (Kaitlis  
3). Raſcheišanas peemakšas peemehrotā we'dā  
peeletejošmas ori ruhpneezibas weizinashanai.

d) Ruhpneezibas weizinashanas virseenā  
buhtu dauds darits ar buhwneezibas atdiſhwina-  
ščani uſ laukeem un pilſehtās, ar valdibas  
darbeem, iſbuhwejot dſelſſzelu un ſemes zefuš.

e) Ruhpneezibai jazenščas ſalehtinat raſho-  
ščanu un, kur eespehjams, ſamasinat ſauv rā-  
ſchojumu genas.

Dſinejſpehka ſalehtinashanai iſbuhwejama  
Daugavas ſpehka ſtažija.

6. Augneezibas gruhtibas atveeglojamas  
peemehroteem lihdſetkeem.

7. Pilſehtu namſaimneezibas nasta un no-  
dokli turami panesamās robeſčās, jaſagatawo  
zeļšč, lai namſaimneezibai atdotu riņžibas  
brihwibu par ſauveem ihpachumeem. Atveeg-  
lojama parahdu un prozentu nomakša. Parah-  
du paſrjaunoščanas likums atteezinams uſ pil-  
ſehtu nekuſtameem ihpachumeem peemehrotā  
plasčumā.

## 8. Nodarbinatibas pazelschana waj besdarba apkarovschana

a) išvedama razionali un ūtmigi, atmētot, zif eespehjams, lihdisschinejo ūbeedrislo darbu metodi, tai weetā leekot fahrtigu darbu pēe fahrtigeem noteikumeem.

b) wišpirmā fahrtā wehriba pēgreeschama strahdneefu atpakaļpahmeetoſchanai uſ lauku ūaimneezibam.

c) Weizinama laukstrahdneefu dsihwočku ūzelſchana, atweeglojama notiſchana darba weetās un wišpahr pabalstama un atweeglojama strahdneefu nomeſchanās uſ laukeem.

d) Peemehroteem lihdsefkleem un laikā ūper- teem ūoleem janowehrīch leeka ūrahdneefu un pahrejo darbineefu ūapluhſchana weetās, kur wineem nodarboſchanās naw atrodama.

e) Želu, plāžho melioraziju (ari uſ walsts ūsemem un meſhos), Daugawas ūpehla ūstazijas un ūzitu buhvoju darbi razionali ūadalami pa wi- ūu gadu.

f) Meſhu darbi eefahrtojami ar tādu ap- rehkinu, lai tos waretu laikā eesahkt un lai iſ- ūargatu ūrahdneefus no leekas pahrzelschanas un no leekiem iſdewumeem.

g) Ahrfahrtejā budſchetā paredſeto walsts darbu ūinanſchana nodroſchinama ūeenahzigā laikā un apmehrā.

h) Muhsu ūkolu ūistema un mahzības progra- ma peemehrojama muhsu dsihweſ ūateſām wa- jadſibam un apstahkleem, audzinot jaunatni dsihwei, newis ahrā no tās.

9. Satikmes leetas ūteidsami nofahrtojamas taiſnigi, eedsiħwotaju ehrtibam ūeemehroti, iſ- lihdsimot dſelisſzeli un autoliniju preteſčkibas un neſaſčanoto darbibu. Weena daļa autoliniju

pahraemamas satiknes ministrijas rihžibā.  
Salehtinama motoru dzenveela.

10) **Walsts ruhpneezibas un tirdsneezibas usnēhmumu** darbiba un eekahrta razionalisejama, tee noštahdami tā, lai walsts kāse no teem dabutu peenahzigu pēkau. Radneeziķee usnēhmumi apweenojami jem weenas wirswaldes, un waditaju teesibas un atbildiba paplašinamas. Walsts usnēhmumi un darbiba noštahdami lihdsās primatušnēhmumeem, ziftahlu tas eešpehjams, eewehrojot likumu un noteikumus.

11. **Mesžu ismantošhana paplašinama un razionalisejama**, lai tee dotu wairak darba strahd-nekeem, wairak pēnas walsts kāsei un wairak walutas. Weetejām wajadībam loku materiali issneedsami un peegahdajami par peemehrotām tirgus zenam, newis zenas diktejot, bet tās noteizot ūmehrā ar pasaules tirgus zenam, un pee materialeem weetejām fabrikam rehkinates ari ar gatavo rāšchojumu tirgus zenam un muhju ruhpneezibas konfurenzes īpehjam. Ar mesžu ismantošhanu jaženšas atveeglot ak-maoglu atvētošana ar malku wišplāšhatā apmehrā.

Mesžu departamenta netto budžets (išdevumus departaments ūds no ūaveem eenehmumeem) lihdsāvarojams, pawairojot iżzehrtamās lokiņes daudžumu.

12. **Walutas ūgahdašhanai wajadīgs:**
- Exportu pazelt.
  - Importu eerobešhot.
  - Walutas tirdsneezibas noteikumu eerobešchojumu ušturasčana īpehķā.
  - Atveeglot ahrsemju kapitalu eepluhšhanu.
  - Noſlehgat ahrejo ajsnēhmumu.
  - Išdot Daugawas īpehķa stazijas un zelū buhwju darbus uſ kredita ahrsemnečeem.

g) Paplašchinat mēšķu materialu eksportu, atpakaļ ūanemot valutā viņus išdevumus, par oīgam, traīsportu u. t. t.

h) Nodrošinat darbu višeem Latvijas kugeem.

13. Naudas ūagahdaschana budscheta ahrfahrtejeem išdevumeem, ūedot fahrtejos išdevumus no fahrtejeem eenehmumeem išdarama:

a) Nosleħdsot ahrejo aisehmu.

b) Nosleħdsot eekshejo aisehmu, ilgtermiņa, pret obligaċijam waj iħstermina pret walsts kreditsihmem.

c) Iżzdodot walsts darbus u ċredita eekshemes un ahrsejju usneħħmejeem.

d) Paplašchinat walsts mēšķu iſstrahdaschhanu eksportam.

e) Izmantojot waldbas un walsts bankas likumigas teesibas iſlaist naudas siħmes un walsts kaċċes siħmes sameħħra ar ġainnezzifkàs dsiħħwes wajadibam un ewehrojot likumā paredseto ġegumu, nodrošinajumus un noteikumus.

14. Ziħna pret ġainnezzifko kriji u sħakka minn iſwedama peħz pahrdomata plana plaqċha fronte, neerobesħxojotees un nepalaishħotees u atsewiċċkeem nejausħheem ċoleem weenā waj otrā weetā un weenā waj otrā gadijumā. Schai ziħna waldbas darbibai un likumdošħanas mahṛdam pirmā weetā, astahjot daudju zitħus jautajumus weħlakam, peemehrotakam laikam.

Panahkumu nodrošinajħanai, blaķus ġainnezzifkai daħla wajadfigs:

Drošħiba un fahrtiba eekshjem.

Labas diplomatiċkàs un ġainnezzifkàs atteeżibas ar ahrwalstim, kà ari modriga un aktiva ahrpolitika.

Beesħha ġadarbiba ar Ģauniju un ari ar Leetawu,

Walsts nesatrizinats kredits.

**Stipra**, drošha, meengabalaina, ūwus usdewumus un pēenākumus apsmosha **waldiba**, ūrai jeme un tauta užtizas, un ūra apwelita plāščam darbibas un rihzibas pilnvaram, kas nodrošina jautajumu aktru un ūkmigu ijschķiršanu, neatstahjot tos grupu un partiju domītarvibam un nowilzinašchanai. No tādas waldibas tad pateesi warēs prasit un ari ja gaidit, lai tiktū atrašta išeja no kriēs un jauna, gaischača wehstures pošma eewadisħana.

Scho nodatu es grību noſleħgt ar dascheem wijsphrigeem norahdijumeem, furos lai galwenā fahrtā atspogułotos wehlreij zitu walstu preeja ūsimneezibas un budscheta kriēs miħkstinašchanai.

\* \* \*

J. Somari, finansists un finatneeks, 1926. gadā teižis: . . . Drihsak es eeteiftu walsts ijdewumu ūmasinashanu, gaufaku banku un ruhpneezibas atjaunošchanos, kā peedsihwotu tādu uſplaukuma laikmetu, ūra beigās "tā" wetu banku ūleħgħishana un pat walstu bankroti. Ģerobesħojeet ūwus ijdewumus, jaunās Demo-fratijas. Bebz eepehjas atturatees no kapital-eeguldijumeem (ilqtermina aisdewumieem), han-kas un ruhpneezibas uſneħnumi! Kas no tā nevadisees, tam gruhti flahsees, kād buhs pagħjušchi tee septini labee gadi, ūri parasti eżot uſplaukuma un ūfabrukuma loka pirmu puże. Zo sħoreis neisbehgħamid kriese nosiħmex ne tikai walsts eenekħmu ūmasinashanu priwatu u ūneħħum, b'xt gan bankrotu, un, proti: bankrotu starptautiċċos makkajumos, starptautiċċos finansu darijumos un bankas. Un atħpirgħishana no kriēs ari

Eiropā šhoreis buhs daudz gruhtaka, kā pēbz  
lautkuras krišes, par kahdām mehs līdzīgā ūjim  
ešam dīrdejušchi.

\* \* \*

Bet zilveki, azimredzot, negrib mahzitees, pat  
ne no kluhmigeem peedſihwojumeem un norweh-  
rojumeem, jo: 1873. gada 15. martā (tag bija  
smagas fainmeeziķas krišes gads) Londonas  
laikrakstos bija lašams: „Wahzijas un Austri-  
jas rūhpreeziba un tirdsneeziiba ušplaukst un eet  
uz preekschu mīlīsu ūcoleem. Šo ūjumu prakti-  
ķais un progresīvais reformu gars Iai no-  
retu par labu paraugu zitām walstīm. Višās  
bagatājās Donavas walsts kapitals un darba  
spēkss rosgī strahdā, Iai nestu mums jaunāz  
atflahjumus un uſſlehgatu jaunus hagatibas  
amotus.“ Bet jau 1873. gada 9. maijā nā-  
zās ūlehtgt Wines biršču; — un kriše bija  
flākt.

\* \* \*

Mehs ari ūhe nonahkam ūee wežā jautajuma,  
ar ko Iai eesahkam — ar wahrdeem, waj dār-  
beem? Uš to jaatbild: Žweenas atšewišķas  
walsts fainmeeziķajā politikā ir pāprekš  
wahrdi, tas ir, ūinashana un gribeschana, kam  
tad ūeko darbi. Starptautiskajā fainmeeziķā  
politikā ūahkumā jubulst darbeem, newis wahr-  
deem. Žo tikai no tautsaimmeeziķiem peedſih-  
wojumeem, atšewišķas walsts, kuras uſſtahdā  
jew weenadus mehrkus, tomehr atšewišķi atra  
par ūeti ir par nešpehzigu, Iai to ūafneegtu,  
wareš ūsaugt spēhzigā pāsonies fainmeeziķā  
politika.

Woitinslijs.

\* \* \*

No peesihmem ūee Žaiveenoto Walstu jaunā  
lautkaimmeezibas aissardsibas likuma, es išnēh-  
mu ūchahdu weetu: Warbuht, drošchi ween, pa-

ees wairaf gadu, eekams wijs atkal buhs no-fahrtoees. Bet kahda starpiba buhs tomehr ap-sinatees, ka, ja mehs strahdasim neatlaidigi, nah-loichajā gadā, waj pehznahforschajā gadā mehs atkal buhsim ſpehjigi eegahdatees muhſu ſemes darbam jaunas maſchinas, jaunus rihfus. Kahda starpiba — waret ſtatitees nahkotnē ar zeribam un newis ar bailem firdi! Tas ween jau padaris wiſu ſcho darbu leelo puhlu wehrtu!

\* \* \*

Ta waldiba domā iſdarit eekſchejo aijnaehmu-mu, tad winai buhs nepeezeſchama tautas uſ-tiziba. Bet waldibai tad ari nahkjees ſcho uſ-tizibu eeguht un noſtiprinat.

(Ticheku balis.)

\* \* \*

Walutas un naudas kurja droſchiba un Lihla galu galā neatkarajas no ta, waj naudai ſelta ſegums ir 40 waj 50 prozentu, bet noteizoſchais un iſſchliroſchais ſche buhs walſts pilſonu tiziba walſtij un uſtiziba pret walſts waldibu un tāg rihzibū. Tapehz waldbibai arween ja-zenschas iſſargatees no wiſa tahda, kas waretu noderet par eemeſlu ſchis tizibas un paſahwibas maſinaſchanai. Schi eemeſla deh̄l ari grību luhgt waldibu, pildit winas peenahkumu tahdā kahrtā, ka tas ir winas uſdewums un ſoli-jums.

(Ticheku ſenators Stehrs.)

\* \* \*

Muhſu peenahkums ir atdot zeribu uſ darbu teem, kam tagad darba naiva, un zeribu uſ iſtiku ſemtureem, kam ſchi zeriba ſudusi.

(Amerikas atſina.)

\* \* \*

Tapehz uſ jautajumu — waj tagad ir laiks buht peſimiſteem? — war buht tikai weena at-

bilde: pēsimišķs un netiziba nekad nav biju-  
ši newehlamāki un wairak neweetā, kā taiņi  
tagad. Žo tagad tee weenigi war tikai nožah-  
pet zeribas, no jauna mostošhos pačahwibas un  
nahkotnes tizibas pirmos dihgļus. Tagad ir  
vispahr atšķirts, kā krišes īmagātam brihdīm  
mehs ešam jau garam, wairojas sīmēs, kas  
rahda, kā paredzamā laikā mehs jahksim eet at-  
kal uš preekschu. Mums ir īpehķs un griba  
dīshwot darba nehmejos un darba dēvejos, ta-  
pehž ari drīhķstam zeret, kā pēsimišķi ari šchoreiš  
buhs wiħlušchees. (Wahzijas balss.)

\* \* \*

Ir tikai weens zelķi, kā išbeigt nodarbošha-  
nās truhfumu, kā pazelt algas, un kā pawairot  
pirktspēhjas. Un šīs zelķi ir — ūaimneezišķas  
darbibas eenesiguma un atmaksāšanās jaun-  
radīšhana un pazelsčana.

(Wahzijas balss.)

\* \* \*

Es ešmu nahžis pee atšināš, kā no ūtatitaju  
soleem politiskā pasaule išskatas zitada, kā tad,  
kad pašham janostahjas uš ūtatuves. Pee tam  
starpību rada ne jau weenigi apgaismosčanas  
daschadiba. Pats pee ūmis ešmu nowehrojis,  
zif pawišam zitadi nowehrte wišu politiku tīk  
ilgi, kamehr wiňa veedalas bej teičhas īmagās  
atbildibas nesčanas, nekā tad, kad pašham ja-  
cipinās atbildiba par katra īpertā ūķa ūkam.

Bismarks,  
agraķais Wahzijas valstsministrs.

\* \* \*

Zilwēka īpehķos nestahw laika straumi radit  
un tās wirseenu noteikt; zilwēks war tikai  
brauft pa šho straumi, un ūsu laiws ūtuhret

ar leelatu, waj masaku mahzeſchanu un iſwei-  
giſu, war geest nelaimes un bojā eet, waj ari  
jaſneegt droſchu oſtu.

Bijmarks.

\* \* \*

Natrs wahzeetis, leekas, ſajuht neatwaitamu  
dſiau pee alus glahjes runat ſlikti par valdi-  
bu, un tas wiſſtakati runa, tam ir wiſhwairaf  
peekriteju, un wehleſchanas tas dabu leelako  
balſu ſkaitu. Par wiſu tad ſaka: tas ir muh-  
ſu wihrs, par wiſu mehs balſofim, wiſch nawa  
nekaħds waldivas draugs, ne ari waldivas  
tałps, gan wiſch tam miniftru presidentam pa-  
raħdis!

Bijmarks (1882. g.).

\* \* \*

Man leekas, ka mehs jau wiſi, beidsot, buħtu  
mahzijuſhees ſaprast, fo nosihme wahrdi „ſpeh-  
letees ar uguni“, un ka neveens no reiſ veeli-  
tas uguns zehluſhos degiſchanu newar un ne-  
ſpehj apturet tur, kür winam leekas — nu ir  
deesgan. Tahda paragrafa nawa.

Napoleona leelikais radijums tomehr ſadru-  
pa pehz deesgan iħxa briħscha, un taħeħbz, ka  
wiſch bija peemirſis walstewiħra pirmo tifumu  
— iſrahbit gudru mehrenibu un atturibu pat  
pehz wiſleelakeem panahfumeem.

Bijmarks.

\* \* \*

Latwijai jadsiħwo, bet tad atmineſim, ka wiſ-  
pirmā fahrtā jadod eeſpehja dſiħwot ſemneefam.

\* \* \*

Schis gads buhs muhſu liktena gads. Wehl  
nawa ſkaidribas par to, fo naħfotne nesiſ, un  
wiſs ir wehl migħla tiħts. Mum's jaatgreeħhas  
pee gruħta darba ar zeribu un paħawibu ħrdi.  
Ko mehs darifim, waj fo mehs pametifim ne-

daritu, tas eeþpaidos uſ labu, waj ſaunu wiſas muhſu ſemes labklahjibu. Warbuht, mehs buhſim þpeesti atteiktees no daſchadeem lihds iſhri loſoteem nodomeem un þlaneem. Katrā ſinānumis buhs japeeradinas þee weenkaſhrichika dſihwes weida. Ir aigahjuſhas deenas, lað mums bija naudas pilniba un, warbuht, pahr-pilniba. Muhſu ſaimneeziflais ſtahwoklis ir apdraudets.

Bet ir ſaredjamas ari labas ſihmes, tas modina jaunas zeribas. Wehſturiſkās 1931. gada wehleſhanas, ja ari tilai kahdam laikam, ir iſ-beiguſhas partiju ſtrihdus, neweenprahſi, jo pateefibā tagad ir tilai weena leela partija — nazionala partija —, ar nazionalo waldibu.

Ta waldiba droſchi un noteifti ees pa razionalas jaunzelſhanas zelu, tauta tai ſekos, prafidama tilai to, lai winas energija un labā ap-nemšhanas tilku waditas pretim kreetneem, zehleem mehrkeem.

(Anglijas hals.)

\* \* \*

Scho gadu mehs ilgi atmineſimees, jo wiſch buhs jaunu domu un jaunu zelu qads. Es netizu, ka nahks revoluzija. Bet es ſagaidu vahrmainas un jaunus mehrkuſ waldibā un walſis ſaimneezibā. Es zenu, ka groſifees muhſu waldibas gaitas. Jo ir ſkaidrs, ka wajadſiga mums wadoniba, kam netruhſt droſmes. Kam netruhſt droſmes eet jaunus zelus, kam netruhſt droſmes, beidsot, iſprast dſihwes iſtās wajadſibas, kam netruhſt droſmes dſihwē iſwest jaunās atſinas.

(Senators Pops, Amerikā.)

\* \* \*

Muhſu lihdiſſhinejee ſoli wehl nepaþpehja at-risnat lauſhaimneezibas kriſes jautajumu, to-

mehr wiñi bija peeteekoschi, lai daudsmas gruh-tibas atweeglotu. Štatais krišes jautajuma atrisinafumis ūlehpjas zenu pazelšchanā, ko tomehr newar panahkt ar naudas kura manewreem, bet tikai gan ar patehretaju virktspēhju paštprinashanu. Tas tomehr saistas ar wišas pašaules ūaimneeziskā stahmokla uſlabošchanos, kas buhs panahkama tikai draudsigā tautu ūadarbibā, nodrošinot meeru wišam walstīm.

Muſolini.

\* \* \*

Ir tuvu laiks, kad no zihnas pret kriši buhs javhreet uſ jaunzelšchanas darbu.

\* \* \*

Es zeru, ka šči buhs mana pehdejā wehlešchanu ūapulzes runa uſ ilgeem laikeem. Jo ne wairs runaſchana, bet tikai darbs war Wahzijai palihdset wiñas gruhbās. Uſaemtees ūaimneezibas ministrijas wadibu mani ūlubinaja pahrlēziba, ka iſlabot agrakos ūaimneeziskās un tirdsneezibas politikas truhkumus ūpehj tikai weengabalaina, weenās rokās apweenotā, ūaimneeziskā wadiba.

Laukūaimneezibas noštprinashana ir pamats, uſ kura jabaltas wišas pahrejās ūaimneezibas — ruhpneezibas, tirdsneezibas, amatneezibas — atjaunoſchanai un noštprinashanai. Tai paſchā laikā, ejot pa ſho zelu, wares wiſwairak un wiſlabak palihdset ari strahdneekeem. Jo ari wiñi negrih pabalstus, bet darbu. Lāpat, kā mums wiſeem, nahkotnē leelakais aizinajums buhs — uſ darbu un zihni!

(Kā ſinams, runataja zeribas peepildijās — Wahzijā navva wairs pāredſamas wehleſchanas, wiſmīj 4 gādu laikā.)

Hugenbergs.

\* \* \*

Nesas pateefi grīb peeredēt besdarba išbeigīšanās tam jauhūpejas ari par to, lai saimniecībās pasahkumos, laukšaimniecībā, rūpneezībā un amatniecībā, atkal atgrestos eenesigums un atmaksāšanās.

\* \* \*

Āhtri, vispusīgi un tālējošķi ūki ir nepeezīshami, lai paglahbtu pašauļes saimniecību dzīhwī. No šīi weedokta raugotēs, ir apšvezama Seemeamerikas Sweenoto Walstu eetlipinashanās Eiropas interesēhu jošlā, kām hūhs leela išlīdzinošķa nosīhme. Par ķevisčķu laimi šchinis apstāklos jaunīkata tas, ka gandrihs viņu leelako tautu prečķīgalā ūtāvā waldibas, kuras ne tikai mehlae kautko darit, bet kurān ir ari pēteekoshas vīlnvaras un varā ūwus nodomus išvest. Še mēlējama nahkotnes ūneegumu drošībā īhla, jo ko var lihdēt vislabakās idejas un nodomi, ja wiāu išvēšchanu ūvē waj padara pat neespēhjamu eeličejās politikas trauzejumi un ūkēhrīšli.

(Neseno Washingtonas apšpreešķu išskanas.)

\* \* \*

Ilgstošā ušlabošhanās Sweenotās Walstis atkarajas no tā, waj tilts išwesta wiša waldibas atjaunošhanās un jaunzelšhanās programma. Mehš ūtāvam besdībena malā. Mums jazēl tilts pahri ūhim besdībenam. Šis tilts ir waldibas saimniecībā programma. Ža ūkha ūhis programmas dala paliks neišwesta, tilts neišturēs, bet ūbrūks.

Biik aktri un strauji likumi par jõho programu  
sche tiks peenemti, atkaražees no ta, kahdas  
valjis atskanès no pascheem piljoneem. Pasch-  
reis mehs no wišam pušem hſirdam, ka presi-  
denta Ruswelto programma wiša tautā atrod pee-  
trijhanu un atbalstu. Mehs guhſim ušvaru  
žhai žihna par tautas lablahjibу, ja tauta va-  
lits ar mums.

(Saweenoto Walstu tautas meetneeku  
nama presidents.)

\* \* \*

Tas ir pahpratums, no kura es ari žchinī  
weetā wehletos juhs hrildinat, proti, — ja  
mehs eedomajamees, ka mehs waram pasteidsi-  
nat laika gaitu ar to, ka pagreesham us preef-  
jhu pulfstenus. Wehsturi taifit mehs nežpeh-  
jam, bet waram tikai laut tai peepilditees.  
Mehs newaram pasteidsinat augļu nogatawo-  
žhanos, turedami sem teem degoschu lampu.  
Un ja mehs wehl negatawos augļus neatstahsim  
meerā, tad pānabfim tikai to, ka buhs trauzeta  
winu nogatawožhanās, un wini aisees hojā.

Bijmarks.

\* \* \*

Nemas needomadomees, ka mehs buhtu at-  
radušhi weenigi pareiso wiſu jautajumu atri-  
finajumu, mehs eſam zehlušhi preefchā noteiktū  
eerosinajumu un preefchlikumu wiſpahrejai ap-  
spreefchanai un islempchanai. To darit muhs  
ſtubinaja weenigi peenahkuma un atbildibas ſa-  
juhta. Kas grībēs noraidit muhsu preefchliku-  
mus, ka neiswedamus, tas nedrihſtēs to darit,  
ja wiſch negribēs, waj nežpehs pats eeteikt la-

baču zebu. Tagadejos apstākļos, ja nejsrah-  
dīs zītu, labaku išeju, mehs nekahdā finā ne-  
warešim apmeerinatees ar weenkahrsahu muhju  
preečīlikumu noraidīšanu.

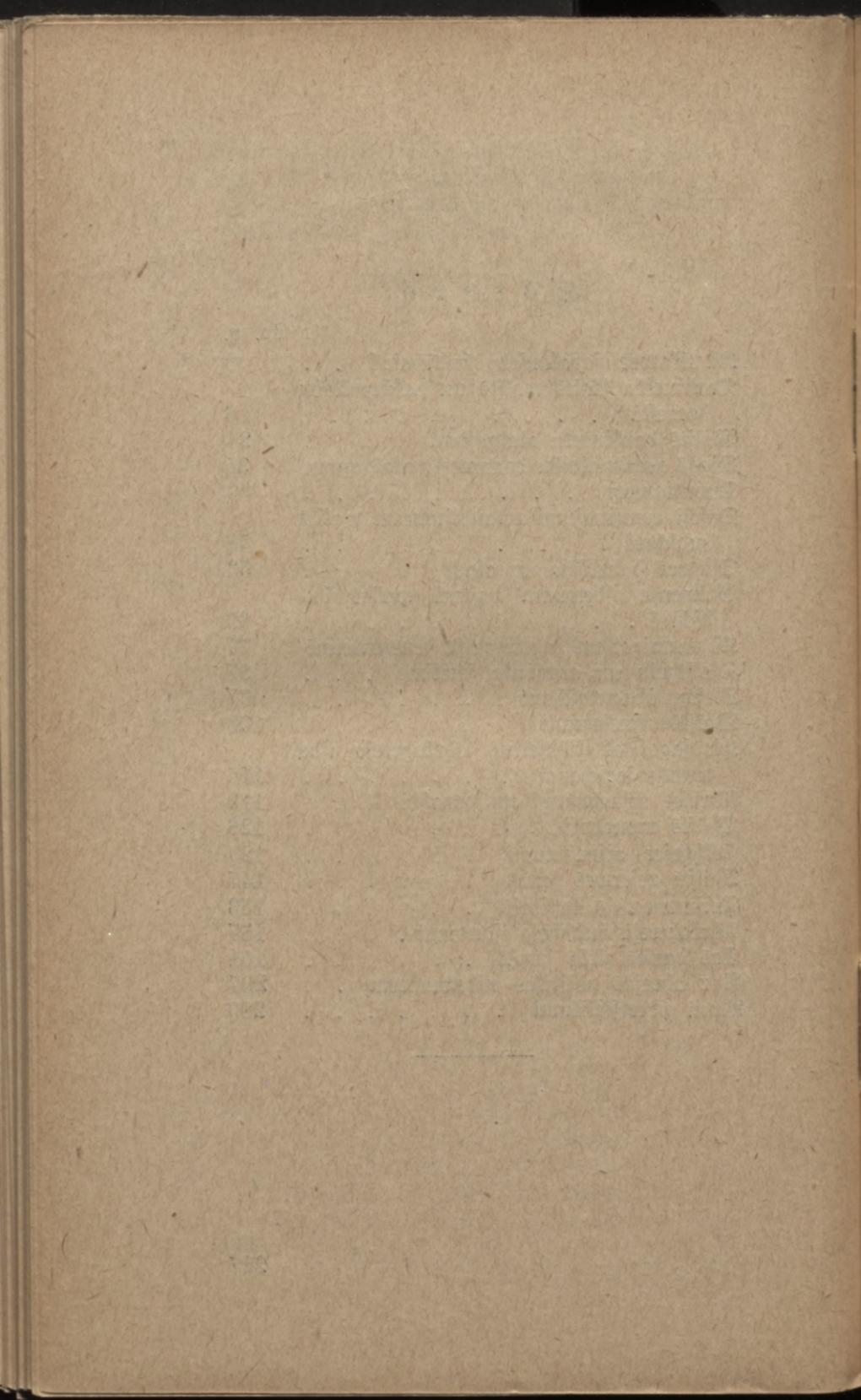
(Schweizes semneku un pilsoņau  
partija.)

(Beigas).

## S a t u r s.

	Lp. p.
Kā tift pee ūabālanſeta budſcheta?	3
Darbineeku ūaſts walſts un paſchwaldibū deeneſtā	6
Walſts darbineeku atalgojumi	24
Rigas paſchwaldibū darbineeku atalgojumi	35
Dubultamati	39
Daschi eeroſinajumi eetaupijumeem walſts budſchetā	48
Öſhwes dahrdsiba un algas	53
Galtvenee iſdewumu poſteni walſts bu- dſchetā	69
Kā pawairot un paſelt walſts eenehmumus	77
Öſelszelu un autobuſu ūatikſme	87
Meſchu iſmantotſhana	97
Walſts uſnaehmumi	108
Kā ūagahdat lihdſektus ahrfahrtejo iſde- wumu ſegſchanai	115
Ahrejee aifnaehmumi un parahdi	119
Walſts monopoli	126
Ektſchejee aifnaehmumi	129
Walſts reſerwes fonds	147
Neiſmantotais kapitals	153
Ahrfahrteja budſcheta iſdewumi	157
Das darits zitās ſemēs	161
Par ahrejas politikas uſdewumeem	207
Mani preeſchlikumi	209

---



A. Ulmane  
**Kas jadara un fā?**  
 III.

**Rahditajs**

apšķatiteem jantajinmeem un preefšķmeteem.

Lp. p.

A.

Aisdetvumi jaunlaulātēm Wahzijā . . . . .	180
Aisnehmumi ahrejee, pašķvaldību . . . . .	129
" " walsts . . . . .	116,
119, 120, 122, 123, 125	
Aisnehmumi ahrejee, walsts Daugavas	
spēkla stazijai . . . . .	141
Algu politika . . . . .	143
Alžīses . . . . .	81
Alžīses, alus . . . . .	81, 83
Alžīses, zukura . . . . .	82
Ahrejās politikas uždevumi . . . . .	207
Ahrejās tirdzniecības bīlance Latvijā . .	210
Ahrsemju kapitali . . . . .	117, 158, 160
Atalgojumi.	
Atalgojumu paaugstināšana . . . . .	29
Atalgojums pašķvaldību darbineekeem .	35
Atalgojumu samazināšana . . . . .	32, 52, 67
Atalgojumi walsts darbineekeem . . . . .	24
Autobusu satiksme . . . . .	88, 90, 95

B.

Bekona eksporta īabeedribs . . . . .	128
Bejdarba apkarotīšana . . . . .	177, 214
Bejdarba apkarotīšana Amerikā . . . . .	195

	Lp.	p.
Besdarba fondam seedojumi Wahzijā . . . . .	181	
Budschets . . . . .	208	
Budschets, atžiņas . . . . .	8	
" ahrfahrtējais . . . . .	115, 157	
Budschets, degwihna monopola eeneh- mumi . . . . .	85	
Budschets, dselsszeļu peļna . . . . .	87	
Budschets, eenehmumu pažehhana 77, 108, 111 kā tikt pee žabalanšeta 8, 112, 113		
Budscheta nodokli . . . . .	78	
" pažehvaldību . . . . .	206	
" taupiba . . . . .	4, 23	
" walsts eetaupijumi . . . . .	48, 69	
Budschets, walsts meschi . . . . .	97	
" " uñehmmumu peļna . . . . .	108	

### 3.

Zenās atspīrgshanas loma . . . . .	185	
Zenās garantetas . . . . .	75	
Zenu zelshhanās . . . . .	200, 201, 202	
Zenās, laužaimneezības rašchojumu . . . . .	204	
Zemi pažehhana Amerikā . . . . .	195	
Zīha par ūaimneezīko krīzi . . . . .	216, 222	

### D.

Darbineeki . . . . .	62	
" autonomos uñehmumos . . . . .	68	
" pažehvaldību . . . . .	6, 9, 14, 15	
Darbineeli, pažehvaldību, atalgojumi . . . . .	35	
" walsts . . . . .	6, 8, 17, 24	
Darbineeli, walsts, atalgojumi . . . . .	24	
Darbineeli, walsts, atalgojumu paaug- stinažhana . . . . .	29	
Darbineeli, walsts, atalgojumu ūamasi- nažhana . . . . .	32, 52, 67	
Dolara ūuris . . . . .	194, 196	
Dolara ūuris nožehhana . . . . .	201	
Dubultamatī . . . . .	39, 65	

### E.

Gerednī ūat. darbineeki . . . . .	159, 160	
Efforts . . . . .		

	Lp.	p.
Eksports, bekona ūbeedriša . . . . .	128	
" pajelščana . . . . .	210	
<b>F.</b>		
Fondi . . . . .	48	
<b>J.</b>		
Importa regulēščana . . . . .	211	
Inflazijs Amerikā . . . . .	186	
Jaunzelščanas programma Amerikā . . .	224	
Jaunu domu gads . . . . .	222	
<b>K.</b>		
Kapitals.		
Kapitals, ahrsemju . . . . .	117, 158, 160	
Kapitals, neismantotais . . . . .	153	
Kapitaleeguldijumu raščiba . . . . .	157	
Kašes sīmnes, valsts . . . . .	142, 145	
Kontrole raščošchanā, valdības . . . . .	197	
Krediti paplašināti . . . . .	175, 187	
Krediti valsts īstie . . . . .	113, 118, 135	
Kreditīshmes . . . . .	138, 139	
Krišes apšķaroščana Amerikā . . . . .	186	
" " Anglijā . . . . .	161	
" " Danijā . . . . .	167	
" " Somijā . . . . .	171	
" " Vahzijā . . . . .	174	
" " Sveedrijā . . . . .	170	
Krišes remdināščana Amerikā . . . . .	198	
Krišes, ūtīmneeziķis, zīnā pret . . . . .	216, 222	
Krišes, ūtīmneeziķis, pahriwareščana . . .	204	
Augneeziķis grūhtības . . . . .	213	
<b>L.</b>		
Lata lūkis . . . . .	209	
Lata lūksa stabilitate . . . . .	142,	
	162, 165, 170, 171, 172	
Latvijas bankas nauðas sīmnes . . . . .	144, 146	
Lauksaimneeziķis aizsardzība . . . . .	218	
" aizsardzība Amerikā . . . . .	187	
" noldrošinaščana . . . . .	211	
" nostiprinaščana . . . . .	223	

Lp. p.

Laukšaimniežibas rāsījumi un zemas	204
Laukšaimnieku parahdu pārjaunošchana	174, 177
Laukšaimnieku parahdu pārjaunošchana Wahzijā	183
Laukšaimnieku stahwotka uſlavoſchana Amerikā	194, 195

M.

Mahjkalpotaju algū premijas Wahzijā	179
Mantoschanas likums, ūmneeku, Wah- zijā	185
Markas kurss Wahzijā	182
Maschinu eegahdes premijas Wahzijā	179
Meschi budschetā	97
darbi	214
ismantoſchana	99, 106, 147, 149, 215
Meschu ismantoſchana un ruhpneeziba	103
walsts ūimneezibā	101
" " un walutā	151
" neismantotais kapitals	153
Monopoli	125, 126

N.

Nazionalā valdība	222
Namšaimniežibas nastas	213
Naudas kāſchana	141, 146
Naudas kurss	219
zagahdaſchana	216
ſihmes, Latvijas bankas	144, 146
Netaišnība pret ūentureem	191
Nodarbinatības pazelschana	177, 214
Nodarboſchanas eespehjas	191
Nodokli	78

P.

Pakahwība un tīziba	190
Parahdu, Laukšaimnieku, pārjaunošchana	174, 177
Amerikā	195

Лп. п.

Parahdu, laukhaimnečku, pahrjaunoščana	
Wahzijā . . . . .	181
Parahdu, sihmes, walst . . . . .	135
Paſchwaldibū budſheti . . . . .	206
darbīnečki . . . . .	6, 9, 14
Paſchwaldibū darbīnečku atalgojums . . . . .	35
Plaſčas pilnvaras presidentam . . . . .	193
" pilnvaras walſdibai . . . . .	217
" teesibas walſdibai . . . . .	206
Politikas, ahrejās, uſderumi . . . . .	207
jautajumi, wiſpahrejee . . . . .	206
Preeččlītumi . . . . .	209, 225
Premijas mahjkalpotaju algam Wahzijā . . . . .	179
" maſchinu eegahdei Wahzijā . . . . .	179

Р.

Ruhpneežiba meſčhu iſmantoſčhanā . . . . .	101
" nodroiſčina maſchana . . . . .	213

С.

Sabeodriſkee Darbi . . . . .	149
Saimneeziſkā atvejeſčhanās Amerikā . . . . .	199, 200, 203
Saimneeziſkā domaſčhana, jauna . . . . .	192
Saimneeziſkā krije . . . . .	216
Saimneeziſkās krijes apkaroſčana Anglijā . . . . .	161
" " " Danijā . . . . .	167
" " " Somijā . . . . .	171
" " " Wahzijā . . . . .	174
Saimneeziſkās krijes apkaroſč. Sweedrijā . . . . .	170
Saimneeziſkās krijes, zihna pret . . . . .	216, 222
Saimneeziſkās krijes pahrwareſčana . . . . .	204
Satikſme, autobuſu . . . . .	88, 90, 95
Satikſme, dſelſzehu . . . . .	88, 90, 95
Saiveenotās Walſts, krijes apkaroſčana . . . . .	186
Satikſmes nokahrtoſčana . . . . .	214
Sehjumu platiſbas ſamofinaſčhana Amerikā . . . . .	194, 195
Seiveeſčhu ſkait ſaſchwaldibū deeneſtā . . . . .	14
" walſts deeneſtā . . . . .	8
Slimo" kafes . . . . .	71

	Lp. p.
Spirta patehriāch . . . . .	85
" rafshoſchana . . . . .	85
Sitdraba nauðas falkhana . . . . .	141, 146
T.	
Taupiba budſcheta . . . . .	4, 23
Tiziiba un paſahwiba . . . . .	190
II.	
Uj preefchu eefhana . . . . .	192
W.	
Waldiva, nazionala . . . . .	222
Waldivas plachas pilnvaras . . . . .	161, 173
Walsts aijnehmumi, ahrejee . . . . .	116, 119, 120, 122, 123, 125
Walsts aijnehmumi, ahrejee, Daugavas ſpehla ſtazijai . . . . .	141
Walsts aijnehmumi, eelſchejee . . . . .	116, 129
Walsts budſchets, ahrfahrtejais . . . . .	115
Walsts budſcheta eetaupijumi . . . . .	48, 69
Walsts budſcheta ifdeivumi beſdarba apfa- roſchanai . . . . .	73
Walsts darbineeki . . . . .	6, 8, 17, 24
Walsts darbineeku atalgojumu . . . . .	24
Walsts darbineeku atalgojumu paauigſtina- ſhana . . . . .	29
Walsts darbineeku atalgojumu ſamasina- ſhana . . . . .	32, 52, 67
3.	
Walsts dſelſszelu peļaa . . . . .	87
" eenehmumi paſeſchana . . . . .	77
" kafes krediti . . . . .	113, 118, 135
Walsts kafes lihdſektu paivairoſchana . . . . .	152
" ſihmes . . . . .	142, 145
Walsts krediti ſihmes . . . . .	138, 139
" parahdi . . . . .	76, 116
Walsts parahdu ſihmes . . . . .	135
" rejerwes fonds . . . . .	144, 146
Walsts uſnehmumi . . . . .	215
" uſnehmumi peļaa . . . . .	108

Qp. p.

Waluta no meſchu ifmantoschanas . . .	151
" sagahdaſchanas . . . . .	215

S.

Semneefu mantoſchanas teſibas lifumis	
Wahzijä . . . . .	177
Seedojumi, labprahrtigi, besdarbneefu fon- dam . . . . .	181
Swejneeziba . . . . .	213

---

1. 2.  
1921. — mācību veiksmīgā mācījumi ar nūnīk  
čig. ērteņi (nudēļas)

K. Ulmanis

**Kā pazelt laukšaimniezibū?**

1929. gadsā. 481 lapp. Zena Ls 3.50

**Laukšaimniezibas aizsardzība.**

1930. gadsā. 136 lapp. Zena Ls —.80

**Kas jadara un kā? I. d**

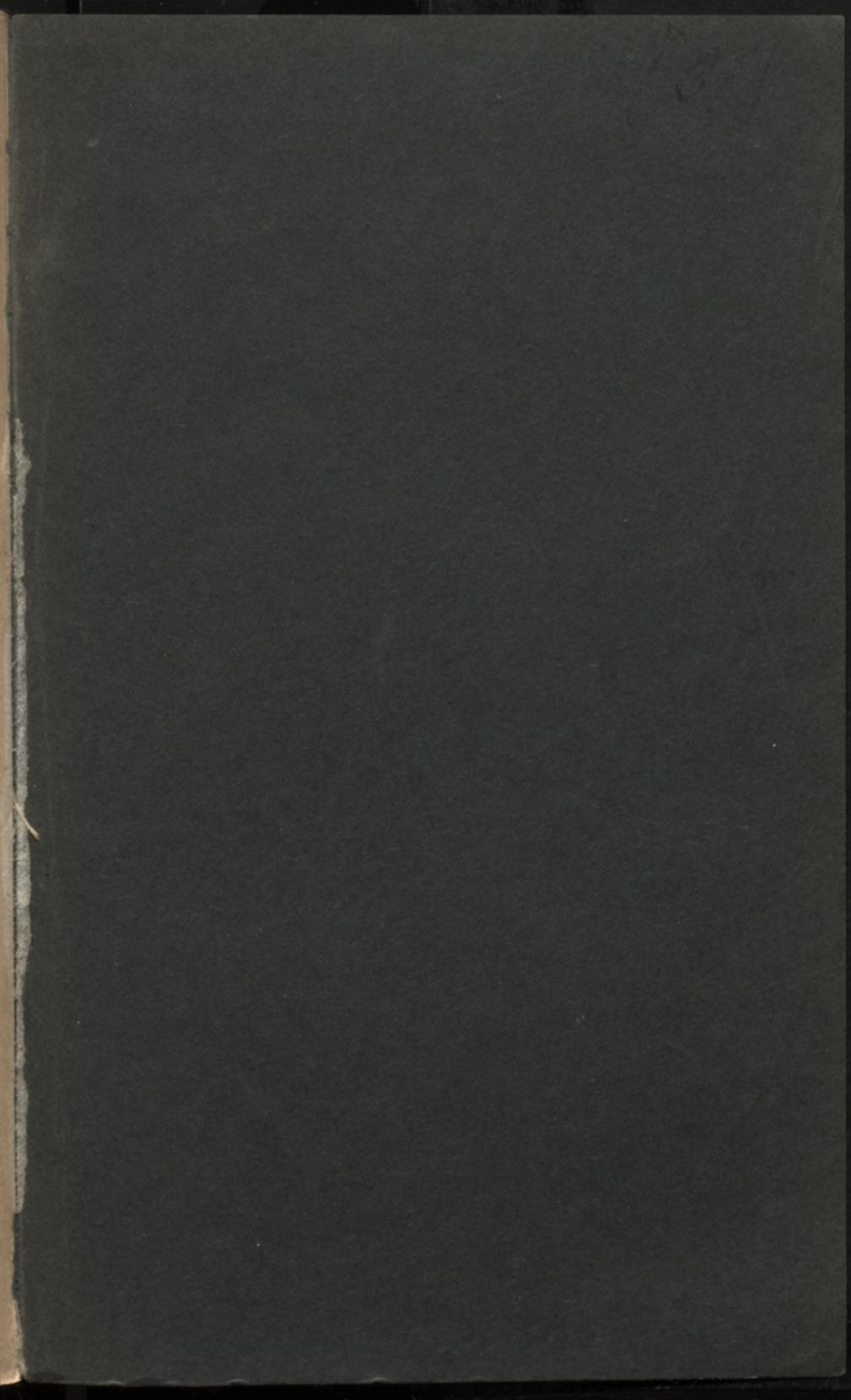
1932. gadsā. 40 lapp. Zena Ls —.50

**Kas jadara un kā? II. d.**

1933. g. aprīlī. 365 lapp. Zena Ls 2.50

**Kas jadara un kā? III. d.**

1933. g. junijā. 226 lapp. Zena Ls 1.50



LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA



0309065673